

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Дніпро
«Середняк Т.К.»
2022

УДК 327.3; 327.7; 334.726; 339.72;

ББК 66.4(0)+65.428

С83

Рецензенти:

Доктор економічних наук, професор Іртищева І.О.

Доктор економічних наук, професор Ключник А.В.

Стройко Т.В., Рехтета О.М.

Міжнародні організації: навчальний посібник/ Т.В. Стройко, Рехтета О.М. -
Миколаїв: МНУ імені В.О.Сухомлинського, Видання 2, — Дніпро: Середняк
Т. К., 2022, — 157 с.

ISBN 978-617-8111-36-6

Посібник побудовано відповідно до вимог забезпечення необхідними матеріалами дистанційної форми навчання. Зміст сконцентровано у двох змістових модулях, які охоплюють характеристику міжнародних організацій. Розглянуто ключові аспекти виникнення, розвитку та взаємодії міжнародних організацій. Основна увага приділяється характеристиці структури глобальних організацій, специфіці діяльності кожної окремої організації. Досліджується діяльність України в межах розбудови взаємин з міжнародними організаціями.

Навчальний посібник містить проблемно-пошукові питання, теми доповідей і рефератів відповідно тематиці курсу, тестові завдання та контрольні питання до кожної теми.

Для студентів економічних спеціальностей іт змiшанної форми навчання.

© Стройко Т.В. 2021

© Рехтета О.М.2021

Зміст

Змістовний модуль 1.	Міжнародні організації в системі регулювання міжнародних економічних відносин	
Тема№1	Інституційне середовище міжнародного бізнесу	3
Тема№2	Тема: Механізм функціонування міжнародних організацій	13
Тема№3	Тема: Міждержавні економічні організації	26
Тема№4	Тема: Міжнародні неурядові економічні організації	37
Тема№5	Тема: ООН та міжнародне економічне співробітництво	45
Змістовний модуль 2.	Міжнародні організації у сфері регулювання світової торгівлі, соціальній сфері та міжнародні валютно-кредитні організації	
Тема№6	Тема: Міжнародні організації та регулювання світової торгівлі	62
Тема№7	Тема: Міжнародні валютно-кредитні організації	81
Тема№8	Тема: Регіональні інтеграційні угруповання	106
Тема№9	Тема: Участь України в міжнародних організаціях	124
	Список використаної та рекомендованої літератури	155

Змістовний модуль 1. Міжнародні організації в системі регулювання міжнародних економічних відносин

Тема №1

Тема: Інституційне середовище міжнародного бізнесу

Ключові поняття: міжнародна організація; регулятори міжнародних економічних відносин; міжнародна економічна інтеграція; глобалізація; типологія міжнародних організацій; система міжнародних організацій; етапи розвитку системи міжнародних організацій.

Мета та завдання: визначити значення міжнародних економічних організацій, надати характеристику чинників, що ведуть до виникнення міжнародних організацій, проаналізувати рівні регіональної економічної інтеграції, простежити історію та етапи становлення системи міжнародних організацій

План лекційного заняття:

1. Поняття міжнародної організації
2. Історія розвитку міжнародних організацій
3. Типологія міжнародних організацій
4. Функції міжнародних організацій

1. Поняття міжнародної організації

Розпочинаючи вивчення діяльності міжнародних організацій зупинимось насамперед на визначенні сутності цього явища в міжнародній економіці. Ми пропонуємо вам декілька найбільш відомих трактувань поняття «міжнародна організація». Серед спеціалістів існують два підходи: інституціональний та розширений.

1. Міжнародна організація – це стабільна форма міжнародних відносин, що включає, в переважній більшості випадків, контрагентів принаймні трьох держав і має узгоджені її учасниками цілі, компетенцію діяльності та власні органи, а також інші специфічні організаційні інституції (це може бути статут, процедура, членство, порядок роботи, ухвалення рішень тощо).

2. Міжнародна організація – це будь-яка група або асоціація, яка у своїй діяльності виходить за межі однієї країни і має постійну структуру органів. Таке розширене тлумачення припускає віднесення до міжнародних організацій транснаціональних корпорацій, так званих «революційних груп» і навіть кримінальних угруповань.

Основними рисами характерними для міжнародних організацій є:

- участь в об'єднанні різнонаціональних сторін (держав, юридичних та/чи фізичних осіб, суспільних груп);
- погоджені, спільні, постійні цілі;
- наявність міжнародного установчого договору (або статуту), що регламентує принципи організації та діяльності утворення;
- постійні інституційні органи, що забезпечують статутну діяльність міжнародної організації;
- рівність учасників об'єднання;
- політико-організаційні норми;
- відповідність цілей створення та діяльності загальновизнаним принципам і нормам міжнародного права.

Утворення міжнародних організацій є об'єктивним наслідком процесу розвитку світового суспільства. Серед чинників, що ведуть до їх виникнення, головні: міжнародний поділ праці, міжнародна економічна інтеграція, політичні стосунки між країнами, глобалізація міжнародних відносин.

2. Історія розвитку міжнародних організацій

Умовно можна виокремити п'ять основних стадій виникнення та розвитку міжнародних організацій:

Епоха рабовласницьких держав. В Древній Греції в VI столітті до нашої ери з'явилися перші постійні міжнародні об'єднання у вигляді союзів міст і громад (наприклад, Лакедімонська та Делоська сіммахії) або релігійно-політичних союзів племен і міст (наприклад, Дельфійсько-Фермопільська амфіктіонія). Подібні об'єднання стали прообразами майбутніх міжнародних організацій. Багато учених справедливо підкреслювали, що на тому етапі ці союзи зближували грецькі держави і пом'якшували їх замкнутість.

Період феодальної роздробленості характеризується тим, що об'єднання постійно ворогуючих між собою держав формувалися передовсім під час виникнення загрози з боку сильнішого спільного ворога (наприклад, половці та монголо-татари для феодальної Русі). Водночас на світовій арені почали з'являтися торговельні союзи. Прикладом такого торговельного об'єднання є один із найвідоміших союзів цього типу — Ганза, що існував з XIV по XVII ст. Міста — члени союзу намагалися зосередити в себе усю посередницьку торгівлю між Західною, Північною та Східною Європою. Вони мали власне військо та флот, що дозволяло їм охороняти власні комерційні Інтереси і навіть вести війни з іншими державами.

Епоха великих географічних відкриттів, промислових революцій та формування світового ринку. характеризується появою цілої низки організацій, яким уже були притаманні риси сучасних міжнародних установ: наявність погоджених цілей, постійного органу, порядку роботи та ін.

Деякі західні автори ведуть історію міждержавних організацій від так званого Священного союзу 1815 р. Іноді спеціалісти віддають першість Центральній комісії судноплавства по Рейну, яка була організована Віденським конгресом 1814 — 1815 рр., а на постійній основі почала працювати з 1831 р.

Вже в другій половині XIX століття були створені міжнародні союзи для виміру землі (1864г.), Всесвітній телеграфний союз (1865г.), Всесвітній поштовий союз (1874г.), Міжнародне бюро заходів і вагів (1875г.), Міжнародний союз для захисту міжнародної і художньої власності і інші. У цей період співпраця держав стає більшою, зачіпаючи усі великі сфери життя. Усі організації цього періоду мали постійні органи фіксованих членів і штаб-квартири. Компетенція їх обмежувалася обговоренням спеціалізованих проблем.

Період між Першою та Другою світовими війнами. Наступним важливим етапом в розвитку міжнародних організацій є період після першої світової війни, коли держави приступили до створення міжнародної організації щодо підтримки світу та міжнародної безпеки. Так в 1919г. була утворена Ліга Націй. Основними органами Ліги Націй були збори усіх представників членів Ліги, рада і постійний секретаріат.

Головним її завданням була підтримка світу, і запобігання новим війнам. Ліга Націй повинна була вживати всіх заходів задля збереження миру. У статуті Ліги Націй були передбачені різні ефективні заходи щодо підтримки миру. В ньому визнавалося необхідним зведення національних озброєнь до мінімуму, необхідного для забезпечення національної безпеки. Але на думку фахівців, Ліга Націй не змогла впоратися зі своїм основним завданням: збереженням миру та мирним врегулюванням міжнародних конфліктів. Ті розбіжності, які виникли між членами Ліги спричинили не виконання взятих зобов'язань. Вона не змогла запобігти Другій Світовій війні, а також нападу Японії

на Китай, Італії - на Ефіопію, Німеччини - на Австрію і Чехословаччину, Італії - на Іспанію і т. д. З 18 квітня 1946г.. Ліга Націй припинила своє існування.

Сучасний етап розвитку МО починається з 1945 року. Йому властиві такі риси:

- збільшення впливу міжнародних організацій на міжнародне життя, зокрема економічне;
- посилення ролі недержавних організацій у вирішенні світових проблем (через систему консультацій);
- поява і вже понад 60-річне успішне функціонування універсальної організації глобального типу – Організації Об'єднаних Націй;
- утворення інших функціональних організацій глобального типу - - Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Світової організації торгівлі;
- формування мережі міжнародних організацій наднаціонального типу, які інституціонально забезпечують діяльність регіональних інтеграційних угруповань;
- посилення позиції ООН завдяки створенню системи «спеціалізованих установ» у складі шістнадцяти міждержавних організацій;
- розширення сфери діяльності міжнародних організацій;
- значне збільшення кількості як міждержавних, так і недержавних міжнародних організацій.

Наприкінці ХХ століття існувало 254 міждержавні організації. Ймовірно, цю кількість можна вважати оптимальною для сучасної системи міжнародних відносин (у середині 80-х років ХХ ст. їх кількість досягла піку – 378, а згодом знизилась на третину і залишилась майже однаковою протягом 90-х років). За даними на 1998 р., кількість неурядових організацій становила 5766. Але навіть ця цифра не є остаточною. Якщо враховувати всі структури, що діють на міжнародній арені (благодійні фонди, релігійні органи та співтовариства, суспільні рухи, інституції, створені багатосторонніми договорами і угодами тощо), то їх можна налічити майже 50 тис.

Таким чином, створення міжнародних організацій і їх розвиток відбувалося поетапно. Поступово держави усвідомлювали необхідність міжнародної співпраці в різних сферах життя, що призводило до обміну винаходами в галузі науки, техніки, мистецтва.

3. Типологія міжнародних організацій

Проблеми класифікації міжнародних організацій пов'язані не стільки з великою кількістю їх, скільки з існуванням безлічі різних ознак, за якими можлива класифікація. Тому доцільніше вести мову не про класифікацію, а про типізацію організацій. При цьому треба виділити найважливіші критерії, на основі яких може бути запропонована найзручніша та наймісткіша типологізація.

Основними критеріями типології міжнародних організацій є:

- членство суб'єктів міжнародних відносин і юридичний статус організації;
- географічне поширення;
- функціональна спрямованість;
- характер повноважень.

Найважливішою класифікаційною ознакою є членство суб'єктів міжнародних відносин і юридичний статус організації згідно з яким організації поділяються на міждержавні (міжурядові) та недержавні.

Міжнародні міждержавні організації — це об'єднання держав, які створені на основі міжнародної угоди, оформлені в систему постійно діючих органів, мають визначену та погоджену мету, міжнародну право-суб'єктність і засновані згідно з нормами міжнародного права.

Міжнародні недержавні організації — організаційно оформлені за спільними або близькими соціальними, політичними, економічними, ідейними, професійними та іншими інтересами об'єднання різних громадських угруповань з різних країн.

За географічним поширенням міжнародні організації поділяють на:

- глобальні;
- міжрегіональні;
- регіональні;
- субрегіональні.

Щодо функціональної спрямованості, організації поділяють на універсальні та спеціальні.

Універсальні — організації, які охоплюють широке коло відносин між членами (економічних, політичних, культурних тощо); це багатоцільові установи.

Спеціальні — організації, які мають обмежені цілі, створені для співробітництва в одній галузі (наприклад праці, охорони здоров'я, цивільної авіації тощо) або охоплюють певний напрям діяльності (політику, науку, культуру, релігію тощо).

Досить вдалим є поєднання географічного та функціонального критеріїв в працях М.Мальського та М.Мацяха, де наведено класифікацію міжнародних організацій (табл. 1).

За характером повноважень усі міжнародні організації поділяють на міжнародні та наднаціональні.

Міжнародні організації — це утворення конфедеративного типу. Конфедерація — форма державного устрою, за якої держави, що входять у конфедерацію, повністю зберігають свою незалежність, мають власні органи державної влади та управління; для координації дій з метою досягнення спільної цілі вони створюють спеціальні спільні органи.

Таблиця 1

Розподіл міжнародних організацій за функціональним типом та географічним масштабом діяльності

Функціональний тип	Географічний масштаб діяльності організацій			
	глобальний	міжрегіональний	регіональний	субрегіональний
Універсальні	ООН	Ліга арабських держав, СНД	ЄС	Вишеградська четвірка
Військово-політичні		Північно-атлантичний союз	Західно-європейський союз	
Економічні	Світова організація торгівлі	Організація країн-експортерів нафти	Європейська асоціація вільної торгівлі	Господарський союз країн Бенілюксу
Фінансові	МВФ, МБРР, Світовий банк		Європейський банк реконструкції та розвитку	
Культурні	ЮНЕСКО			
Спеціалізовані	МАГАТЕ			

Наднаціональні організації — це утворення федеративного типу. Федерація — форма державного устрою, за якої держави, що входять у федерацію, мають як власні конституції, законодавчі, виконавчі та судові органи, так і наддержавні органи влади для вирішення спільних проблем.

Елементи наднаціональності можуть виявлятися: у праві зобов'язувати країни-учасниці без їхньої згоди і проти їхньої згоди виконувати прийняті більшістю голосів рішення; у праві надавати певні правомочності або вимагати виконання певних обов'язків від національних юридичних та фізичних осіб або державних органів країн-учасниць без безпосередньої трансформації цих правомочностей чи обов'язків у внутрішньодержавне право та ін.

1. Функції міжнародних організацій

Функції міжнародної організації можна розуміти як зовнішні прояви процесів її діяльності, спрямованої на реалізацію її цілей і виконання покладених на неї завдань. Вони полягають у виявленні і узгодженні інтересів членів, виробленні на цій основі загальної позиції, загальної волі, визначенні відповідних завдань, а також методів і засобів їх рішення. Специфіка визначається тим, що членами організації є суверенні держави. Це обумовлює специфіку функцій і механізму їх реалізації.

Основними функціями сучасних міжнародних організацій є наступні:

- нормативно – регулююча, правотворча. По суті, міждержавні організації є своєрідним продуктом міжнародного права. Основою для реалізації правотворчої функції міждержавних організацій є їх міжнародна правосуб'єктність. Володіючи нею, міжурядові організації створюють норми міжнародного права. При цьому вони виступають або допоміжною ланкою у правотворчому процесі, або здійснюють його безпосередньо;
- контрольна функція – припускає контроль за втіленням в життя положень міжнародно-правових актів з боку міжнародних організацій, набула особливого значення після Другої світової війни. Вітчизняні дослідники акцентують увагу на тому, що реалізація контрольних функцій міжнародних організацій повинна здійснюватись відповідно до принципів пошани державного суверенітету і невтручання у внутрішні справи; вона не припускає запровадження санкцій до держав, які не виконали взяті на себе зобов'язання, а полягає виключно в контролі реалізації міжнародно-правових актів;
- оперативна функція – достатньо нова для міжнародних організацій і являє собою особливий спосіб їх діяльності. До оперативних функцій міжурядових організацій належать: операції ООН з підтримки міжнародного миру і безпеки; міжнародні розрахунки, а також надання технічної, економічної та фінансової допомоги державам, що розвиваються як з боку ООН, так і її спеціалізованих установ;
- інформаційна функція – одна з найстаріших; вона існує з моменту виникнення міжнародних організацій. Будь-яка міжнародна організація поширює інформацію як серед своїх членів, так і на більш широку аудиторію. Сучасні інформаційні технології створюють додаткові можливості для більш широкого розповсюдження інформації та більш оперативного її оновлення;
- організаційна функція належить до внутрішньої діяльності міжнародної організації; реалізація цієї функції дає можливість підтримати організацію як самостійний інститут та адаптувати її до умов існування, що постійно змінюються.

Зрозуміло, що у своїй діяльності міжнародні організації керуються усталеними нормами міжнародного права. Водночас у результаті їхньої діяльності з розв'язання тих чи інших питань з'являються рішення, зміст яких часто зводиться не лише до політичного характеру, але й тягне за собою правові наслідки. З іншого боку, міжнародні організації виступають учасниками міжнародних відносин з делегованими правами суверенних держав, таким чином, стають представниками правових норм національних держав.

Література:

1. Лук'яненко Д.Г. Глобальна економічна інтеграція: Монографія. – К.: ТОВ «Національний підручник», 2008. – 220 с.
2. Лук'яненко Д.Г., Поручник А.М. та інші. Глобальна економіка ХХІ ст.: людський вимір: Монографія. – К.: КНЕУ, 2008. – 420 с.
3. Международные отношения. Социологические подходы / Ред. П.А. Цыганков. М.: Гардарики, 1998. – 305с.
4. Международные отношения: теории, конфликты, организации: Учебное пособие / Под

- ред. проф. П.А. Цыганкова. – М.: Альфа–М, 2004. (Серия «Спецкурс»). – 288 с.
5. Міжнародні організації. Навч. посібн./ За ред. О. С. Кучика. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 749 с.
6. Міжнародні організації: Навчальний посібник / За ред. Ю.Г.Козака, В.В.Ковалевського, З. Кутайні – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 440 с.
7. Міжнародні організації: Навчальний посібник / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Гордєєва – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 340 с.
8. Міжнародні організації: Навчальний посібник/ За ред. Ю.Г.Козака, В.В.Ковалевського. – Київ: Центр учбової літератури, 2003. – 401с.
9. Партнерство заради безпеки: досвід країн НАТО та українська перспектива/ За загальною ред. О. І. Соскіна. – К.: Вид-во «Інститут трансформації суспільства», 2007. – 150с.

Інструкційна картка до проведення семінарського заняття № 1 з дисципліни Міжнародні організації

1. **Тема заняття :** Інституційне середовище міжнародного бізнесу
2. **Мета проведення заняття:** систематизувати та поглибити знання за даною темою, визначити значення міжнародних організацій, надати характеристику чинників, що ведуть до виникнення міжнародних організацій, проаналізувати рівні регіональної економічної інтеграції, розглянути типологію та функції міжнародних організацій, простежити історію та етапи становлення системи міжнародних організацій.

2.1 Після виконаної роботи студент повинен

знати:

- поняття міжнародної організації;
- чинники, що ведуть до виникнення міжнародних організацій;
- рівні регіональної економічної інтеграції;
- типологію та функції міжнародних організацій;
- історію та етапи становлення системи міжнародних організацій

вміти:

- з'ясовувати сутність міжнародних організацій;
- визначати типологію та функції міжнародних організацій;
- аналізувати рівні регіональної економічної інтеграції;
- виділяти етапи становлення системи міжнародних організацій.

3. План практичного заняття:

І. Питання до обговорення

1. Поняття міжнародної організації
2. Історія розвитку міжнародних організацій
3. Типологія міжнародних організацій
4. Функції міжнародних організацій

4. Основні поняття та терміни (тезаурус)

1. **Міжнародні конференції (конгреси)** – тимчасові міжнародні органи, діяльність яких не регулюється міжнародно-правовими нормами через відсутність міжнародної правосуб'єктності.
2. **Міжнародна організація** – це стабільний інститут двох або багатосторонніх міжнародних відносин, який створюється різнонаціональними сторонами (суб'єктами МЄВ) і має погоджені учасниками цілі, компетенцію, свої постійні органи, а також інші специфічні політико-організаційні норми.
3. **Міждержавні (міжурядові)** — це об'єднання держав, які створені на основі міжнародної угоди, оформлені в систему постійно діючих органів, мають визначену та

погоджену мету, міжнародну правосуб'єктність і засновані згідно з нормами міжнародного права

5. Теми для рефератів, співдоповідей та повідомлень

1. Роль міжнародних організацій у системі регулювання міжнародних економічних відносин.
2. Основні етапи формування й розвитку міжнародних організацій.
3. Правові норми функціонування міжнародних організацій.
4. Принципи і функції міжнародних організацій.
5. Міжнародні організації: класифікація та правовий статус.

6. Методичні рекомендації щодо розкриття питань

плану практичного заняття

При підготовці до даного заняття необхідно звернути увагу на засвоєння наступних знань: сутність поняття «міжнародної організації» та її основні ознаки, чинники, що обумовлюють утворення міжнародних організацій - поділ праці, міжнародна економічна інтеграція, політичні стосунки між країнами, глобалізація міжнародних відносин, порядок утворення міжнародних організацій, історію виникнення та етапи реалізації розвитку міжнародних організацій. Епоха рабовласницьких держав. Епоха феодальної роздробленості. Епоха великих географічних відкриттів, промислових революцій та формування світового ринку (становлення системи міжнародних організацій). Епоха між Першою та Другою світовими війнами (середина 40-х років – кінець 50-х р XX ст.: початок формування системи Об'єднаних Націй; кінець 50-х р. – активізація процесу утворення й поширення міжнародних регіональних організацій). Сучасна епоха (початок 90-х р. по теперішній час). *Класифікація міжнародних організацій.* Основні критерії типології міжнародних організацій: за умовами участі міжнародних організацій (відкриті та закриті); за ступенем інтеграції (зона преференційної торгівлі, зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний союз). *Типізація міжнародних організацій.* Критерії типізації (членство суб'єктів МЕВ, географічне охоплення, компетенція, характер повноважень, характер діяльності, період функціонування, порядок вступу до організації) та характерні риси організацій відповідних типів. *Хронологія утворення й розвитку системи міжнародних організацій.* Тенденції розвитку системи міжнародних угруповань. Глобальні проблеми сучасності і роль міжнародних організацій у їх вирішенні.

7. Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу:

1. В чому полягає регулююча суть міжнародних організацій?
2. Які чинники впливають на утворення міжнародних організацій?
3. За якими критеріями класифікуються міжнародні організації?
4. Як визначаються регіональні організації за ступенем організації?
5. Які риси характеризують міжнародні організації як систему?
6. В чому полягає суть сучасного етапу розвитку системи міжнародних організацій?

Тестові завдання щодо перевірки знань студентів:

1. Наслідком якого процесу є міжнародна економічна інтеграція?
 - а) розвиток міжнародної торгівлі;
 - б) утворення ТНК;
 - в) міжнародний поділ праці;
 - г) утворення міжнародних політичних угруповань;
 - д) науково-технічна революція.
2. Які форми міжнародних інтеграційних угруповань Ви знаєте:

- а) зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний союз, зона преференційної торгівлі;
- б) міжнародний ринок, митний союз, спільний ринок, політичний союз, зона преференційної торгівлі;
- в) світовий ринок, зона вільної торгівлі, митний союз, валютний союз, політичний союз;
- г) спільний ринок, міжнародний ринок, митний союз, зона вільної торгівлі, економічний союз.

3. Якими рисами характеризується митний союз?

- а) усунення внутрішніх тарифів;
- б) усунення внутрішніх тарифів, спільний зовнішній тариф;
- в) усунення внутрішніх тарифів, спільний зовнішній тариф, вільний рух чинників виробництва;
- г) усунення внутрішніх тарифів, спільний зовнішній тариф, вільний рух чинників виробництва, єдина валютна система.

4. Інтеграційне угруповання має такі риси: усунуто внутрішні тарифи, створено спільний зовнішній тариф, здійснено вільний рух капіталу і робочої сили. Визначте природу цього угруповання:

- а) зона вільної торгівлі;
- б) митний союз;
- в) спільний ринок;
- г) економічний союз.

5. Визначте міжнародні державні організації регіонального типу:

- а) ОЕСР, ЄС, НАФТА, ОАЄ, СНД;
- б) ОЕСР, ЄС, АСЕАН, ЮНКТАД, СНД;
- в) ЄАВТ, ЄС, НАФТА, СНД, АСЕАН;
- г) ЄС, ЮНІДО, СНД, НАФТА, АТЕС.

6. Визначте міжнародні організації глобального типу:

- а) ООН, ОЕСР, МВФ, СОТ, ЮНЕСКО;
- б) ООН, НАТО, МВФ, СОТ, АТЕС;
- в) ООН, МВФ, ЮНЕСКО, СОТ, ОАЄ;
- г) ООН, ОАЄ, СНД, СОТ, МБРР.

7. Визначте організації загальної компетенції:

- а) ООН, СОТ, МВФ, ОЕСР, ЮНЕСКО;
- б) ООН, ОЕСР, ЄС, НАФТА, СНД;
- в) ОЕСР, НАТО, СОТ, ЄС, СНД;
- г) НАТО, МВФ, СОТ, МБРР, НАФТА.

8. Визначте організації спеціальної компетенції:

- а) ООН, МВФ, ОЕСР, СОТ, ЮНЕСКО;
- б) ООН, ОЕСР, ЄС, НАФТА, СНД;
- в) НАФТА, ЄС, СНД, ГУАМ, ЄАВТ;
- г) МВФ, СОТ, ЮНЕСКО, МБРР, ЮНІДО.

9. Яка з наведених нижче організацій головною метою має здійснення досліджень з екологічних проблем?

- а) Паризький клуб;
- б) Римський клуб;
- в) Лондонський клуб.

10. Формування системи міжнародних організацій розпочалося з:

- а) XIV століття;
- б) початку XIX століття;
- в) середини XIX століття;
- г) початку XX століття.

11. До неурядових міжнародних організацій належать:

- а) ООН, МВФ, СОТ, ЮНЕСКО;
- б) МТП, Лондонський клуб, Римський клуб, Червоний хрест;
- в) МТП, Лондонський клуб, Паризький клуб, Червоний хрест;
- г) Лондонський клуб, Паризький клуб, Римський клуб, Червоний хрест.

12. В якому році утворено Європейський Союз?

- а) 1951 р.;
- б) 1957 р.;
- в) 1992 р.;
- г) 1999 р.

8. Рекомендована література

1. Міжнародні організації. Кредитно-модульний курс.: 3-тє вид.перероб.та доп. Навч. посіб. / За ред.. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Логвинової Н.С., - К.: Центр учбової літератури, 2011. - 344 с.

2. Національна безпека України: навч. посібник / В.А.Ліпкан; М-во освіти і науки України. - 2-ге вид. - К. : КНТ, 2009. - 576 с. - с.55-136, 542-569.

3. Козак Ю. Г., Ковалевський В.В. Кутайні З. та ін. Міжнародні організації: Навч. посіб. - К.: ЦУЛ, 2007.

4. Кучик О. С., Суховолець І. Р., Сельмах А. Б., Литвин Г., Тюшка А. Міжнародні організації: навч. посібник / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Факультет міжнародних відносин / О.С. Кучик (ред.). — 2-е вид., переробл. і доп. — К. : Знання, 2007. — 749с.

5. Лук'яненко Д.Г., Поручник А.М., Антонюк Л.Л. (співавтори - Губський Б.В., Панченко Є.Г., Петрашко П.Г., Сіденко С.В., Татаренко Н.О., Аністратенко Н.В., Білошапка В.А., Кальченко Т.В., Мартинюк О.В., Олійник В.В., Павловська О.Д., Пахомов С.Ю., Петрашко Л.П., Омельченко Р.В., Фурсова О.В., Данилюк Н.І.) Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: Монографія: У 2 т. - Т.І / За заг. Ред. Лук'яненко Д.Г., Поручника А.М.. - К.: КНЕУ, 2006. - 816 с.

6. Сайт International Institute for Management Development [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.imd.org/research/publications/wcy/index.cfm>

7. Сайт Світового економічного форуму [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness>

8. Сайт Міністерства закордонних справ України, [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua>

Тема №2

Тема: Механізм функціонування міжнародних організацій

Ключові поняття: норми міжнародного права; міжнародні договори; міжнародні звичаї; міжнародні кодекси поведінки; джерела формування нормативної основи діяльності міжнародних організацій; принципи міжнародного права; імунітети міжнародної організації; цілі міжнародної організації; компетенція міжнародної організації; функції міжнародної організації; організаційна структура міжнародної організації,

Мета та завдання: визначити норми міжнародного права на яких базується функціонування міжнародних організацій, розглянути цілі, функції та компетенції міжнародних організацій, надати характеристику організаційно - функціональної структури міжнародної організації, розглянути процес прийняття рішень в міжнародних організаціях, з'ясувати логіку функціонування постійних представництв держав в міжнародних організаціях.

План лекційного заняття:

1. Правові норми функціонування міжнародних організацій.
2. Механізми впливу міжнародних організацій на країни-члени.
3. Прийняття рішень у міжнародних організаціях.
4. Міжнародні службовці та інститут постійних представництв держав при міжнародних організаціях.

1 Правові норми функціонування міжнародних організацій

Міжнародне право, зокрема міжнародне економічне право – це сукупність принципів і норм, що регулюють відносини між його суб'єктами. Нормативна база складається із прав та обов'язків міжнародного права. Міжнародні організації є суб'єктами міжнародного права.

Міжнародні правові норми утворюються на основі узгоджень між учасниками міжнародних відносин. Якщо угода офіційно декларується суб'єктами, то така норма зветься договірною; якщо ж норму не декларують, але мають її на увазі і не заперечують, то вона зветься міжнародним звичаєм.

Міжнародні звичаї – це норми, що складаються внаслідок довгострокової практики міжнародних відносин. Звичаї можуть встановлюватись на підставі постанов міжнародних судових організацій (наприклад, Міжнародного суду ООН), офіційних заяв голів держав або урядів, національного законодавства держав.

Загалом в поняття «міжнародне право» в широкому розуміння включаються: міжнародне приватне право, міжнародне публічне право і право міжнародних організацій. Усі ці міжнародно-правові системи, які регулюють різноманітні міжнародні відносини, тісно пов'язані і взаємодіють з національними правовими системами. Міжурядові організації впливають на розвиток міжнародно-правових систем через участь у процесі правотворення, який включає два види діяльності — правотворчість і правовикористання. Міжурядові організації, так само як і держави, є суб'єктами міжнародного публічного права.

Право міжнародної організації — органічно взаємопов'язаний комплекс правових принципів і норм, які забезпечують існування та діяльність організації.

Обов'язок членів організацій дотримуватись відповідних норм обумовлений фактом членства в організації. Невиконання окремих норм права організації передбачає застосування певних санкцій.

Правові норми, пов'язані з діяльністю міжнародних організацій, умовно можна поділити на три групи:

1. «Внутрішнє право» («власне право») — норми, які регламентують діяльність самих міжнародних організацій, визначають характер функцій та правовий стан різних категорій персоналу, регулюють порядок вирішення майнових, фінансових та інших питань.

Правила процедури регулюють: умови та порядок вступу й виходу з організації; організаційну структуру; функції, права та обов'язки органів різного рівня; порядок, методи та технічні прийоми прийняття рішень; документообіг та ін. З поняттям статусу персоналу пов'язані такі питання: правовий стан персоналу, трудові відносини, умови життя, гарантії, привілеї та імунітети. Угоди з урядом країни перебування в частині внутрішнього режиму організації стосуються умов акредитації та статусу персоналу.

Джерела формування бюджету, методологія розрахунку розмірів внесків членів організації, напрями використання бюджету, порядок прийняття рішень з фінансових питань тощо — фінансова частина «внутрішнього права».

2. «Зовнішнє право» — норми, які фіксують місце міжнародної організації в загальній системі міжнародних відносин: правовий інструмент, за допомогою якого міжнародна організація забезпечує свій статус у конкретних умовах її місцеперебування, зв'язки з державами та іншими міжнародними і національними організаціями.

Відносини з іншими міжнародними інститутами стосуються найрізноманітніших організаційних, фінансових, політичних, правових питань, передбачених статутами міжнародних організацій та пізнішими угодами й домовленостями. Відносини з країною перебування (в частині зовнішнього права) стосуються режиму перебування, діяльності штаб-квартири, привілеїв та імунітетів організації в цілому. І нарешті, питання міжнародного приватного права: придбання нерухомості (в тому числі землі) та рухомого майна, отримання власності і матеріальних цінностей від інших міжнародних організацій; укладання контрактів на здійснення робіт, оренду транспортних засобів тощо; відкриття та використання рахунків у банках, отримання позичок; участь у судових справах, інші аспекти.

3. Частиною правових норм, що становлять правову основу діяльності міжнародної організації, можуть бути норми, які забезпечують участь деяких організацій у процесі міжнародної нормотворчості (це стосується передусім недержавних організацій та ООН).

В цілому міжнародні правові норми можуть складатися внаслідок рішень міжнародних організацій або конференцій. До таких рішень, наприклад, відноситься Декларація ООН про встановлення Нового міжнародного економічного порядку. Рішення можуть мати обов'язковий або рекомендаційний характер.

Залежно від характеру рішень визначають “м'яке право” (soft law) – рішення - рекомендації або “тверде право” (hard law) – обов'язкові рішення. Рекомендаційні рішення приймаються переважно пленарними (вищими) органами організацій і адресуються державам - членам. Обов'язкові рішення спрямовані переважно на виконання внутрішніми органами організацій (затвердження бюджету, контроль за виконаннями постанов, прийняття нових членів, фінансова політика тощо).

Більшість рішень Генеральної Асамблеї ООН рекомендаційні, але в практиці міжнародних відносин рідко яка держава може їх ігнорувати. Так само й рішення МВФ: незважаючи на їх переважно рекомендаційний зміст, вони сприймаються до виконання беззаперечно. Інколи рекомендації являють собою ціле зведення, систему норм, що визначають дії суб'єктів міжнародних відносин у тій чи іншій сфері. Такі норми мають назву міжнародних кодексів поведінки. Вони систематизують правила поведінки членів організації в міжнародному співробітництві в певній галузі відносин. Так, розроблено норми регулювання перевезень торговельним флотом, кодекс поведінки транснаціональних корпорацій, кодекс поведінки держав при передачі високих технологій тощо. Звичайно кодекси поведінки розробляються організаціями системи ООН.

Таким чином, можна узагальнити джерела формування нормативної основи діяльності міжнародних організацій. До них відносяться:

- міжнародні угоди;
- рішення міжнародних організацій та конференцій;
- міжнародні звичаї;
- міжнародні кодекси поведінки.

Крім договірних і звичайних норм, важливу роль у правовому регулюванні діяльності міжнародних організацій відіграють принципи міжнародного права. Принципи трактуються як норми, що мають обов'язковий характер для всіх учасників міжнародних організацій. Принципи поділяються на загальні та спеціальні.

Загальними є принципи, які втілюють найпоширеніші норми поведінки суб'єктів і охоплюють широкий спектр міжнародних відносин. Загальні принципи базуються на природних законах поведінки, які склалися в суспільних відносинах протягом століть. До загальних принципів відносяться, зокрема: принцип мирного співіснування держав; принцип суверенної рівності держав; принцип співробітництва держав; принцип добровільного виконання міжнародних обов'язків; принцип взаємовигоди в міждержавних стосунках.

Спеціальні принципи охоплюють дещо вузку сферу відносин між суб'єктами міжнародного права і мають більш конкретний характер. Серед спеціальних принципів можна назвати: принцип свободи вибору форми організації зовнішньоекономічних зв'язків, принцип суверенітету держав на свої природні ресурси, принцип найбільшого сприяння в зовнішній торгівлі.

Прикладом поєднання загальних і спеціальних принципів є система принципів, задекларована Організацією Об'єднаних Націй:

- суверенна рівність всіх членів.
- сумлінне виконання взятих на себе зобов'язань, згідно зі Статутом;
- вирішення міжнародних суперечок мирними засобами;
- утримання в міжнародних відносинах від погрози силою або її застосування проти іншої держави;
- надання ООН усілякої допомоги в усіх її діях, що застосовуються відповідно цим принципам.

Серед названих принципів перші чотири мають загальний характер, а п'ятий — спеціальний, бо він поширюється тільки на членів ООН і не обов'язковий для інших держав.

2. Механізми впливу міжнародних організацій на країни-члени

Кожна міжнародна міжурядова організація створює власну правову систему. Що стосується системи ООН, то в цих організаціях правові системи суттєво уніфіковані через тісний взаємозв'язок і співробітництво між ними. Уніфікації зазнали практично всі сторони діяльності міжурядових організацій системи ООН — відповідальність держав-членів, контрактне право, відносини з неурядовими організаціями тощо.

Міжнародні організації, як правило, побудовані на принципі суверенної рівності держав-членів, про що свідчить положення про представництво — «одна держава — один голос» і право добровільного виходу з організації. Але з цього правила є винятки. Міжурядові організації на основі згоди держав можуть користуватися засобами, що обмежують державний суверенітет, наприклад, з певних питань приймаються рішення, обов'язкові для держави-члена, незалежно від її думки, або застосовуються примусові заходи (санкції) до держав-членів, або вимагається надання інформації з питань внутрішнього життя тощо. Таким чином, держави обмежують добровільно свій суверенітет, передаючи певні повноваження міжнародній організації, тобто втрачають право здійснювати заходи, які є компетенцією міжнародної організації. Проте при цьому не відбувається заміщення суверенних прав держав повноваженнями організації. Тобто міжнародна організація не обмежує суверенітет держав більше, ніж це робить міжнародне право, яке базується на згоді держав.

В доповнення до типізації міжнародних організацій залежно від розподілу повноважень між міжнародною організацією і її державами-членами виділяються такі типи міжнародних організацій:

- 1) міжурядові організації, що виконують координуючі функції;
- 2) міжнародні організації, що виконують окремі наднаціональні функції;
- 3) повністю наднаціональні організації.

В організаціях першого типу перерозподілена компетенція залишається спільною для держави й організації.

В організаціях другого типу конкретні питання передаються виключно у ведення міжнародної організації. До таких питань належать глобальні проблеми сучасності, що потребують особливих механізмів регулювання. В установчих документах цих організацій встановлюється компетенція, що стосується певних сфер державної влади і обмежує функції держави в цих сферах. Члени організації зобов'язані підкорятися її рішенням всупереч своїй незгоді з рішеннями.

До організацій, що виконують окремі наднаціональні функції, належать Міжнародний валютний фонд і Група Всесвітнього банку. Їхня наднаціональність поширюється на сферу валютно-фінансових проблем, що належать, за статутом, до їхньої компетенції. Елементи наднаціональності притаманні й діяльності Ради Безпеки ООН. Вони стосуються виключного права приймати рішення про застосування примусових заходів з використанням збройних сил за відсутності подібного права у держав (виняток — право на самооборону). Тенденції розвитку наднаціональних елементів сьогодні притаманні багатьом міжурядовим організаціям системи ООН.

В установчих документах міжнародних організацій третього типу встановлюється досить широка компетенція, що стосується всіх основних компонентів держави (території, населення, влади) й обмежуються функції держав-членів у питаннях, які торкаються цих компонентів. Основними особливостями повністю наднаціональної міжнародної організації є:

- 1) право міжнародної організації на втручання в питання, що належать до внутрішньої компетенції держави згідно з її конституцією;
- 2) повноваження організації на створення з метою регулювання цих питань: а) правил, обов'язкових для держав-членів; б) механізмів контролю і примусу до дотримання цих правил;
- 3) покладання широких повноважень з визначення правил і налагодження контролю за їх дотриманням на представницькі органи, тобто міжнародних службовців;
- 4) право організації своїми рішеннями зобов'язувати й уповноважувати фізичних і юридичних осіб держав-членів.

Прикладом міжнародної організації повністю наднаціонального типу є Європейський Союз, який в особі своїх головних органів — Європейської ради, Європейського парламенту, Ради Європейського Союзу і Європейської комісії — уповноважений створювати правила-регламенти і директиви, обов'язкові для країн-членів. Крім того, у складі Європейського Союзу є Європейський суд, який контролює дотримання регламентів і директив і має повноваження на примус держав-членів до їх виконання.

Суперечностей між основними принципами міжнародного права (поважання державного суверенітету, невтручання у внутрішні справи) і членством держав у наднаціональних організаціях не існує в тому разі, якщо статути організацій передбачають добровільність виходу з організації. Таким чином, поява елементів наднаціональності в компетенції міжнародної організації не суперечить розвиткові держав як суверенних утворень.

3 Прийняття рішень у міжнародних організаціях

Термін «рішення міжнародної організації» має загальне значення. В статутах

організацій зазвичай розкривається його суть та обирається конкретна правова форма; постанова, рекомендація, рішення, резолюція, висновок, звернення тощо. Крім того, рішення міжнародних організацій можуть бути класифіковані за такими критеріями: юридична сила, адресат, географічна спрямованість, метод їх прийняття і сфера питань, до яких належить рішення.

Прийняття рішень є одним із найважливіших етапів діяльності міжнародної організації. Процес прийняття рішень може мати принципово різний характер у міждержавних та недержавних організаціях, міжнародних інститутах різної політичної та функціональної спрямованості. Практика діяльності міжнародних організацій свідчить, що основними етапами процедури прийняття рішень є:

- 1) постановка питання;
- 2) розгляд питання та розробка рішення;

3) прийняття рішення (голосування, консенсус). На стадії постановки питання пропозиція про обговорення і прийняття рішень одним із органів міжнародної організації може бути внесена:

- членом міжнародної організації;
- групою членів цієї організації;
- іншим органом цієї міжнародної організації;
- іншою міжурядовою або неурядовою міжнародною організацією (при цьому неурядовим організаціям, на відміну від міжурядових, таке право надається на основі одностороннього рішення міжурядової організації).

Ініціативи або пропозиції, результатом яких стає прийняття рішення, можуть бути подані в таких формах:

- пропозиція обговорити питання і прийняти рішення (тобто без наявності готового проекту рішення);
- подання готового проекту рішення.

Зазначимо, що готові проекти рішень дуже рідко подаються в той чи інший орган міжурядової організації іншою міжурядовою інституцією і практично ніколи — неурядовою. Передбачається, що орган міжнародної організації, який уповноважений прийняти рішення, повинен самостійно підготувати такий проект.

Розгляд питання та розробка рішення — найважливіший, а інколи і найтриваліший етап, що його організує і повністю відповідає за його результативність орган міжнародної організації, який розробляє проект рішення. Цей етап також об'єктивно поділяється на кілька взаємопов'язаних стадій:

- викладення (з'ясування) позицій країн-учасниць або членів організації;
- пошук взаємоприйнятних рішень з використанням механізму офіційних та неофіційних зустрічей, консультацій, дискусій, обговорень та ін.;
- створення допоміжних органів для підготовки проекту рішення (робочі та редакційні групи);
- передача проекту рішення в орган, який прийматиме рішення, для попереднього ознайомлення з ним та затвердження.

Останнім етапом є сама процедура прийняття рішення, яка формується на основі обраного способу та технічного прийому прийняття рішень. У практиці діяльності міжнародних організацій існує - чотири методи прийняття рішень: одностайний, мажоритарний (за більшістю голосів), консенсусний, метод «зважених» голосів.

У загальному розумінні одностайність — це позитивне голосування всіх без винятку за запропоноване рішення. У статутах міжнародних організацій цей метод конкретизується, що привело до появи понять «абсолютна одностайність», «відносна одностайність», «кваліфікована» одностайність та «одностайність зацікавлених сторін (членів)».

Абсолютна одностайність — позитивне голосування всіх членів міжнародної організації. При цьому рішення не може бути прийняте, якщо один з членів організації був

відсутній або утримався від голосування.

Відносна одностайність — позитивне голосування членів міжнародної організації, за якого голоси тих, хто утримався, не беруться до уваги під час визначення результатів голосування (рішення можна прийняти одностайно навіть голосами меншості).

«Кваліфікована» одностайність (одностайність великих держав) — діючий у Раді Безпеки ООН принцип голосування, який передбачає одностайність не всіх членів Ради, а тільки її постійних членів — Росії, США, Франції, Великобританії та Китаю.

Одностайність зацікавлених сторін — позитивне голосування тільки зацікавлених сторін, тобто тих, кого це питання безпосередньо стосується.

Мажоритарний метод, тобто прийняття рішень за більшістю голосів, також має різновиди:

— абсолютна (проста) більшість — прийняття рішень абсолютною більшістю в 50 % голосів плюс один голос від загальної кількості членів організації, або 50 % голосів плюс один голос від загальної кількості присутніх, які беруть участь у голосуванні;

— «кваліфікована» більшість — прийняття рішень визначеною статутом організації кваліфікованою більшістю (наприклад дві третини) голосів.

За використання мажоритарного методу обов'язково обговорюються наслідки голосування для меншості — обов'язок виконувати ці рішення або можливість діяти самостійно.

Консенсусний метод прийняття рішень з'явився в практиці передусім неурядових міжнародних організацій в середині 60-х років. На сьогодні ще немає єдиного погляду на те, що таке «консенсус». Це пояснюється тим, що консенсус має різноманітні форми і за змістом часто збігається з такими поняттями, як «без голосування», «без дискусії», «одностайно». Найчастіше під консенсусом розуміють такий метод розробки і прийняття рішень, коли не виникає заперечень з боку хоча б одного члена організації проти прийняття конкретного акта або документа. Отже, консенсус — це:

1) процес досягнення спільного рішення через розробку попередньо погодженого погляду;

2) процедура прийняття рішення без голосування і за відсутності у більшості випадків формально внесених заперечень. Останнім часом усе більше рішень затверджується консенсусом. Ця процедура виявляється в попередньому узгодженні інтересів всіх членів організації і досягненні спільного погодження; резолюція приймається без голосування.

«Зважене» голосування — метод прийняття рішень, за якого члени організації мають неоднакову кількість голосів залежно від зазначених у статуті показників (критеріїв): участь у фінансуванні організації, економічний потенціал, обсяг зовнішньої торгівлі тощо.

Процес прийняття рішення закінчується процедурою, після якої рішення юридичне визнається прийнятим або відхиленним. Для цього використовуються спеціальні технічні процедури прийняття рішень.

Акламація (лат. *acclamatio* — крик, вигук) — прийняття або відхилення рішення без голосування, на основі реакції учасників (вигуків, реплік та ін.). Цей технічний прийом використовується в комітетах Генеральної Асамблеї ООН, у багатьох недержавних організаціях.

Голосування як процес виявлення думки (ставлення) при вирішенні питань у міжнародних організаціях буває просте і поіменне. Просте голосування (тобто без фіксації позиції голосуючої сторони) може провадитись таємно чи відкрито. Просте таємне голосування, засноване на використанні анонімних анкет, дозволяє повністю зберегти в таємниці позицію члена організації з даного питання. В результатах простого відкритого голосування також не фіксується, якому членові організації належить «за» чи «проти». Просте відкрите голосування підняттям рук або вставанням застосовується за вирішення будь-яких питань, якщо статутом не встановлено інше або жоден з представників держав-членів не вимагає поіменного голосування.

Поіменне голосування, як правило, провадиться в таких випадках: для вирішення спірних питань; для вирішення питань, що мають принциповий характер; для здійснення морального тиску на іншу сторону.

Останній прийом голосування — листовне — передбачає отримання письмових відповідей на попередньо розіслані листи-анкети. Цим прийомом, як правило, користуються недержавні організації та невеликі організації країн, що розвиваються.

Консенсус як технічний прийом прийняття рішень складається з таких дій: зачитується вголос погоджений текст документа, констатується відсутність заперечень, рішення оголошується прийнятим.

4 Міжнародні службовці та інститут постійних представництв держав при міжнародних організаціях

Термін «міжнародні службовці» означає сукупність осіб, на яких покладено завдання забезпечити функціонування міжнародних організацій. Їхня професійна діяльність присвячена міжнародній за своєю природою меті, на них поширюється особливий правовий режим. Найвідомішим є визначення міжнародного службовця як особи, якій представниками кількох держав або органом, що діє від їхнього імені, доручено на основі міждержавної угоди і під контролем цих держав або цього органу здійснювати постійно і на підставі особливих юридичних правил певні функції в спільних інтересах усіх даних держав.

Отже, статус міжнародного службовця визначають три основні ознаки:

1) перебування на службі міжнародної адміністрації, яка підпорядкована не одній державі, а сукупності держав-членів;

2) діяльність заради досягнення цілей та в ім'я інтересів міжнародної спільноти в цілому; територіальне обмежена компетенція не суперечить поняттю міжнародного службовця;

3) робота в міжнародній організації повний робочий час і на постійній основі, повна віддача власних сил і здібностей для виконання покладених на нього функцій (технічні експерти, члени арбітражних комісій, адміністративних трибуналів, комісій з примирення не є міжнародними службовцями).

Характеризуючи статус міжнародного службовця, слід брати до уваги такі аспекти, як призначення, стан, обов'язки та права.

Право призначення міжнародних службовців належить тільки конкретній міжнародній організації і здійснюється зазвичай її генеральним секретарем або директором. Уряди безпосередньо беруть участь у процесі призначення міжнародних службовців тільки високого рангу (членів міжнародних судів, генеральних секретарів та ін.).

Відбір міжнародних службовців провадиться з урахуванням двох базових принципів: наявність відповідних особистих рис (працездатність, компетентність, сумлінність та ін.) і необхідність збалансованого регіонального представництва.

Правовий стан міжнародного службовця може визначатися або на підставі контракту, складеного між ним та організацією, або виходячи із затвердженого організацією статусу персоналу. В ООН, ЄС прийнято останній спосіб. Правовий стан фактично регулює структуру та рівень обов'язків прав міжнародного службовця.

Основні обов'язки міжнародного службовця полягають у такому: виконувати доручені функції і зосереджувати всі сили на роботі; не брати участі у діяльності, не сумісній зі станом міжнародного службовця; берегти професійну таємницю; діяти тактовно, з необхідною стриманістю; утримуватися від участі у політичній діяльності; не консультуватися і не отримувати рекомендацій (вказівок) від будь-якого уряду чи влади.

Серед прав міжнародного службовця можна назвати: отримання заробітної плати, грошової допомоги, пенсії; користування податковими привілеями; гарантований правовий захист через систему незалежних адміністративних трибуналів.

Для забезпечення повноцінної участі країн-членів у роботі міжнародної організації створений апарат постійних представництв.

Права держави щодо заснування постійного представництва при Організації повинні забезпечуватися самою Організацією і державою, на території якої знаходиться штаб-квартира або відділення цієї Організації. Основою цього є двостороння угода між Організацією та державою її перебування. Угода автоматично поширюється на всі держави-члени даної міжнародної організації, що бажають відкрити при ній постійне представництво.

Згідно зі статтею 6 Конвенції 1975 р. основними напрямками роботи постійного представництва є:

- забезпечення представництва надсилаючої держави при Організації;
- підтримка зв'язку між надсилаючою державою та Організацією;
- ведення переговорів з Організацією та в її рамках;
- з'ясування суті діяльності Організації та повідомлення про неї уряду надсилаючої держави;
- забезпечення участі надсилаючої держави в діяльності Організації;
- захист інтересів надсилаючої держави по відношенню до Організації;
- сприяння реалізації цілей та принципів Організації шляхом співробітництва з нею та в її рамках.

На відміну від дипломатичного представництва (посольства) діяльність постійного представництва при міжнародній організації здійснюється на тристоронній основі: держава, що надсилає представництво, — Організація — країна перебування штаб-квартири Організації або її відділення. Постійне представництво не акредитується, на відміну від посольства, при державі перебування, оскільки створюється виключно для підтримання зв'язків з Організацією. Однак воно повинно користуватися всіма привілеями та імунітетами, що визначаються міжнародно-правовим чином. На практиці ці привілеї та імунітети надаються представництву державою перебування і залежать як від внутрішнього законодавства країни перебування, так і від стану політичних відносин між двома державами.

Незважаючи на те, що Конвенція передбачає здійснення функцій постійного представництва в рамках взаємовідносин з Організацією, реальна діяльність представництва іноді охоплює сфери поза рамками відносин з Організацією. Це стосується передусім постійних представництв держав при ООН.

Процедура призначення глави постійного представництва і надання йому повноважень аналогічна призначенню глави дипломатичного представництва. Згідно зі статтею 11 Конвенції держава-член може уповноважити свого постійного представника діяти як делегат в одному або кількох органах організації. Держава, яка не є членом Організації, може уповноважити свого постійного спостерігача бути делегатом-спостерігачем в одному або декількох органах Організації, якщо це допускається правилами Організації. Глава представництва уповноважений укладати угоди з Організацією.

У складі постійного представництва, окрім його глави, передбачається наявність дипломатичного, адміністративно-технічного та обслуговуючого персоналу. До складу постійних представництв при спеціалізованих організаціях включаються експерти, фахівці, науковці та практичні спеціалісти в зазначеній галузі, які не є професійними, ранговими дипломатами, але мають під час роботи дипломатичний статус, оскільки виконують представницькі функції. Кількісний склад представництва повинен відповідати функціям Організації, потребам даного представництва, обставинам і умовам, що існують у державі перебування.

Місцезнаходження представництва, як правило, збігається з місцезнаходженням Організації. Проте, якщо це допускається правилами Організації і держава перебування не має заперечень, надсилаюча держава може заснувати своє представництво або відділення представництва в іншому місті, ніж те, де знаходиться штаб-квартира Організації.

Представництво, як і дипломатичне посольство, має право користуватися прапором та емблемою надсилаючої держави на фасадах своїх приміщень, а для глави представництва це правило поширюється на його резиденцію та засоби пересування.

Література:

1. Міжнародні організації: Навчальний посібник/ За ред. Ю.Г.Козака, В.В.Ковалевського. – Київ: ЦУЛ, 2003.- 342 с.
2. Міжнародні організації: Навч. посібн./За ред. О. С. Кучика. – К.: Знання, 2005.- 219 с.
3. Основи політичної науки. Ч.4. Міжнародна політика. - Львів, 1999.-320 с.
4. Світова та європейська інтеграція: організаційні засади: Навч. посібник/ За ред. Я.Й. Малика, М.З. Мальського. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2000. – 342 с.
5. Світова історія XX століття. Енциклопедичний словник. – Львів, Літопис, 2008.- 412 с.
6. Світова економіка: Навчальний посібник/За ред. Ю.Г.Козака, В.В.Ковалевського.- К.: ЦУЛ, 2003.- 348 с.
7. Стройко Т.В. Міжнародні організації: Навч. посібник/Т.В. Стройко. – Київ.: Кондор, 2014.- 250с.
8. Тускоз Ж. Міжнародне право: навч. посібник/Ж.Тускоз. – К.,1998. – Розд. 2. -189 с

Інструкційна картка до проведення семінарського заняття № 2 з дисципліни Міжнародні організації

1. **Тема заняття : Механізм функціонування міжнародних організацій**
2. **Мета проведення заняття:** визначити норми міжнародного права на яких базується функціонування міжнародних організацій, розглянути цілі, функції та компетенції міжнародних організацій, надати характеристику організаційно - функціональної структури міжнародної організації, розглянути процес прийняття рішень в міжнародних організаціях, з'ясувати логіку функціонування постійних представництв держав в міжнародних організаціях.

2.1 Після виконаної роботи студент повинен

знати:

- норми міжнародного права, на яких базується функціонування міжнародних організацій ;
- цілі, функції та компетенції міжнародних організацій;
- організаційно - функціональну структуру міжнародної організації;
- характеристику організаційно - функціональної структури міжнародної організації;
- процес прийняття рішень в міжнародних організаціях;
- функціонування постійних представництв держав в міжнародних організаціях;

вміти:

- аналізувати, оцінювати та прогнозувати зміни сучасного міждержавного регулювання відносин;
- визначати норми міжнародного права, на яких базується функціонування міжнародних організацій
- проводити оцінку застосування санкцій проти порушників міжнародних норм поведінки .

3.План практичного заняття:

I.Питання до обговорення

1. Правові норми функціонування міжнародних організацій.
2. Механізми впливу міжнародних організацій на країни-члени.
- 3.Прийняття рішень у міжнародних організаціях.

4. Міжнародні службовці та інститут постійних представництв держав при міжнародних організаціях.

4. Основні поняття та терміни (тезаурус)

1. **«Внутрішнє право»** («власне право») – норми, які регламентують діяльність самих міжнародних організацій та визначають характер, функції та правовий стан різних категорій персоналу, регулюють порядок вирішення майнових, фінансових та інших питань

2. **«Зовнішнє право»** – норми, які фіксують місце міжнародної організації в загальній системі міжнародних відносин та забезпечують її статус у конкретних умовах місцеперебування, зв'язки з державами та іншими міжнародними і національними організаціями.

3. **Метод прийняття рішення** – це принцип, покладений в основу відповідної процедури, або спосіб. У практиці діяльності міжнародних організацій існує чотири *методи прийняття рішень*: одностайний, мажоритарний (за більшістю голосів), консенсусний, метод «зважених» голосів.

4. **Мажоритарний метод** – прийняття рішень за більшістю голосів, коли обов'язково обговорюються наслідки голосування для меншості – зобов'язання виконувати ці рішення або можливість діяти самостійно.

5. **Консенсусний метод** – це метод розробки і прийняття рішень, коли не виникає заперечень з боку жодного члена організації проти прийняття конкретного акта або документа.

6. **Міжнародний службовець** - особа, якій представниками кількох держав або органом, що діє від їхнього імені, доручено на підставі міжнародної угоди і під контролем цих держав або цього органу здійснювати постійно і за особливими юридичними правилами певні функції в спільних інтересах усіх даних держав.

5. Теми для рефератів, співдоповідей та повідомлень

1. Правові норми функціонування міжнародних організацій.
2. Принципи і функції міжнародних організацій.

6. Методичні рекомендації щодо розкриття питань

плану практичного заняття

При підготовці до даного заняття необхідно звернути увагу на засвоєння наступних знань: *Правові норми і принципи функціонування міжнародних організацій*: норми міжнародного права, договори, міжнародні звичаї, міжнародні конференції. *Прийняття рішень в міжнародних організаціях*. Рекомендовані рішення, обов'язкові рішення, міжнародні кодекси поведінки. *Принципи та норми міжнародного права*. Загальні принципи. Спеціальні принципи. Привілеї та імунітети. Санкції проти порушників норм поведінки. *Організаційно-функціональна структура міжнародних організацій*: цілі, сфера компетенції, функції, організаційна структура, механізми прийняття рішень та їх виконання. *Методи прийняття рішень в міжнародних організаціях*: одностайний, мажоритарний, консенсусний, метод зважених голосів. *Технічні процедури прийняття рішень в міжнародних організаціях*: акламація, просте голосування, поіменне голосування, листове голосування, консенсус. *Міжнародні службовці*. Основні ознаки статусу міжнародного службовця. Елементи статусу: призначення, права та обов'язки, гарантії, привілеї та імунітети. *Постійні представництва держав при міжнародних організаціях*. Правові основи створення і функціонування інституту постійних представництв. Напрями діяльності постійних представництв держав при міжнародних організаціях. Призначення і повноваження глави постійного представництва. Кількісний і професійний склад персоналу представництва. Права і функції спостерігачів

при міжнародній організації країни - не члена даної організації. Місії постійних спостерігачів.

7. Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу:

1. Дайте визначення права міжнародної організації та назвіть його джерела?
2. Які питання регулює «внутрішнє право», «зовнішнє право»?
3. Які бувають договори та міжнародні звичаї, наведіть приклади укладання таких угод міжнародними організаціями?
4. Які є джерела формування нормативної основи діяльності міжнародних організацій?
5. Охарактеризуйте загальні і спеціальні принципи міжнародного права, наведіть приклади.
6. Яка організаційно-функціональна структура міжнародних організацій:
 - * як міжнародна організація визначає свої цілі (головні і підпорядковані)?
 - * дайте визначення поняття «компетенція організації»;
 - * охарактеризуйте функціональну структуру міжнародної організації;
 - * охарактеризуйте організаційну структуру міжнародної організації.
7. Найпоширенішим на сьогодні є мажоритарний метод прийняття рішень. У чому полягає його суть? Яка різниця між абсолютною та кваліфікованою більшістю?
8. Дайте визначення абсолютної, відносної, «кваліфікованої» одностайності та одностайності зацікавлених сторін.
9. Розкрийте суть методу «зважених» голосів та «консенсусний» метод прийняття рішень.
10. Охарактеризуйте технічні прийоми прийняття рішень у міжнародних організаціях.
11. Дайте визначення поняття та статусу міжнародних службовців міжнародних організацій.
12. Відомо, що за юридичною силою більшість рішень міжнародних організацій необов'язкові. Чим у такому разі пояснюється зростаючий вплив цих інститутів на розвиток світової економіки?

Тестові завдання щодо перевірки знань студентів:

1. Серед наведених загальних принципів міжнародного економічного співробітництва знайдіть один, який не є загальним:
 - а) принцип мирного співіснування;
 - б) принцип суверенної рівності держав;
 - в) принцип найбільшого сприяння в торгівлі;
 - г) принцип сумлінного виконання міжнародних обов'язків;
 - д) принцип взаємовигоди в економічних відносинах.
2. Серед наведених принципів міжнародного економічного співробітництва знайдіть один, який не є спеціальним:
 - а) принцип юридичної рівності й неприпустимості дискримінації ;
 - б) принцип свободи вибору форми організації зовнішньоекономічних зв'язків;
 - в) принцип суверенітету держав на природні ресурси;
 - г) принцип взаємовигоди в економічних відносинах;
 - д) принцип найбільшого сприяння в торгівлі.
3. Визначте, до якої категорії відноситься функція міжнародної організації, що визначає сфери відповідності інтересів держав-учасниць:

- а) головна;
 - б) регулююча;
 - в) оперативна;
 - г) контролююча.
4. Визначте, до якої категорії відноситься функція міжнародної організації, що встановлює стандарти поведінки:
- а) головна;
 - б) регулююча;
 - в) оперативна;
 - г) контролююча.
5. Визначте, до якої категорії відноситься функція міжнародної організації, що визначає відповідність фактичного стану справ в організації до встановлених норм і еталонів:
- а) головна;
 - б) регулююча;
 - в) оперативна;
 - г) контролююча.
6. Визначте серед цілей МВФ головну мету:
- а) спостереження за станом міжнародної валютної системи;
 - б) підтримка загальної системи розрахунків;
 - в) сприяння стабільності обмінних курсів валют;
 - г) надання кредитів.
7. Серед наведених нижче організацій визначте організації загальної компетенції :
- а) ООН, ОЕСР, СНД, НАФТА;
 - б) МВФ, СОТ, МТП, ІКАО;
 - в) ООН, МВФ, ОЕСР, НАФТА;
 - г) ОЕСР, МВФ, СОТ, ІКАО.
8. Серед наведених нижче організацій визначте організації спеціальної компетенції :
- а) ООН, ОЕСР, СНД, НАФТА;
 - б) МВФ, СОТ, МТП, ІКАО;
 - в) ООН, МВФ, ОЕСР, НАФТА;
 - г) ОЕСР, МВФ, СОТ, ІКАО.
9. Вищим органом ООН є:
- а) Генеральна Асамблея;
 - б) Рада Безпеки;
 - в) Секретаріат;
 - г) ЕКОСОП.
10. Як називаються органи міжнародної організації, які здійснюють оперативні функції?
- а) вищі;
 - б) пленарні;
 - в) виконавчі;
 - г) адміністративні;
 - д) контролюючі.

8. Рекомендована література

1. Міжнародні організації. Кредитно-модульний курс.: 3-тє вид. перероб. та доп. Навч. посіб. / За ред. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Логвинової Н.С., - К.: Центр учбової літератури, 2011. - 344 с.
2. Національна безпека України: навч. посібник / В.А.Ліпкан; М-во освіти і науки України. - 2-ге вид. - К.: КНТ, 2009. - 576 с. - с.55-136, 542-569.
3. Козак Ю. Г., Ковалевський В.В. Кутайні З. та ін. Міжнародні організації: Навч. посіб. - К.: ЦУЛ, 2007.

4. Кучик О. С., Суховолець І. Р., Сельмах А. Б., Литвин Г., Тюшка А. Міжнародні організації: навч. посібник / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Факультет міжнародних відносин / О.С. Кучик (ред.). — 2-е вид., переробл. і доп. — К. : Знання, 2007. — 749с.

5. Лук'яненко Д.Г., Поручник А.М., Антонюк Л.Л. (співавтори - Губський Б.В., Панченко Є.Г., Петрашко П.Г., Сіденко С.В., Татаренко Н.О., Аністратенко Н.В., Білошапка В.А., Кальченко Т.В., Мартинюк О.В., Олійник В.В., Павловська О.Д., Пахомов С.Ю., Петрашко Л.П., Омельченко Р.В., Фурсова О.В., Данилюк Н.І.) Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: Монографія: У 2 т. — Т.І / За заг. Ред. Лук'яненко Д.Г., Поручника А.М.. — К.: КНЕУ, 2006. — 816 с.

6. Сайт International Institute for Management Development [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.imd.org/research/publications/wcy/index.cfm>

7. Сайт Світового економічного форуму [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness>

8. Сайт Міністерства закордонних справ України, [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua>

Тема №3

Тема: Міждержавні економічні організації

Ключові поняття: Загальна компетенція міжнародної організації; консультативна група держав; Організація економічного співробітництва й розвитку; цілі ОЕСР; організаційно-функціональна структура ОЕСР; ЄС.

Мета та завдання: розглянути сутність, види та функції міждержавних економічних організацій, визначити роль ОЕСР у міжнародних відносинах, розглянути основні цілі та організаційно-функціональну структуру даної організації, висвітлити основні історичні етапи європейської інтеграції, охарактеризувати основні структурні фонди європейського Союзу.

План лекційного заняття:

- 1 Сутність, види та функції міждержавних економічних організацій.
- 2 Діяльність основних міждержавних економічних організацій.

1. Сутність, види та функції міждержавних економічних організацій

Сутність міждержавних економічних організацій визначається офіційною участю в їхній діяльності держав та урядів, а також важливістю завдань, що їх покликані вирішувати ці організації. Уряди, як правило, розглядають членство в міжнародних організаціях як один із головних засобів здійснення своєї зовнішньополітичної програми, оскільки:

- в структурі міністерств закордонних справ усіх країн є відділи, які займаються питаннями співробітництва з міжнародними організаціями;
- членські внески в міжурядові організації становлять окрему (і дедалі більш відчутну) статтю державних витрат на зовнішню політику;
- при багатьох міжурядових організаціях створені спеціальні постійні представництва держав.

Участь у міжнародних організаціях, у свою чергу, накладає на держави визначені й офіційно зафіксовані обов'язки, а в деяких випадках робить для них обов'язковими рішення, що їх приймає організація. Можна виділити два види міждержавних економічних організацій залежно від широти їхньої компетенції- загальноекономічного та галузевого характеру.

Загальноекономічні організації орієнтовані на налагодження координації та співробітництва країн для вирішення широкого кола іноді не тільки економічних, а й політичних, соціально-культурних, екологічних та інших проблем. Орієнтація **галузових організацій** значно вужча — координація міжнародного економічного співробітництва в окремій галузі чи сфері діяльності. Як правило, держави більше схильні до співпраці з міждержавними організаціями, що мають вузьку функціональну спрямованість і чітко визначені цілі, ніж з організаціями широкого профілю. Найвпливовішими серед міждержавних організацій загальноекономічного характеру є Європейський Союз (ЄС), Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), Ліга арабських держав (ЛАД), Економічна співдружність держав Західної Африки (ЕКОВАС), Латиноамериканська економічна система (ЛАЕС), Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), Азіатське-Тихоокеанське економічне співробітництво (А ТЕС) та ін.

Серед галузових економічних організацій виокремлюють ті, що сприяють міжнародному співробітництву в галузі промислового розвитку та будівництва; у галузі сільського господарства та переробної промисловості; у сфері транспорту і засобів зв'язку; у галузі фінансів та кредиту; у галузі міжнародної торгівлі.

Міжнародна міждержавна організація створюється на основі узгодженого волевиявлення держав, зафіксованого або в міжнародному договорі (угоді), або в рішенні

вже існуючої організації. Процедура створення міжнародної організації складається з:

- 1) прийняття установчого документа;
- 2) формування структури організації;
- 3) скликання головного органу.

Існування міжнародної організації найчастіше починається з укладання угоди і прийняття установчого документа, який у різних організаціях має різну назву, наприклад Статут (ООН), Конвенція тощо. Як правило, для цього скликається міжнародна конференція, на якій виробляється і приймається текст установчого документа організації. Датою створення організації вважається дата, коли цей документ набрав чинності. Другий спосіб утворення міжнародної організації, в основу якого покладено прийняття рішення іншої міжнародної організації, передбачає узгоджене волевиявлення держав через голосування за установчу резолюцію, яка набирає чинності з моменту її прийняття.

Установчі документи міжнародних організацій визначають їхню компетенцію, тобто об'єкт або сферу діяльності, та повноваження, необхідні для виконання завдань. Фінансові кошти міжнародної організації складаються переважно з внесків держав-членів і витрачаються на спільні потреби.

Сучасні міждержавні організації мають досить складну організаційну структуру, адекватну цілям і масштабам діяльності. Водночас майже всі вони мають у своїй структурі три типи органів: вищі, виконавчі та адміністративні. У структурі деяких можуть працювати також комітети, комісії та юридичні органи.

Вищі органи мають сесійний характер діяльності і формуються на рівноправних засадах, тобто з представників усіх держав-членів. Збираючись, як правило, один-два рази на рік, представники країн вирішують такі питання: прийом і виключення з організації, а також призупинення членства в ній; формування виконавчих органів і вибори їхніх голів; розгляд і прийняття рішень щодо мети діяльності; розгляд відповідних звітів; встановлення принципів формування й використання бюджету; перегляд статутних документів та стратегії діяльності.

Виконавчі органи, що мають постійний характер діяльності, повинні забезпечити безперервність роботи організації між засіданнями вищих органів шляхом контролю за виконанням рішень вищих органів, підготовки рішень наступної сесії, вирішення бюджетних питань, питань стосовно персоналу. Вони формуються вищими органами обранням до них представників усіх (ЄС, АСЕАН та ін.) або певної кількості (МВФ, МБРР та ін.) держав-членів. Критеріями формування цих органів є справедливе географічне представництво, розмір фінансового внеску, специфічні інтереси тощо.

Адміністративні органи (секретаріати) повинні висвітлювати діяльність організації в засобах масової інформації, організовувати конференції, конгреси та інші заходи, складати звіти, публікувати документи організації. Секретаріати мають власну внутрішню структуру: вищі посадові особи, спеціалісти й обслуговуючий персонал.

2 Діяльність основних міждержавних економічних організацій

Організація економічного співробітництва та розвитку

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), (англ. *Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)*) — міжнародна організація, що об'єднує 34 країни світу, більшість з яких є країнами з високим доходом громадян та високим ІРЛП і розглядаються як розвинені. Договір про ОЕСР був підписаний 14 грудня 1960 в Парижі, але вступив у дію 30 вересня 1961 на базі Європейської організації економічного співробітництва з метою координації економічної політики країн-членів ОЕСР і погодженням програми допомоги країнам, що розвиваються.

Ядром цієї організації спочатку були країни Європи та Північної Америки. Сьогодні ОЕСР об'єднує 34 країни: Австралія, Австрія, Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Естонія, Ізраїль, Іспанія, Ісландія, Ірландія, Італія, Канада, Корея, Люксембург, Мексика,

Німеччина, Норвегія, Нова Зеландія, Нідерланди, Польща, Португалія, Словаччина, Словенія, США, Туреччина, Угорщина, Фінляндія, Франція, Чехія, Швейцарія, Швеція, Японія, Чилі.

Від самого початку існування цієї організації її діяльність спрямовується на зміцнення й підвищення ефективності економік держав-членів, покращення соціально-економічних умов та ситуації з зайнятістю, забезпечення економічного зростання як індустріально розвинутих країн, так і тих, що розвиваються.

ОЕСР - це «клуб багатих країн», які поділяють ідеї демократії та принципи ринкової економіки. Країни-члени організації виробляють 2/3 світових матеріальних цінностей та послуг.

У рамках організації керівництво та представники урядів проводять неформальні дискусії зі своїми колегами з інших держав-членів щодо спільних економічних проблем та шляхів їхнього вирішення. В ОЕСР не видаються зобов'язуючі резолюції, натомість розробляються рекомендації для урядів держав світу щодо удосконалення соціально-економічної політики. Ці рекомендації поєднують у собі позитивний досвід, допомагають знайти шляхи вирішення спільних проблем, скоординувати внутрішню та зовнішню політику.

Дискусії у рамках ОЕСР спонукують уряди держав-членів до укладення угод щодо застосування єдиних «правил гри» у питаннях міжнародного співробітництва, наприклад, щодо боротьби з корупцією, експортних кредитів, руху капіталів, прямих іноземних інвестицій. На підставі проведених ОЕСР досліджень і аналізів розробляються норми та моделі міжнародної фінансової політики чи рекомендації і директиви щодо захисту навколишнього середовища.

ОЕСР також активно співпрацює з державами світу, які не є членами організації, у рамках спеціалізованих програм, міжнародних заходів тощо.

Вищим органом ОЕСР є Рада, до складу якої входять по одному представнику від кожної країни-члена ОЕСР та представник Європейської Комісії. Щороку Рада збирає міністрів країн-членів ОЕСР для обговорення поточних проблем, чутливих з точки зору громадськості, та визначають пріоритети діяльності організації на наступний рік.

Секретаріат ОЕСР розміщується у Парижі. Керує Секретаріатом Генеральний секретар, якому допомагають 4 його заступники. Генеральний секретар головує в Раді ОЕСР, забезпечуючи таким чином зв'язок між національними делегаціями та секретаріатом.

Генеральний секретар ОЕСР - Ангель Гурріа (з 1 червня 2006 року).

Робота Секретаріату організовується у директоратах за напрямками, аналогічними напрямкам роботи міністерств в урядах (директорати з питань фінансів, сільського господарства та рибальства, захисту навколишнього середовища, освіти, зайнятості тощо), та у тісному контакті з офіційними чинниками країн, які потім використовують у своїй роботі результати проведених аналізів.

Функціональними структурними підрозділами ОЕСР є комітети, до складу яких у якості експертів входять представники галузевих міністерств та відомств держав-членів, а також не членів ОЕСР. У рамках комітетів створюються робочі групи зі спеціалізованих питань, наприклад, Робоча група з суднобудування, Робоча група з питань розвитку малого і середнього бізнесу та підприємництва.

Організаційно до ОЕСР входять також напіваавтономні структури, зокрема, Міжнародне енергетичне агентство, Агентство ОЕСР з ядерної енергетики, Європейська конференція міністрів транспорту, Центр розвитку, Центр з питань досліджень та інновацій в галузі освіти, Клуб Саеля.

Фінансування ОЕСР забезпечується країнами-членами організації. Розмір внеску кожної з країн до бюджету визначається за формулою, яка враховує «вагу економіки» цієї країни. Найбільшим контрибутором ОЕСР є США, які формують 25% бюджету цієї організації, на другому місці за розміром членського внеску – Японія (16%).

За погодженням з Радою, країни можуть також фінансувати окремі програми та проекти. Необхідний обсяг річного бюджету організації та програма її роботи визначаються країнами-членами ОЕСР на засіданні Ради.

ОЕСР також активно співпрацює з державами світу, які не є членами організації (зокрема з Україною), у рамках спеціалізованих програм, міжнародних заходів тощо.

Офіційними мовами ОЕСР є англійська і французька.

є Хосе Анхель Гурріа Тревінью (з 2006 року).

Європейський Союз (ЄС)

Історія європейської інтеграції розпочалася одразу після Другої Світової війни, а саме у 1946 році, коли Прем'єр-Міністр Великобританії Уінстон Черчіль виступив зі своєю історичною промовою у Цюриху (Швейцарія) про необхідність створення “Сполучених Штатів Європи”, першим кроком до якого мало послужити партнерство між Францією та Німеччиною, довічними супротивниками у всіх війнах.

Наступною подією, яку можна розглядати як підготовчий етап створення інтеграційного угруповання був американський план Маршала (1947 р.), метою якого був комплекс заходів щодо відродження господарства включаючи американську допомогу. У відповідності з цим 16 країн повоєнної Європи отримали з США близько 13 млрд. дол. у вигляді фінансування заходів економічного та технічного спрямування.

У 1948 році було започатковано митний союз між трьома “малими” країнами Західної Європи – БеНіЛюксом (Бельгія, Нідерланди, Люксембург). Цей досвід виявився досить корисним у подальшому і призвів до поширення інтеграційних ідей в інших країнах континенту.

Надзвичайно високі темпи економічного зростання у період 1947-1950 рр. призвели до того, що виникла необхідність посилити ефект “компенсаційного росту” новими об'єднувальними моделями дво- і багатосторонніх відносин. Творцями цього процесу стали два французькі політики – Жан Моне і Робер Шуман та німець Конрад Аденауер. 9 травня 1950 року (рівно через п'ять років після завершення останньої війни у Європі) було оприлюднено “Декларацію Шумана” (її автор займав тоді посаду міністра закордонних справ Французької Республіки), у якій пропонувалося двом провідним країнам – Франції та Німеччині об'єднати свої зусилля щодо контролю за виробництвом вугілля та сталі, а відтак і військової промисловості, яка була найбільшим споживачем останнього виду продукції. Ідея створення наднаціональної структури, яка б мала значні повноваження належала Ж.Моне і була палко підтримана канцлером ФРН – К.Аденауером. А вже через рік – 18 квітня 1951 року у Парижі шість країн (Бельгія, Італія, Нідерланди, Люксембург, Франція та ФРН) підписують угоду про створення Європейського об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС), після ратифікації якого, у 1952 році зазначена вище Угода набула чинності. Тоді ж було започатковано створення Європейського оборонного співтовариства, а з часом – Європейського співтовариства з атомної енергетики. 25 березня 1957 року в Римі відбулося підписання Договорів про Європейське економічне співтовариство (ЄЕС) та ЄВРОАТОМ, які у сучасній науковій літературі присвяченій історії європейської інтеграції називають “Римським договором”. Вони набули чинності 1 січня 1958 року.

Упродовж 50-х – 60-х рр. процес європейської інтеграції набуває нових обертів у т.ч. щодо розширення ЄЕС, рішення про яке було прийнято у грудні 1969 р. у м. Гаага (Нідерланди). Внаслідок цього, вже у 1973 році замість “шістки” – виникла “дев'ятка”, за рахунок приєднання Данії, Ірландії та Великобританії, в 1981 році цього союзу вступила Греція. Національний референдум 1994-го року. у Норвегії відхилив її членство в ЄС, проте вже у 1995 році до Європейського Союзу приєдналися Австрія, Фінляндія, Швеція.

Протягом 90-х років активно йшов процес удосконалення договірних основ функціонування Європейського Союзу. 11 грудня 1991 року відбулося підписання Маастрихтської угоди про створення ЄС, яка набула чинності 1 листопада 1993 року, саме з цього періоду Європейські співтовариства отримали сучасну назву – Європейський Союз. У 1997 році цей документ було удосконалено, а нова угода отримала назву –

Амстердамський договір, який чітко визначав вільне працевлаштування та права громадян, свободу пересування, надання більшої ваги ЄС на міжнародній арені тощо.

Можливості подальшого розширення Євросоюзу були чітко задекларовані у Копенгагенських критеріях на вступ (1993), які згодом отримали назву політичних. Трохи пізніше були прийняті й економічні критерії для країн-аплікантів, які називаються Маастрихтськими. Таким чином було створено фундаментальні основи майбутнього розширення цього найбільшого у світі інтеграційного формування.

Першою подала заявку на вступ до ЄЕС – Туреччина – у 1987 році, у 1990 році – аналогічне бажання виказали Кіпр та Мальта, у 1994 р. – Угорщина та Польща, у 1995 р. – Румунія, Словаччина, Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, а у 1996 р. – Чехія та Словенія. Упродовж 1997-2003 рр. відбувався швидкий процес адаптації їх економік до системних вимог Євросоюзу та імплементації європейського законодавства до національного (тобто введення правил та норм до діючих законів, а також спостереження за «європейським» механізмом їх функціонування). Проте проходив він у країнах-аплікантах по-різному, а відтак різними були й результати. Внаслідок чого на Копенгагенському, а потім і Афінському саммітах (2002-2003 рр.) було прийняте безпрецедентне рішення про розширення ЄС одразу на десять нових (найбільш успішних в плані відповідності до вище згадуваних вимог) країн. 1 травня 2004 року членами Євросоюзу стали 10 європейських держав: Кіпр, Мальта, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина, Словенія. У 2007 році до Європейського Союзу приєднуються ще й Румунія та Болгарія. Потребує вирішення також проблема майбутнього членства Туреччини, яка найпершою падала заявку на вступ, проте невідповідність критеріям, перш за все копенгагенським (політичним) відсуває очікуваний вступ на більш пізній період.

У наслідок активного процесу розширення у 2004-му році Європейський Союз став найбільшою і найпотужнішою інтеграційною організацією у світі. ЄС сьогодні об'єднує 28 країн Європи, має загальну площу 4 381 376 км², населення 503 890 016 чол.

Країни Європейського Союзу мають доволі різні макроекономічні показники, проте серед них чітко виділяється “авангардна четвірка” – ФРН, Франція, Великобританія та Італія. До розширення ЄС у 2004 році контрасти між самими активними та самими депресивним регіоном за показником ВВП на душу населення (ПКС) становили пропорцію 4 до 1, то вже на початку 2007 року вони зросли 8 до 1.

Позитивною для ЄС рисою об'єднаної економічної системи може слугувати міжнародна торгівля, де чітко прослідковуються переваги євроінтеграції перш за все на рівні зниження трансакційних витрат.

Політика Євросоюзу щодо країн, які відносно недавно увійшли до складу цієї організації націлена на підйом їх економіки. Цьому сприяють структурні фонди та Фонд згуртування. Прикладом вдалого соціально-економічного зростання може слугувати досвід Ірландії, яка вже зараз за темпами економічного зростання вважається “європейським драконом”. 62% ірландського експорту складає продукція високих технологій, у т.ч. 29% - припадає на інформаційні технології, що означає високу конкурентоспроможність її економіки на європейському та світовому рівнях і це при тому що під час вступу країна мала лише аграрні пріоритети розвитку.

Європейський Союз є єдиним інтеграційним угрупованням, в якому діють високі соціальні стандарти, які з одного боку є свідченням гуманітарної зрілості суспільства, з другого – стримуючим фактором розвитку підприємництва. Європейці виступають за державні гарантії щодо страхування життя, пенсійне забезпечення, допомогу по безробіттю, жорстке (на законодавчому рівні) регулювання трудових угод тощо.

В сучасному світі Євросоюз досяг такого успіху завдяки унікальній природі організації своєї роботи. Євросоюз не є федерацією держав, подібно США. Євросоюз не є організацією, створеною з метою розширення співробітництва між урядами, подібно ООН. Країни – члени ЄС залишаються незалежними суверенними державами, але вони

об'єдналися як суверенні держави для того, щоб набути такої сили і ваги у світі, яких вони не змогли б досягти поодиночі.

Об'єднання суверенності цих держав на практиці означає, що держави – члени ЄС делегують частину своїх повноважень у прийнятті рішень європейським інституціям, які вони створили, щоб рішення з конкретних питань, що представляють спільний інтерес, ухвалювалися демократичним шляхом на європейському рівні.

Основні інституції ЄС

- Європейська Рада, яка визначає політичне спрямування та пріоритети Європейського Союзу.

- Європейський Парламент, який представляє інтереси громадян ЄС і безпосередньо ними обирається.

- Рада Європейського Союзу, яка представляє окремі країни – члени ЄС.

- Європейська Комісія, яка представляє інтереси Союзу в цілому.

Ці інституції виробляють політику й закони (директиви, законодавчі акти й рішення), які діють на території ЄС. Європейська рада визначає основні політичні напрями та пріоритети діяльності ЄС, Європейська Комісія розробляє нові закони, а Парламент і Рада ЄС їх приймають. Європейський суд стежить за дотриманням європейських законів, а Суд аудиторів перевіряє фінансування діяльності ЄС.

Ряд інших органів також виконують ключові ролі у функціонуванні ЄС, а саме:

- Європейський економічний і соціальний комітет представляє економічну і соціальну складову організованого громадянського суспільства;

- Комітет регіонів представляє регіональні й місцеві органи влади;

- Європейський інвестиційний банк фінансує інвестиційні проекти в сфері економічного розвитку в ЄС і за його межами, а також сприяє розвитку малого бізнесу через Європейський інвестиційний фонд;

- Європейський центральний банк відповідає за європейську монетарну політику;

- Європейський омбудсмен розслідує скарги про порушення в інституціях і органах управління ЄС;

- Європейський інспектор з охорони даних забезпечує конфіденційність особистих даних громадян.

Крім цього існують спеціалізовані агентства, що виконують певні технічні, наукові або управлінські функції.

Головними цілями Європейського Союзу у відповідності із Амстердамським договором є:

- створення міцного союзу народів Європи;
- сприяння збалансованому та тривалому економічному прогресу завдяки ліквідації внутрішніх кордонів, посиленню економічної і соціальної взаємодії;
- утвердження власної ідентичності в міжнародній сфері шляхом проведення спільної зовнішньої політики і політики в галузі безпеки, а в перспективі – і спільної оборонної політики;
- розвиток співробітництва в юридичній сфері;
- збереження та примноження загального добробуту.

Європейський Союз є високомобільною організацією, тобто такою, яка упродовж певного періоду переглядає свої стратегічні і тактичні орієнтири. Прикладом цього можуть слугувати історичні рішення Європейської Ради у Берліні (березень 1999 року) та ухвалений нею “Порядок денний-2000” (Agenda-2000). Саме цей документ визначив пріоритетні напрямки розвитку Європейського Союзу упродовж наступних семи років (2000-2006 рр.), а також основні напрямки підтримки чотирьох “сензитивних” (чутливих) галузей європейської економіки (сільського господарства, металургійної промисловості, текстильної індустрії і рибальства) та депресивних регіонів країн-учасниць ЄС. Тоді ж було визначено три основні цілі Європейського Союзу:

Ціль 1: сприяння розвитку та реструктуризації регіонів, що мають відставання;

Ціль 2: підтримка регіонів зі структурними проблемами у сфері соціально-економічних перетворень і сільського господарства;

Ціль 3: модернізація політики у галузі освіти, професійно-технічної підготовки та зайнятості і відповідних систем.

З прийняттям стратегії «Європа 2020» над досягненням мети забезпечення економічного розвитку в усіх країнах ЄС продовжують використовуватися три основних фонди (Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Європейський соціальний фонд (ESF), Фонд згуртування (Cohesion Funds)) та додатково два секторальних (Європейський сільськогосподарський фонд для розвитку сільських районів (EAFRD), Європейський Морський фонд та фонд рибальства (EMFF)). Разом з тим, регіони можуть отримати допомогу від Фонду солідарності (EUSF), до якого країни можуть звернутися у разі великих стихійних лих.

В межах зовнішньої регіональної політики ЄС передбачено підтримку країн-кандидатів та країн-потенційних кандидатів на вступ до ЄС через Інструменти підготовки до вступу (Instrument for Pre-Accession Assistance – IPA).

Таким чином, розглядаючи більш детально функціональне призначення основних структурних фондів **слід розуміти роль**, яку вони відіграють в умовах реалізації сучасної стратегії розвитку ЄС «Європа 2020», а саме:

- Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF: European Regional Development Fund – € 201 млрд.) – націлений на регіональний розвиток, розвиток депресивних індустріальних чи сільських місцевостей, посилення конкурентоспроможності та сприяння співробітництву. Зосереджується, в основному, на ініціативах, пов'язаних з економічним зростанням, зайнятістю і конкурентоспроможністю, включаючи інвестиції в інфраструктуру. Відповідно до програми «Європа 2020» діяльність Європейського фонду регіонального розвитку має зосередитися на **чотирьох пріоритетах**:

- інновації та дослідження,
- розвиток цифрових технологій,
- підтримка малих і середніх підприємств,
- розвиток низьковуглецевої економіки.

Ресурси з цього фонду не обов'язково мають використовуватися тільки на ці чотири цілі. Але країни-реципієнти мають дотримуватися певних правил. Зокрема, в групі розвинених держав не менше 80% виділених коштів необхідно витратити на принаймні 2 зазначених пріоритети з 4-х, в перехідних регіонах - не менше 60%, а в малорозвинених - не менше 50%. Також встановлено мінімальний відсоток коштів, які потрібно вкласти в розвиток низьковуглецевої економіки.

- Європейський соціальний фонд (ESF: European Social Fund - € 74 млрд.) – спрямований на сприяння зайнятості, соціальної інтеграції та боротьбу з дискримінацією, інвестиції в людський капітал у сфері освіти і професійної підготовки. За допомогою Європейського соціального фонду ЄС сприятиме досягненню своїх цілей в сфері зайнятості та боротьби з бідністю. ESF може використовуватися в будь-якій країні ЄС залежно від її потреб.

Фонд згуртування (Cohesion Fund – € 75 млрд.) – покриває потреби країн-нових членів ЄС, Греції та Португалії, а також опікується проблемами навколишнього середовища, зосереджується на транспортній та екологічній інфраструктурі, включаючи відновлювальні джерела енергії. Розвиток транс'європейських транспортних мереж та проектів екологічної спрямованості в галузі енергетики та транспорту - пріоритет Фонду згуртування.

Література:

- 1.Воронова Є. М. Міжнародні економічні організації. —К.: КНТЕУ, 2001.
- 2.Дахно І. І. Міжнародне економічне право. — 2-ге вид., стереотип. — К.: МАУП, 2003.
- 3.Козик В. В., Панкова Л. Я., Даниленко Н. Б. Міжнародні економічні відносини: Навч. посіб. — 4-те вид., стереотип. — К.: Знання-Прес, 2003.
- 4.Міжнародні організації: Навч. посіб. / За ред. Ю. Г. Козака, В. В. Ковалевського. — К.: ЦУЛ, 2003.
- 5.Міжнародні організації: Навчальний посібник / За ред. Ю.Г.Козака, В.В.Ковалевського, З. Кутайні — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 440 с.
- 6.Новицький В. Є. Міжнародна економічна діяльність України: Підручник. — К.: КНЕУ, 2003.
- 7.Стройко Т.В. Міжнародні організації: Навч. посібник/Т.В. Стройко. — Київ.: Кондор, 2014.- 250с.
- 8.Циганкова Т. М., Гордєєва Т. Ф. Міжнародні організації: Навч. посіб. —2-ге вид., переробл. і доп. — К.: КНЕУ, 2001.

Інструкційна картка до проведення семінарського заняття № 3 з дисципліни Міжнародні організації

1. **Тема заняття : Міждержавні економічні організації**
2. **Мета проведення заняття:** розглянути сутність, види та функції міждержавних економічних організацій, визначити роль ОЕСР у міжнародних відносинах, розглянути основні цілі та організаційно-функціональну структуру даної організації, висвітлити основні історичні етапи європейської інтеграції, охарактеризувати основні структурні фонди Європейського Союзу, визначити значення консультативних груп держав у вирішенні проблем міжнародної економіки, розглянути міждержавні організації з регулювання економічних відносин на галузевому рівні.

2.1 Після виконаної роботи студент повинен знати:

види та функції міждержавних економічних організацій ;
роль ОЕСР у міжнародних відносинах;
основні історичні етапи європейської інтеграції;
основні структурні фонди європейського Союзу;
консультативні групи держав;
організації з регулювання економічних відносин на галузевому рівні.

вміти:

з'ясовувати сутність види та функції міждержавних економічних організацій;
визначати роль ОЕСР у міжнародних відносинах ;
аналізувати рівні регіональної економічної інтеграції;
виділяти основні історичні етапи європейської інтеграції;
охарактеризувати основні структурні фонди Європейського Союзу;
визначати організації з регулювання економічних відносин на галузевому рівні.

3.План практичного заняття:

І.Питання до обговорення

- 1 Сутність, види та функції міждержавних економічних організацій.
- 2 Діяльність основних міждержавних економічних організацій.
 - 1.1 ОЕСР- основна мета, організаційно-функціональна структура, автономні органи;
 - 1.2 ЄС- утворення, цілі, структурні фонди ЄС
 2. Консультативні групи держав.
- 4.Міждержавні організації з регулювання економічних відносин на галузевому рівні.

4.Основні поняття та терміни (тезаурус)

- 1. Загальноекономічні** – орієнтовані на налагодження координації та співробітництва країн для вирішення широкого кола іноді економічних, політичних, соціально-культурних, екологічних та інших проблем.
- 2. Галузеві** – орієнтовані на координацію міжнародного економічного співробітництва в окремій галузі чи сфері діяльності (зокрема, в галузі промислового розвитку та будівництва, сільського господарства та переробної промисловості, у сфері транспорту і засобів зв'язку, у галузі фінансів та кредиту, міжнародної торгівлі тощо).
- 3. ОЕСР** (Organization for Economic and Development – OECD – єдина офіційна міждержавна економічна організація широкого профілю, яка об'єднує не тільки кількісно значну й відносно однорідну групу держав, а й практично всі розвинуті країни світу, – тобто клуб найбагатших держав.
- 4. Консультативні групи держав** – це об'єднання держав для вирішення нагальних проблем економічного розвитку.
- 5. Європейська асоціація вільної торгівлі** – є регіональним економічним угрупованням зі збереженням суверенних прав країн-членів і відсутністю наднаціональних інститутів.

5. Теми для рефератів, співдоповідей та повідомлень

1. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР): мета, функції, організаційна структура.
2. Роль ОЕСР у сучасному світі.
3. Причини та передумови виникнення Групи Семи.
4. Значення та роль країни-учасниць у Г-7.
5. Порівняльна характеристика консультативних груп держав.

6. Методичні рекомендації щодо розкриття питань

плану практичного заняття

При підготовці до даного заняття необхідно звернути увагу на засвоєння наступних знань: сутність і види міждержавних організацій, міжнародні економічні організації загальної компетенції. Організація економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР) – від регіональної до глобальної організації. Автономні організації в межах ОЕСР. Консультативні групи держав («Група Семи», «Група Дев'яти», «Група Десяти», «Група Одинадцяти», «Група П'ятнадцяти», «Група Двадцяти», «Група Двадцяти чотирьох», «Група Сімдесяти семи»). Європейський Союз (ЄС) як регіональне наддержавне утворення. Історія і цілі створення Європейського Союзу, інституційна структура ЄС. Наддержавне регулювання економічної діяльності в Європейському Союзі, міждержавні організації з регулювання економічних відносин на галузевому рівні.

7. Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу:

1. Якими рисами характеризуються економічні організації загальної компетенції?
2. За якими принципами утворюється склад членів ОЕСР?
3. В чому полягають цілі ОЕСР?
4. Охарактеризуйте організаційно-функціональну структуру ОЕСР.
5. В чому полягають особливості регулюючих функцій консультативних груп держав?
6. Яку роль в регулюванні міжнародних економічних відносин відіграє Група Семи (Восьми)?
7. В чому полягають пріоритети в діяльності ЮНІДО?
8. Які організації регулюють розвиток енергетичної сфери?
9. В чому полягає головна мета МАГАТЕ?
10. В чому полягає різниця між МЕА і АЯЕ?
11. Які організації сприяють вирішенню глобальної продовольчої проблеми?
12. Які важливі функції виконує ФАО?
13. До якої групи країн спрямована Світова продовольча програма?

14. На які категорії розподіляються члени Міжнародного фондусільськогосподарського розвитку?
15. Які чинники обумовили утворення міжнародних організацій у сфері транспорту й зв'язку?

Тестові завдання щодо перевірки знань студентів:

1. З організацій енергетичної галузі назвіть таку, що належить до структури ООН:
 - а) МАГАТЕ;
 - б) МЕА;
 - в) АЯЕ;
 - г) ЦЕРН.
2. З організацій енергетичної галузі назвіть такі, що належать до структури ОЕСР:
 - а) МАГАТЕ, ЦЕРН;
 - б) МЕА, АЯЕ.
3. Головним напрямом діяльності ЮНІДО є сприяння промислового розвитку:
 - а) індустріально розвинутим країнам;
 - б) країнам, що розвиваються;
 - в) країнам з транзитивною економікою.
4. Головним джерелом коштів для ЮНІДО є:
 - а) ЕКОСОР;
 - б) ПРООН;
 - в) ОЕСР;
 - г) МВФ.
5. Які групи держав не підлягають інспектуванню з боку МАГАТЕ?
 - а) члени Договору Тлателолко;
 - б) члени Договору Раротонга;
 - в) постійні члени Ради Безпеки ООН;
 - г) учасники Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.
6. Яка з організацій у сфері атомної енергетики контролює використання ядерної сировини у військових цілях?
 - а) МАГАТЕ;
 - б) АЯЕ;
 - в) МЕА.
7. Яка з організацій сфери сільського господарства й продовольства має надзвичайний продовольчий резерв?
 - а) ФАО;
 - б) СПП;
 - в) СПР;
 - г) МФСР.
8. Яка організація має регіональні відділи для надання практичної допомоги на місцях у сфері продовольства?
 - а) ФАО;
 - б) СПП;
 - в) СПР;
 - г) МФСР.
9. Чи є Україна членом ФАО?
 - а) так;
 - б) ні.
10. Яка з організацій узгоджує діяльність цивільних авіакомпаній з

військовими?

- а) ІКАО;
- б) ЄКАК;
- в) Євроконтрол.

8.Рекомендована література

1. Козак Ю. Г., Ковалевський В.В. Кутайні З. та ін. Міжнародні організації: Навч. посіб. – К.: ЦУЛ, 2007.
2. Кістерський Л., Бурляй А. Україна і міжнародні валютно-фінансові організації // Міжнародні фінанси: Підручник / О.І. Рогач, А.С. Філіпенко, Т.С. Шемет та ін.; за ред. О.І. Рогача. – К.: Либідь, 2003. – 784 с. – С. 712 – 727.
3. Кучик О. С., Суховолець І. Р., Сельмах А. Б., Литвин Г., Тюшка А. Міжнародні організації: навч. посібник / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Факультет міжнародних відносин / О.С. Кучик (ред.). — 2-е вид., переробл. і доп. — К. : Знання, 2007. — 749с.
4. Лук'яненко Д.Г., Поручник А.М., Антонюк Л.Л. (співавтори - Губський Б.В., Панченко Є.Г., Петрашко П.Г., Сіденко С.В., Татаренко Н.О., Аністратенко Н.В., Білошапка В.А., Кальченко Т.В., Мартинюк О.В., Олійник В.В., Павловська О.Д., Пахомов С.Ю., Петрашко Л.П., Омельченко Р.В., Фурсова О.В., Данилюк Н.І.) Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: Монографія: У 2 т. – Т.І / За заг. Ред. Лук'яненко Д.Г., Поручника А.М.. – К.: КНЕУ, 2006. – 816 с.
5. Циганкова Т. М., Гордєєва Т. Ф. Міжнародні організації: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / Київський національний економічний ун-т. — К. : КНЕУ, 2003. — 183

Тема №4

Тема: Міжнародні неурядові економічні організації

Ключові поняття: компетенція міжнародної неурядової економічної організації; юридичний статус неурядової організації; міжнародні об'єднання підприємців; Міжнародний кооперативний альянс; світова конфедерація праці; Світова федерація профспілок; Міжнародна торговельна палата; Римський клуб; Тихоокеанська економічна рада; ЄДК, Дакарський клуб.

Мета та завдання: визначити роль міжнародних неурядових економічних організацій у міжнародних відносинах, розглянути напрямки співробітництва неурядових економічних організацій з міждержавними, визначити основні цілі та сфери діяльності кожної з організацій цієї групи.

План лекційного заняття:

- 1 Сутність, види та функції міжнародних неурядових економічних організацій.
- 2 Діяльність основних міжнародних неурядових економічних організацій.

1 Сутність, види та функції міжнародних неурядових економічних організацій

Міжнародна неурядова організація – це будь-яка міжнародна організація, створена не на основі міждержавної угоди. Установчі документи неурядових організацій не є міжнародними угодами і не регламентуються нормами міжнародного публічного права. Тому міжнародні неурядові організації є суб'єктами міжнародного приватного права. Водночас, як і міждержавні організації, вони мають свій інституціональний та договірний механізм, завдяки якому справляють належний вплив на економічні, політичні та інші міжнародні відносини.

Більшість міжнародних неурядових економічних організацій мають як установчі документи статuti, в яких відображено цілі та принципи діяльності, питання членства, склад та компетенцію структурних підрозділів, порядок прийняття рішень та їх види, бюджетні питання, форми і напрями діяльності тощо. Але не всі неурядові організації мають такий статут.

Членами міжнародних неурядових організацій на відміну від міждержавних, у роботі яких беруть участь представники урядів, є приватні особи (індивідуальне членство), національні організації (колективне членство) або і ті, і ті одночасно (індивідуальне та колективне членство). До більшості неурядових організацій входять колективні члени — національні асоціації, національні професійні організації тощо. Деякі організації включають і представників держав, але вони мають особливий статус, і сутність неурядової організації від цього не змінюється.

Переважає більшість рішень неурядових організацій має характер необов'язкових рекомендацій з питань, які входять до компетенції організації. Обов'язковими є тільки «внутрішні» рішення (фінансові, процедурні, організаційні, дисциплінарні тощо). Незалежно від ступеня їхньої юридичної обов'язковості для членів акти неурядових організацій не мають міжнародно-правового значення.

Бюджети неурядових організацій формуються головним чином за рахунок членських внесків, розміри яких визначаються керівними органами цих організацій за спеціальними шкалами. Додатковими джерелами фінансування можуть бути приватні пожертвування, фінансова підтримка різних фондів, урядів, інших міжнародних організацій.

Міжнародні неурядові економічні організації можна поділити на такі групи:

загальноекономічні — Європейське товариство для вивчення громадської думки і ринкової кон'юнктури (ЕСОМАР); Міжнародна торговельна палата (МТП); Спілка міжнародних ярмарків (СМЯ); Міжнародний центр з оптової торгівлі;

галузеві — Міжнародна конференція виробників електроенергії, Європейський комітет з виробництва текстильного обладнання, Міжнародний центр з хімічних добрив.

Європейський меблевий союз. Міжнародна асоціація з виробництва молочних продуктів, Всесвітня асоціація туристських агентств тощо;

кооперативні — Міжнародний кооперативний альянс (МКА), Карибська кооперативна конфедерація, Скандинавське кооперативне оптове товариство тощо;

громадські організації, які вивчають економічні та соціальні питання, — Міжнародна асоціація економічних наук (МЕА), Міжнародний статистичний інститут, Міжнародна рада з вивчення проблем народонаселення, Міжнародний комітет з наукової організації праці в сільському господарстві, Міжнародний інститут з вивчення економічного життя суспільства.

Хоч міжурядові та неурядові організації мають різну спрямованість, об'єднувальним моментом для цих двох типів організацій є наявність сукупності інтересів, що виходять за межі національних кордонів. Якщо міжурядові організації є мостом між урядами, то неурядові — це міст між народами. Загалом міждержавні організації визнаються важливими суб'єктами міжнародних відносин, без огляду на те, що вони схильні виражати вузькі інтереси національних урядів.

Проте неурядові економічні організації нині все ще відіграють другорядну, допоміжну роль у координації міжнародного економічного співробітництва; мають обмежені фінансові можливості, порівняно невелику кількість персоналу.

Різні за своїми цілями та складом, формами та методами діяльності, функціональною спрямованістю економічні неурядові організації мають досить схожу систему керівних органів, яка складається з таких основних видів: вищі, виконавчі, адміністративні.

Вищі органи, як і в міжурядових організаціях, вирішують найважливіші питання діяльності організації. Основною формою роботи цих органів, що мають представницький характер, є проведення сесій у терміни, визначені статутом.

Виконавчі органи забезпечують роботу організації у період між сесіями вищих органів, контролюють реалізацію рішень, готують наступні сесії. Вони формуються вищими органами неурядової організації і проводять свої засідання кілька разів на рік.

Адміністративні органи ведуть поточні справи організації: вирішують організаційні питання, представляють організацію в зовнішніх відносинах, організують документообіг, відповідають за діловодство, публікацію необхідних документів та матеріалів тощо.

Деякі міжнародні неурядові організації створюють на постійній або тимчасовій основі комітети, комісії, групи експертів або регіональні філії як допоміжні органи для вирішення певних завдань.

Серед сучасних форм діяльності міжнародних неурядових організацій можна назвати такі: прийняття постанов; організація заходів (конгресів, конференцій, семінарів, симпозіумів, засідань для обговорення актуальних проблем); проведення дослідної роботи; участь у заходах, що їх організують міжурядові організації; видання інформаційних матеріалів; організація навчання та курсів підвищення кваліфікації.

Прийняття постанов органами неурядових організацій є однією з основних форм діяльності, хоч ці рішення мають рекомендаційний характер. Підготовлені та прийняті постанови, проекти, хартії, декларації досить часто використовуються урядами або міждержавними організаціями для розробки відповідних документів.

4.2 Діяльність основних міжнародних неурядових економічних організацій

Європейське товариство з вивчення громадської думки та маркетингових досліджень

Європейське товариство з вивчення громадської думки та маркетингових досліджень (ЕСОМАР) — це інформаційно-дослідний центр, створений у 1948 р. в Амстердамі, який нині перетворився на найавторитетнішу в світі організацію, що сприяє розвиткові маркетингової діяльності фірм і проведенню маркетингових досліджень. ЕСОМАР є юридичною особою і не має комерційних інтересів, структура бюджету товариства складається з: членських внесків (60 %), доходів від проведення конгресів та семінарів (17 %), процентів по вкладах у банках, виторгів від продажу власних видань, надходжень від

рекламодавців (23 %).

Метою діяльності ЄСОМАР є встановлення контактів між маркетологами фірм різних країн, поширення найефективніших методів маркетингових досліджень, а також встановлення і дотримання етичних норм і правил маркетингової діяльності. Членами організації можуть бути тільки спеціалісти з маркетингу. Членство є індивідуальним і платним. У загальній кількості членів (майже 3000) консультантів-маркетологів — 66 %, замовників послуг — 34 %.

Основною формою діяльності ЄСОМАР є проведення щорічних конгресів, на яких заслуховується 30 — 40 доповідей з дослідження найефективніших методів маркетингової діяльності фірм. Семінари відбуваються 5—6 разів на рік із більш спеціальних проблем. У роботі конгресів і семінарів беруть участь як члени організації, так і представники інших країн і континентів.

Вищим органом організації є конгрес (скликається щорічно), виконавчим органом є рада, головою якої є президент, що виконує функції офіційного представника у взаємовідносинах з іншими організаціями. Поточне керівництво здійснює секретаріат. ЄСОМАР видає журнал «European Research» (6 разів на рік), матеріали конгресів та семінарів, довідник «ECOMAR handbook» з міжнародних національних маркетингових організацій та термінологічні словники з маркетингу.

Членами ЄСОМАР від України є керівники деяких фірм, що займаються маркетинговими дослідженнями, а саме — Київського міжнародного інституту соціології, Socis-Gallup International, USM, «Міжнародний консалтинг і інформація».

Міжнародна асоціація економічних наук

Міжнародна асоціація економічних наук — об'єднання національних асоціацій економістів, створене в 1950р. з ініціативи ЮНЕСКО. Метою організації є поширення економічних знань, розширення особистих контактів і поліпшення взаєморозуміння між вченими різних країн через організацію наукових конференцій і конгресів, проведення спільних або паралельних досліджень. Статут передбачає тільки колективне членство національних наукових асоціацій або комітетів, а приватні особи можуть брати участь у роботі конференцій.

Керівними органами організації є рада і виконавчий комітет. Рада складається з представників національних асоціацій, з котрих терміном на три роки обирається президент, і визначає загальну політику організації. Виконавчий комітет (президент, віцепрезидент, казначей, дев'ять членів зі складу ради) керує організацією між сесіями і щорічно проводить засідання виконкому. Для підготовки конференцій і розробки програм виконком створює комітети кількістю у три — п'ять спеціалістів. Секретаріат знаходиться в Парижі. Організація має консультативний статус при ЕКОСОП ООН (реєстр), ЮНЕСКО (категорія В).

Міжнародний кооперативний альянс (МКА)

Міжнародний кооперативний альянс (МКА) засновано в 1895 р. у Лондоні представниками кооперативного руху 14 країн: Австралії, Австро-Угорщини, Аргентини, Бельгії, Великобританії, Данії, Індії, Італії, Нідерландів, Росії, Сербії, США, Франції і Швейцарії. Ініціаторами створення альянсу були прибічники так званого християнського соціалізму в кооперативному русі — Великобританія і Франція, які розглядали кооперацію як засіб встановлення соціального миру.

Сучасні цілі, проголошені статутом, — сприяння розвитку кооперації в усіх країнах; пропаганда принципів і методів кооперативного руху, захист і представництво його інтересів; встановлення і розвиток взаємних контактів, співробітництво між кооперативами різних країн. До альянсу входить майже 170 національних і 7 міжнародних кооперативних організацій.

Основними формами діяльності альянсу є організація конгресів, проведення

засідань, семінарів, участь у діяльності ООН та її спеціалізованих установ, заходах міждержавних організацій.

Керівні органи МКА — конгрес, центральний комітет, виконавчий комітет. Конгрес, який скликається один раз на чотири роки, визначає політику і розробляє програму діяльності. Центральний комітет виконує функції представницького керівного органу в період між конгресами, він обирає президента, двох віце-президентів, членів виконавчого комітету і призначає директора. Виконавчий комітет керує діяльністю альянсу між засіданнями центрального комітету. Поточною роботою керує секретаріат. Штаб-квартира МКА знаходиться в Лондоні.

Організація має консультативний статус при ЕКОСОП ООН (категорія 1), ЮНЕСКО (категорія А), МОП, ФАО, Дитячому фонді ООН, ЮНІДО, МАГАТЕ, ЮНКТАД.

Європейський діловий конгрес (ЄДК)

Європейський діловий конгрес (ЄДК) — міжнародна суспільно-політична недержавна організація, що об'єднує підприємства, асоціації і союзи підприємців країн—учасниць Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). ЄДК створена 8—9 грудня 1997 р. в Бонні (Німеччина) на установчій конференції політичних діячів, бізнесменів і банкірів з 37 країн ОБСЄ. Президентом ЄДК представники 51 європейської компанії, асоціації і банку обрали Рема Вяхірева (Росія), віце-президентом — члена правління «Дойче банку» Г. Крупна. На думку організаторів, ЄДК повинен відігравати роль форуму для обговорення актуальних питань розвитку загальноєвропейського економічного співробітництва і підтримки конструктивного діалогу найвпливовіших представників ділового світу регіону ОБСЄ з урядами країн—учасниць Організації. Ідею створення ЄДК активно підтримали такі компанії, як «Сіменс», «Рургаз», «Дойче банк», «Креді Ліоне», «Газ де Франс» тощо.

Вперше ідея створення організації, яка сприятиме економічному співробітництву, формуванню оптимальних умов для діалогу між політичними і діловими колами країн ОБСЄ, між органами ОБСЄ і представниками бізнесу країн з перехідною економікою, пролунала на Будапештському саміті ОБСЄ у грудні 1994 р. В ході наступних економічних форумів ОБСЄ (Прага, 7—9 червня 1995 р.; Женева, 22—23 січня 1996 р., Прага, березень 1996 р.) ця ідея була підтримана їх учасниками. 30 жовтня 1996 р. у Відні відбувся «круглий стіл» за участі ділових кіл дев'ятнадцяти країн ОБСЄ, на якому було прийняте рішення про проведення у другій половині 1997 р. установчої конференції з питання створення Європейського ділового конгресу.

Відповідно до Статуту членами ЄДК можуть бути підприємства, союзи і об'єднання підприємств, а також їх партнери з країн—учасниць ОБСЄ, які визнають Статут ОБСЄ. Кожна країна ОБСЄ може бути представлена в ЄДК не більш як десятьма членами. Статут передбачає можливість асоційованого членства. Асоційовані члени наділяються правами і обов'язками, передбаченими Статутом, за винятком права голосувати на сесіях Загальних зборів і бути вибраними до керівних органів ЄДК. Кількісні обмеження не поширюються на асоційованих членів, які, відповідно, сплачують 50% вступних і членських внесків.

Відповідно до Статуту цілями ЄДК є: сприяння економічному співробітництву в регіоні ОБСЄ і економічному розвитку держав—учасниць ОБСЄ, створення оптимальних умов для діалогу між політичними і діловими колами, а також захист прав і законних інтересів своїх членів і надання їм допомоги з метою підвищення ефективності діяльності.

Пріоритетними напрямками діяльності ЄДК визначені: законодавство, банківська і фінансова сфери, енергетика, екологія та охорона здоров'я, інформація і комунікації, безпека підприємництва.

Обов'язками ЄДК є:

- сприяння прийняттю законодавчих актів і міжнародних угод, які відповідають інтересам підприємств, участь у розробці проектів відповідних актів і угод;
- представлення інтересів підприємств в ОБСЄ, урядових інстанціях, міжнародних

організаціях, участь у сесіях, форумах та інших заходах, які проводяться ними;

— співробітництво з урядовими, державними, комерційними та іншими установами й організаціями на міжнародному і регіональному рівнях;

— сприяння забезпеченню оптимальних умов для налагодження особистих контактів, проведення ділових зустрічей і ефективного обміну інформацією між представниками ділових кіл;

— сприяння своїм членам у консолідації ресурсів для реалізації великих економічних проектів;

— організація конференцій, симпозіумів, семінарів з актуальних проблем підприємницької діяльності і здійснення інформаційно-видавничої діяльності.

Принципова відмінність ЄДК від інших численних міжнародних суспільних неурядових структур, які діють у регіоні ОБСЄ, полягає в тому, що він об'єднує безпосередніх учасників ринку.

Римський клуб

Римський клуб — об'єднання вчених, громадських діячів і представників ділових кіл світу, які займаються вивченням глобальних проблем. Створений у 1968 р. з ініціативи групи вчених, що брали участь у міжнародній зустрічі в Римі. Діяльність клубу здійснюється в основному через організацію досліджень, тематика яких включає широкий спектр питань (валютні проблеми, новий міжнародний економічний порядок, природні ресурси, екологія та ін.). Результати досліджень оприлюднюються у вигляді так званих доповідей Римського клубу, в обговоренні яких беруть участь його члени. Так, спеціалістам-міжнародникам в Україні добре відома книга члена правління клубу Богдана Гаврилишина «Дороговкази в майбутнє» (доповіді Римському клубу, 1979 р.).

Римський клуб не має ні штатних наукових співробітників, ні власного статуту, ні свого друкованого органу. Керівний орган — виконком, який щорічно організовує засідання клубу в різних містах світу. Секретаріат клубу знаходиться в Римі.

Дакарський клуб

Дакарський клуб — об'єднання представників громадсько-політичних і ділових кіл держав Африки та Західної Європи — засновано в 1974 р. у Дакарі (Сенегал). Дакарський клуб — це неофіційний форум для дискусій та спільного пошуку спеціалістами з питань розвитку шляхів вирішення міжнародних економічних проблем, особливо у сфері промислового розвитку африканських країн та їхніх відносин з промислово розвинутими країнами.

Членство в клубі індивідуальне. Для керівництва діяльністю клубу між сесіями створено ініціативний комітет (вісім членів). Президент клубу, якого обирають на три роки, входить до складу цього комітету. Штаб-квартира знаходиться в Дакарі.

Література:

1. Лук'яненко Д.Г. Глобальна економічна інтеграція: Монографія. — К.: ТОВ «Національний підручник», 2008. — 220 с.
2. Лук'яненко Д.Г., Поручник А.М. та інші. Глобальна економіка ХХІ ст.: людський вимір: Монографія. — К.: КНЕУ, 2008. — 420 с.
3. Международные отношения: теории, конфликты, организации: Учебное пособие / Под ред. проф. П.А. Цыганкова. — М.: Альфа-М, 2004. (Серия «Спецкурс»). — 288 с.
4. Міжнародні організації. Навч. посібн./ За ред. О. С. Кучика. — Вид. 2-ге, перероб. і доп. — К.: Знання, 2007. — 749 с.
5. Міжнародні організації: Навчальний посібник / За ред. Ю.Г.Козака, В.В.Ковалевського, З. Кутайні — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 440 с.
6. Міжнародні організації: Навчальний посібник / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Гордєєва — Вид. 2-ге, перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2001. — 340 с.
7. Міжнародні організації: Навчальний посібник/ За ред. Ю.Г.Козака, В.В.Ковалевського. —

Київ: Центр учбової літератури, 2003. – 401с.

8. Міжнародні організації: Навчальний посібник: Кредитно-модульний курс/ За ред. Ю.Г.Козака, В.В.Ковалевського. В.В. Логвінової – Київ: Центр учбової літератури, 2011. – 344 с.

Інструкційна картка до проведення семінарського заняття № 4 з дисципліни Міжнародні організації

1. Тема заняття : Міжнародні неурядові економічні організації

2. Мета проведення заняття: визначити роль міжнародних неурядових економічних організацій у міжнародних відносинах, розглянути напрямки співробітництва неурядових економічних організацій з міждержавними, визначити основні цілі та сфери діяльності кожної з організації цієї групи.

2.1 Після виконаної роботи студент повинен

знати:

роль міжнародних неурядових економічних організацій у міжнародних відносинах;

цілі та напрямки діяльності міжнародних неурядових економічних організацій;

міжнародні об'єднання підприємців;

сутність, види та функції міжнародних неурядових економічних організацій

вміти:

з'ясовувати сутність види та функції міжнародних неурядових економічних організацій;

визначати цілі та напрямки діяльності міжнародних неурядових економічних організацій;

аналізувати діяльність міжнародних об'єднань підприємців;

3.План практичного заняття:

І.Питання до обговорення

1.Сутність, види та функції міжнародних неурядових економічних організацій.

2.Діяльність основних міжнародних неурядових економічних організацій.

3.Міжнародні об'єднання підприємців (Римський клуб, Лондонський клуб, Європейський діловий конгрес (ЄДК), Тихоокеанська економічна рада – ТЕР), Дакарський клуб, МКА)

4.Основні поняття та терміни (тезаурус)

1. Міжнародна неурядова організація - будь-яка міжнародна організація, створена не на основі міждержавної угоди, отже установчі документи неурядових організацій не є міжнародними угодами і не регламентуються нормами міжнародного публічного права, тому вони є суб'єктами міжнародного приватного права.

2. ЄСОМАР– це інформаційно-дослідний центр, створений у 1948 р. в Амстердамі, який нині перетворився на найавторитетнішу в світі організацію, що сприяє розвиткові маркетингової діяльності фірм і проведенню маркетингових досліджень.

3. Міжнародна асоціація економічних наук – об'єднання національних асоціацій економістів, створене в 1950 р. з ініціативи ЮНЕСКО.

4. Європейський діловий конгрес (ЄДК) – міжнародна суспільно-політична недержавна організація, що об'єднує підприємства, асоціації і союзи підприємців країн-учасниць Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ).

5. Римський клуб – міжнародна неурядова організація, що об'єднує у своїх рядах учених, суспільних і політичних діячів різних країн світу.

6.Дакарський клуб – об'єднання представників громадсько-політичних і ділових кіл держав Африки та Західної Європи.

5. Теми для рефератів, співдоповідей та повідомлень

1. Міжнародна торговельна палата: історичні умови виникнення та роль її на сучасному етапі.
2. Римський клуб та його історичне значення.
3. Лондонський клуб та його історичне значення.
4. Дакарський клуб та його історичне значення.

6. Методичні рекомендації щодо розкриття питань

плану практичного заняття

При підготовці до даного заняття необхідно звернути увагу на засвоєння наступних знань: сутність і види міжнародних неурядових організацій. Основні завдання і роль міжнародних неурядових організацій у сучасному світі. Організаційні засади діяльності. Міжнародні неурядові економічні організації. Міжнародні об'єднання підприємців та їх діяльність з урегулювання міжнародного бізнесу. Римський клуб. Лондонський клуб. Тристороння комісія. Європейський діловий конгрес. Тихоокеанська економічна рада. Рада тихоокеанського економічного співробітництва.

7. Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу:

1. В чому полягає суть міжнародних неурядових організацій?
2. Якими є особливості юридичного статусу неурядових організацій?
3. Коли з'явилися перші міжнародні неурядові організації?
4. В чому полягає механізм співробітництва неурядових організацій з урядовими?
5. Які є види міжнародних неурядових організацій?
6. Що являють собою міжнародні об'єднання підприємців?
7. В якій сфері відбувається переважна діяльність Римського клубу?
8. Чим Лондонський клуб відрізняється від Паризького?
9. Які основні завдання ставить перед собою міжнародна асоціація економічних наук?
10. Якими є основні цілі діяльності Європейського товариства з вивчення громадської думки та маркетингових досліджень?
11. На які групи можна поділити міжнародні неурядові економічні організації?

Тестові завдання щодо перевірки знань студентів:

8. Рекомендована література

1. Міжнародні організації. Кредитно-модульний курс.: 3-тє вид. перероб. та доп. Навч. посіб. / За ред. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Логвинової Н.С., - К.: Центр учбової літератури, 2011. - 344 с.
2. Національна безпека України: навч. посібник / В.А.Ліпкан; М-во освіти і науки України. - 2-ге вид. - К.: КНТ, 2009. - 576 с. - с.55-136, 542-569.
3. Козак Ю. Г., Ковалевський В.В. Кутайні З. та ін. Міжнародні організації: Навч. посіб. - К.: ЦУЛ, 2007.
4. Кучик О. С., Суховолець І. Р., Сельмах А. Б., Литвин Г., Тюшка А. Міжнародні організації: навч. посібник / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Факультет міжнародних відносин / О.С. Кучик (ред.). — 2-е вид., переробл. і доп. — К.: Знання, 2007. — 749с.
5. Лук'яненко Д.Г., Поручник А.М., Антонюк Л.Л. (співавтори - Губський Б.В., Панченко Є.Г., Петрашко П.Г., Сіденко С.В., Татаренко Н.О., Аністратенко Н.В., Білошапка В.А., Кальченко Т.В., Мартинюк О.В., Олійник В.В., Павловська О.Д., Пахомов С.Ю., Петрашко Л.П., Омельченко Р.В., Фурсова О.В., Данилюк Н.І.) Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку:

Монографія: У 2 т. – Т.І / За заг. Ред. Лук'яненко Д.Г., Поручника А.М.. – К.: КНЕУ, 2006. – 816 с.

6. Сайт International Institute for Management Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imd.org/research/publications/wcy/index.cfm>

7. Сайт Світового економічного форуму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org/issues/global-competitiveness>

8. Сайт Міністерства закордонних справ України, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua>

Тема №5

Тема: ООН та міжнародне економічне співробітництво

Ключові поняття: Організація Об'єднаних Націй; цілі ООН; сфери діяльності ООН; принципи діяльності ООН; напрямки діяльності ООН на перспективу; Генеральна Асамблея; Рада Безпеки; Економічна і соціальна рада; функціональні комісії ЕКОСОР; регіональні комісії ЕКОСОР; Міжнародний Суд; Секретаріат; Генеральний Секретар; спеціалізовані заклади ООН; Програма розвитку ООН; Світова продовольча програма; Програма з довкілля; Фонд в галузі народонаселення; Фонд розвитку інвестицій; Міжнародний торговельний центр.

Мета та завдання: визначити історичні умови виникнення ООН, з'ясувати цілі та принципи діяльності ООН, розглянути організаційну структуру ООН, визначити роль Генерального Секретаря у Діяльності ООН та у міжнародних відносинах, розглянути найважливіші програми та фонди ООН.

План лекційного заняття:

1. ООН: історія створення, цілі та принципи діяльності.
2. Організаційна структура ООН.
3. Регіональні економічні комісії.
4. Міжурядові установи, пов'язані з ООН.

1. ООН: історія створення, цілі та принципи діяльності

Неспроможність Ліги Націй запобігти розв'язуванню світового військового конфлікту не тільки не послужила перешкодою на шляху розробки нових планів створення універсальної міжнародної організації, але багато в чому стимулювала цей процес. Протягом усього періоду Другої світової війни держави антигітлерівської коаліції шукали прийнятні форми післявоєнного світоустрою.

Ще з перших днів війни було поставлене питання про створення організації міжнародної безпеки. Світові уряди вирішили, нарешті, дійти згоди. І донині ніхто не дасть точної відповіді на питання, хто ж першим запропонував створення Організації Об'єднаних Націй. На Заході вчені вважають, що причиною її створення став документ від 14 серпня 1941 р. – Атлантична хартія Рузвельта й Черчилля. У колишньому Радянському Союзі дослідники неодноразово посилалися на радянсько-польську декларацію від 4 грудня 1941 р.

Незабаром після зустрічі Черчилля з Рузвельтом, щодо підписання Атлантичної хартії, в Лондоні відбулася нарада представників десяти урядів. На цій нараді було взято урочисте зобов'язання укріплювати співдружність і подавати усіляку підтримку при проведенні в життя основних принципів Атлантичної хартії. Відповідна декларація була підписана 24 вересня представниками Радянського Союзу і наступних дев'яти окупованих країн Європи: Бельгії, Чехословаччини, Греції, Люксембурга, Нідерландів, Норвегії, Польщі, Югославії і представниками французького генерала де Голля.

У Декларації чотирьох держав про загальну безпеку, підписану від імені урядів США, Великобританії, СРСР і Китаю на Московській конференції міністрів закордонних справ 30 жовтня 1943 р., сторони визнали необхідність "створення в можливо коротший термін загальної міжнародної організації для підтримки міжнародного миру і безпеки, заснованої на принципі суверенної рівності всіх миролюбних держав". На тій же Конференції було ухвалено рішення щодо доцільності проведення попереднього обміну "поглядами з питань, пов'язаних зі створенням нової міжнародної організації, для підтримки міжнародного миру і безпеки".

На Тегеранській конференції керівників трьох союзних держав (СРСР, США і Великобританії), що відбулася 28 листопада — 1 грудня 1943 р., питання про міжнародну

організацію також обговорювалось. Під час бесіди Ф. Рузвельта і Й. Сталіна 1 грудня 1943 р. останній висловив думку щодо доцільності створення єдиної світової організації.

Два місяці після публікації цієї Декларації чотирьох держав, в Тегерані, столиці Ірану, відбулася перша зустріч Рузвельта, Сталіна і Черчилля. Вони опублікували нову декларацію, в якій сповіщали про розробку ними узгоджених планів для остаточної перемоги.

З 21 серпня по 28 вересня 1944 р. у Думбартон-Оксі відбулася конференція представників СРСР, США і Великобританії, яка, по суті, передувала переговорам трьох держав з питань створення Організації Об'єднаних Націй (ООН). Союзникам вдалося знайти компромісні рішення щодо цілей діяльності Організації та принципів її функціонування, а також підтримки миру і безпеки. Окрім цього, на конференції в Думбартон-Оксі делегації досягли згоди стосовно функцій і уповноважених, які повинні мати основні органи ООН.

Проте щодо процедури голосування в Раді Безпеки компромісу досягнуто не було. Не були вирішені також й інші питання: про Статут Міжнародного суду, про міжнародну територіальну опіку, про місце перебування штаб-квартири Організації та ін. За наслідками переговорів у Думбартон-Оксі були розроблені "Пропозиції щодо створення Загальної міжнародної організації безпеки", схвалені СРСР, США, Великобританією і Китаєм, що послужили основою роботи конференції Організації Об'єднаних Націй в Сан-Франциско.

Згідно плану, прийнятому в Думбартон-Оксі, Організація Об'єднаних Націй повинна була мати наступні чотири основні органи: Генеральну Асамблею, в якій брали би участь всі члени Організації; Раду Безпеки, у складі одинадцяти членів, причому п'ять з них мають бути постійними членами і шість обиралися б Генеральною Асамблеєю з числа решти держав – членів Організації на дворічний термін; Економічної і Соціальної Ради і Міжнародного Суду. Крім того, було передбачено створення Секретаріату.

Суть плану полягала в тому, що відповідальність за запобігання майбутнім війнам мала бути покладена на Раду Безпеки. До компетенції Генеральної Асамблеї було віднесено право розглядати і обговорювати питання і робити рекомендації в цілях заохочення міжнародної співпраці і залагоджування конфліктів, що можуть порушити загальне благополуччя. Вона мала право обговорювати питання співпраці в справі підтримки миру і безпеки, а також питання роззброєння, оскільки справа стосувалася загальних принципів. Але вона не мала права робити рекомендацій ні по яких питаннях, що знаходяться вже на розгляді Ради Безпеки, і всі питання, що вимагають вживання яких-небудь заходів, повинні були передаватися Раді Безпеки.

Надзвичайній важливості питання про порядок голосування в Раді Безпеки було залишене на конференції в Думбартон-Оксі відкритим. Істотною особливістю плану, прийнятого в Думбартон-Оксі, було також і те, що держави члени Організації зобов'язувалися надавати в розпорядження Ради Безпеки збройні сили для сприяння виконання його завдання підтримки миру і безпеки і придушення актів агресії. Відсутність таких сил була, на загальну думку, фатальною слабкістю Ліги Націй або, вірніше, її апарату для охорони міжнародного миру.

План був підданий ретельному обговоренню у всіх країнах. Уряд Великобританії опублікував докладний коментар, а в Сполучених Штатах Державний департамент розповсюдив 1 900 000 екземплярів тексту проекту, прийнятого в Думбартон-Оксі, і організував ряд лекцій, радіопрограм і кінематографічних сеансів для пояснення суті цього проекту. Зауваження і конструктивна критика поступили від ряду урядів, зокрема від Австралії, Бельгії, Канади, Нідерландів, Нової Зеландії, Норвегії, Польщі, Радянського Союзу, Сполученого Королівства, Сполучених Штатів, Чехословаччини, Франції і Південно-Африканського Союзу.

Під час Кримської конференції керівників трьох союзних держав у лютому 1945 р. була розв'язана найважливіша проблема щодо голосування в Раді Безпеки. У грудні 1944

р. Ф. Рузвельт надіслав Й.Сталіну і У. Черчіллю пропозицію, яка з незначними редакційними змінами була ухвалена в Ялті. Передбачалося, що рішення Ради Безпеки з непроцедурних питань приймаються "більшістю в сім голосів членів, включаючи співпадаючі голоси постійних членів, причому сторона, що бере участь у суперечці, утримується від голосування при ухваленні рішень. Це, по суті, означало вимогу одноголосності великих держав - постійних членів Ради Безпеки при ухваленні найважливіших рішень, що стосуються збереження миру, включаючи всі економічні та військові примусові заходи. За задумом розробників, правило одноголосності, яке трактується як право вето великих держав, підкреслювало їх "особливу відповідальність за збереження загального миру" і зайвий раз стверджувало, що "влада міжнародної організації не може бути використана проти великих держав".

Тоді ж, на конференції в Криму, було ухвалено рішення про початок 25 квітня 1945 р. роботи Конференції Об'єднаних Націй в Сан-Франциско, покликаної виробити Статут ООН і заснувати нову Організацію. Уже 5 березня 1945 р. уряд США від імені чотирьох держав надіслав запрошення державам, що підписали декларацію Об'єднаних Націй 1 січня 1942 р. та приєдналися до неї згодом і оголосили до 1 березня 1945 р. війну фашистським державам.

Конференція в Сан-Франциско була однією з наймасштабніших міжнародних конференцій в дипломатичній історії.

В Сан-Франциско зібралися делегати п'ятдесяти країн, що представляли понад вісімдесят відсотків населення земної кулі. Зібралися люди всіх рас, релігій і континентів, сповнені рішучістю створити організацію, здатну зберегти мир і допомогти влаштувати краще життя. На порядку денному Конференції стояли пропозиції, прийняті в Думбартон - Оксі, на основі яких делегати повинні були виробити Статут, прийнятний для всіх держав.

У Конференції брали участь 850 делегатів, а разом з їх радниками, штатом делегацій і секретаріатом Конференції загальне число осіб, що брали участь в роботі Конференції, досягало 3 500.

Крім того, було понад 2 500 представників преси, радіо і кінохронік, а також спостерігачів від різних товариств і організацій. Загалом, Конференція в Сан-Франциско була не тільки однією з найважливіших в історії, але, ймовірно, і найчисленнішою зі всіх міжнародних зборів, що коли-небудь мали місце.

Глави делегацій держав-ініціаторів головували по черзі на пленарних засіданнях. На Конференції головували: Антоні Іден (Великобританія), В'ячеслав Михайлович Молотов (Радянський Союз), Едуард Стеттініус (Сполучені Штати) і Сун Цзи-вень (Китай). На пізніших засіданнях В. М. Молотова замінив А.А.Громико, а А. Ідена –лорд Галіфакс.

25 червня делегати востаннє зібралися на пленарне засідання в залі Оперного театру в Сан-Франциско. Головуючий –лорд Галіфакс –представив зборам остаточний проект Статуту. «Ми ніколи в житті не приймемо важливішого рішення».

Зважаючи на світове значення цієї події, він запропонував відступити від звичайного способу голосування підняттям рук. Тому, коли питання було поставлене на голосування, всі делегати піднялися зі своїх місць і продовжували стояти. Те ж зробили всі присутні: службовий персонал, представники преси і близько трьох тисяч відвідувачів. Коли голова заявив про одноголосне ухвалення Статуту, зал оповістився могутніми оваціями.

Наступного дня в аудиторії Будинку ветеранів делегати один за другим підходили до великого круглого столу, на якому лежали два історичні документи: Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду. За кожним делегатом, на тлі яскравих фарб розташованих півколом прапорів п'ятдесяти націй, стояли інші члени делегацій. При засліплюючому світлі могутніх прожекторів кожен делегат ставив свій підпис. Представникам Китаю, першій жертві агресії з боку держав осі, випала честь підписатися першими. За ними послідували інші. Всього були 153 підписи. «Статут Організації Об'єднаних Націй, який ви тільки що підписали», сказав президент Трумен в своєму виступі на останньому засіданні Конференції, «є міцною основою, на якій ми можемо

побудувати кращий світ. Цей акт увійде до історії. Після перемоги в Європі і в очікуванні остаточної перемоги в цій самій руйнівній зі всіх воєн, ми отримали перемогу над самою війною... Разом з цим Статутом для всього людства відкривається надія на те, що настане такий час, коли всі гідні його представники дістануть можливість жити так, як це личить вільним людям».

Потім президент вказав на те, що Статут дійсно застосовуватиметься, тільки якщо всі народи світу сповняться рішучості його виконувати. «Якщо ми не зуміємо використовувати Статуту», сказав він на закінчення, «ми виявимося зрадниками по відношенню всіх тих, хто поклав своє життя за те, щоб дати нам можливість вільно і в умовах безпеки зібратися тут для створення цього Статуту. Якщо ми спробуємо використовувати його в егоїстичних цілях – на користь якої-небудь однієї нації або невеликої групи націй – ми також будемо винні в такій зраді».

З підписанням Статуту Організація Об'єднаних Націй ще не почала існувати. У багатьох країнах Статут мав бути ще схвалений конгресом або парламентом. Тому було передбачено, що Статут набуде чинності, коли уряди Китаю, Франції, Великобританії, Радянського Союзу, Сполучених Штатів і більшості інших країн, що підписали Статут, ратифікують його і пришлють про те сповіщення Державному департаменту Сполучених Штатів.

24 жовтня 1945 року ця умова була виконана і Організація Об'єднаних Націй стала реальністю, Статут ООН набув чинності (цей день проголошено як День ООН).

Статутом ООН визначено такі цілі організації:

- підтримувати міжнародний мир та безпеку;
 - розвивати дружні відносини між націями на основі поважання принципу рівноправ'я і самовизначення народів;
 - здійснювати співробітництво для розв'язання міжнародних проблем економічного, соціального, культурного і гуманітарного характеру та для заохочення й розвитку поваги до прав людини й основних свобод;
 - організовувати і погоджувати дії націй для досягнення цих спільних цілей.
- Діяльність організації ґрунтується на таких принципах:
- суверенна рівність усіх держав-членів;
 - вирішення країнами-членами своїх міжнародних спірних питань мирними засобами і так, щоб не загрожувати миру, безпеці та справедливості;
 - утримання будь-якої держави від загрози силою або застосування сили проти інших держав;
 - надання державами-членами допомоги ООН в усіх її діях, які здійснюються відповідно до Статуту, й утримання від допомоги будь-якій країні, проти якої ООН вживає заходів превентивного або примусового характеру;
 - забезпечення дотримання країнами, які не є членами ООН, тих самих принципів, оскільки це необхідно для підтримання міжнародного миру і безпеки;
 - невтручання у справи, які стосуються внутрішньої компетенції будь-якої держави.

На основі Статуту виникла розгалужена система багатосторонніх договорів. ООН розробляє рекомендації, конвенції, заходи, які пропонує прийняти своїм членам для подальшого включення в законодавство або введення нормативних актів.

Членами ООН можуть бути всі миролюбні держави, які беруть на себе зобов'язання дотримуватися Статуту і, на думку ООН, можуть і прагнуть ці зобов'язання виконувати. Нових членів приймає Генеральна Асамблея за рекомендацією Ради Безпеки. Статутом передбачено також призупинення прав та привілеїв держави-члена або навіть виключення за недотримання принципів Статуту.

Хартія ООН зобов'язує країни-члени регулярно сплачувати членські внески. Згідно з існуючими правилами щорічні внески в основний (так званий регулярний) бюджет організації треба вносити до 31 грудня відповідного року. Статтею 19 Статуту ООН

передбачено, що країни, які не сплачують внески, можуть бути позбавлені права голосу в Генеральній Асамблеї.

Розмір внесків визначається Асамблеєю за рекомендацією комітету з внесків (18 членів). Квоти внесків розраховуються відповідно до валового національного продукту і рівня доходів на душу населення країни-члена. Тому приблизно 75 відсотків коштів надходить від десяти найбагатших країн. Асамблея встановила максимум — 25 % бюджету і мінімум — 0,01 %. Так, США сплачують у регулярний бюджет ООН 25 % його суми, Японія — 11,38%, Німеччина — 8,9 %, Франція — 6,25 %, Великобританія — 4,86 %, Італія — 3,39%, Канада — 3,09%. Додатковим джерелом бюджету є добровільні внески.

Квота Радянського Союзу становила 9,99 %, України — 1,25 %, Білорусії — 0,33%. Після розпаду СРСР для Росії було встановлено квоту 5,68 % регулярного бюджету. 46.47

В 1996 р. з урахуванням економічного стану квоту було перераховано і знижено до 4,45 %. Україна також через постійного представника при ООН звернулась до Генерального секретаря з проханням переглянути шкалу внесків та сприяти розв'язанню проблеми заборгованості. Українську квоту за період 1995-1997 рр. було знижено з 1,87% до 1,09% бюджету. У відповідному співвідношенні обчислюються і ставки внеску до всіх міжнародних організацій системи ООН — МОП, ЮНЕСКО та ін.

Крім відрахувань у регулярний бюджет для держав-членів встановлюються також розміри внесків відповідно до модифікованого варіанта основної шкали покриття витрат тимчасових Збройних Сил ООН. За станом на лютий 1996 р. держави-члени заборгували ООН 3,2 млрд. дол. США, з них 1,3 млрд. дол. припадає на регулярний бюджет, 1,9 млрд. — на фінансування операцій для підтримання миру.

Маючи понад 70 інформаційних центрів на всіх континентах, ООН налічує 54 тис. службовців; 14 тис. співробітників працюють безпосередньо в штаб-квартирі організації у Нью-Йорку.

Офіційними мовами організації є англійська, іспанська, китайська, російська, французька. Арабська мова додана пізніше як офіційна мова Генеральної Асамблеї, Ради Безпеки і Економічної та Соціальної Ради.

Регулярний бюджет за програмами ООН затверджується Генеральною Асамблеєю один раз на два роки. Останні роки ООН переживає дві взаємопов'язані кризи — фінансову і бюджетну. Перша зумовлена тим, що деякі держави-члени не виконують своїх фінансових обов'язків згідно зі статутом, друга — з необхідністю суттєвого скорочення бюджету. Отже, на порядку денному ООН стоїть питання реформування цієї організації. С.47В доповіді Генерального секретаря ООН на 51-й сесії ГА дата «Оновлення ООН: програма реформ» запропоновані основні напрями оновлення, серед яких:

- створення нової структури керівництва та управління;
- забезпечення платоспроможності створенням спеціальних фондів;
- скорочення структур і підрозділів Секретаріату до п'яти їх об'єднанням, а також злиттям міжурядових органів;
- сприяння стабільному і сталому розвитку;
- підвищення ролі ГА;
- електронізація ООН.

Генеральний секретар ООН має намір скоротити в наступні роки непрограмні витрати з 38% регулярного бюджету до 25% і спрямувати зекономлені кошти у так званий «дивіденд розвитку», тобто спеціальний фонд розвитку.

У ході 52-ої сесії Генеральної Асамблеї ООН в 1997 р. схвалено кардинальні рішення щодо глибокої структурної і функціональної перебудови її системи. Генеральний секретар ООН К.Аннан ініціював розробку програми реформ, спрямованих на підвищення ефективності діяльності цієї організації, яку підтримали більшість держав-членів. Оновлення ООН є життєво важливим для її адаптації до сучасних політичних реалій.

Органи системи Організації Об'єднаних Націй можна поділити на такі основні групи: головні, допоміжні, спеціалізовані організації і установи, автономні організації.

2. Організаційна структура ООН

На сьогодні сформувалася незмінна система ООН, що включає в себе **головні - органи**:

- Генеральну Асамблею ООН;
- Раду Безпеки ООН;
- Економічну й Соціальну Раду ООН;
- Раду з Опіки ООН;
- Міжнародний Суд ООН;
- Секретаріат ООН.

До системи також належать і **спеціалізовані установи**:

- Міжнародний валютний фонд; .
- Міжнародний банк реконструкції й розвитку;
- Міжнародна фінансова корпорація;
- Міжнародна асоціація розвитку;
- Міжнародна морська організація;
- Міжнародна організація цивільної авіації;
- Міжнародна організація праці;
- Міжнародний союз електрозв'язку;
- Всесвітній поштовий союз;
- Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки й культури;
- Всесвітня організація охорони здоров'я;
- Всесвітня організація інтелектуальної власності;
- Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку;
- Продовольча й сільськогосподарська Організація Об'єднаних Націй;
- Всесвітня метеорологічна організація;
- Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку;
- Міжнародне агентство з атомної енергії.

Схематично організаційна структура ООН представлена на рис. 1.

У сучасній системі міжнародних відносин склалася так звана система ООН, яка об'єднала під егідою ООН багато міжурядових організацій і програм. Окрім цього, величезна кількість неурядових організацій отримала при ООН консультативний статус. Усе це дозволяє стверджувати, що ООН стала для інших міжнародних організацій, що здійснюють регулювання різних аспектів міжнародного життя, свого роду "центром тяжіння"..

Центральними ланками у сфері діяльності ООН є її головні органи, до яких належать: Генеральна Асамблея (ГА ООН), Рада Безпеки (РБ ООН), Економічна і соціальна рада (ЕКОСОР), Секретаріат, Міжнародний суд і Рада з опіки. Найважливіше значення для забезпечення цілей ООН мають ГА і РБ ООН

Генеральна Асамблея. У Генеральній Асамблеї (ГА) представлені всі держави-члени ООН. Вона є головним політичним органом ООН, на якому під час обговорення представники держав формулюють свої позиції і шукають прийнятні шляхи врегулювання міжнародних проблем.

Кожна держава може бути репрезентована у ГА делегацією щонайбільше з п'яти осіб. Як правило, очолює делегацію дипломат високого рангу. Часто в роботі ГА ООН беруть участь глави держав, урядів, міністри закордонних справ, що перетворює Асамблею на своєрідний світовий політичний форум. Рішення ГА ООН носять рекомендаційний характер, проте мають значний морально-політичний авторитет. Остання обставина є запорукою того, що рішення ГА ООН часто служать основою для вироблення юридично обов'язкових конвенцій і міжнародних договорів.

Генеральна Асамблея ООН наділена широкою компетенцією.

Відповідно до ст. 10 Статуту ГА ООН уповноважується "обговорювати будь-які питання або справи в межах чинного Статуту" і надавати рекомендації членам ООН або Раді Безпеки з будь-яких питань. Генеральна Асамблея володіє також певними повноваженнями у сфері підтримки миру і безпеки. Окрім цього, ГА ООН уповноважена вивчати і надавати рекомендації з метою сприяння міжнародній співпраці в політичній, правовій, соціально-економічній, культурній і гуманітарній сферах (ст. 13) з метою мирного врегулювання будь-якої ситуації, яка могла би "порушити загальний добробут або дружні відносини між націями" (ст. 14).

Генеральна Асамблея ООН виконує низку інших функцій, включаючи обрання непостійних членів РБ ООН (ст. 23), членів ЕКОСОР (ст. 61), Ради з опіки (ст. 86); спільно з РБ ООН обирає суддів Міжнародного суду (ст. 4 Статуту Міжнародного суду), за рекомендацією РБ ООН призначає Генерального секретаря ООН (ст. 97) і приймає нових членів (ст. 4).

Вона також розглядає щорічні й спеціальні доповіді про діяльність усіх органів ООН та її спеціалізованих установ (ст. 15); виконує бюджетні функції, вивчає і затверджує бюджет, визначає розмір внесків і бюджети спеціалізованих установ (ст. 17).

Відповідно до нормативних документів ООН кожна держава-член Організації зобов'язана сплачувати внески, цим самим формуючи так званий регулярний бюджет Організації. За несплату членських внесків держава може бути позбавлена права голосу (ст. 19 Статуту ООН). Внески сплачуються державами-членами у період до 31 грудня поточного року. Розмір надходжень визначається Асамблеєю, виходячи з рекомендацій Комітету із внесків. Схема розрахунку квоти для тієї чи іншої держави базується на врахуванні показників валового національного продукту (ВНП) та рівня доходу на душу населення держави-члена. З огляду на це близько 75 % регулярного бюджету становлять внески десяти найбагатших країн світу. Межові розміри квоти Асамблея запровадила в кількості 0,01-25 % консолідованого (регулярного) бюджету.

Окрім членських внесків, держави можуть здійснювати добровільні відрахування до бюджету. Водночас для держав Організації визначаються квоти за внесками на забезпечення діяльності Збройних Сил ООН, що беруть участь у врегулюванні конфліктів та заходах з підтримки миру і безпеки у "гарячих" точках світу.

Упродовж останнього десятиліття з'явилися проблеми щодо наповнення бюджету, а також ефективності його використання, що спричинило необхідність реформування Організації.

Генеральна Асамблея ООН - сесійний орган. Робота щорічних чергових сесій Асамблеї здійснюється шляхом проведення пленарних засідань у постійних комітетах: Комітеті з питань роззброєння і міжнародної безпеки (Перший комітет); Комітеті з економічних і фінансових питань (Другий комітет); Комітеті зі соціальних і гуманітарних питань та питань культури (Третій комітет); Комітеті зі спеціальних політичних питань і питань деколонізації (Четвертий комітет); Комітеті з адміністративних і бюджетних питань (П'ятий комітет) і Комітет з правових питань (Шостий комітет). Окрім чергових сесій, можуть скликатися спеціальні сесії з будь-якого питання, на вимогу Ради Безпеки або більшості членів ООН, протягом 15 днів з дня отримання Генеральним секретарем такої вимоги. Надзвичайні сесії можуть збиратися з питань загрози миру, порушення миру або за актами агресії на вимогу РБ ООН або більшості членів ООН протягом 24 годин з моменту отримання Генеральним секретарем такої вимоги.

Кожна держава має в ГА один голос (при максимальній кількості представників – п'ять осіб). Рішення з важливих питань ухвалюються не менше ніж 2/3 присутніх держав і тих, що беруть участь у голосуванні. Для виконання покладених на неї функцій ГА створює постійні та тимчасові допоміжні органи.

Рада Безпеки. Рада Безпеки (РБ) є найважливішим постійно діючим органом, на який покладено головне завдання - підтримання міжнародного миру і безпеки. При виконанні цих обов'язків РБ ООН діє від імені всіх членів Організації (ст. 24).

До складу Ради Безпеки входять п'ять постійних членів - Росія, США, Великобританія, Франція і Китай - і десять непостійних членів, обраних відповідно до принципу справедливого географічного представництва строком на два роки без права негайного переобрання. У роботі РБ можуть брати участь (без права голосу) й інші держави - члени ООН.

Статутом ООН передбачена взаємодія РБ ООН з іншими органами - ЕКОСОП (ст. 65), Міжнародним судом (ст. 94); низку функцій РБ здійснює спільно з ГА ООН.

Рада Безпеки приймає акти двох видів - рекомендації та рішення; останні володіють юридично обов'язковою силою. Рада Безпеки ООН - постійно діючий орган; усі його члени повинні бути постійно представлені у штаб-квартирі ООН у Нью-Йорку (ст. 28).

Рада збирається на засідання в міру необхідності, але, згідно з Правилами процедури, не рідше ніж раз на два тижні. Порядок голосування в РБ ООН визначений тими виключно важливими функціями, які на неї покладено за Статутом.

Кожний член Ради має один голос. Після набуття сили поправки до ст. 23 Статуту (31 серпня 1965 р.), що збільшує загальну чисельність членів РБ до 15, для ухвалення рішення з процедурних питань достатньо дев'яти голосів будь-яких членів Ради. Для ухвалення рішень з усіх питань, які пов'язані з реалізацією Радою її функцій, потрібно не менше дев'яти голосів, включаючи співпадаючі голоси всіх постійних членів Ради (правило одноголосності постійних членів). У разі голосування проти хоча б одного постійного члена РБ ООН рішення вважається відхиленням; у цьому випадку йдеться про запровадження вето постійним членом.

Сторона, що бере участь у суперечці, повинна утриматися від голосування (ст. 27). У практику РБ ООН увійшло також правило, коли мотивована стриманість постійного члена Ради, що не є стороною в суперечці, не вважається перешкодою для ухвалення рішення. Рада Безпеки може створювати допоміжні органи, необхідні для виконання нею своїх функцій. повтор

Економічна і соціальна рада. Економічна і соціальна рада (ЕКОСОП) покликана виконувати роль координатора у сфері міжнародного економічного, соціального, культурного і гуманітарного співробітництва. Важливість цього органу засвідчує той факт, що на нього припадає майже 70 % всіх бюджетних ресурсів, а також персоналу ООН. У 1965 р. кількість членів Економічної і Соціальної Ради було збільшено з 18 до 27 і в 1973 р. - до 54 членів (друга і четверта поправки до Статуту). По регіонах представництво розподіляється так: 14 місць - квота Африки, 10 - Латинської Америки, 11 - Азії, 13 - Західної Європи й інших країн і 6 - країн Східної Європи. Зростання чисельного складу ЕКОСОП було наслідком збільшення кількості держав - членів ООН. Члени ЕКОСОП обираються ГА ООН на три роки з правом негайного переобрання, що дозволяє оновлювати постійних членів РБ ООН на кожний наступний термін. Щорічно обираються 18 членів ЕКОСОП, при цьому дотримується принцип справедливого географічного представництва. ЕКОСОП проводить щорічно дві сесії тривалістю в один місяць: у Нью-Йорку і в Женеві. Як один із шести головних органів ООН Економічна і Соціальна Рада має такі функції і повноваження:

- обговорює міжнародні економічні й соціальні проблеми глобального і міжгалузевого характеру і розробляє рекомендації щодо політики з цих проблем для країн-членів і для системи ООН;
- проводить дослідження, складає доповіді, розробляє рекомендації з міжнародних проблем в економічній і соціальній сферах Генеральній Асамблеї, членам Організації та зацікавленим спеціалізованим установам;
- заохочує держави до дотримання прав людини і основних свобод для всіх;
- скликає міжнародні конференції і розробляє для подання Генеральній Асамблеї проекти конвенцій з питань, що входять до її компетенції;
- веде переговори зі спеціалізованими установами відносно домовленостей, угод, що стосуються взаємовідносин цих установ з ООН;

- погоджує діяльність спеціалізованих установ через консультації з ними і надання рекомендацій;

- надає послуги і допомогу (за ухвалою Генеральної Асамблеї) членам ООН, а також спеціалізованим установам на прохання останніх;

- консулює відповідні неурядові організації з питань, які входять до її компетенції.

Рада може також скликати міжнародні конференції у межах своєї компетенції. Обов'язком ЕКОСОР є координація діяльності спеціалізованих установ, підтримка стосунків з міжурядовими і неурядовими організаціями (ст. 62—66, 71 Статуту ООН). Економічна і соціальна рада є сесійним органом. Робота чергових сесій ЕКОСОР відбувається в трьох сесійних комітетах у складі всіх членів.

Рішення приймаються звичайною більшістю голосів присутніх членів і тих, що беруть участь у голосуванні Ради. Протягом року робота ЕКОСОР провадиться в її допоміжних органах: комісіях і комітетах, які регулярно збираються, і подають доповіді і звіти.

Механізм допоміжних органів ЕКОСОР складається з функціональних комісій, постійних комітетів, регіональних комісій, постійних експертних органів. Крім того, сімнадцять спеціалізованих установ, пов'язаних з ООН спеціальними угодами про співробітництво і координацію, взаємодіють з нею і одна з одною через координуючий апарат ЕКОСОР. Це самостійні міжнародні організації, створені на основі міжурядових угод, які мають широку компетенцію і працюють у співробітництві з ООН.

Спеціалізовані установи користуються самостійністю і мають повну юридичну правоспроможність. ЕКОСОР координує їхню діяльність. **Функціональні комісії:**

- Статистична комісія,
- Комісія з народонаселення,
- Комісія соціального розвитку,
- Комісія з прав людини,
- Комісія про становище жінок,
- Комісія з наркотичних засобів.

Регіональні комісії:

- Економічна комісія для Африки,
- Економічна і соціальна комісія для Азії і Тихого океану,
- Європейська економічна комісія,
- Економічна і соціальна комісія для Латинської Америки і Карибського басейну,
- Економічна комісія для Західної Азії.

Постійні комітети і комісії на правах комітетів:

- Комітет по програмі і координації,
- Комітет по природних ресурсах,
- Комітет по неурядових організаціях,
- Комітет по переговорах з міжурядовими установами,
- Комісія по транснаціональних корпораціях,
- Комісія по населених пунктах.

Функціонує також ряд **експертних органів** з питань:

- запобігання злочинності та боротьба з нею,
- планування розвитку,
- міжнародне співробітництво з питань податків
- перевезення небезпечних вантажів.

Рада з опіки. Розділ XII Статуту ООН передбачає створення міжнародної системи опіки, до якої повинні були ввійти території, що знаходилися під мандатом Ліги Націй: території, відчужені в результаті Другої світової війни від ворожих держав, і території, добровільно включені в систему опіки державами, відповідальними за їх управління. Таким чином, у систему опіки увійшло 11 територій. Держави, що управляли територіями під опікою, уклали з ООН відповідні угоди. З боку ООН функції опіки здійснювала Рада з

опіки, що працювала під керівництвом ГА ООН. Склад Ради залежав від кількості управляючих держав (максимальна кількість досягла 14 у період 1955-1960рр.). Остання з підопічних територій отримала незалежність у 1994 р., тим самим Рада з опіки виконала покладені на неї функції. У зв'язку з цим було ухвалено рішення про те, що Рада повинна скликатися лише в міру необхідності.

Міжнародний суд. Міжнародний суд є головним судовим органом ООН. Його Статут — невід'ємна частина Статуту ООН. Усі члени ООН є *de facto* учасниками Міжнародного суду (ст. 92—93). Відповідно до ст. 93(2) учасником Міжнародного суду може стати держава, яка не є членом ООН (наприклад, Швейцарія, яка була членом Суду, не будучи членом ООН до 2002 р.).

Міжнародний суд ООН — один з шести головних органів ООН і головний судовий орган цієї організації. Заснований в 1945 році замість Постійної палати міжнародного правосуддя (ППМП) при Лізі Націй. У жовтні 1945 року ППМП на своїй останній сесії ухвалила рішення про передачу своїх архівів і майна Суду, який також мав засідати в Палаці миру в Гаазі. 31 січня 1946 року судді ППМП пішли у відставку і 5 лютого 1946 року Генеральна Асамблея і Рада Безпеки ООН вибрали перших членів Міжнародного Суду. У квітні 1946 року ППМП була офіційно розпущена, і Суд, зібравшись на перше засідання, вибрав своїм Головою суддю Хосу Густава Герроро (Сальвадор), який був останнім головою ППМП. Перше засідання було проведене 18 квітня 1946 року.

Суд формується і діє відповідно до свого Статуту, який є невід'ємною частиною Статуту ООН. Статут Міжнародного Суду був підписаний 26 червня 1945 року і набув чинності 24 жовтня 1945 року. Міжнародний суд може розглядати суперечки між державами з їх згоди (розділ II Статуту Міжнародного суду), а також надавати консультативні висновки з правових питань за запитами РБ ООН, ГА ООН та інших органів і спеціалізованих установ ООН з дозволу Генеральної Асамблеї (розділ IV Статуту). Суд складається з "незалежних суддів, обраних, незалежно від їх громадянства, з числа осіб, наділених моральними якостями, що задовольняють вимогам, чинним в їхніх країнах, для призначення на вищі судові посади, або є юристами з визнаним авторитетом у галузі міжнародного права" (ст. 2 Статуту).

Суд складається з п'ятнадцяти членів, обраних на дев'ять років, з ротацією третини складу кожні три роки (ст. 13 Статуту). У складі Суду не "може бути двох громадян однієї і тієї ж держави" (ст. 3 Статуту).

Судді обираються Генеральною Асамблеєю і Радою Безпеки ООН, незалежно один від одного, абсолютною більшістю голосів. Суд шляхом таємного голосування, в якому беруть участь всі 15 суддів Міжнародного суду ООН, обирає строком на три роки голову і віце-голову (заступника) Суду, які можуть бути переобрані. Суд призначає свого секретаря.

На посаду голови Міжнародного суду ООН 6 лютого 2009 року був обраний японець Хісасі Овада (Hisashi Owada). 76-річний Хісасі Овада змінив на цій посаді британську суддю Розалін Хіггінс (Rosalyn Higgins). Заступником нового голови суду був вибраний 52-річний словацький суддя Петер Томка (Peter Tomka). Хісасі Овада, випускник юридичного факультету Гарвардського університету, є суддею Міжнародного суду ООН з 2003 року. З 2001 року він також є членом Постійного міжнародного арбітражного суду. З 1994 по 1998 рік він був постійним представником Японії при ООН. Штаб-квартира Міжнародного суду знаходиться в Гаазі (Нідерланди). До компетенції Міжнародного суду відносять розгляд справ, пов'язаних з територіальними (прикордонними) суперечками держав, визначенням економічних зон морів, права на риболовлю, спірні питання, що виникають між державами.

Розгляд справ порушується одним з двох наступних способів:

1) За допомогою повідомлення про спеціальну угоду: спеціальна угода є двосторонньою за своїм характером, полягає державами, охочими спільно представити спірна розгляд Суду, і складається з одного тексту питань, які вони погодилися передати

на розгляд Суду; будь-яка з цих держав може порушити розгляд, повідомивши Секретаріат про цю угоду;

2) За допомогою заяви: заява, яка є односторонньою за своїм характером, подається державою проти іншої держави на основі юрисдикційної статті в договорі або заяв в рамках системи «факультативної обмовки».

У документах, що супроводжуються листом міністра закордонних справ відповідної держави або його посла в Гаазі, має вказуватися точний предмет суперечки і назви сторін. Заява повинна бути докладнішою, ніж спеціальна угода: крім вищезазначених елементів, держава заявник повинна вказати підстави наявності, на його думку, у Суду юрисдикції. Вона повинна також вказати точний характер претензії і представити короткий виклад фактів і підстав, що лежать в основі цієї претензії.

Секретар негайно супроводить спеціальну угоду або заяву іншій стороні і суддям, а також Генеральному секретареві Організації Об'єднаних Націй і всім державам членам, що мають право звертатися до Суду. Він включає справу в загальний список Суду і інформує пресу.

Рішення Суду є обов'язковим для відповідних сторін. У статті 94 Статуту Організації Об'єднаних Націй передбачається, що «кожен член Організації зобов'язується виконати рішення Суду у тій справі, в якій він є стороною». Будь-яка держава, незалежно від того, чи є вона членом Організації Об'єднаних Націй чи ні, яка вважає, що інша сторона не виконала рішення Суду, може довести це питання до відома Ради Безпеки. Остання, якщо визнає це необхідним, може зробити рекомендації або вирішити про вживання заходів для виконання рішення.

При розгляд справи і винесення ухвал Суд застосовує джерела права, які визначені в статті 38 його Статуту, а саме:

- міжнародні конвенції і договори;
- міжнародний звичай;
- загальні принципи права, визнані цивілізованими націями;
- судові рішення і доктрини найкваліфікованіших фахівців з міжнародного права.

Секретаріат. Секретаріат ООН складається з Генерального секретаря ООН, що призначається Генеральною Асамблеєю за рекомендацією РБ ООН і є вищим посадовцем Організації, і персоналу. Генеральний секретар призначається строком на п'ять років. Зараз цей пост обіймає Пан Гі Мун (Південна Корея). Першим Генеральним секретарем був Трюгве Лі (Норвегія), який обіймав цю посаду до 1953 року. Даг Хаммаршельд (Швеція) був Генеральним секретарем з 1953 по 1961 рік. У Тан (Бірма, нині М'янма) очолював ООН до 1971 р., його змінив Курт Вальдхайм (Австрія), який перебував на цій посаді з 1972 по 1981 рік. Хав'єр Перес де Куельяр (Перу) вступив на посаду 1 січня 1982 року. 31992 р. Генеральним секретарем ООН був єгиптянин Бутрос Бутрос Галі. У грудні 1996 р. Секретаріат очолив представник Африканського континенту, дипломат з Гани Кофі Аннан. А з 1 січня 2007 року Пан Гі Мун.

Секретаріат повинен забезпечити нормальне функціонування всіх органів ООН. У його структуру входять департаменти, управління та інші підрозділи. Загальна чисельність персоналу Секретаріату, станом на 30 червня 2010 року, в цілому становить близько 44 000 працівників.

У силу свого статусу міжнародних цивільних службовців, співробітники і Генеральний секретар відповідають за свою діяльність тільки перед ООН. Беручи призначення, співробітники зобов'язуються виконувати свої функції і будувати свою поведінку, керуючись тільки інтересами ООН, не запитуючи і не отримуючи вказівок від якого б то не було уряду або влади, сторонньої для Організації. Відповідно до Статуту, кожний член Організації зобов'язується поважати строго міжнародний характер обов'язків Генерального секретаря і персоналу Секретаріату.

Регулярний бюджет ООН затверджується ГА ООН на дворічний термін. Основним джерелом надходжень є внески держав-членів, розміри яких визначаються відповідно до

показників економічного розвитку цих країн. "Хронічною хворобою" ООН, на жаль, стали затримки сплати багатьма державами-членами внесків до регулярного бюджету і на операції з підтримки миру, що фінансуються окремо. У 90-х роках минулого століття Генеральні секретарі Бутрос Бутрос Галі та Кофі Аннан робили спроби запровадити організаційні зміни з тим, щоб скоротити чисельність персоналу і забезпечити більш ефективне використання бюджетних коштів.

3. Регіональні економічні комісії

В межах Економічної і соціальної ради ООН (Economic and Social Council - ECOSOC) здійснює діяльність п'ять організацій (комісій) регіонального спрямування:

- 1) Європейська економічна комісія (ЄЕК), створена в 1947 році у складі 55-ти країн;
- 2) Економічна комісія для Латинської Америки і Карибського басейну (ЕКЛАК), створена в 1948 році у складі 55-ти країн;
- 3) Економічна комісія ООН для Азії і Тихого океану - ЕСКАТО, створена в 1947 році, 49 країн регіону;
- 4) Економічна і соціальна комісія ООН для Західної Азії - ЕСКЗА, створена в 1973 році, 13 країн (переважно арабського Близького Сходу);
- 5) Економічна комісія ООН для Африки - ЕКА, створена в 1958 році, у складі 53-х країн.

Цілі та завдання, структурна побудова незначно відрізняються, тому зупинимось на основних характеристиках діяльності ЄЕК ООН. Економічна комісія для Європи, створена за рішенням ГА ООН, має статус постійного члена ООН. До складу входять 55 країн Європи, а також США, Канада, Ізраїль. Дозволяється участь у статусі спостерігачів чи консультантів будь-яким членам ООН, міжурядовим і міжнародним організаціям.

Основні цілі та завдання функціонування ЄЕК включають:

- 1) сприяння розвитку і зміцненню економічних зв'язків;
- 2) координацію науково-технічного і торговельно-економічного співробітництва;
- 3) співробітництво у сфері економічного прогнозування та планування, статистики, стандартизації та сертифікації, охорони довкілля, певних галузях економіки (енергетика, транспорт, сільське господарство);
- 4) збір, аналіз і розповсюдження статистичної інформації з технологічних та економічних питань.

До основних напрямів діяльності ЄЕК належать:

- співробітництво у визначенні внутрішньо-регіональної торговельної політики, у тому числі розробка міжнародно-правових документів з питань торгової практики та заходів по їх виконанню, усунення торгових бар'єрів, застосування стандартів обміну електронними даними в торгівлі, науково-технічне і промислове співробітництво;

- співробітництво в сільському господарстві через вивчення Комітетом із сільському господарства проблем розвитку цієї галузі в несприятливих районах, стимулювання раціонального використання ґрунтів і водних ресурсів, енергопостачання сільського господарства, охорони довкілля; розробка та узгодження стандартів на продукцію (для прикладу, у структурі Комітету діють робочі групи зі статистики харчових продуктів, з білків, посівної картоплі та ін.);

- співробітництво в галузі транспорту і зв'язку, координація залізничного, автомобільного і водного транспорту через діяльність Комітету по внутрішньому транспорту (КВТ ЄЕК ООН). Комітетом і робочими групами розроблено 50 угод різного типу (про дорожні знаки і сигнали, перевезення особливо небезпечних вантажів, Митна конвенція про міжнародні перевезення та ін.);

- реалізація інвестиційних проектів;

- діяльність з охорони довкілля.

Структура органів управління ЄЕК включає вищий орган - пленарну сесію за участю представників урядів, яка визначає напрями діяльності виконавчих органів комісії ЄЕК та

її допоміжні органи, обслуговує Секретаріат ЄЕК, який є складовою частиною Секретаріату ООН, і до якого входять: 1) група з систем даних; 2) економічна довідкова служба; 3) відділ загального економічного аналізу; 4) відділ економічного аналізу і прогнозування; 5) галузеві відділи: торгівлі та техніки, енергетики, транспорту, довкілля і населених пунктів, сільського господарства і лісоматеріалів, статистики.

Допоміжні органи включають старших радників, комітети, робочі групи і Конференцію європейських статистиків.

Діяльність ЄЕК здійснюється за допомогою формування таких програм і прийняття рішень на двох рівнях:

1) допоміжні органи здійснюють розробку програм і спеціальних завдань, які визначаються урядами країн-учасниць;

2) ЄЕК затверджує програми і рекомендації після їх погодження спеціально створюваними робочими групами і нарадами експертів.

За час існування ЄЕК розроблено більше 100 документів - конвенцій, угод, значна кількість погоджених та затверджених стандартів і норм.

На сучасному етапі пріоритетними напрямками в діяльності стали:

- програма дій у галузі довкілля в Центральній і Східній Європі, програма захисту довкілля в Європі, загальноєвропейська стратегія з біологічного і ландшафтного розмаїття;

- захист довкілля, розвиток транспорту, розробка стандартів, у тому числі на сільськогосподарську продукцію, спрощення процедур міжнародної торгівлі;

- співпраця з перехідними економіками в межах Плану дій (лише за 1997 рік здійснено більше ста різних заходів) і з допомогою створеної координаційної групи з оперативної діяльності.

Література:

1. Міжнародні організації: Навчальний посібник/ За ред. Ю.Г.Козака, В.В.Ковалевського. – Київ: ЦУЛ, 2003.- 342 с.
2. Міжнародні організації: Навч. посібн./За ред. О. С. Кучика. – К.: Знання, 2005.- 219 с.
3. Основи політичної науки. Ч.4. Міжнародна політика. - Львів, 1999.-320 с.
4. Світова та європейська інтеграція: організаційні засади: Навч. посібник/ За ред. Я.Й. Малика, М.З. Мальського. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2000. – 342 с.
5. Світова історія XX століття. Енциклопедичний словник. – Львів, Літопис, 2008.- 412 с.
6. Світова економіка: Навчальний посібник/За ред. Ю.Г.Козака, В.В.Ковалевського.- К.: ЦУЛ, 2003.- 348 с.
7. Стройко Т.В. Міжнародні організації: Навч. посібник/Т.В. Стройко. – Київ.: Кондор, 2014.- 250с.
8. <http://www.un.org/> – офіційний сайт Організації Об'єднаних Націй
9. <http://www.unsystem.org/index.html> - інформаційний сайт про систему ООН
10. <http://www.un.org/Pubs/onlinepubs.htm> - Publications
11. <http://portal.un.kiev.ua/> - Представництво ООН в Україні

Інструкційна картка до проведення семінарського заняття № 5 з дисципліни Міжнародні організації

1. **Тема заняття : ООН та міжнародне економічне співробітництво**

2. **Мета проведення заняття:** визначити історичні умови виникнення ООН, з'ясувати цілі, принципи та функції діяльності ООН, розглянути організаційно-функціональну структуру ООН, визначити спеціалізовані установи ООН, розглянути найважливіші програми та фонди ООН, розглянути діяльність України в системі ООН та визначити пріоритетні сфери діяльності ООН для України.

2.1 Після виконаної роботи студент повинен

знати:

історичні умови виникнення ООН;
 організаційно-функціональна структура ООН;
 цілі, принципи та функції діяльності ООН;
 спеціалізовані установи ООН;
 програми та фонди ООН;
 автономні організації, пов'язані з ООН.

вміти:

з'ясовувати цілі, принципи та функції діяльності ООН;
 визначати спеціалізовані установи ООН;
 аналізувати діяльність програм та фондів ООН;
 виділяти автономні організації, пов'язані з ООН;
 визначати пріоритетні сфери діяльності ООН для України.

3. План практичного заняття:

I. Питання до обговорення

1. ООН: історія створення, цілі та принципи діяльності.
2. Організаційно- функціональна структура ООН.
3. Фонди, програми і робочі органи ООН.
4. Регіональні економічні комісії.
5. Міжурядові установи, пов'язані з ООН.

4. Основні поняття та терміни (тезаурус)

1. **ООН** – (Organization of the incorporated nations – OIN) – одна з найстаріших та одночасно найширша і найбільш представницька з усіх міжнародних організацій.
2. **Генеральна Асамблея (ГА)** – (General Assembly) – є головним політичним консультативним органом ООН.
3. **Комісія ООН з права міжнародної торгівлі** – ЮНСІТРАЛ (UN Commission on International Trade Law – UNCITRAL) – метою є сприяння гармонізації та уніфікації правових норм у міжнародній торгівлі.
4. **Комісія з міжнародного права** – КМП (International Law Commission – ILC) – метою є сприяння міжнародному співробітництву і розвитку міжнародного права та його кодифікації.
5. **Економічна і Соціальна Рада (ЕКОСОР)** – головний орган з координації економічної діяльності ООН та спеціалізованих установ, пов'язаних з ООН.
6. **Регіональні економічні комісії ЕКОСОР** – це органи, які мають на меті сприяння економічному й соціальному співробітництву країн певного регіону.
7. **Міжнародний Суд** – головний судовий орган ООН, до юрисдикції якого входять усі питання, що передаються йому держава-ми, і всі питання, передбачені Статутом ООН і чинними договорами і конвенціями.
8. **Секретаріат** – адміністративний орган ООН, який обслуговує інші органи, виконує програми і втілює в життя політику, розроблену ними.

5. Теми для рефератів, співдоповідей та повідомлень

1. ООН в системі міжнародних організацій.
2. ООН: історичні умови утворення та основні напрямки діяльності.
3. Мета, принципи та організаційна структура ООН.
4. Загальна характеристика спеціалізованих установ ООН.

6. Методичні рекомендації щодо розкриття питань плану практичного заняття

При підготовці до даного заняття необхідно звернути увагу на засвоєння наступних знань: *Організація Об'єднаних Націй*. Загальна характеристика, цілі, принципи та функції діяльності. Членство в ООН, формування бюджету ООН, офіційні умови організації. Міжнародні проблеми економічного характеру, які вирішує ООН.

Організаційно-функціональна структура ООН. Головні органи ООН: Генеральна Асамблея (ГА), Рада безпеки (РБ), Економічна і соціальна рада (ЕКОСОР), Рада з опіки (РО) Міжнародний суд, Секретаріат.

Регіональні комісії. Європейська економічна комісія ООН (ООН/ЕЄК), Економічна і соціальна комісія для Азії і Тихого океану (ЕСКАТО), Економічна і соціальна комісія ООН для Західної Азії (ЕСКЗА), Економічна комісія для Латинської Америки і країн Карибського басейну (ЕКЛАК), Економічна комісія для Африки (ЕКА).

Фонди, програми і робочі органи ООН: Фонд розвитку інвестицій, Конференція ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД), Орган обслуговування проектів, Програма розвитку ООН (ПРООН), Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП), Всесвітня продовольча програма (ВВП), Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ).

Спеціалізовані установи ООН: Міжнародна організація праці (МОП), Продовольча і сільськогосподарська організація (ФАО), Організація з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Організація з промислового розвитку (ЮНІДО) та інші.

Автономні організації, пов'язані з ООН: Міжнародне агентство з атомної енергетики (МАГАТЕ), Міжнародна рада з контролю за наркотичними засобами, Міжнародний торговий центр (МТЦ), Всесвітня торгова організація (ВТО), Всесвітня організація з туризму (ВОТ).

Україна в системі ООН і міжнародних організаціях. Історія і сучасність. Україна і міжнародні організації. Україна і спеціалізовані установи ООН. Пріоритетні сфери діяльності ООН для України.

7. Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу:

1. З якою метою була утворена Організація Об'єднаних Націй?
2. До якого типу організацій належить ООН?
3. Які мови застосовуються в ООН як офіційні і які – як робочі?
4. Які цілі діяльності має ООН?
5. Як узгоджуються цілі та сфери діяльності ООН?
6. В чому полягають принципи діяльності ООН?
7. Назвіть головні органи ООН.
8. В чому полягають функції ЕКОСОР?
9. Перерахуйте спеціалізовані заклади ООН.
10. Які допоміжні органи входять до структури ООН?

Тестові завдання щодо перевірки знань студентів:

1. Визначте тип організації, до якої належить ООН:
 - а) галузева;
 - б) універсальна;
 - в) регіональна;
 - г) закрита.
2. ООН була заснована:
 - а) в 1919 р.;
 - б) в 1945 р.;
 - в) в 1949 р.;
 - г) в 1958 р.
3. Чи можуть міжнародні організації мати статус спостерігача при ООН?
 - а) так;

б) ні.

4.Визначте головну мету утворення ООН:

- а) розвиток дружніх відносин між націями на ґрунті поважання принципу рівності і самовизначення народів;
- б) міжнародне співробітництво по вирішенню проблем економічного, соціального, культурного й гуманітарного характеру;
- в) підтримка міжнародного миру й безпеки;
- г) формування центру узгодження зусиль націй для досягнення спільних цілей.

5.В переліку найважливіших принципів ООН є одне положення, яке належить не до принципів, а до цілей; вкажіть на нього.

- а) суверенна рівність усіх членів організації;
- б) сумлінне виконання взятих на себе зобов'язань;
- в) вирішення міжнародних суперечок мирними засобами;
- г) сприяння економічному співробітництву держав з неоднаковими рівнями соціально-економічного розвитку;
- д) готовність держав надати ООН всіляку допомогу в її діях згідно зі Статутом.

6.Головними органами ООН є (визначте цілком правильну добірку):

- а) Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, ЮНКТАД, ЮНЕСКО, Міжнародний Суд, Рада з опіки;
- б) Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, ЮНЕСКО, ЕКОСОР, МВФ, Секретаріат;
- в) Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, ЮНКТАД, ЮНІДО, Міжнародний Суд, Секретаріат;
- г) Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, ЕКОСОР, Міжнародний Суд, Секретаріат, Рада з опіки;
- д) Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, ЮНКТАД, ЕКОСОР, Міжнародний Суд, Секретаріат.

7.Більшість рішень Генеральної Асамблеї мають:

- а) обов'язковий характер;
- б) рекомендаційний характер.

8.Генеральна Асамблея ООН складається:

- а) з представників усіх членів організації;
- б) з обраних представників.

9.При голосуванні в Генеральній Асамблеї:

- а) кожна країна має один голос;
- б) кількість голосів країни залежить від її економічної потужності.

10. Скільки голосів членів Ради Безпеки достатньо, щоб рішення було прийнятим, якщо не застосовується „вето”?

- а) 15;
- б) 12;
- в) 9;
- г) 5.

11. Рішення Ради Безпеки мають:

- а) обов'язковий характер;
- б) рекомендаційний характер.

12. Рішення Міжнародного Суду мають:

- а) обов'язковий характер;
- б) рекомендаційний характер.

13. Серед наведених нижче груп організацій системи ООН визначте такі, що відають промисловістю і торгівлею:

- а) ЮНІДО, ЮНКТАД, МАГАТЕ, СОТ;
- б) МБРР, МАР, МФК, БАГІ;
- в) ІКАО, ІМО, МСЕ, СПС;

г) ФАО, МФСР, СПП.

14. Серед наведених нижче груп організацій системи ООН визначте такі, що відають транспортом і зв'язком:

а) ЮНІДО, ЮНКТАД, МАГАТЕ, СОТ;

б) МБРР, МАР, МФК, БАГІ;

в) ІКАО, ІМО, МСЕ, СПС;

г) ФАО, МФСР, СПП.

15. Яка із наведених нижче організацій системи ООН головною метою має охорону довкілля?

а) ЮНКТАД;

б) ЮНЕСКО;

в) ЮНЕП;

г) ЮНІСЕФ.

8.Рекомендована література

1. Міжнародні організації. Кредитно-модульний курс.: 3-тє вид.перероб.та доп. Навч. посіб. / За ред.. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Логвинової Н.С., - К.: Центр учбової літератури, 2011. - 344 с.

2. Сайт Організації Об'єднаних націй. Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/>

3. Сайт Європейської економічної комісії Організації Об'єднаних Націй (ООН/ЄЕК). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unecsc.org>

4. Сайт Економічної і соціальної комісії для Азії і Тихого океану (ЕСКАТО). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unescap.org>

5. Сайт Економічна і соціальна комісія ООН для Західної Азії (ЕСКАЗА) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.escwa.org.lb>

6. Сайт Економічної комісії для Латинської Америки і країн Карибського басейну (ЕКЛАК) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eclac.cl/index1.html>

7. Сайт Економічної комісії для Африки (ЕКА). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uneca.org>

8. Сайт Конференції ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unctad.org/Templates/StartPage.asp?intItemID=2068>

9. Сайт Програми розвитку ООН (ПРООН) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.undp.org> <http://www.undp.org>

10. Сайт Міжнародної організація праці (МОП) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ilo.org>

11. Сайт Продовольчої і сільськогосподарської організації (ФАО). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fao.org>

12. Сайт Організації Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fao.org>

13. Сайт Всесвітньої організації з туризму (ВОТ). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.world-tourism.org>

Змістовий модуль 2.

Міжнародні організації у сфері регулювання світової торгівлі, соціальній сфері та міжнародні валютно-кредитні організації

Тема №6

Тема: Міжнародні організації та регулювання світової торгівлі

Ключові поняття: міжнародна організація праці (МОП); Міжнародний трудовий кодекс; конвенції й рекомендації МОП; Міжнародна конференція праці; Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки й культури (ЮНЕСКО); програма ЮНЕСКО; Світова туристська організація (СТО), Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ); Світова організація торгівлі (СОТ); протекціонізм і фрітрейдерство; принцип найбільшого сприяння; принцип національного режиму в міжнародній торгівлі; принцип захисту національної промисловості; принцип сприяння справедливій конкуренції; Конференція ООН з торгівлі й розвитку (ЮНКТАД); Міжнародний торговельний центр (МТЦ); Комісія ООН з прав міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ); міжнародні організації з урегулювання світових товарних ринків; організація країн-експортерів нафти (ОПЕК); Арабський союз чавуну та сталі (АСЧС).

Мета та завдання: визначити роль міжнародних організацій у регулюванні світової торгівлі. Ідентифікувати причини виникнення ГАТТ та трансформацію її у СОТ, з'ясувати відмінності СОТ та ГАТТ, визначити значення ЮНКТАД та ЮНСІТРАЛ у міжнародних відносинах, розглянути основні цілі організацій з урегулювання світових товарних ринків та діяльність найвпливовіших з цих організацій, з'ясувати роль організацій з регулювання в соціальній сфері у міжнародних відносинах. визначити основні цілі, функції та напрямки діяльності цих організацій.

План лекційного заняття:

1. Система міжнародних організацій з регулювання світової торгівлі
2. Світова організація торгівлі та спеціалізовані організації ООН з торгівлі і розвитку
3. Міжнародні організації з регулювання світових товарних ринків
4. Міжнародні організації з регулювання в соціальній сфері

1. Система міжнародних організацій з регулювання світової торгівлі

Торговельна політика і проблеми світової торгівлі є об'єктом діяльності багатьох регіональних, галузевих, глобально-універсальних інститутів, як міжурядових, так і неурядових. Усі вони створюють систему міжнародних організацій, що здійснюють координацію і багатостороннє регулювання міждержавних торгово-економічних відносин.

Основні напрями діяльності в цій сфері передбачають створення договірно-правової основи торговельно-економічних відносин, включаючи найважливіші принципи та норми; вироблення домовленостей щодо застосування на національному рівні комплексу торговельно-політичних засобів впливу на міждержавні зв'язки; сприяння досягненню домовленостей і розв'язанню спірних проблем; обмін інформацією і досвідом організації торговельно-економічних зв'язків.

До групи **глобально-універсальних** організацій належать такі, які географічне і за характером діяльності в сфері торгівлі тяжіють до глобальних (всесвітніх) і універсальних (загальної компетенції) організацій. У міжнародній торгівлі до глобально-універсальних належать: три органи ООН — Конференція ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД), Комісія ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ), Міжнародний торговельний

центр; міжурядові організації — Всесвітня митна організація (ВМО), Бюро міжнародних виставок (БМВ); неурядові організації — Міжнародна торговельна палата (МТП), Спілка міжнародних ярмарків (СМЯ).

До **регіональних організацій** торговельного спрямування належать усі регіональні економічні угруповання, оскільки спільною рисою цих наддержавних організацій є інституціональне закріплення вже існуючого (або бажаного) ступеня розвитку інтеграції. Відомо, що регіональне інтеграційне угруповання проходить у своїй еволюції обов'язкові стадії торговельної інтеграції: зону преференційної торгівлі, зону вільної торгівлі і митний союз.

Галузеві організації, об'єктом діяльності яких є окремі галузі світової торгівлі, можна поділити на міжурядові і неурядові. На окремих світових товарних ринках важливу роль відіграють міжнародні товарні організації, метою яких є спостереження за реалізацією міжнародних товарних угод, і міждержавні організації країн-виробників, країн-експортерів і країн—імпортерів сировини, метою яких є посилення національного контролю над природними ресурсами і стабілізація цін на ринках сировинних товарів.

До міжурядових галузевих організацій належать: у промисловості — Організація країн — експортерів нафти (ОПЕК), Міжнародна рада з олова, Асоціація країн — експортерів залізної руди (АПЕФ), Міжурядова рада країн — експортерів міді (СИПЕК), Світова енергетична конференція тощо; у сільському господарстві — Міжнародна комісія з рису, Міжнародна угода з зерна, Міжнародний комітет з чаю, Міжнародна угода з цукру та ін.; у транспорті і зв'язку — Міжнародний комітет залізничного транспорту, Арабський поштовий союз тощо. Численні недержавні галузеві організації існують у формі міжнародних спілок виробників (підприємств, картелів, міжнародних асоціацій): Міжнародна конференція виробників електроенергії; Міжнародна спілка підприємств газової промисловості; Міжнародна федерація торговців сталлю, трубами і металами; Міжнародна асоціація з виробництва мила та миючих засобів; Міжнародна асоціація власників підприємств з виробництва шпалер; Картель з радіоапаратури; фосфатний, содовий, сірниковий, калійний, азотний, нафтовий, алюмінієвий, трубний, електроламповий картелі та сотні аналогічних об'єднань в усіх сферах виробництва.

2. Світова організація торгівлі та спеціалізовані організації ООН з торгівлі і розвитку

Світова організація торгівлі

Світова організація торгівлі (СОТ) — це міжнародна організація, метою якої є розробка системи правових норм міжнародної торгівлі та контроль за їх дотриманням. Головними цілями Організації є забезпечення тривалого і стабільного функціонування системи міжнародних торговельних зв'язків, лібералізація міжнародної торгівлі, поступове скасування митних і торговельних обмежень, забезпечення прозорості торговельних процедур.

СОТ являє собою організаційно-правову основу системи міжнародної торгівлі. Організація формує міжнародні правила, яких країни-члени повинні дотримуватися при здійсненні торговельних відносин, а також забезпечує умови для проведення багатосторонніх переговорів, направлених на глобальну лібералізацію торгівлі.

СОТ була створена у січні 1995 року після підписання відповідної багатосторонньої угоди у м.Маракеш (Марокко) 15 квітня 1994 року. СОТ стала правонаступницею Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ) - організації, яка проіснувала з 1947 по 1994 рік і нараховувала 128 членів. У рамках ГАТТ було проведено вісім раундів багатосторонніх переговорів, спрямованих на лібералізацію торгівлі, скасування тарифних обмежень та зниження митних зборів. У ході переговорів було укладено 28 угод, які сьогодні є головною складовою нормативно-правової бази СОТ.

Основні з них:

- Генеральна Угода з тарифів та торгівлі (ГАТТ);

- Генеральна Угода з торгівлі послугами (ГАТС);
- Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС);
- Угода про вирішення спорів;
- Угода про сільське господарство;
- Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів;
- Угода про технічні бар'єри в торгівлі;
- Угода про правила походження;
- Угода про процедури імпортного ліцензування;
- Угода про пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи;
- Угода про субсидії та компенсаційні заходи;
- Угода про захисні заходи.

На даний момент членами СОТ є 160 країн світу, 23 країни ведуть переговори щодо вступу до СОТ. Членство у СОТ передбачає обов'язкову участь у всіх багатосторонніх угодах, крім декількох з обмеженим колом учасників. Країни-члени СОТ сплачують індивідуальні внески, які розраховуються на основі часток цих країн у загальному обсязі світової торгівлі.

Вищим органом СОТ є Міністерська Конференція, яка скликається раз на 2 роки і приймає найбільш важливі рішення у сфері торгівлі. Керівний орган - Генеральна Рада СОТ. Засідання цього органу проводяться кожні два місяці для здійснення нагляду за функціонуванням організації і виконанням відповідних угод. Генеральна Рада також виступає в якості вищого органу для розв'язання спорів і проведення огляду торговельної політики країн-членів.

Секретаріат СОТ розміщується у Женеві, його очолює Генеральний директор, якому допомагають 4 заступники.

З 1 вересня 2013 року Генеральним директором СОТ є Роберто Азеведо (до обрання обіймав посаду Постійного представника Бразилії при СОТ та інших міжнародних економічних організаціях у Женеві).

Офіційними мовами СОТ є англійська, французька та іспанська.

Україна розглядає членство у СОТ як системний фактор подальшого розвитку національної економіки, лібералізації зовнішньої торгівлі і створення передбачуваного прозорого середовища для залучення іноземних інвестицій.

Процес вступу України до СОТ розпочався 30 листопада 1993 року, коли до Секретаріату ГАТТ було подано офіційну заявку Уряду України про намір приєднатися до ГАТТ. В ході переговорного процесу з приєднання України до СОТ було проведено 17 офіційних та низку неофіційних засідань Робочої групи з розгляду заявки України про вступ до цієї організації (РГ).

Загалом переговорний процес щодо вступу України до СОТ передбачав дві головні складові: завершення двосторонніх переговорів з доступу до ринків товарів та послуг з країнами-членами РГ та гармонізацію законодавства України відповідно до вимог угод СОТ.

25 січня 2008 року у ході останнього засідання країн-членів РГ було схвалено проект Звіту Робочої групи разом з консолідованим розкладом по тарифах та специфічними зобов'язаннями України у сфері послуг.

5 лютого 2008 року у Женеві відбулося засідання Генеральної Ради СОТ, на якому було підписано Протокол про вступ України до СОТ.

10 квітня 2008 року Верховна Рада України прийняла законопроект «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі».

16 квітня 2008 року Закон про ратифікацію був підписаний Президентом України. Згідно з процедурами СОТ, з 16 травня 2008 року Україна набула повноправного членства у цій Організації.

У рамках реформування торговельного режиму з метою подальшого приведення його у відповідність до норм та принципів СОТ держава спрямовуватиме свої зусилля на:

- запровадження чіткої, взаємної та ефективної співпраці між урядом України та СОТ;
- забезпечення співробітництва з відповідними комітетами СОТ, участь в двосторонніх та багатосторонніх переговорах у рамках СОТ;
- забезпечення виконання зобов'язань України, взятих в рамках вступу до СОТ;
- ефективне застосовування системи моніторингу для забезпечення відповідності правилам СОТ з метою запобігання можливим суперечкам з країнами – членами СОТ;
- реалізацію заходів, спрямованих на інформування громадськості та підтримку бізнесу у використанні системи переваг від членства в СОТ;

Відповідальним за співробітництво України з СОТ центральним органом виконавчої влади визначене Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.

Спеціалізовані організації ООН з торгівлі і розвитку

Конференція ООН з торгівлі і розвитку — ЮНКТАД (United Nations Conference on Trade and Development) - була заснована у 1964 році та має статус постійного міжурядового органу Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй у сфері торгівлі, інвестицій та розвитку. Членами ЮНКТАД є 193 країни.

Основними цілями ЮНКТАД є:

- збільшення потенціалу країн що розвиваються, найменш розвинених країн та країн з перехідною економікою у сфері торгівлі, інвестицій та розвитку;
- сприяння інтеграції країн що розвиваються, найменш розвинених країн та країн з перехідною економікою до світової економіки.

ЮНКТАД є міжнародною міжурядовою спеціалізованою організацією, в рамках якої країни-члени обговорюють питання, що пов'язані з розробкою та реалізацією національної та міжнародної політики у сфері торгівлі та розвитку.

ЮНКТАД здійснює дослідження та аналіз впливу світової торгівлі на розвиток країн-членів, сприяє створенню та зміцненню інфраструктури у сфері сприяння зовнішній торгівлі, надає країнам що розвиваються, найменш розвиненим країнам та країнам з перехідною економікою технічну допомогу.

Відомо, що Генеральна угода з тарифів і торгівлі була укладена поза організаційними структурами і впливом ООН. Крім того, з моменту заснування ГАТТ працювала насамперед в інтересах промислово розвинутих країн. Тому створення ЮНКТАД вирішувало всі проблеми: доповнення структури ООН органом, що відповідає за розвиток світової торгівлі, і можливість надання підтримки країнам, що розвиваються, в налагодженні торговельно-економічних відносин з іншими державами. ЮНКТАД охоплює практично всі економічні й правові аспекти сучасної міжнародної торгівлі і пов'язані з нею питання економічного розвитку.

Діяльність ЮНКТАД спрямована на:

- регулювання торгових і економічних відносин між державами шляхом розробки концепцій і принципів розвитку світової торгівлі;
- розробку заходів регулювання міжнародної торгівлі сировинними товарами за допомогою укладання міжнародних товарних угод, створення дослідницьких груп з сировинних товарів тощо;
- розробку заходів і засобів торгової політики і економічного співробітництва, серед яких — створення загальної системи преференцій при імпорті товарів з країн, що розвиваються, яка почала діяти в 1976 р.; заходи для усунення тарифних бар'єрів тощо;
- сприяння розвитку економічного співробітництва між країнами, що розвиваються, шляхом організації переговорів щодо створення глобальної системи преференцій між країнами, що розвиваються; розробки профамі дій світового співтовариства для сприяння подоланню економічного відставання найменш розвинутих країн;

- проведення нарад експертів, представників урядів, дипломатичних переговорних конференцій з метою узгодження політики урядів і регіональних економічних угруповань з питань розвитку світової торгівлі та інших проблем;

- регулювання обмежувальної ділової практики розробкою Кодексу узгоджених на багатосторонній основі принципів і правил щодо контролю за обмежувальною діловою практикою і різних заходів з регулювання діяльності транснаціональних корпорацій;

- аналітичну роботу з проблем глобалізації і розвитку, інвестицій, розвитку підприємств і технологій, міжнародної торгівлі товарами і послугами, розвитку інфраструктури в сфері послуг;

- сприяння координації діяльності в рамках ООН з питань міжнародної торгівлі, підготовка документів для Генеральної Асамблеї, ЕКОСОП та інших організацій;

- співробітництво з міжнародними економічними організаціями (ВТО, МТЦ та іншими);

- сприяння технічному співробітництву (ЮНКТАД є організацією — виконавцем ПРООН), обміну інформацією і проведенню консультацій.

Членами ЮНКТАД є 185 держав — членів ООН і три члени, що представляють спеціалізовані агентства. Членство ЮНКТАД відкрите для будь-якої держави - члена ООН, спеціалізованих установ системи ООН і МАГАТЕ.

У сучасних умовах уряди країн, що розвиваються, звертаються по допомогу до ЮНКТАД з метою вирішення таких проблем:

- необхідність (з погляду країни) збільшити свої надходження від експорту товарів і послуг, що є головним джерелом надходжень для фінансування розвитку;

- стабілізація та зміцнення міжнародних ринків сировинних товарів, продаж яких забезпечує майже 80 — 90% експортного виторгу більшості таких країн; збільшення експортних надходжень завдяки ширшій участі країн у переробці сировинних товарів; зменшення залежності країн від експорту сировини шляхом диверсифікації виробництва;

- розширення експортних можливостей країн завдяки мобілізації внутрішніх і зовнішніх ресурсів, включаючи сприяння процесу залучення іноземних капіталовкладень; створення належних умов для проведення відповідної національної політики в сфері торгівлі;

- зменшення тягаря заборгованості;

- надання особливої підтримки і допомоги найменш розвинутим країнам (нині ця група налічує понад 40 найбідніших і найслабших країн світу);

- сприяння розширенню торгівлі й економічному співробітництву між країнами, що розвиваються, в доповнення до традиційних економічних зв'язків з розвинутими країнами.

Головний орган ЮНКТАД - Конференція, яка скликається раз на чотири роки, а між конференціями - Рада з торгівлі і розвитку в складі всіх держав-членів, що проводить дві сесії на рік. На одній із них (вересень - жовтень) Рада розглядає глобальні питання взаємозалежності економік, у тому числі проблеми заборгованості, а на другій - (березень - квітень) увага зосереджується на конкретних питаннях міжнародної торгівлі (протекціонізм, торговельні переговори, торгівля послугами тощо). З моменту створення ЮНКТАД відбулося 13 сесій Конференції. 13-та сесія Конференції ЮНКТАД відбулась з 21 по 26 квітня 2012 року у м. Доха, Катар. У перервах між засіданнями конференції її функції виконує Рада з торгівлі і розвитку. Рада з торгівлі та розвитку відповідає за забезпечення загальної відповідності діяльності ЮНКТАД пріоритетам, визначеним Конференцією.

Рада з торгівлі і розвитку щорічно через Економічну і Соціальну Раду подає доповіді-звіти Генеральній Асамблеї. З 1997 р. робочими органами Ради є комісії, що спеціалізуються на конкретних галузях: інвестиціях, технологіях і фінансових питаннях, торгівлі товарами і послугами, розвитку приватного підприємництва.

Секретаріат ЮНКТАД знаходиться в Женеві. До його складу входять дві служби: координації і політики та зовнішніх зносин, функціонують дев'ять відділів (сировинних

товарів; міжнародної торгівлі; сфери послуг і ефективності торгівлі; економічного співробітництва між країнами, що розвиваються, і спеціальних програм; глобальної взаємозалежності; транснаціональних корпорацій і інвестицій; науки і техніки; найменш розвинутих країн; послуг у галузі управління та оперативно-функціонального забезпечення програм) і підрозділи, що працюють спільно з регіональними комісіями ЕКОСОР. Крім того Секретаріат обслуговує Комісію з міжнародних інвестицій і транснаціональних корпорацій і Комісію з науки і техніки з метою розвитку ЕКОСОР. У вересні 2013 року Генеральним секретарем ЮНКТАД обрано доктора Мухісу Кітуї, який до цього обіймав посаду Виконавчого директора Інституту управління Кенії.

Співробітництво України з ЮНКТАД відбувається на наступних напрямках:

- представлення інтересів та позиції України на засіданнях робочих органів ЮНКТАД;
- співробітництво з підрозділами ЮНКТАД з метою реалізації в Україні спільних проєктів у сфері розвитку малого та середнього бізнесу, імплементації міжнародних стандартів фінансової звітності, створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій, реалізації конкурентної політики тощо;
- співробітництво з країнами, що входять до регіональної групи «D», з метою відстоювання інтересів України в рамках ЮНКТАД;
- надання сприяння участі експертам з України у засіданнях Робочих груп експертів ЮНКТАД.

Комісія ООН з права міжнародної торгівлі - ЮНСІТРАЛ (United Nations Commission on International Trade Law - UNCITRAL) - основний юридичний орган системи Організації Об'єднаних Націй в області права міжнародної торгівлі. Юридичний орган з універсальним членським складом, що спеціалізується в проведенні реформ в області комерційного права у всьому світі. Основне завдання ЮНСІТРАЛ - модернізація і узгодження норм міжнародної комерційної діяльності.

Торгівля - це прискорення темпів росту, підвищення рівня життя і створення нових можливостей через комерційну активність. З тим щоб сприяти розширенню цих можливостей у світовому масштабі, ЮНСІТРАЛ розробляє сучасні, справедливі і погоджені правила для комерційних угод. До їх числа відносяться наступні:

- Всесвітньо визнані конвенції, типові закони і правила
- Правове і законодавче керівництво і рекомендації, що мають велике практичне значення
- Оновлювана інформація про прецедентне право і законодавчі акти, що вводять в дію однакові норми комерційного права
- Технічна допомога в здійсненні проєктів правової реформи
- Регіональні і національні семінари з питань однакового комерційного права

Комісія Організації Об'єднаних Націй по праву міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) була заснована Генеральною Асамблеєю в 1966 році (резолюція 2205(XXI) від 17 грудня 1966 року). Функціонує з 1 січня 1968 року. Заснувавши Комісію, Генеральна Асамблея визнала, що розбіжності, які виникають в результаті застосування законів різних держав в питаннях міжнародної торгівлі, є однією з перешкод торговим потокам. Комісія в зв'язку з цим розглядалася в якості інструменту, за допомогою якого Організація Об'єднаних Націй могла б грати активнішу роль в скороченні або усуненні перешкод у сфері міжнародної торгівлі.

Генеральна Асамблея надала Комісії загальний мандат, доручивши їй сприяти прогресивному узгодженню і уніфікації права міжнародної торгівлі. Відтоді Комісія стала основним юридичним органом системи Організації Об'єднаних Націй в області права міжнародної торгівлі.

Відповідаючи на потребу, що часто виникає у контрагентів по міжнародних угодах, спробувати вирішити виниклий конфлікт в до арбітражного порядку, Комісія розробила документ під назвою Погоджувальний регламент Комісії Організації Об'єднаних Націй по

праву міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) 1980 р. Цей Регламент може застосовуватися за угодою сторін, коли сторони побажали врегулювати свої розбіжності шляхом проведення погоджувальної процедури до того, як вони прибігають до формального розгляду своєї суперечки.

Україна є членом ЮНСІТРАЛ і приєдналась в останні роки до багатьох конвенцій.

Комісія щорічно подає доповідь Генеральній Асамблеї, а також направляє доповідь Конференції ООН з торгівлі і розвитку з тим, щоб остання висловила свої зауваження.

Міжнародний торговельний центр - МТЦ (International Trade Center UNCTAD/WTO - ІТС) - є спільним допоміжним органом СОТ та ООН. Був утворений у 1964 р. в рамках ГАТТ, а в 1968 р. увійшов також до структури ЮНКТАД. Членами МТЦ є члени СОТ та ЮНКТАД. Штаб-квартира знаходиться в Женеві.

Головна мета МТЦ - усунути дублювання й паралелізм у діяльності СОТ і ЮНКТАД щодо сприяння розвитку торгівлі в країнах, що розвиваються.

Основні функції МТЦ:

- надання країнам, що розвиваються, технічної допомоги в розвитку торгівлі, насамперед, в стимулюванні експорту;
- забезпечення країн-членів інформацією про ринкові можливості для традиційних і нетрадиційних товарів;
- удосконалення техніки імпорتنих операцій з метою раціонального використання валютних ресурсів;
- навчання урядових службовців, підприємців і викладачів технології експортно-імпорتنих операцій;

- здійснення наукових дослідів з питань зовнішньої торгівлі.

Цілі й функції МТЦ відповідають змісту основних сфер діяльності Центру:

- розвиток ринку продуктів;
- розвиток ринку послуг;
- торговельна інформація;
- підготовка кадрів;
- міжнародне управління попитом і пропозицією;
- планування заходів, спрямованих на стимулювання торгівлі.

Ці напрями діяльності МТЦ були визначені резолюцією ЕКОСОП в 1973 р. Розвиток ринку продуктів передбачається здійснити за рахунок підвищення якості товарів, підтримки експорту (особливо приватного сектору), його диверсифікації. Надання послуг по техніці торгівлі також спрямовано, насамперед, на приватний сектор.

Значна увага приділяється утворенню національної системи інформації по товарах, послугах, ринках і торговельній діяльності підприємств та організацій; кожна країна повинна мати таку систему. Для успішного прориву на міжнародні ринки країна, що розвивається, має потребу в кадрах фахівців. Для цього МТЦ сприяє їх підготовці в національних навчальних закладах (надання стипендій тощо), організує практичне навчання на торговельних підприємствах.

МТЦ розробляє і втілює національні й регіональні програми розвитку торгівлі, надає консультації з розробки національної зовнішньоторговельної політики.

Особлива увага в діяльності МТЦ приділяється найменш розвинутим країнам. У 1995 р. була прийнята програма технічної допомоги під назвою: "Технічне співробітництво для Африки в рамках багатосторонньої торговельної системи на базі «Уругвайського раунду»; вона спрямована на посилення конкурентоспроможності найменш розвинених африканських країн.

Організаційна структура:

1. Генеральна рада СОТ, Рада з торгівлі й розвитку ЮНКТАД.
2. Об'єднана консультативна група (ОКГ) у справах МТЦ.

3. Наради заступника генерального секретаря ЮНКТАД, заступника генерального директора СОТ й директора-виконавця МТЦ.

4. Секретаріат.

Генеральна рада СОТ та Рада з торгівлі н розвитку ЮНКТАД визначають керівні принципи діяльності МТЦ, вони є його вищим органом.

Об'єднана консультативна група (ОКГ) є виконавчим органом. Вона надає рекомендації з розробки програм вищому органу; розробляє план роботи Центру. Цей план складає частину загального Середньострокового плану ООН.

Секретаріат очолюється директором-виконавцем; він виконує адміністративну роботу, узгоджує діяльність всіх органів МТЦ, організовує роботу консультантів.

Фінансування МТЦ здійснюється рівними коштами від СОТ й ООН. Діяльність МТЦ по технічній допомозі країнам, що розвиваються, й країнам з перехідною економікою фінансується за рахунок внесків ПРООН, міжнародних організацій і добровільних внесків. Робочі програми фінансуються Глобальним трастовим фондом.

МТЦ має розвинуту інформаційну структуру з питань міжнародної торгівлі. Регулярно публікуються книги, довідники, огляди ринків, навчальні матеріали. Центр має бібліотеку, яка містить широкую інформацію, призначену, переважно, для організацій. Служба новин Центру публікує збірку "International Trade Forum".

3. Міжнародні організації з регулювання світових товарних ринків

Міжнародні організації з регулювання світових товарних ринків мають за мету нормалізацію ситуації на ринках товарів, в основному ринків сировини й сільськогосподарської продукції. Основні цілі таких організацій:

- регулювання цін на товари з тим, щоб уникнути їх різких коливань;
- запобігання захворюванню на ринках відповідних товарів;
- встановлення справедливого співвідношення між цінами на сировинні та промислові товари;
- усунення надмірної конкуренції між товаровиробниками за рахунок розподілу ринків учасниками організації;
- забезпечення стабільних поставок товару на світові ринки.

Форми міжнародного регулювання товарних ринків досить різноманітні. Це – міжурядові угоди, що діють під егідою ЮНКТАД; міжурядові угоди, що об'єднують країни-експортери та країни-імпортери товару; організації країн-експортерів. Міжурядові угоди, розроблені в системі ЮНКТАД, реалізуються на основі Міжнародних товарних угод (МТУ) і діяльності Міжнародних дослідних груп (МДГ).

Міжнародні товарні угоди спрямовані на стабілізацію цін на світових товарних ринках шляхом встановлення раціонального співвідношення між попитом і пропозицією. Для цього ЮНКТАД прийняла Інтеграційну програму для сировинних товарів (1976) і заснувала Спільний фонд для сировинних товарів. МТУ – це угоди в системі ЮНКТАД, і вони, по суті, не є організаціями. Щодо міжнародних організацій, то вони поділяються на такі групи:

- багатосторонні товарні організації; .
- міждержавні організації виробників та експортерів сировини.

Багатосторонні організації складаються з експортерів сировинних і сільськогосподарських товарів та їх найважливіших імпортерів. Вони також поділяються на окремі групи: міжнародні організації; міжнародні ради; міжнародні консультативні комітети; міжнародні дослідні групи. Багатосторонні організації діють в системі ООН.

Міжнародні організації головною метою вважають запобігання різних коливань цін па товар – як у бік підвищення, так і в бік падіння. Вони регулюють такі ринки:

- какао;
- кава;
- натуральний каучук;
- цукор;

- зерно;
- тропічна деревина;
- джут.

Міжнародні ради складаються в рамках міжнародних товарних угод. їх метою є урегулювання відносин між учасниками угод шляхом падання інформації про стан і розвиток певних товарних ринків і узгодження світових цін. Міжнародні ради контролюють ринки маслинової олії, олова й зерна.

Міжнародні консультативні комітети також надають учасникам угод інформацію про кон'юнктуру ринку, обговорюють проблеми співвідношення виробництва й експорту товарів, сприяють врегулюванню цін. Відомі два комітети: Міжнародний комітет з бавовни й Комітет ЮНКТАД з вольфраму.

Міжнародні дослідні групи з сировинних товарів працюють під егідою ЮНКТАД. Вони здійснюють аналіз тенденцій на сировинних ринках і надають відповідні рекомендації країнам-учасникам. Комітети аналізують ринки: натурального каучуку, свинцю й цинку, нікелю, міді.

Міждержавні організації країн – виробників і експортерів сировини складаються тільки з виробників та експортерів і не включають нетто-споживачів сировини. Вони представлені об'єднаннями країн, що розвиваються (за незначними винятками). Утворення організацій цього типу стало спробою протистояти диктату споживачів, якими є переважно високорозвинуті країни. Значною мірою цієї мети вдалося досягти. Частка товарних асоціацій у поставках на світовий ринок сировини й продовольства сягає 55%, а по деяких товарах – навіть 80-90%. Так, організація ОПЕК постачає 80% нафти, Асоціація країн-виробників олова – 90% цього металу, Асоціація країн-виробників натурального каучуку – 95% каучуку від всього обсягу відповідного ринку.

Міжнародні організації експортерів сировини нараховують майже три десятки. Найбільш відомі й впливові:

- Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК);
- Асоціація країн-експортерів залізної руди (АІЕК);
- Арабський союз чавуну і сталі (АСЧС);
- Асоціація країн-виробників олова (АТПК);
- Асоціація країн-виробників натурального каучуку (АНРПК);
- Рада виробників какао-бобів;
- Організація з кави;
- Міжафриканська організація з кави (ІАКО);
- Федерація кави Америки;
- Міжнародна асоціація країн-виробників і експортерів чаю;
- Союз країн-експортерів бананів (УПЕБ);
- Група країн-експортерів цукру Латинської Америки й Карибського басейну (ГЕПЛАСЕА);
- Організація країн-експортерів джуту.

Найбільш впливовою та дієвою є **ОПЕК**. Ця організація утворена в 1960 р. її заснували країни, що переважно належать до регіону Перської затоки, який має найбільші розвідані поклади нафти у світі (Іран, Ірак, Кувейт, Саудівська Аравія, а також Лівія й Венесуела). Згодом до організації приєдналися Алжир, Габон, Індонезія, Катар, Нігерія, Об'єднані Арабські Емірати. Таким чином, ОПЕК складається з 12 країн-членів. Штаб-квартира знаходиться у Відні.

ОПЕК з'явилась як відповідь на необмежене панування транснаціональних нафтових компаній на світовому ринку нафти. Вони диктували ціни, обсяги видобутку й продаж нафти. Узгоджені дії країн ОПЕК лишили ці компанії їх монополістичного положення й самі почали встановлювати розміри видобутку нафти та її експорту, що істотно впливає на ціни. Фактично зараз ОПЕК виступає колективним монополістом, що контролює значну частину нафтового ринку. Найсильнішою акцією ОПЕК було різке підняття цін (майже в

10 разів) на початку 70-х років, що викликало енергетичну кризу в світі. Особливо постраждали країни, що не мають енергетичних ресурсів; відчули "нафтовий шок" також великі імпортери нафти серед розвинених країн (Японія, США, Італія, Франція). Високі ціни на нафту стимулювали розвиток енергозберігаючих технологій. Згодом ціни впали, але все ж таки вони значно вищі, ніж до початку 70-х років.

Головна мета ОПЕК – стабілізація світових цін на нафту на рівні, який забезпечує інтереси країн-членів.

Цілі:

- координація нафтової політики країн-членів;
- забезпечення стійких прибутків;
- регулярне постачання нафти споживачам;
- охорона довкілля.

Головним механізмом регулювання нафтового ринку ОПЕК вважає визначення загального граничного обсягу видобутку нафти й розподіл в його межах між країнами-членами. Якщо ціни стоять занадто високо, обсяг видобутку й продажу розширюється; коли ціни падають, приймаються колективні заходи до скорочення видобутку. Ця процедура непроста, вона ускладнюється економічними й політичними моментами. Кожна країна хоче мати більшу квоту (зараз найбільша квота у Саудівської Аравії); до того ж, визначення компромісного рішення ускладнюється політичними суперечками.

Організаційна структура ОПЕК:

- Конференція.
- Рада керуючих.
- Секретаріат.
- Економічна комісія ОПЕК.

Конференція – вищий орган ОПЕК. Вона складається з делегатів усіх країн-членів, звичайно це міністри нафти. Конференція визначає основні напрями політики організації, приймає рішення, затверджує обсяги видобутку нафти, переглядає квоти, обирає президента Конференції. Рішення приймаються одностайним голосуванням. Допоміжними органами, на які спирається конференція, є комітети.

Рада керуючих є виконавчим органом. Вона відповідає за втілення в життя резолюцій, прийнятих Конференцією, розробляє бюджет організації, готує доповіді й рекомендації для розгляду на Конференції.

Секретаріат підпорядкований Раді керуючих. На чолі його стоїть генеральний секретар, який є вищою посадовою особою ОПЕК. До структури Секретаріату входить дослідний відділ, що складається з трьох департаментів: енергетичних досліджень, економіки й фінансів, банку даних.

Економічна комісія є спеціалізованим органом у системі ОПЕК. Вона розробляє заходи по стабілізації міжнародних ринків нафти, слідкує за рівнем цін.

Для підтримки країн, що розвиваються, ОПЕК утворила **Фонд міжнародного розвитку ОПЕК** (1979 р.). Фонд надає цим країнам пільгові позики для здійснення проектів розвитку, програм і регулювання платіжного балансу. Ресурси Фонду складаються з добровільних внесків держав-членів ОПЕК, а також з прибутків, одержаних від інвестиційних і кредитних операцій.

Членами Фонду є ті самі держави, що й в ОПЕК, але управління Фондом й ОПЕК роздільне, оскільки їх основні функції неоднакові: ОПЕК займається регулюванням нафтових ринків, а Фонд надає допомогу країнам, що розвиваються. Допомогу Фонду може отримати будь-яка країна цієї групи, за винятком самих членів ОПЕК. Позики можуть надаватись також міжнародним інститутам, які сприяють країнам, що розвиваються.

ОПЕК намагається встановити ділові стосунки з іншими організаціями – із системою ООН, з Європейським Союзом. Проте між ОПЕК і розвинутими країнами, що с

найбільшими імпортерами нафти, напруження не зникає: їх інтереси діаметрально протилежні.

4. Міжнародні організації з регулювання в соціальній сфері

До цієї групи належить досить велика кількість організацій, які мають чітко виражену соціальну спрямованість своєї діяльності. Це – Міжнародна організація праці (МОП), Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки й культури (ЮНЕСКО), Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Фонд ООН у галузі народонаселення (ЮНФПА), Центр ООН з населених пунктів (Хабітат), Фонд ООН для допомоги дітям (ЮНІСЕФ), Фонд розвитку для жінок

(ЮНІФЕМ), Всесвітня туристська організація (ВТО) та ін.

Більшість організацій цієї групи належать до системи ООН. Розглянемо найвідоміші й найвпливовіші організації.

Міжнародна організація праці

Міжнародна організація праці (International Labor Organization – ILO) МОП була утворена в 1919 р. як автономна організація в складі Ліги Націй; з 1946 р. стала спеціалізованим закладом ООН. До неї входять 170 країн-членів, у тому числі Україна. Штабквартира знаходиться в Женеві.

Особливістю МОП, яка відрізняє її від інших міжнародних організацій, є те, що представництво кожної країни-члена складається з трьох соціальних верств: урядовців, підприємців, трудівників. Головна мета МОП – сприяти встановленню соціальної справедливості в сфері праці, захищати інтереси трудящих на підставі соціального партнерства, поліпшувати умови праці.

Після Другої світової війни основні цілі й принципи МОП знайшли підтвердження й розширення у Філадельфійській декларації, в якій наголос робився на широку співпрацю з країнами, що розвиваються. У 1946 р. МОП стала першим спеціалізованим закладом у системі ООН. У 1969 р. у зв'язку з 50ю річницею МОП їй було присуджено Нобелівську премію миру.

МОП має чотири головні **стратегічні цілі**:

- розвиток та реалізація норм і принципів у сфері праці;
- створення ширших можливостей для жінок і чоловіків щодо забезпечення достойної зайнятості;
- розширення охоплення й підвищення ефективності соціального захисту для всіх;
- зміцнення тристоронньої структури й підтримка соціального діалогу.

Основними **функціями** МОП є нормативна діяльність; технічне співробітництво; підготовка досліджень і публікацій.

Нормативна діяльність полягає в розробленні міжнародних Конвенцій і рекомендацій з регулювання умов праці, зайнятості, прибутків, соціального забезпечення й основних прав людини та управління працею. Розроблення нормативів є головним напрямом діяльності МОП.

Держава член зобов'язана регулярно надсилати до Організації звіти про виконання її Конвенцій, а також інформацію про відповідність національного законодавства нормативам МОП. Серед конвенцій важливе місце посідають питання заробітної плати, тривалості робочого дня, соціального страхування, відпусток, що оплачуються, служби найму робочої сили, робітничої інспекції. Конвенції й рекомендації МОП складають "Міжнародний трудовий кодекс", що є основою регулювання трудових відносин у країнах-членах. Конвенції й рекомендації МОП – акти міжнародно-правового регулювання праці. Вони не є міжнародними договорами й не потребують ратифікації. Конвенції й рекомендації являють собою звернення до держав з побажанням включити відповідні норми до національного законодавства.

Конвенції й рекомендації МОП охоплюють практично всі питання у сфері праці. До них належать деякі основні права людини, зокрема свобода об'єднання, право на створення організації, трудові відносини, політика в галузі зайнятості, умови праці, соціальне забезпечення, техніка безпеки й охорони

праці, зайнятість і права мігрантів.

Положення мігрантів взагалі є однією з центральних проблем, що знаходиться в сфері уваги МОП. Ще на першій сесії Генеральної конференції МОП у 1919 р. була прийнята рекомендація “Про взаємність у сфері відносин до трудящихіноземців”. Права мігрантів забезпечуються Конвенцією №97 “Про трудящихмігрантів”. Згідно з цим документом, країни члени МОП зобов'язуються діяти без дискримінації за ознакою національності, раси, релігії або статі і надавати не менш сприятливі, ніж для власних громадян, умови в заробітній платі, тривалості робочого часу, соціальній забезпеченості. Мігранти мають бути забезпечені житлом, мають право брати участь у колективних договорах. Послуги, що робляться мігрантам державними службами працевлаштування, надаються безкоштовно.

У Конвенції №43 (прийнята в 1975) наголошується, що країни-члени МОП зобов'язані розробляти й здійснювати національну політику, спрямовану на сприяння й гарантію рівності можливостей у відношенні праці і зайнятості, соціального забезпечення для осіб, що перебувають на законних підставах, як мігрантам, так і членам їхніх родин.

Технічне співробітництво полягає в розробленні й втіленні в життя проектів з різних аспектів трудових відносин у країнах-членах. Найактуальнішими темами проектів є: підготовка кадрів; зайнятість і розвиток; планування робочої сили; ринок праці; умови праці й виробниче середовище; соціальне забезпечення; трудові відносини; робітнича освіта; права трудящих мігрантів; МОП і міжнародний профспілковий рух.

Для реалізації технічних проектів МОП відряджує експертів та місії у відповідні країни. Дослідницька діяльність МОП виявляється в підготовці оглядів ситуації в сфері праці в окремих країнах і регіонах, в аналізі галузевих і регіональних проблем праці; в оцінюванні тенденцій соціально-економічного розвитку. МОП публікує огляди, видає бюлетені з питань трудових відносин.

Організаційна структура МОП:

- Міжнародна конференція праці;
- Адміністративна рада;
- Міжнародне бюро праці (секретаріат).

Міжнародна конференція праці – вищий орган. Кожна країна на її сесіях представлена чотирма делегатами: два – від уряду, один – від підприємців, один – від трудівників. Конференція розробляє конвенції й рекомендації з питань праці; в порядку контролю розглядає доповіді держав про застосування ратифікованих конвенцій; затверджує програму й бюджет організації.

В межах тристоронньої структури представників роботодавці й трудящі є соціальними партнерами; МОП сприяє соціальному діалогу між профспілками й роботодавцями при розробленні національної політики із соціальних та економічних питань.

Кожні два роки Конференція приймає дворічну програму діяльності й бюджет МОП, який фінансується державами членами. Конференція є також міжнародним форумом, на якому обговорюються трудові й соціальні проблеми, що мають світове значення.

Адміністративна рада – виконавчий орган. Вона складається з 56 членів (28 – представники урядів, по 14 – від підприємців і трудівників). Із загальної кількості 10 місць в урядовій групі резервується для десяти найрозвинутіших країн (серед них і Росія). Міжнародне бюро праці готує документацію, збирає й поширює інформацію, здійснює дослідження, організує наради.

Секретаріат МОП, дослідницький центр і видавництво знаходяться в Женеві. Адміністрація й управління здійснюються через регіональні, обласні й галузеві бюро, які

існують у більше ніж у 40 країнах. Адміністративній раді і Бюро допомагають тристоронні комітети, які охоплюють основні галузі промисловості. Рада і Бюро користуються також послугами комітетів експертів з таких питань:

- професійна підготовка;
- розвиток управління;
- техніка безпеки й охорона праці;
- трудові відносини;
- навчання трудящих.

Держави-члени МОП періодично проводять регіональні наради для вивчення питань з регулювання трудових відносин у тих чи інших регіонах.

Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки й культури (United National Educational, Scientific and Cultural Organization – UNESCO) ЮНЕСКО заснована в 1946 р. До неї входять 183 держави члени, серед них і Україна. В середині 80х років США і Велика Британія вийшли з організації, звинувативши її в “надмірній політизації”. Штаб-квартира знаходиться в Парижі.

Головна мета ЮНЕСКО – сприяти зміцненню миру й безпеки через розвиток міжнародного співробітництва в галузі освіти, науки й культури. Цілі організації: поглиблювати порозуміння за допомогою засобів масової інформації; розвивати народну освіту й поширювати культуру; зберігати,

поглиблювати й поширювати знання.

Функції ЮНЕСКО: розробляти й здійснювати соціальні програми; організовувати світові конференції з проблем освіти, науки й культури; охороняти пам'ятки історії й культури; здійснювати публікації з питань освіти й культури.

Розробка й здійснення програм – одна з головних форм діяльності ЮНЕСКО. Найважливіші програми:

- програма ліквідації неписьменності;
- програма технічної допомоги;
- програма “Наука, технологія й суспільство”;
- програма “Людина й біосфера” (Man and Biosphere) –MAB);
- загальна програма інформації;
- міжнародна програма розвитку комунікацій;
- програма “Початкова освіта для всіх”;
- програма перекладів ЮНЕСКО (переклад найславніших творів світової літератури) тощо.

Великого значення надає ЮНЕСКО поширенню інформації з питань освіти, науки й культури. В 1978 р. була прийнята Декларація про вклад засобів масової інформації в справу зміцнення миру, розвиток прав людини. Велика група країн, що розвиваються, і соціалістичних країн звинуватила західні країни в “інформаційному імперіалізмі й колоніалізмі” й почала кампанію за утворення “нового міжнародного інформаційного порядку”. Саме це й стало приводом для виходу США й Великої Британії з ЮНЕСКО; цей акт негативно по значився на діяльності організації, оскільки вона позбулася членів, що давали найбільші внески до її бюджету.

Основні сфери діяльності ЮНЕСКО:

- виховання;
- наука;
- культура;
- комунікації;
- соціальні науки й розвиток;
- мир і права людини.

Значна робота здійснюється з охорони пам'яток історії й культури; ЮНЕСКО взято під охорону понад 300 пам'яток світового значення, серед них і “Софію Київську”. Кожні

два роки ЮНЕСКО складає перелік пам'ятних дат, присвячених видатним особам та історичним подіям у сфері освіти, науки, культури й комунікацій.

Організаційна структура ЮНЕСКО:

- Генеральна конференція;
- Виконавча рада;
- Національні комісії;
- Регіональні бюро;
- Секретаріат.

Генеральна конференція – вищий орган ЮНЕСКО, складається з представників усіх країн-членів, що мають по одному голосу. Конференція визначає цілі й програму діяльності ЮНЕСКО, скликає міжурядові конференції з питань освіти, природничих і гуманітарних наук, поширення загальних знань, обирає генерального директора.

Виконавча рада складається з 51 члена, які обираються за принципом географічної справедливості (з них 4 місця – для країн Східної Європи). Членами Ради повинні бути особи, компетентні в галузі мистецтва, літератури, науки, освіти й поширення знань, авторитетні кожен у своїй галузі. Виконавча рада готує порядок денний Генеральної конференції, розробляє бюджет, реалізує рішення, прийняті Конференцією.

Національні комісії координують роботу ЮНЕСКО з відповідними урядовими органами країн-членів. Вони консультують уряди, інформують громадськість про програми ЮНЕСКО. Регіональні бюро (їх близько 50) підтримують зв'язок ЮНЕСКО з регіонами, на які розгалужені держави-члени.

Секретаріат здійснює адміністративну роботу. Він складається з департаментів: виховання, природничі науки, соціальні гуманітарні науки, культура, комунікація, інформація й інформатика. Секретаріат очолює Генеральний директор.

ЮНЕСКО підпорядковані міжнародні комісії з питань освіти, науки й культури. Серед них:

- Міжнародна комісія з історії наукового й культурного розвитку людства;
- Міжнародна океанографічна комісія;
- Комісія з культури й розвитку;
- Міжнародна комісія з питань освіти в ХХІ ст.

В м. Гамбурзі функціонує Інститут ЮНЕСКО з питань виховання. Щомісяця виходить журнал “Кур’єр ЮНЕСКО”, що містить, зокрема, багато цікавих даних про культуру народів світу.

Всесвітня туристська організація

Всесвітня туристська організація (World Tourism Organization – WTO) заснована в 1975 р.; вона стала спадкоємницею утворених ще в 1925 р. «Офіційних організацій з пропаганди туризму». Має особливий статус у системі ООН. Включення WTO до групи організацій соціальної сфери пояснюється тим, що туризм – форма відпочинку людей. До організації входить 130 дійсних членів, серед них України поки що немає. Штаб-квартира знаходиться в столиці Іспанії – Мадриді.

Головна мета WTO – розвивати міжнародний туризм як засіб, що сприяє економічному розвитку, зміцненню миру й порозумінню між народами. Особливої уваги надається розвитку туризму в країнах, що розвиваються.

Функції WTO:

- надання консультацій країнам-членам в галузі туризму (складання планів і проектів; розроблення техніко-економічних обґрунтувань; передача технологій);
- співробітництво між країнами в галузі охорони довкілля;
- сприяння підвищенню якості послуг у сфері туризму;
- підготовка кадрів для туристського бізнесу;
- інформаційна діяльність (збирання, аналіз і поширення інформацій про розвиток

туризму в країнах і регіонах).

Організаційна структура ВТО:

- Генеральна асамблея;
- Виконавча рада;
- Секретаріат.

Генеральна асамблея – вищий орган ВТО, складається з представників дійсних членів організацій. Обговорює найважливіші проблеми розвитку світового туризму, ухвалює відповідні резолюції, приймає декларації, в яких містяться основні принципи туристської діяльності.

Виконавча рада складається з 25 членів. Вона аналізує роботу ВТО, розробляє пропозиції для Генеральної асамблеї. В складі Ради є допоміжні органи: Технічний комітет з програмі координації; Бюджетно-фінансовий комітет; Комітет сприяння; Статистичний комітет; Комітет експертів з питань безпеки й охорони туристів.

Секретаріат виконує адміністративні функції. Його очолює Генеральний секретар, який керує роботою з виконання резолюцій і рішень, прийнятих Асамблеєю й Радою, подає Раді доповіді й звіти про діяльність ВТО, проекти програм і бюджету.

ВТО публікує довідник “WTO News and Information Bulletin”.

Література:

1. Лук'яненко Д.Г. Глобальна економічна інтеграція: Монографія. – К.: ТОВ «Національний підручник», 2008. – 220 с.
2. Лук'яненко Д.Г., Поручник А.М. та інші. Глобальна економіка ХХІ ст.: людський вимір: Монографія. – К.: КНЕУ, 2008. – 420 с.
3. Международные отношения. Социологические подходы / Ред. П.А. Цыганков. М.: Гардарики, 1998. – 305с.
4. Международные отношения: теории, конфликты, организации: Учебное пособие / Под ред. проф. П.А. Цыганкова. – М.: Альфа-М, 2004. (Серия «Спецкурс»). – 288 с.
5. Міжнародні організації. Навч. посібн./ За ред. О. С. Кучика. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 749 с.
6. Міжнародні організації: Навчальний посібник / За ред. Ю.Г.Козака, В.В.Ковалевського, З. Кутайні – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 440 с.
7. Міжнародні організації: Навчальний посібник / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Гордєєва – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 340 с.
8. Міжнародні організації: Навчальний посібник/ За ред. Ю.Г.Козака, В.В.Ковалевського. – Київ: Центр учбової літератури, 2003. – 401с.

Інструкційна картка до проведення семінарського заняття № 6 з дисципліни Міжнародні організації

1. Тема заняття : Міжнародні організації та регулювання світової торгівлі

2. Мета проведення заняття: визначити роль міжнародних організацій у регулюванні світової торгівлі, ідентифікувати причини виникнення ГАТТ та трансформацію її у СОТ, з'ясувати відмінності СОТ та ГАТТ, визначити значення ЮНКТАД та ЮНСІТРАЛ у міжнародних відносинах, розглянути основні цілі організацій з урегулювання світових товарних ринків та діяльність найвпливовіших з цих організацій, з'ясувати роль організацій з регулювання в соціальній сфері у міжнародних відносинах. визначити основні цілі, функції та напрямки діяльності цих організацій, визначити роль організацій з регулювання в соціальній сфері у міжнародних відносинах, основні цілі, функції та напрямки діяльності цих організацій.

2.1 Після виконаної роботи студент повинен знати:

причини виникнення ГАТТ та трансформацію її у СОТ;

роль міжнародних організацій у регулюванні світової торгівлі;
 найбільш впливові організації з регулювання світових товарних ринків;
 місце Світової організації торгівлі (СОТ) в системі міжнародного регулювання торговельних відносин;

відносини України з торгово-економічними організаціями.

вміти:

володіти методологією здійснення наддержавного регулювання торговельної та економічної політики.

характеризувати міжнародні товарні угоди.

оцінювати перспективні напрями діяльності СОТ.

визначати роль міжнародних консультативних комітетів і міжнародних дослідницьких груп у розвитку торгівлі сировинними товарами.

визначати особливості застосування тарифних інструментів у процесі регулювання міждержавних торговельних відносин;

визначати види програм, у межах яких здійснюють свою діяльність регіональні торговельні організації (Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА), Південний спільний ринок (МЕРКОСУР), Спільний ринок Східної і Південної Африки (СРСПА), Митний та економічний союз Центральної Африки (МЕСЦА) та інші).

аналізувати, оцінювати та прогнозувати напрямки співробітництва України з торгово-економічними організаціями;

визначати основні цілі, функції та напрямки діяльності організацій з регулювання в соціальній сфері.

з'ясовувати механізм функціонування міжнародних товарних організацій та організацій країн-експортерів сировини.

3. План практичного заняття:

І. Питання до обговорення

1. Система міжнародних організацій з регулювання світової торгівлі
2. Світова організація торгівлі та спеціалізовані організації ООН з торгівлі і розвитку
3. Міжнародні організації з регулювання світових товарних ринків
4. Міжнародні організації з регулювання в соціальній сфері

4. Основні поняття та терміни (тезаурус)

1. Глобально-універсальні організації – організації, що географічно і за характером діяльності в сфері торгівлі тяжіють до глобальних (всесвітніх) та універсальних (загальної компетенції) організацій.

2. Регіональних організацій торговельного спрямування – це регіональні економічні угруповання, оскільки спільною рисою цих наддержавних організацій є інституціональне закріплення вже існуючого (або бажаного) ступеня розвитку інтеграції, зокрема торговельної через зону преференційної торгівлі, зону вільної торгівлі і митний союз.

3. СОТ – законодавча і інституціональна основа міжнародної торговельної системи, механізм багатостороннього узгодження і врегулювання політики країн-членів в сфері торгівлі товарами та послугами, врегулювання торговельних спірних питань і розробки стандартної зовнішньоторговельної документації.

4. ЮНКТАД - відповідає за розвиток світової торгівлі, можливість надання підтримки країнам, що розвиваються, в налагодженні торговельно-економічних відносин з іншими державами, а також охоплює практично всі економічні й правові аспекти сучасної міжнародної торгівлі і пов'язані з нею питання економічного розвитку.

5. МТЦ - допомагає країнам, що розвиваються, вирішувати питання розширення експорту, надає інформацію і консультації з питань ринків і методів збуту експортної продукції, допомагає у створенні експортних служб і підготовці відповідних кадрів.

6. **ВМО** - метою є гармонізація й уніфікація митних систем, поліпшення техніки митної справи і митного законодавства.
7. **Міжнародні товарні організації (МТО)** - є форумами для обговорення проблем і розробки рекомендацій з питань, пов'язаних з міжнародним виробництвом, торгівлею і споживанням сировини, а також центрами збору інформації та організації досліджень з цих питань та розповсюдженням їх результатів.

5. Теми для рефератів, співдоповідей та повідомлень

1. Світова організація торгівлі як міжнародний регулятор світової торгівлі.
2. ГАТТ/СОТ: історичні умови утворення й розвитку, принципи, функції.
3. Комісія ООН з торгівлі та розвитку: мета, принципи, функції.
4. Комісія ООН з права у міжнародної торгівлі: структура та основна діяльність.
5. Організація країн-експортерів нафти: загальні проблеми розвитку всіх країн-членів. організацій з регулювання в соціальній сфері;
6. Світова організація інтелектуальної власності: основні цілі, функції та значення.
7. Програма ООН з навколишнього середовища: структура та відомі міжнародні проекти.
8. Загальносвітові кампанії Програми ООН по населеним пунктам.
9. Дитячий фонд ООН: основні цілі та напрямки діяльності.
10. Фонд розвитку ООН для жінок: основні цілі та напрямки діяльності.

6. Методичні рекомендації щодо розкриття питань

плану практичного заняття

При підготовці до даного заняття необхідно звернути увагу на засвоєння наступних знань: Міжнародні організації у сфері регулювання світової торгівлі. Світова організація торгівлі (СОТ): історія створення та організаційна структура. Процедура вступу країн до СОТ. Конференція Організації Об'єднаних Націй з торгівлі й розвитку (ЮНКТАД). Комісія Організації Об'єднаних Націй з прав міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ). Міжнародні організації з урегулювання світових товарних ринків. Форми міжнародного регулювання світових товарних ринків. Міжнародні товарні угоди. Багатосторонні товарні організації. Міжнародні організації виробників та експортерів сировини. Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК) та її роль у сучасному світі. Арабський Союз чавуну та сталі (АСЧС), міжнародні організації з регулювання в соціальній сфері: Міжнародна організація праці (МОП), Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки й культури (ЮНЕСКО), Всесвітня туристська організація (ВТО).

7. Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу:

1. Якими є критерії для віднесення міжнародної організації до групи регулюючих у сфері соціальних відносин?
2. В чому полягає головна мета МОП?
3. В чому полягає принцип тристороннього представництва держави-члена МОП?
4. Які стратегічні цілі має МОП?
5. В чому полягає суть конвенцій МОП?
6. Які положення передбачені в конвенціях і рекомендаціях МОП відносно мігрантів?
7. Які функції виконує Міжнародна конференція праці?
8. Які цілі ставить перед собою ЮНЕСКО?
9. Назвіть найважливіші програми ЮНЕСКО.
10. В чому полягає головна мета Світової туристичної організації?
11. З чого складається механізм регулювання світової торгівлі?
12. Як еволюціонувала структура Світової організації торгівлі?
13. В чому полягає різниця між ГАТТ і СОТ?
14. В чому полягають функції СОТ?

15. В чому суть принципу „найбільшого сприяння в торгівлі”?
16. Назвіть головні органи керівництва СОТ.
17. Що потрібно для вступу до СОТ?
18. В чому полягає головна мета ЮНКТАД?
19. Як розрізняються СОТ і ЮНКТАД за своїми цілями?
20. Назвіть основні конвенції ЮНСІТРАЛ.

Тестові завдання щодо перевірки знань студентів:

1. До якого типу організацій відноситься СОТ?
 - а) універсальна;
 - б) спеціалізована.
2. Чи є Україна членом СОТ?
 - а) так;
 - б) ні.
3. Вкажіть на суттєву різницю між ГАТТ і СОТ:
 - а) ГАТТ не була членом ООН, а СОТ - є;
 - б) ГАТТ об'єднувала розвинуті країни, а СОТ – також і такі, що розвиваються;
 - в) правила ГАТТ поширювалися тільки на торгівлю товарами, а СОТ – також і на послуги.
4. Принцип „найбільшого сприяння в торгівлі” означає:
 - а) скорочення митних тарифів в торгівлі між країнами;
 - б) надання країні-партнеру з торгівлі таких самих пільг, які надані будь-якій іншій країні;
 - в) надання країні-партнеру з торгівлі валютних пільг.
5. До якого типу організацій відноситься ЮНКТАД?
 - а) відкрита;
 - б) закрита.
6. З ініціативи яких країн була утворена ЮНКТАД?
 - а) розвинутих;
 - б) таких, що розвиваються.
7. Рішення ЮНКТАД мають:
 - а) обов'язковий характер;
 - б) рекомендаційний характер.
8. Чи є Україна членом ЮНКТАД?
 - а) так;
 - б) ні.
9. Яка організація дієво підтримує гасло „нового економічного порядку”?
 - а) СОТ;
 - б) ЮНКТАД;
 - в) ЮНСІТРАЛ.
10. Основною метою ЮНСІТРАЛ є:
 - а) рівноправне і всебічне торговельне співробітництво між країнами;
 - б) розширення світової торгівлі;
 - в) зміцнення співробітництва країн, що розвиваються, в сфері міжнародної торгівлі;
 - г) координація роботи міжнародних організацій з питань права міжнародної торгівлі.
11. Основним регулятором в політиці ОПЕК на міжнародному ринку є:
 - а) тарифи;
 - б) квоти;
 - в) демпінг.
12. До якого типу організацій відноситься ОПЕК?
 - а) відкрита;
 - б) закрита.

8.Рекомендована література

1. Міжнародні організації. Кредитно-модульний курс.: 3-тє вид.перероб.та доп. Навч. посіб. / За ред.. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Логвинової Н.С., - К.: Центр учбової літератури, 2011. – 344 с.
2. Кучик О. С., Суховолець І. Р., Сельмах А. Б., Литвин Г., Тюшка А. Міжнародні організації: навч. посібник / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Факультет міжнародних відносин / О.С. Кучик (ред.). — 2-е вид., переробл. і доп. — К. : Знання, 2007. — 749с
3. . Осика С., Пятницький В.– Світова організація торгівлі: підручник 2-е вид. – К.: К.І.С., 2004. – xxxvi – 516 с.
4. Сайт Світової організації торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.wto.org
5. Сайт Конференції ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.un.org/ru/ga/unctad/
6. Сайт Міжнародного торгового центру ЮНКТАД/ВТО (МТЦ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.intracen.org/>
7. Сайт Митного та економічного союзу Центральної Африки (МЕСЦА) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.cccac-eccas.org/>

Тема №7

Тема: Міжнародні валютно-кредитні організації

Ключові поняття: світова валютна система; міжнародні валютно-фінансові конференції; Міжнародний валютний фонд; Група Світового банку; Європейський центральний банк; Європейський банк реконструкції й розвитку; клуби кредиторів; консультативні групи країн; регіональні банки розвитку; Банк міжнародних розрахунків.

Мета та завдання: визначити головне призначення міжнародних фінансових інститутів, розглянути механізм фінансування організацій цієї групи, з'ясувати цілі, функції, завдання МВФ, проаналізувати різницю у функціях всіх організацій Світового банку, охарактеризувати діяльність регіональних банків розвитку.

План лекційного заняття:

1. Система міжнародних валютно-кредитних організацій
2. Міжнародний валютний фонд
3. Група всесвітнього банку
4. Регіональні банки розвитку
5. Банк міжнародних розрахунків

1. Система міжнародних валютно-кредитних організацій

Інституційна структура міжнародних валютно-кредитних і фінансових відносин включає різноманітні міжнародні організації. Особливе місце у структурі світового ринку позичкових капіталів посідають міждержавні банки та валютні фонди.

Міжнародні валютно-кредитні та фінансові організації (далі — міжнародні організації) — це організації, які створені державами-членами і отримують кошти безпосередньо від країн-членів. У них є спільна мета — розвиток співробітництва та забезпечення цілісності, а також стабілізація складної світової економічної ситуації. Міжнародні фінансові організації безпосередньо займаються регулюванням світових фінансових і валютних ринків.

Виникнення міжнародних валютно-кредитних і фінансових організацій обумовлене розвитком інтернаціоналізації господарювання (в тому числі виникненням транснаціональних корпорацій), розвитком міждержавного регулювання, необхідністю спільного вирішення проблем розвитку світової економіки.

Ключові міжнародні фінансові інститути об'єднані під назвою «Бреттон-Вудські інститути». Важливу роль у сфері регулювання міжнародних розрахунків і розробки нормативних документів з банківського нагляду відіграє Банк міжнародних розрахунків (БМР). Окрему групу серед міжнародних банківських організацій представляють регіональні банки розвитку. Проблемами міжнародної заборгованості займаються спеціальні міжнародні організації: Паризький і Лондонський клуби.

Бреттон-Вудські інститути — це Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Всесвітній банк, які є провідними міжнародними валютно-фінансовими установами, найважливішою ланкою сучасної інституціональної структури міжнародних валютних відносин. Свою назву вони отримали від назви американського містечка Бреттон-Вудс, де у 1944 р. проходила міжнародна валютно-фінансова конференція, на якій і було прийнято рішення про заснування цих двох установ. З їх створенням міжнародна валютна система почала функціонувати, спираючись на офіційні угоди, тобто перейшла у регульований правовий стан.

Розподіл обов'язків між ними передбачав, що МВФ повинен бути інститутом

співпраці і виконувати регульовальні, консультативні й фінансові функції у валютно-фінансовій сфері, а Всесвітній банк повинен бути переважно інститутом розвитку.

Міжнародний валютний фонд — міжнародна валютно-кредитна організація, метою якої є сприяння розвитку міжнародної торгівлі і валютного співробітництва встановленням норм регулювання валютних курсів і контролю за їх додержанням, вдосконалення багатосторонньої системи платежів, надання державам-членам коштів у іноземній валюті для вирівнювання платіжних балансів.

Всесвітній банк — багатостороння кредитна організація, яка складається з п'яти тісно пов'язаних між собою установ (рис. 7.1), що входять у систему ООН, загальною метою яких є надання фінансової допомоги країнам, що розвиваються, і країнам з перехідною економікою за рахунок розвинутих країн. Групу Всесвітнього банку складають: Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародна асоціація розвитку (МАР), Міжнародна фінансова корпорація (МФК), Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (БАП), Міжнародний центр розв'язання інвестиційних спорів (МЦЗІС). Історично першою кредитною організацією групи Всесвітнього банку став **Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР)**, міждержавний інвестиційний інститут, створений з метою сприяння країнам-учасникам у розвитку їх економіки наданням довгострокових позик та кредитів, гарантуванням приватних інвестицій.

Регіональні банки розвитку — регіональні банківські установи, які через надання насамперед довгострокових кредитів на фінансування інвестиційної діяльності приватних фірм і міжнародних проектів впливають на систему міжнародних валютно-фінансових відносин і процеси міжнародної торгівлі.

Фахівці місій МВФ і Всесвітнього банку як у країнах-членах, так і на найвищому рівні постійно взаємодіють, про що свідчать спільні збори Керуючих МВФ і МБРР, які щорічно відбуваються з часу заснування цих організацій. Крім того, Всесвітній банк узгоджує свою діяльність з надання фінансової допомоги країнам-членам з оцінками і діяльністю МВФ. МВФ приймає рішення самостійно на основі попередніх консультацій з різними міжнародними організаціями, експертами, урядом та діловими колами країн—претендентів на позики. Всесвітній банк, приймаючи рішення, бере до уваги оцінку фахівцями МВФ платоспроможності кожної країни. Виключення країни з МВФ супроводжується її виключенням з Банку. Якщо МВФ повністю або тимчасово відмовляє у кредитуванні певній країні, всі установи Всесвітнього банку також призупиняють надання позик цій країні. Навіть у випадку припинення МВФ надання кредитів по вже відкритих ним лініях якомусь з його членів Всесвітній банк призупиняє надання нових позик і виконання раніше вже узгоджених кредитних ліній МБРР для цієї країни. Крім того, така країна нашкоджується на непереборні труднощі із залученням коштів з ринку приватних і міждержавних капіталів, а також у відносинах з членами Лондонського і, особливо, Паризького клубів кредиторів.

2. Міжнародний валютний фонд

Міжнародний Валютний Фонд (МВФ) сприяє міжнародній фінансовій стабільності і співпраці у валютно-фінансовій сфері. Він також прагне сприяти міжнародній торгівлі, високій зайнятості і стійкому економічному зростанню, а також скороченню бідності у всьому світі.

МВФ управляється 188 державами-членами організації і підзвітний їм.

Ідея створення МВФ, також відомого як «Фонд», зародилася на конференції ООН у Бреттон-Вудсі, штат Нью-Хемпшир, США, в липні 1944 року. 44 країни, представлені на цій конференції, поставили метою сформувати основу для економічного співробітництва, щоб уникнути повторення девальвацій в цілях отримання конкурентних переваг, що стало однією з причин Великої депресії 1930-х років.

Загальна недовіра в умовах кризи до паперових грошей підвищила попит на золото понад наявні запаси його у фінансових органах. Через це ряд країн на чолі з Великобританією був змушений відмовитися від золотого стандарту, який, беручи за міру

вартості кожної валюти певну кількість золота, визначав протягом багатьох років вартість грошей як незмінну величину. Невизначеність вартісного виміру грошей, які не мали більше фіксованого співвідношення з відповідною кількістю золота, призвела до того, що обмін грошей між країнами, котрі зберегли золотий стандарт, і країнами, котрі відмовилися від нього, значно ускладнився. Країни почали запасати золото і гроші, які можна було використати для його купівлі. Скорочувалась кількість і частота грошових операцій, ліквідувалися робочі місця, знижувався рівень життя. Порушилось співвідношення між грошми та вартістю товарів, а також між вартістю різних валют. За таких умов світова економіка почала руйнуватись: у 1929—1932 рр. ціни на товари у світі впали на 48 %, а обсяг світової торгівлі знизився на 63 %.

Неодноразові спроби вирішення валютних проблем на міжнародних конференціях та зустрічах не мали успіху. Треба було налагодити співробітництво між усіма державами для створення нової валютної системи і організації міжнародного інституту для здійснення постійного контролю за нею.

На початку 40-х років Харрі Декстер Уайт (*США*) та Джон Мейнард Кейнс (Великобританія) майже одночасно внесли свої пропозиції щодо створення нової світової валютної системи та відповідної постійно діючої організації. Після тривалих переговорів, що відбувались у тяжких умовах воєнного часу, міжнародна спільнота погодилася на прийняття нової системи та створення організації для контролю над нею.

У 1944 р. СРСР брав активну участь у Бреттон-Вудській конференції і навіть підписав заключний Акт про створення МВФ та МБРР, але пізніше не ратифікував цих документів. Усі колишні республіки СРСР вступили до МВФ у травні — вересні 1992р.

Основне завдання МВФ полягає в забезпеченні стабільності міжнародної валютно-фінансової системи, системи обмінних курсів і міжнародних розрахунків, яка дозволяє країнам (і їх громадянам) вести операції один з одним.

МВФ створений для регулювання валютно-розрахункових відносин між державами і здійснення фінансової допомоги країнам-членам через надання їм за виникнення валютних труднощів, зумовлених порушенням рівноваги платіжних балансів, позик в іноземній валюті. В своїй діяльності МВФ керується статутом, відомим під назвою Статті угоди МВФ (Статті). Фонд здійснює свою діяльність як спеціалізована установа ООН. Практично МВФ є інституціональною основою сучасної міжнародної валютної системи. Міжнародний валютний фонд має такі цілі:

- сприяти міжнародному співробітництву забезпеченням механізму для консультацій та погоджених дій стосовно міжнародних валютних питань;
- сприяти збалансованому зростанню міжнародної торгівлі з метою підвищення рівня зайнятості та реальних доходів населення, розвитку виробничих можливостей країн-членів;
- сприяти стабільності валют і впорядкованим валютним відносинам та запобігати конкурентному знеціненню валют;
- сприяти створенню багатосторонньої системи платежів та переказів по поточних операціях і прагнути до ліквідації валютних обмежень;
- тимчасово надавати спільні ресурси Фонду державам-членам (за відповідних гарантій) з метою виправлення ними порушень рівноваги їхніх платіжних балансів, уникаючи заходів, котрі могли б завдати шкоди на національному або міжнародному рівнях;
- скоротити терміни і масштаби дефіциту платіжних балансів. Учасники Бреттон-Вудської конференції доручили Фондові виконання трьох основних функцій:
- контролю за дотриманням «кодексу поведінки» (тісне співробітництво в питаннях міжнародної валютної політики і міждержавного платіжного обігу);
- надання членам фонду фінансових ресурсів для забезпечення дотримання ними «кодексу поведінки»;
- організації форумів для взаємних консультувань країн-членів і співробітництва з

міжнародних валютних питань.

Пізніше країни-члени визначали для МВФ і додаткові функції та обов'язки залежно від потреб часу. Нині МВФ має такі функції: здійснення нагляду за узгодженою системою впорядкованого обміну національних валют; надання кредитів своїм членам на реорганізацію економіки для встановлення більш ефективного співробітництва; надання додаткових послуг країнам-членам (підвищення кваліфікації персоналу, технічна допомога в спеціалізованих сферах, інформаційне обслуговування).

Мандат Фонду оновлений в 2012 році, щоб охопити увесь круг макроекономічних питань і питань фінансового сектора, які позначаються на глобальній стабільності. Для підтримки стабільності і запобігання кризам в міжнародній валютно-фінансовій системі МВФ спостерігає за економічною політикою країн і економічними і фінансовими змінами в країнах, регіонах і світі за допомогою офіційної системи, відомої як нагляд.

МВФ дає рекомендації 188 державам-членам, заохочує заходи політики, сприяючі економічній стабільності, зменшують уразливість по відношенню до економічних і фінансових криз і життя, що підвищують рівень. Він проводить регулярну оцінку глобальних перспектив у виданні «Перспективи розвитку світової економіки», фінансових ринків - в «Доповіді з питань глобальної фінансової стабільності» і змін у сфері державних фінансів - у своєму «Бюджетному віснику», а також публікує ряд видань по перспективах розвитку регіональної економіки.

Що стосується **організаційної структури** МВФ вищим керівним органом МВФ є **Рада керуючих** (Board of Governors), яка складається з представників усіх країн-членів (як правило, осіб, відповідальних за проведення валютної політики, а саме — міністрів або голів центрального банку із заступником). Керуючі зустрічаються раз на рік на сесіях. За винятком обов'язкових повноважень, як-от: прийом нових членів, перегляд квот, зміна валютних паритетів тощо, Рада може делегувати виконання своїх обов'язків Директорату (Виконавчій раді). При Раді працюють два комітети: Тимчасовий комітет Ради керуючих з питань світової валютної системи (Interim Committee of the Board of Governors of the International Monetary System), створений у 1974 р., і Комітет з розвитку МВФ/МБРР (Об'єднаний міністерський комітет Ради керуючих Банку і Фонду з передачі реальних ресурсів країнам, що розвиваються). Тимчасовий комітет консультує Раду керуючих з питань поточного контролю за світовою валютною системою та її пристосуванням до умов, що змінюються. Комітет з розвитку консультує стосовно особливостей потреб найбідніших країн.

Виконавча рада (Executive Board) відповідає за поточні справи МВФ. Сім з 24 виконавчих директорів призначаються країнами з найбільшими квотами (Німеччина, Великобританія, Китай, Саудівська Аравія, США, Франція та Японія), інші 17 обираються Радою керуючих з дотриманням принципу регіонального представництва. Засідання Виконавчої ради відбуваються два-три рази на тиждень під головуванням директора-розпорядника.

Директора-розпорядника обирає Виконавча рада. Його обов'язками є ведення поточних справ і призначення вищих посадових осіб МВФ. Якщо президент Світового банку традиційно американець, то директор-розпорядник МВФ за традицією — європеєць.

Територіальні департаменти інформують і консультують менеджмент і Виконавчу раду щодо економічного розвитку і політики в країнах їхнього регіону. Їх персонал також веде переговори щодо угод з використання фінансових ресурсів МВФ і нагляд за їх виконанням. Спільно з відповідними функціональними департаментами вони забезпечують країни-члени консультаціями з питань політики, технічною допомогою і підтримкою контактів з регіональними організаціями та багатосторонніми інститутами в своїх регіонах.

Департаменти функціональних і спеціалізованих послуг. Сферою діяльності **Департаменту з питань податків** є державні фінанси в країнах-членах. Він співпрацює

з географічними департаментами з фінансових проблем, переглядає повідомлення про фінансовий зміст політики МВФ, програми регулювання, що підтримуються МВФ.

Юридичний департамент консультує менеджмент, Виконавчу раду і співробітників з питань права. Він готує більшість рішень та інших правових інструментів, необхідних для діяльності МВФ. Він обслуговує як юридична консультація судові процеси та арбітражні випадки, забезпечує технічну допомогу в правових реформах і відповідає на запити національних урядів і міжнародних організацій у галузі права.

Департамент валютних і обмінних операцій забезпечує надання технічної допомоги в питаннях діяльності центральних банків і фінансового сектора з метою поліпшення валютного менеджменту і правил, що регулюють валютні операції, а також удосконалення фінансових систем держав-членів. З метою нагляду за використанням ресурсів МВФ співпрацює з географічними департаментами у відповідних регіонах.

Департамент з політики розвитку і нагляду відіграє центральну роль у розробці й виконанні фінансових ресурсів і операцій, у наглядовій політиці тощо. Разом з Дослідницьким департаментом проводить багатостороннє спостереження, політику координації і спільну підтримку діяльності. Допомагає географічним департаментам мобілізувати інші фінансові ресурси для країн-членів, що використовують ресурси МВФ, включаючи роботу із заборгованості й програм фінансування (через Паризький клуб і міжнародні банки).

Дослідницький департамент проводить аналіз і дослідження в сферах, пов'язаних з діяльністю МВФ. Департамент відіграє провідну роль у розробці політики МВФ щодо міжнародної валютної системи, кооперації з іншими департаментами в формуванні політики консультування МВФ країн-членів і нагляду за нею. Готує і друкує періодичні економічні й фінансові огляди і звіти.

Статистичний департамент підтримує базу даних фінансової статистики і стану економіки по країнах, регіонах і світу. До його компетенції входять також розробка статистичної концепції платіжного балансу, державних фінансів і фінансової статистики. Департамент забезпечує технічну допомогу і навчання членів підготовці статистичної інформації для МВФ.

Служби інформації і зв'язку. Департамент зовнішніх зносин готує і розподіляє нестатистичні публікації МВФ, надає інформацію засобам масової інформації, підтримує контакти з неурядовими організаціями і парламентами, керує WEB-сторінками МВФ. Регіональні офіси підтримують контакти з міжнародними і регіональними організаціями.

Допоміжні підрозділи. Адміністративний департамент керує набором, навчанням і кваліфікацією співробітників, слідкує за будівництвом і орендою центральних офісів, виконує різні адміністративні послуги для організації, керує Об'єднаною бібліотекою МВФ/МБРР.

Департамент секретаря допомагає менеджменту в підготовці й координації робочої програми для Виконавчої ради та інших керівних структур, включаючи складання порядку денного і графіка проведення сесій і робочих нарад керівних органів. Крім того, департамент веде архів, підтримує зв'язки і програму безпеки. Інші бюро, офіси та секретаріати відповідають за обчислювальні послуги, переклади, аудит і оцінювання; бюджетні питання, технічну допомогу, інвестування в пенсійний фонд тощо.

Фонд підтримує тісні зв'язки з Всесвітнім банком, СОТ, Банком міжнародних розрахунків. У 1989 р. Фонд став виконавчим агентством Програми розвитку ООН (ПРООН).

Для ведення справ з Фондом кожна держава-член повинна призначити фінансове агентство (скарбниця держави-члена, міністерство фінансів, центральний банк, державна валютна установа тощо) та банк-депозитарій (центральний банк).

Статут МВФ не передбачає особливих умов щодо вступу в організацію. Членство в ній відкрито для будь-якої країни, що здатна і готова виконувати певні обов'язки. Вступаючи в МВФ, країна зобов'язується:

- постійно інформувати інші країни про заходи та кроки щодо визначення вартості своїх грошей стосовно грошей інших країн;
- відмовитися від обмежень на обмін національних грошей на інші валюти;
- дотримуватися тієї економічної політики, яка приведе до зростання як власного національного багатства, так і всієї спільноти в цілому.

Країна, що вступає до МВФ, вносить певну суму грошей (внесок за передплатою), свого роду членський внесок. Така сума грошей зветься квотою. Квоти мають такі функції:

- створюють об'єднані грошові запаси, котрими МВФ користується для надання позик своїм членам;
- за їх допомогою визначається сума, яку країна, що внесла квоту, може позичити або отримати в МВФ при періодичному розподіленні спеціальних активів, відомих як СДР (чим більший внесок, тим більший кредит за необхідності може отримати країна);
- визначають «вагу» голосу кожного члена Фонду.

До 25% квоти повинно бути сплачено в резервних активах, які визначаються Фондом, решта — в національній валюті держави-члена. Остання, як правило, передається Фонду в формі простих векселів у національній валюті. Частина квоти, що виплачується в резервних активах, являє собою первинну резервну частку держави в Фонді. Кожний член Фонду має право купити всю свою резервну частку, переказавши йому еквівалент цієї суми в своїй національній валюті. Ця операція не вважається використанням кредитів Фонду, не обкладається зборами і може виконуватись у будь-який час, коли у члена МВФ виникне потреба у використанні резервів. Частина квоти, що сплачується у вигляді національної валюти члена Фонду, визначає розмір кредиту, який може бути отриманий від МВФ згідно з механізмом кредитних часток.

МВФ організований за зразком акціонерного підприємства, а тому можливість кожного учасника впливати на діяльність обмежується його часткою в капіталі. Так, кожна країна-член має 250 «базових» голосів (незалежно від розміру внеску в капітал Фонду) і додатково по 1 голосу за кожні 100 тисяч одиниць СДР його частки в цьому капіталі. При голосуванні з деяких питань країни-кредитори можуть додатково отримати один голос на кожні 400 тис. доларів позик, наданих ними на день голосування, за рахунок відповідного зменшення кількості голосів країн-боржників.

Розмір квот визначається під час вступу країни в МВФ. При цьому МВФ збирає макроекономічні показники по країні й розраховує діапазон можливих значень квоти. Отримані дані порівнюються з аналогічною інформацією по дійсних членах МВФ, які мають порівнянні економічні масштаби і характеристики, і пропонується попередня квота або можливий діапазон її значень. Розмір квоти та її частка, яка підлягає виплаті в резервних активах, розглядаються в Комітеті з членства у Фонді при Виконавчій раді, який готує доповідь про затвердження квоти Виконавчою радою.

Остання в свою чергу направляє резолюцію про прийом у Раду керуючих МВФ, де питання вирішується простою більшістю голосів. Після затвердження Радою країна підписує статті угоди і стає членом МВФ. Кошти МВФ можуть використовуватися лише після внесення суми квоти в повному обсязі. Крім того, квота країни-члена не може бути збільшена доти, доки країна не погодиться на таке збільшення і не сплатить повної суми внеску. Статті угоди МВФ передбачають періодичний перегляд квот держав-членів. Квоти повинні переглядатися Радою керуючих не рідше одного разу на п'ять років. Крім того, Рада керуючих може також будь-коли пропонувати зміни розміру квот окремих членів за їхнім власним бажанням. Аналіз і перегляд розмірів квот повинні відбити зміни в світовій економіці, у відносному становищі держав-членів, а також необхідність дотримання рівноваги між різними групами країн.

Вихідні квоти перших членів Фонду (учасників конференції в Бреттон-Вудсі в 1944 р.) визначалися на основі формули, яка включала такі основні економічні показники: вартість середньорічних експортних та імпорتنих потоків, розмір авуарів у доларах і

золоті, національний дохід. Ця формула застосовувалась до початку 60-х років для визначення вихідної квоти нових членів. Під час наступних переглядів розмірів квот у методику їх розрахунку вносилися зміни. Економічні критерії, що застосовувались під час обчислення квот, уточнювалися за рахунок змін деяких економічних параметрів.

Фінансування МВФ дає членам організації необхідний передих для подолання проблем з платіжним балансом: влада країн розробляє, в тісній співпраці з МВФ, програми стабілізації, підтримувані фінансуванням МВФ, і продовження фінансової підтримки обумовлене ефективною реалізацією цих програм.

Відреагувавши на світову економічну кризу, МВФ зміцнив свій кредитний потенціал і в квітні 2009 року затвердив істотний перегляд своїх механізмів надання фінансової допомоги, а в 2010 і 2011 році прийняв подальші реформи.

Інструменти кредитування МВФ були вдосконалені, з тим щоб забезпечити гнучкі інструменти запобігання кризи совам для держав-членів з міцними основними економічними показниками, обґрунтованою економічною політикою і надійними інституціональними основами такої політики.

МВФ подвоїв ліміти доступу до позик і збільшив кредитування бідних країн світу, спираючись на непередбачений прибуток від продажу золота; такі безвідсоткові кредити надаються до кінця 2014 року.

МВФ надає технічну допомогу і проводить навчання кадрів для сприяння державам-членам в зміцненні їх потенціалу для розробки і проведення ефективної політики, включаючи сфери податкової політики і податкового адміністрування, управління витратами, грошово-кредитної і курсової політики, нагляду за банківською і фінансовою системою і її регулювання, законодавчих основ, а також статистики.

МВФ емітує міжнародні резервні активи, відомі як спеціальні права запозичення (СДР), які можуть доповнювати офіційні резерви держав-членів. Сукупні розподіли складають приблизно 204 млрд СДР (приблизно 309 млрд доларів). Держави-члени МВФ можуть добровільно обмінювати СДР на валюту між собою. Основним джерелом фінансових ресурсів МВФ є квоти держав-членів організації, які в цілому відбивають відносне положення держав-членів у світовій економіці.

Нині сукупні ресурси квот складають приблизно 238 млрд СДР (приблизно 362 млрд доларів). Крім того, МВФ може прибігати до тимчасового запозичення для цілей доповнення своїх квотних ресурсів. Нові угоди про позики (НСЗ), які були розширені в 2009 році і можуть забезпечувати Фонду додаткові ресурси в розмірі до 370 млрд СДР (приблизно 560 млрд доларів), є головним страховим інструментом на випадок недостатності ресурсів по квотах.

В середині 2012 року країни-члени також взяли зобов'язання збільшити ресурси МВФ 461 млрд доларів за допомогою двосторонніх угод про запозичення; нині задіяно приблизно 420 млрд доларів США (277 млрд СДР) із загальної суми цих зобов'язань.

Після набуття чинності 14-го загального перегляду квот і здійснення платежів по збільшенню квот усіма державами-членами, ресурси МВФ по квотах подвоються. Одночасно станеться відповідне зменшення ресурсів НСЗ у разі учасників НСЗ.

За сучасних умов діяльність Фонду асоціюється здебільшого з його фінансово-кредитною функцією. Але в арсеналі форм діяльності МВФ є й інші напрями.

Виникнення такої форми діяльності, як **інспектування**, було пов'язане з переходом від паритетної до сучасної, відкритої системи обміну валют. Члени МВФ вирішили, що Фонд повинен розширити свою діяльність за межі мінової вартості, яка врешті-решт є підсумком цілої низки економічних заходів, вивчати всі сфери економіки країн, які визначають розмір цієї вартості, і неупереджено оцінювати економічну діяльність країн для всієї спільноти членів. Така форма діяльності була визначена самим МВФ як «інспектування» або нагляд за міновою політикою, що її здійснюють члени організації.

Консультування є також постійною формою діяльності Фонду. Консультуючись зі своїми членами, МВФ отримує інформацію про те, наскільки відповідально і відкрито діє

країна, встановлюючи умови, на яких уряди та приватні особи інших країн купують і продають її валюту, а також інформацію про загальний економічний стан країни. МВФ використовує три типи консультацій: щорічні, додаткові та спеціальні.

Щорічні консультації організовані наступним чином: щорічно група з чотирьох або п'яти експертів МВФ приїздить у столицю певної країни і майже два тижні збирає інформацію та обговорює з посадовими особами економічну політику країни. Перший етап консультацій пов'язаний зі збором відповідних статистичних даних та їх аналізом. Другий етап полягає у серії бесід та дискусій з державними службовцями відповідного рангу з метою з'ясування ефективності економічної політики країни в поточному році й тих змін, які передбачаються у наступному. Після цього група повертається до штаб-квартири у Вашингтоні і готує детальну доповідь для обговорення її на Директораті. Висновки, рекомендації та пропозиції, розроблені в результаті такого обговорення, пізніше передаються на розгляд уряду країни.

Додаткові консультації може організувати директор-розпорядник Фонду у випадках, якщо країна несподівано опиняється в складній економічній ситуації або є підозра, що її дії суперечать «кодексу поведінки» і можуть завдати шкоди іншим країнам.

Спеціальні консультації МВФ проводить з тими країнами, економічна політика яких значною мірою визначає стан світової економіки.

Надання послуг країнам—членам МВФ має такі форми:

- підвищення кваліфікації національних кадрів (з 1964 р. у штаб-квартирі фонду в Вашингтоні працює Інститут МВФ, який за спеціальними програмами навчає національні кадри всіх країн);
- технічна допомога, що її надають експерти зі складу службовців Фонду;
- інформаційне обслуговування (публікація щорічних та щомісячних статистичних матеріалів, видання серій спеціальних брошур тощо).

Найбільш відомою є така форма діяльності МВФ, як **фінансування**. МВФ надає фінансову допомогу країнам-членам у межах різноманітних механізмів фінансування, що розрізняються в основному типом проблем платіжного балансу, для ліквідації яких вони призначені, ступенем розгорнутості програми стабілізації в країні та умовами надання кредитів, висування яких повинно гарантувати, що; а) політика, яку проводить член Фонду, в прийнятні строки приведе до досягнення сталого платіжного балансу і стабільного економічного розвитку країни; б) за необхідності будуть вжиті заходи із структурної перебудови; в) у розв'язанні структурних проблем та оздоровленні платіжного балансу фінансування і стабілізаційні заходи доповнюватимуть один одного. Ці умови, спрямовані на зменшення дефіциту платіжного балансу держави-члена до керованої величини, повинні сприяти економічному зростанню, підвищенню зайнятості та фінансової стабільності, а також ліквідації обмежень у сфері зовнішньої торгівлі й платежів.

Правила, що регулюють доступ до використання загальних ресурсів МВФ, поширюються на всіх членів Фонду однаковою мірою. Фінансова допомога МВФ будь-якому своєму членові здійснюється продажем йому СПЗ або валюти інших країн—членів Фонду в обмін на власну валюту цієї країни. Під час купівлі член Фонду передає йому еквівалентну суму в своїй власній валюті, яка зараховується на рахунок МВФ у центральному банку даної країни, даючи зобов'язання викупити її через певний проміжок часу. При цьому вживаються терміни «купівля валюти» і «викуп» (національної валюти), а не «позика» та «погашення позики». Після закінчення встановленого терміну країна-член зобов'язана викупити свою національну валюту у Фонду, повернувши йому кошти в іноземній валюті або СПЗ. Допомога Фонду своїм членам не зменшує сукупного розміру активів МВФ у СПЗ та різних валютах, а лише змінює їхню структуру. Залежно від конкретної ситуації, що склалася в країні, МВФ може використовувати різні механізми.

Безпосереднє фінансування здійснюється за допомогою таких механізмів: резервний транш (Reserve Tranche), кредитні транші (Credit Tranches).

Резервним траншем (першою порцією іноземної валюти) країни-члена називають перевищення її квоти в МВФ над «скоригованою» сумою її національної валюти, що знаходиться у Фонді на рахунку загальних ресурсів. Якщо Фонд використовує частину внесеної національної валюти країни-члена для надання коштів іншим країнам, то розмір резервної частки відповідно збільшується. Водночас частина запасу національної валюти, яка утворилася в результаті купівлі країною іноземної валюти у Фонду в межах інших заходів і механізмів кредитування, не впливає на розмір резервної частки.

Резервна частка і сума позик, наданих країною—членом Фонду в межах додаткових кредитних угод, складають резервну позицію цієї країни у Фонді. Резервний транш може надаватися країні в рамках її резервної позиції у Фонді. Країна-член резервний транш може вважати своїм резервним активом, який можна мобілізувати в найкоротші строки.

Кредитні транші. Згідно з принципами своєї «основної» кредитної політики МВФ надає кредити у вигляді чотирьох траншів, кожний з яких дорівнює 25 відсоткам квоти. Купівля кредитних траншів дозволяється країнам-членам тільки для фінансування економічних заходів, спрямованих на подолання труднощів з платіжним балансом. За надзвичайних обставин фінансування може здійснюватись і в більших розмірах. МВФ зобов'язує країну, яка бере кредит, виконувати певні політико-економічні умови. При цьому ступінь жорсткості цих умов зростає під час переходу від більш низьких до більш високих кредитних часток (траншів). Зобов'язки країни-позичальника, які передбачають проведення відповідних фінансово-економічних заходів, фіксуються в так званому «листі про наміри» (Letter of Intentions). Країна, що звернулася до Фонду по кредитні транші, може також використовувати повністю або частково і резервну частку.

Використання першої кредитної частки може бути здійснене у двох формах:

- пряма купівля валюти, коли країна отримує всю зазначену суму одразу після схвалення Фондом її запиту;
- поетапна купівля, яка здійснюється на основі укладення з МВФ «угоди про резервний кредит».

Якщо МВФ вважатиме, що країна використовує кредит з метою, що не відповідає цілям Фонду або не виконує його умов, він може обмежити або повністю позбавити її права користуватися ресурсами МВФ.

Поетапне фінансування. Наступні купівлі країною-учасницею валюти у МВФ розглядаються як використання нею так званих «граничних кредитних часток». Таке фінансування може здійснюватись двома шляхами: з використанням механізму резервних кредитів — кредитів «стенд-бай» або в межах механізму розширеного фінансування — розширені кредити (Extended Fund Facility — EFF).

Угоди по «*резервних кредитах*», або угоди «стенд-бай», як і угоди по «розширених кредитах», забезпечують країні-члену гарантію того, що вона зможе автоматично отримувати іноземну валюту від МВФ в обмін на національну до вичерпання обумовленої угодою суми в будь-який час протягом терміну дії угоди, але за умови дотримання положень, зазначених в угоді.

Такі угоди почали використовувати з 1952 р. Починаючи з 1977 р., термін дії угод про резервні кредити подовжено з одного до трьох років. Головною метою цього механізму є кредитування макроекономічних стабілізаційних програм. Нині на долю резервних кредитів припадає приблизно половина всіх кредитних операцій МВФ.

Механізм резервних кредитів передбачає, що валюта видається порціями (траншами) через встановлені періоди протягом терміну дії угоди. Порядок надання чергового траншу обумовлюється в тексті угоди. Хід виконання цієї угоди країною-отримувачем кредиту контролюється за допомогою спеціальних цільових критеріїв, які визначаються з урахуванням особливостей економічного механізму й інституціональних структур країни, а також наявності релевантної статистичної інформації. Такі критерії охоплюють передусім сферу кредитно-грошової політики, державних фінансів, державного боргу і політики торговельних і платіжних обмежень.

Країна не може отримати наступну порцію валюти, поки не зафіксовано досягнення цільових критеріїв. Якщо Фонд робить висновок, що намічені критерії не досягнуті, він припиняє надання країні валютних резервів. Проте сторони можуть домовитися про перегляд програми дій, яка реалізується, і зміну критеріїв, що дає країні можливість продовжувати отримувати кошти у МВФ.

Іншою формою поетапного фінансування, яка використовується МВФ з 1974 р., є надання *«розширених кредитів»*. Її призначення — надання валютних коштів країнам-членам з метою фінансування дефіцитів їхніх платіжних балансів на більш тривалий час і в більших розмірах, ніж це передбачено статутом МВФ у межах політики звичайних кредитних часток (траншів).

Розширене фінансування надається країнам, які мають труднощі з платіжним балансом, зумовлені структурною незбалансованістю виробництва, торгівлі та цін, або країнам, які не мають можливості активно проводити політику економічного розвитку у зв'язку із незадовільним станом платіжного балансу.

Звертаючись до МВФ з проханням про розширене фінансування, країна повинна подати загальну програму діяльності на весь період дії угоди, а також щорічно - перелік заходів, намічених до реалізації протягом наступних 12 місяців. Придбання іноземної валюти у Фонду здійснюється частинами (траншами). Для отримання чергового траншу необхідно подати Фонду обґрунтовані результати виконання програми, раніше узгодженої з МВФ. Кредити розширеного фінансування надаються за рахунок звичайних (власних) коштів Фонду. Покриття використаних валютних коштів повинне здійснюватись дванадцятьма внесками протягом терміну від 4,5 до 10 років з дня кожної купівлі валюти.

Механізм додаткового фінансування — МДФ (Supplementary Financing Facility — SFF) було запроваджено в 1977 р. для країн, що мали хронічний дефіцит платіжного балансу і вичерпали ліміти отримання звичайних кредитів за рахунок звичайних позикових ресурсів. Він використовувався для реалізації країнами-членами масштабних стабілізаційних економічних програм і передбачав також згоду країни-позичальника з умовами Фонду. Країни-члени можуть використовувати додаткове фінансування тільки у вигляді резервних кредитів, які передбачають використання верхніх кредитних часток або розширених кредитів. Тривалість кредитування — один-три роки. Для надання таких кредитів Фонд використовував кошти, позичені у вигляді позик у різних валютах тринадцятьма країнами-членами, Швейцарським національним банком, а також п'ятьма країнами—експортерами нафти.

Пільгове фінансування. Цей термін об'єднує два механізми фінансування МВФ, спрямовані на порівняно довгострокову допомогу країнам, що розвиваються, та найбільш біднішим країнам: механізм фінансування структурної перебудови (МФСП), створений у 1986 р., та механізм розширеного фінансування структурної перебудови (МРФСП), створений у 1987 році.

Позики по МФСП складаються з ресурсів РСВ, які виникли завдяки поверненню кредитів Трастового фонду на суму 2,7 млрд СПЗ. Трастовий фонд, утворений у 1976 р., призначався для надання допомоги найбільш біднішим країнам на пільгових умовах. Його діяльність була призупинена в 1981 р., а виплата заборгованості закінчена в І 991 р. Позики по МФСП призначені на підтримку середньострокових програм макроекономічної стабілізації і структурної перебудови. Право на укладання угоди по МФСП ґрунтується головним чином на показнику доходу на душу населення. Тому механізмом фінансування структурної перебудови може користуватися тільки 61 країна з найнижчим доходом. Дві з них з найвищими квотами (Китай та Індія) в 1987 р. повідомили про свій намір не використовувати даний механізм. Для отримання кредиту в межах МФСП країна подає середньострокову програму дій у вигляді доповіді про принципи політики, яка готується спільно зі співробітниками МВФ та Світового банку. У доповіді треба визначити структурні заходи та макроекономічну політику, необхідні для нормалізації стану платіжного балансу. Після утвердження домовленостей по МФСП відповідні виплати

здійснюються Виконавчою радою один раз на рік. Кредити надаються під 0,5% річних і підлягають поверненню за 10 рівних внесків, що здійснюються один раз на півроку, починаючи через 5,5 років і закінчуючи через 10 років після фактичного надання коштів.

Механізм розширеного фінансування структурної перебудови створено з метою надання додаткових коштів найбіднішим країнам-членам, які здійснюють трирічні макроекономічні програми. За своїми завданнями, методами і фінансовими умовами МРФСП аналогічна МФСП. Різниця між ними в основному стосується доступу, контролю та фінансування цих механізмів. Кошти для МРФСП надходять з ресурсів МФСП, що знаходяться на Рахунку спеціальних виплат (РСВ) і від позик і безоплатних позичок, які перебувають у розпорядженні траст-фонду МРФСП. Країни, що мають право користуватися МФСП, можуть також отримувати кошти по МРФСП. У квітні 1992р. таке право було надано ще 11 державам-членам, які повідомили Фонд про те, що не позичатимуть кошти по МФСП. Умови погашення кредитів по МРФСП такі самі, як і у випадку з МФСП.

Спеціальне фінансування. За термінологією МВФ, ця форма кредитування об'єднує три механізми: 1) компенсаційного фінансування і фінансування за непередбачених обставин; 2) фінансування буферних запасів; 3) фінансування системних трансформацій.

У 1963 р. в МВФ було створено перший механізм фінансування спеціального призначення — **механізм компенсаційного фінансування**, а 1988 р. в результаті його об'єднання з **механізмом фінансування за зовнішніх непередбачених обставин** був утворений МКФФНО (Compensatory and Contingency Financing Facility — CCFF). Згідно з цим механізмом кредити надаються у таких випадках: недоотримання експортних надходжень, за великі витрати на імпорт зерна, інші непередбачені обставини (зовнішні). До переліку послуг, на які можна отримати компенсаційне фінансування, належать також надходження від експлуатації нафтопроводів, плата за транзит суден через канали, доходи від судноплавства, транспортні перевезення, будівництво, страхування тощо. Цей тип кредиту створений для того, щоб надавати країнам-членам, які здійснюють програми перебудови за допомогою МВФ, більш широкий захист від несприятливої зміни зовнішніх економічних умов.

Механізм фінансування буферних запасів (Buffer Stock Financing Facility — BSFF) створено в 1969 р. Його призначення — надавати допомогу країнам-членам з несприятливим станом платіжного балансу через несприятливу кон'юнктуру на світових товарних ринках. Він полягає у фінансуванні внесків у створені міжнародні буферні запаси сировинних товарів відповідно до товарних угод. Такі запаси створюються під егідою ЮНКТАД для пом'якшення коливань цін на експорт і запобігання можливому зниженню обсягів експортних надходжень.

Механізм фінансування системних трансформацій - СТФ (Systemic Transformation Facility — STF) - є новим спеціальним механізмом, який був затверджений Виконавчою радою у квітні 1993 р. Його створено для надання допомоги країнам-членам, які мають ускладнення зі здійсненням зовнішніх платежів внаслідок глибоких порушень традиційних торговельних зв'язків і структури платежів, зумовлених переходом від державної торгівлі за по-заринковими цінами до вільної торгівлі за ринковими цінами. До держав-членів, які мають право користуватися даним механізмом, належить більшість колишніх членів Ради Економічної Взаємодопомоги (РЕВ) і республік колишнього Радянського Союзу, а також ряд інших країн, які в минулому мали значний обсяг неринкової торгівлі з країнами—членами РЕВ.

Отримувати допомогу в межах СТФ можуть тільки ті країни, які перебувають на початкових етапах процесу перетворень і поки що не можуть скласти програму, для реалізації якої МВФ міг би використати можливості інших механізмів фінансування.

МВФ підзвітний урядам держав-членів. На верхньому рівні його організаційної структури знаходиться Рада керівників, в якій кожен з держав-членів МВФ представлений

одним керівником і одним заступником керівника, зазвичай з центрального банку або міністерства фінансів.

Рада керівників збирається один раз в рік на Щорічних нарадах МВФ і Всесвітнього банку. Двадцять чотири керівників входять до складу Міжнародного валютно-фінансового комітету (МВФК) і зазвичай зустрічаються двічі у рік.

Виконавча у складі 24 членів, яка представляє усі держави-члени, спостерігає за повсякденною роботою МВФ в штаб-квартирі у Вашингтоні, округ Колумбія; керівництво цією роботою здійснює МВФК, і вона підтримується персоналом МВФ. Запропонована поправка в Статті угоди МВФ уперше введе повністю виборну Виконавчу раду.

Директор-розпорядник МВФ є главою персоналу МВФ і Головою Старанної ради; йому допомагають чотири заступники Директора-розпорядника.

3. Група Всесвітнього банку

Групу Всесвітнього банку утворюють декілька організацій, що виконують різні функції :

- Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР);
- Міжнародна асоціація розвитку (МАР);
- Міжнародна фінансова корпорація (МФК);
- Багатостороння агенція з гарантування інвестицій (БАГІ);
- Міжнародний центр урегулюванню інвестиційних суперечок (МЦУІС).

Штаб-квартира Групи розташовується в м. Вашингтоні, округ Колумбія, США.

Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР) широко відомий як Світовий банк, є **основною кредитною** установою групи Всесвітнього банку (створений на Бреттон-Вудській конференції в 1944 році). На відміну від МВФ, МБРР **надає** кредити для економічного розвитку країн. МБРР — найбільший кредитор проектів розвитку в країнах, що розвиваються, з середнім рівнем прибутків на душу населення.

Міжнародна асоціація розвитку (МАР), створена в 1960 р. Її мета — надання допомоги найбіднішим країнам. Право на отримання позик з МАР мають країни з ВВП на душу населення не більше 835 дол. МАР надає безвідсоткові позики з 30-40-річним терміном погашення і відстроченням основних платежів впродовж перших десяти років. Членами МАР є більше 160 країн.

Міжнародна фінансова корпорація (МФК), створена в 1956 р. Її мета — стимулювання роботи приватного сектора в країнах, що розвиваються. МФК фінансує проекти приватного сектора. Процентні ставки кредиторів залежать від країни і проекту. Погашення позик здійснюється впродовж 3-15 років. Відстрочення платежів можливе впродовж перших 3-5 років. МФК налічує більше 170 країн-членів.

Багатостороння агенція з гарантування інвестицій (БАГІ) створена в 1982р. Її мета — надання допомоги країнам, що розвиваються, в залученні іноземних інвестицій через надання інвесторам гарантій від політичних ризиків.

До таких ризиків можуть відноситися військові дії, цивільні заворушення, експропріація. БАГІ надає типовий страховий поліс, який гарантує інвестиції впродовж 25 років. Гранична сума, що гарантується за одним проектом, — 50 млн. дол. США. Окрім цього БАГІ проводить консультації з тими, що розвиваються країнам з питань залучення іноземних інвестицій. Членами БАГІ є більше 140 країн.

Міжнародний центр урегулюванню інвестиційних суперечок (МЦУІС) створено в 1966 р. Мета організації — стимулювання потоку інвестицій, завдяки забезпеченню умов для проведення примирливих і арбітражних переговорів між урядами і іноземними інвесторами. МЦУІС видає рекомендації і публікує праці за законодавством про іноземні інвестиції. Членами МЦУІС є близько 130 країн.

Група Світового банку (Група Всесвітнього банку) є спеціалізованим фінансовим інститутом ООН, до складу якого входить декілька взаємозв'язаних спеціалізованих організацій ООН. Група очолюється єдиним керівництвом. Основна мета її діяльності —

надання фінансової підтримки країнам, що розвиваються, і країнам з перехідною економікою. Кожен з інститутів, що входять до групи, самостійно зі своїх ресурсів і на своїх умовах здійснює діяльність по фінансуванню інвестиційних проектів, сприяючи виконанню програм економічного розвитку вказаних країн. Але кожна структура керується обшій метою, і її діяльність підпорядкована загальній стратегії Групи.

За час свого існування Група Всесвітнього банку стала одним з ведучих світових інвестиційних центрів, якого припадає на частку близько половини щорічного об'єму інвестицій, що виділяються міжнародними організаціями країнам, що розвиваються.

Міжнародний банк реконструкції і розвитку — МБРР є головною організацією в Групі. Створений в 1944 р. одночасно з МВФ у рамках Бреттон-Вудських угод. Декларовані відповідно до Статуту цілі Банку визначені таким чином:

- сприяння розвитку країн-членів шляхом заохочення іноземних інвестицій в економіку країн, що розвиваються;
- заохочення приватних іноземних капіталовкладень шляхом видачі гарантій Банку або прямим фінансуванням проектів;
- сприяння довгостроковому збалансованому розвитку міжнародної торгівлі і підтримці платіжних балансів через розвиток виробничого потенціалу країн — членів Банку за допомогою іноземних капіталовкладень.

Фінансові ресурси Банку складаються з внесків країн-членів в Статутний капітал, банківському прибутку від його діяльності, а також з притягнених засобів у вигляді позик на міжнародних ринках позикового капіталу.

Статутний капітал формується за типом акціонерного товариства шляхом підписки на акції. Країни-члени оплачують 20% квоти — 2% у вільно конвертованій валюті і 18% в національній. Інша частина неоплаченої квоти є резервним фондом, під який Банк шляхом випуску облігаційних позик здійснює запозичення на міжнародному ринку позикових капіталів для фінансування кредитованих їм інвестиційних об'єктів. При необхідності Банк може затребувати від країн — членів неоплачену частину квот. Але на практиці доки Банку вдаються більше 90% ресурсів притягати на світовому фінансовому ринку шляхом випуску облігацій.

Найвищим керівним органом МБРР являється **Рада керівників**, а виконавчим органом — Директорат. Як і в МВФ, Рада керівників складається з міністрів фінансів або керівників центральними банками. Для ухвалення важливих рішень один раз в рік збирається на сесії спільно з МВФ.

Директорат складається з 24 виконавчих директорів. П'ять з них призначаються країнами, що мають найбільшу кількість голосів, — це США, Японія, Німеччина, Франція і Великобританія. При цьому США мають 20% голосів, що забезпечує ним право вето при голосуванні з найбільш важливих питань, коли для ухвалення рішення вимагається 85% голосів. По одному директорів від країни вибирають Китай, Саудівська Аравія і Росія. Інші 16 директорів обираються кожен від групи країн. Директорат обирає Президента Банку, традиційно громадянина США. Штаб-квартира МБРР знаходиться у Вашингтоні.

Нині членами Банку є практично усі країни, що виправдовує його назву Світового (Всесвітнього) банку.

Формальна ця установа деполітизована. Воно чітко декларує спрямованість своєї діяльності на сприяння демократичному розвитку у рамках відкритої ринкової економіки, економічному зростанню, на боротьбу з бідністю. Але методи досягнення цілей не позбавлені політичних переваг провідних країн Заходу, голосів, що мають більшість, в керівних органах. Воно забезпечується принципом зваженого голосування: кількість голосів кожної країни залежить від її долі в статутному капіталі.

Крім того, згідно із засновницькими документами МБРР у ряді випадків зобов'язаний орієнтуватися на рішення МВФ. Що проводиться країнами — членами Банку валютно-фінансова політика повинна відповідати Статуту МВФ. Тому членами МБРР можуть бути тільки ті країни, які вступили в МВФ.

Таким чином, МВФ і МБРР як два одночасно створених Брсттон-Вудських фінансових інституту у своїй діяльності доповнюють один одного, але кожен з них виконує свої специфічні функції.

МВФ займається регулюванням валютної системи, сприяє зовнішнім розрахункам між країнами — членами Фонду через механізм надання кредитів в іноземній валюті для вирівнювання платіжних і розрахункових балансів. Кредитами МВФ можуть користуватися усі члени — і багаті, і бідні країни, гак як від фінансового положення країн залежить стабільність світової валютної системи.

МБРР є передусім кредитною установою. Його мета — сприяти подоланню бідності країн, що розвиваються, їх економічному зростанню і інтеграції у світову економіку. Він надає позики країнам, що тільки розвиваються.

Особливість кредитної політики Банку полягає в тому, що він акумулює засоби світового ринку капіталів і за рахунок цього видає позики тим державам, які мають обмежений доступ до цього ринку, або безпосередньо їх урядам, або під урядові гарантії, фактично він виконує роль посередника.

Не змінюючи мети і механізму кредитування, МБРР міняє напрями, методи і форми діяльності залежно від умов, що складаються у світі і в окремих регіонах, враховуючи накопичений досвід роботи.

Після Другої світової війни діяльність Банку була спрямована на надання допомоги у відновленні і розвитку економіки західноєвропейських країн і Японії, а з середини 50-х років, коли економіка цих країн була відновлена, його діяльність перемістилася у світ, що розвивається, і спрямована на розвиток держав, що звільнилися від колоніальної залежності. Пізніше діяльність Банку поширилася і на країни з перехідною економікою.

До 80-х років Банк в основному виділяв кредити під проектне фінансування. Причому кредитами Банку покривалася не більше 30% вартості кредитованого об'єкту. Інша частина витрат повинна покриватися за рахунок внутрішніх джерел. Це стимулює інвестиційний процес в країні. Але кредити Банку мали пов'язаний характер. І, як відмічали критики, при істотних порушеннях в економіці країн проектне фінансування не могло ефективно вплинути на загальноекономічну ситуацію в цих країнах.

Боргова криза, що вибухнула в 1982 р., підтвердила правоту таких висновків. І в 80-х роках Банк вводить в практику надання незв'язаних кредитів на підтримку економічних реформ. Але все-таки провідна роль зберігається за проектним фінансуванням. В цілях залучення додаткових ресурсів для кредитованих їм об'єктів МБРР практикує спільне фінансування. Співінвестори мають певні вигоди при спільному фінансуванні: Банк проводить експертизу проекту і знімає їх ризик неплатежів.

Валютно-фінансова криза 1997-1998 рр. вплинув на кредитну політику Банку. Він переорієнтовував свою діяльність на регіон Південно-східної і Східної Азії, що був епіцентром кризи. У 1998 фінансовому році кредити, виділені країнам цього регіону, склали 1/3 в загальній сумі кредитних коштів, наданих Банком. Одночасно значно, з 27 до 39%, виросла доля кредитів, не прив'язаних до конкретних об'єктів. І велика сума кредитів була виділена фінансовому сектору, його доля склала 22% проти 6% в порівнянні з попереднім роком.

Після розпаду Радянського Союзу в орбіту діяльності МБРР потрапляють країни — колишні республіки СРСР, а також держави Центральної і Східної Європи. Вони також стають одержувачами кредитів Банку. Банк виділяє їм кредити на структурну адаптацію, на підтримку економічних реформ. Ці кредити не є пов'язаними, зазвичай надаються під певні програми і швидше освоюються.

Вимоги МБРР при виділенні кредитів на підтримку програм економічних реформ аналогічні тим, які висуває МВФ. Це лібералізація цін, послаблення державної дії на економіку і опора на приватний капітал.

Основні об'єми позик МБРР країнам, що розвиваються, спрямовуються в сільське господарство, оскільки, на думку керівництва, саме в сільськогосподарських районах

концентрується максимальна бідність і відсталість, боротьба з якими є первинним завданням Банку. Виділені позики йдуть на розвиток сільського господарства, інфраструктури, освіти, охорони здоров'я. Значно менше кредитів виділяється на розвиток оброблювальних галузей. МБРР надає кредити на тривалий термін від 15 до 20 років, що значно перевищує терміни кредитування комерційними банками.

Вартість кредитів визначається кон'юктурою світового фінансового ринку, оскільки основну частину своїх ресурсів Банк акумулює шляхом емісії облігацій. Але маржа на кредитні кошти невисока, від 0,25 до 0,5%, оскільки отримання прибутку не є метою діяльності Банку.

МБРР захищає приватний капітал, тому кредити, що надаються Банком, носять також обумовлений характер. Вимоги до позичальників з боку Банку досить жорсткі. Від них потрібно створення сприятливого правового і адміністративного клімату для діяльності ТНК, звільнення іноземних інвесторів від податків, забезпечення вільного вивезення прибутку. Країна-позичальник повинна значно скоротити або відмінити субсидування внутрішніх споживачів, провести лібералізацію зовнішньоекономічної діяльності, девальвацію національної валюти і так далі

Міжнародна асоціація розвитку (МАР) створена в 1960 р. для розширення круга країн, що розвиваються, допущених до кредитних ресурсів. Формально вона незалежна від Банку, а фактично є його філією. Ними керують єдиний орган управління і один президент.

До 60-х років минулого століття визначилася частина країн, що розвиваються, для яких кредити МБРР виявилися недоступні. По - перше, через високу вартість. А по-друге, для них були неприйнятні умови кредитування. Це були найбідніші, найвідсталіші країни. Вони потребували пільгового кредитування. Спеціально для надання таким країнам позикових засобів на пільгових умовах і була створена Банком Міжнародна асоціація розвитку. Тому отримати пільгові кредити мають право тільки ті країни, які є членами МБРР і мають низький дохід на душу населення. У 1997-1999 рр. ліміт ВВП на душу населення, що надає право на пільгове кредитування, складав 925 дол. в рік.

Кредити МАР надаються в національній валюті країни-позичальника тільки урядам держав на строк до 35-40 років, при цьому пільговий період складає 10 років. Відсотки по кредитах не стягуються. Позичальник покриває тільки адміністративні витрати у розмірі 0,5% річних.

Ресурси МАР формуються за рахунок внесків розвинених країн-донорів, що є членами організації, і чистого прибутку МБРР.

Надання пільгових умов кредитування за рахунок вказаних джерел не слід розглядати як добродійну діяльність. Адже метою діяльності МБРР є боротьба з бідністю. А механізм кредитування на умовах Банку виявився неефективним для низки країн, що розвиваються. Створивши можливість пільгового кредитування через МАР, Банк значно розширив свій вплив на країни, що розвиваються.

Характер кредитів, МАР, що надаються, носить соціальну спрямованість. Найбільшу питому вагу в структурі позикових засобів її клієнтів мають кредити на розвиток охорони здоров'я, освіти, сільського господарства і сільських районів. На відміну від МБРР ця організація практично не направляє засобу у фінансову сферу. Оскільки клієнтами МАР є бідні країни, не інтегровані у світовий фінансовий ринок, їх не зачіпають фінансові кризи. Таким чином, в стратегічному плані МБРР і МАР виконують загальні завдання, але функції між ними розділені.

Міжнародна фінансова корпорація (МФК) створена в 1956 р. як спеціалізована установа ООН. Юридично і у фінансовому відношенні є самостійною організацією. Проте фактично це філія МБРР. Вони мають загальне керівництво. Найвищий орган МФК — Рада керівників, обов'язки членів якого але сумісники виконують члени Ради керівників МБРР. Функції голови Директората МФК також за сумісництвом виконує Президент МБРР.

Мета діяльності Корпорації — сприяння розвитку приватного сектора в економіці країн, що розвиваються, залучення припливу в цей сектор національних і іноземних інвестицій.

Враховуючи, що Банк трохи кредитує промисловість, одним з основних напрямів діяльності МФК являється кредитування промислових об'єктів. При цьому кредити виділяються приватному сектору без надання урядових гарантій. Оскільки кредитні ризики організація бере на себе, вона кредитує проекти не більше ніж на 25% вартості і за умови високої рентабельності цих проектів.

Позикові засоби Корпорація надає на строк до 15 років, процентна ставка — на рівні середньорічних ставок світового ринку позикових капіталів за аналогічними кредитами. Кредити погашаються в тій же валюті, в якій вони були надані.

Ресурси МФК формуються з різних джерел. По-перше, за рахунок внесків країн-членів. Найбільшу суму внесли США, що є ініціатором створення цієї організації, а також Англія, Франція і інші розвинені країни. По-друге, в розпорядженні МФК є ряд фондів, які були створені спеціально для фінансування окремих інвестиційних проектів. Крім того, МФК має право притягати зовнішні ресурси зі світового ринку капіталів, як і МБРР. Але механізм їх залучення інший. Вона придбаває акції компаній, здійснює і власні інвестиції в акціонерний капітал підприємств, що будуються в країнах, що розвиваються, без наміру закріпитися на них в якості власника. Придбані активи надалі перепродаються приватному капіталу.

Проте в порівнянні з МБРР і навіть порівняно з МАР фінансові ресурси, які має в розпорядженні Корпорація, значно менше. Але незважаючи на обмежені фінансові можливості, МФК відіграє важливу роль в розвитку і зміцненні приватного сектора в країнах, що розвиваються, в мобілізації інвестиційних ресурсів в країни, що розвиваються, а також у формуванні фондових ринків, що розвиваються.

Багатостороння агенція з гарантування інвестицій (БАГІ) утворене в 1988 р. на додаток до МБРР для багатостороннього гарантування прямих іноземних інвестицій в країни, що розвиваються. Капітал у розмірі 1 млрд дол. США утворений за рахунок країн-членів.

БАГІ гарантує наступні види інвестицій :

- внески в грошовій або матеріальній формі в акціонерний капітал;
- позики, надані акціонерами;
- деякі форми неакціонерних прямих інвестицій.
- Термін гарантії — від 15 до 20 років. Гарантії можуть покривати до 90% об'єму інвестицій.

Круг ризиків, на які поширюються гарантії БАГІ, широкий. Агентство страхує вказані інвестиції від політичних ризиків на випадок воєн, громадянських заворушень, експропріації майна інвестора, невиконання контрактних зобов'язань внаслідок ухвалення політичних рішень керівництвом держави (наприклад, заборона на ввезення товару в країну) і інші політичні катаклізми.

Інвестиції можуть бути застраховані від некомерційних ризиків у фінансовій сфері, таких, як, наприклад, відміна конвертованої валюти і виниклі у зв'язку з цим перешкоди по виводу прибули з країни.

Невиконання контрактних зобов'язань, пов'язаних з інвестиціями, за форс-мажорними обставинами також може бути застраховано БАГІ.

Окрім страхування некомерційних ризиків, БАГІ займається консультуванням урядових органів країн-членів, що розвиваються, з питань, пов'язаних з розробкою і здійсненням політики і програм по залученню іноземних інвестицій. Для цього воно організовує зустрічі і переговори урядів зацікавлених країн з міжнародними діловими колами.

Таким чином, МБРР, МАР, МФК і БАГІ утворюють чотири тісно пов'язаних між собою міжнародних фінансових інституту. Вони об'єднані спільною метою діяльності, яка

полягає в наданні фінансової підтримки країнам, що розвиваються. У рамках цієї мети кожен з них виконує свої, відведені йому функції. Разом вони утворюють групу Всесвітнього банку — найбільшого у світі інвестиційного інституту, завданням якого є боротьба з бідністю і відсталістю країн, що розвиваються, сприяння економічному зростанню і розвитку ринкових стосунків в цих країнах і країнах з перехідною економікою.

4. Регіональні банки розвитку

Регіональні банки розвитку створені в 60-х рр. у Азії, Африці, Латинській Америці для вирішення специфічних проблем і розширення співробітництва країн цих регіонів, що розвиваються.

Міжамериканський банк розвитку (МаБР, Вашингтон, створений у 1959 році), Африканський банк розвитку (АфБР, Абіджан, створений у 1963 році), Азіатський банк розвитку (АзБР, Маніла, створений у 1965 році) переслідують єдині цілі: довгострокове кредитування проектів розвитку відповідних регіонів, кредитування регіональних об'єднань. Загальною рисою цих банків є істотний вплив на їх діяльність розвинутих країн, яким належить значна частина капіталу банків і вони складають приблизно 1/3 їх членів. У регіональних банках розвитку встановлено єдиний принцип формування ресурсів, залучення позикових коштів у соціальні фонди, проводиться кредитна політика багато в чому за зразком групи МБРР.

Існують розходження у діяльності регіональних банків розвитку.

Вони визначаються різним рівнем економічного, культурного розвитку країн трьох континентів — Латинської Америки, Азії й Африки, особливостями їх історичних традицій.

Регіональні валютно-кредитні та фінансові організації західноєвропейської інтеграції являють собою складову частину її інституціональної структури. Вони мають на меті зміцнення інтеграції та створення економічної й валютної спілки (ЄС) відповідно до Маастрихтської угоди 1993 року, проведення погодженої політики стосовно країн, що розвиваються, асоційованим з ЄС.

До основних регіональних організацій ЄС відносяться:

- **Європейський інвестиційний банк** (ЄІБ, Люксембург), надає кредити на термін від семи до двадцяти років, а країнам, що розвиваються, — до сорока років. Мета ЄІБ — розвиток відсталих регіонів країн ЄС, реконструкція підприємств, створення спільних господарських об'єктів, розвиток пріоритетних галузей;

- **Європейський фонд розвитку** (ЄФР, 1958 р.) здійснює колективну політику ЄС стосовно країн, що розвиваються, координує двосторонні програми офіційної допомоги розвитку цих країн;

- **Європейський фонд регіонального розвитку** (ЄФРР, 1975 р.) надає кредити за рахунок коштів спільного бюджету ЄС з метою вирівнювання регіональних диспропорцій у країнах-членах, оскільки там нараховується 25 найбідніших районів, рівень життя у який у 2,5 рази нижчий, ніж у 25 найбільш процвітаючих країнах;

- **Європейський валютний інститут** (ЄВІ, Франкфурт-на-Майні, 1994 р.) замінив Європейський фонд валютного співробітництва, створений у 1973 році, - це наднаціональний орган у складі керуючих дванадцяти центральних банків, що здійснює координацію грошової й кредитної політики цих банків, сприяє створенню системи європейських центральних банків і переходу на єдину валюту. До ЄВІ перейшла функція емісії ЄВРО й надання кредитів на покриття дефіциту балансу країн-членів.

Трансформація діяльності світових фінансових організацій. Діяльність світових фінансових організацій від часу їхнього створення до тепер постійно змінюється у зв'язку з безліччю об'єктивних причин, найбільш вагомою з яких є стан світового фінансового ринку. І в даний час внесення коректив у основні напрямки своєї діяльності обґрунтовано формуванням нової світової фінансової системи. А саме:

1. Револьюційні перетворення, викликані впровадженням сучасних технологій і

розвитком засобів зв'язку, загострюють конкурентну боротьбу на фінансовому ринку. Її інструментами виступають:

- зниження операційних витрат і вартості фінансових послуг;
- підвищення якості й диверсифікованість послуг, що надаються;
- розвиток і удосконалення систем керування фінансовими ризиками.

Лібералізація фінансових ринків додає конкурентній боротьбі міжнародного розмаху. Зростають обсяги міжнародних операцій. Промислові компанії, курс акцій яких установлює національний фондовий індекс Франції, 70% своїх операцій здійснюють за межами країни. Більшість компаній, що пройшли лістинг на фондових ринках Західної Європи, половину прибутків одержують від закордонної діяльності. У США частка прибутків від закордонної діяльності американських корпорацій, чиї акції котуються на Нью-Йоркській фондовій біржі, складає в середньому 25-30%. Світовий фінансовий ринок усе більше набуває рис дворівневої системи. Верхній (наднаціональний, або глобальний) рівень оцінює обіг цінних паперів ведучих міжнародних корпорацій, чия діяльність носить глобальний характер. На нижньому рівні обертаються цінні папери національних компаній. Їх обіг забезпечується інфраструктурою локальних фінансових ринків. Межі між двома рівнями стираються, і на даний час їх в основному визначають самі компанії, чиї цінні папери мають ходіння на фінансовому ринку.

2. В інституціональній структурі фінансового ринку як на глобальному, так і національному рівні зростає роль інвестиційних банків і компаній за рахунок послаблення позицій комерційних банків. Це обумовлено наступними причинами:

Перша — трансформація традиційних банківських інститутів у фінансові компанії надання різних видів послуг. Банки все активніше опановують нові для себе види діяльності, створюючи власні відділення для проведення інвестиційних, страхових операцій на цьому ринку, керуючи фінансовими активами.

Друга — конкуренція, що загострюється, між банківськими й небанківськими фінансовими інститутами за залучення й розміщення вільних коштів.

Лідуючі позиції у нинішньому списку глобальних фінансових інститутів ринку займають американські інвестиційні банки. Вони завоювали безперечний авторитет при консультуванні й проведенні приватизації, приєднань і поглинань, реструктуризації.

Успіх забезпечує здійснювана ними стратегія. Це — впровадження напрацьованих стандартів і прийомів інвестиційно-банківської діяльності у практику відносин із конкретними клієнтами, а також прагнення проникнути якнайглибше у структуру фінансових ринків інших країн і інтегрувати проведені там операції у свою глобальну діяльність.

3. Під впливом сучасних технологій перетворюються традиційні торгові системи (біржові й не біржові) і виникають нові автоматичні торгові системи (automatic trading systems), що виступають конкурентами традиційних. Біржові торгові системи перейшли на електронні технології. Через мережу іноземних терміналів біржова торгова діяльність вийшла за рамки національних кордонів.

4. Зростають вимоги до надійності інвестицій. Надійними вважаються державні цінні папери ведучих країн, а також найбільших промислових компаній. Значний інтерес до цінних паперів перспективних компаній у таких галузях, як комунікації й зв'язок, виробництво конструкційних матеріалів, електронного устаткування, фармацевтичної продукції.

Створення загальноєвропейського ринку цінних паперів змінює структуру інвестиційних портфельів у Західній Європі, що, в свою чергу, потребує забезпечення на міждержавному рівні більш чіткого регулювання валютно-кредитних відносин між країнами.

5. Банк міжнародних розрахунків

Банк міжнародних розрахунків (БМР - Bank for International Settlements - BIS) - один з найстаріших міжнародних банків. Його було засновано в 1930 р. на основі міжурядової угоди шістьма державами - Великою Британією, Бельгією, Німеччиною, Італією, Францією та Японією. Членом банку стала також Швейцарія, на території якої функціонує (м. Базель). Первісним призначенням банку було врегулювання виплат німецьких репарацій за результатами Першої світової війни. В 30-ті роки склад БМР поповнився ще низкою європейських країн, а в повоєнний період - і неєвропейськими країнами, в тому числі США, Австралією, ПАР та ін. Зараз кількість членів - 54 країни.

Суттєва особливість БМР полягає в тому, що його головними передплатниками є **центральні банки** країн-членів. З цієї причини БМР часто називають банком центральних банків. Крім того, учасниками БМР є і деякі приватні комерційні банки, зокрема великі американські банки групи Моргана.

Банк міжнародних розрахунків - акціонерне товариство. Грошовою одиницею, яку він використовує, є золотий швейцарський франк із вмістом 0,29г чистого золота.

Основне джерело - позичкові кошти (вклади) центральних банків країн-членів в іноземній валюті або золоті. Вклади короткострокові, до трьох місяців. Ці кошти БМР розміщує на ринкових умовах в інших центральних банках, міжнародних організаціях і банках-кореспондентах для одержання прибутку і виплати відсотка за вкладками.

Основні цілі і функції БМР:

- сприяти центральним банкам в управлінні їхніми валютними резервами;
- обговорювати стратегічні питання валютної політики країн-членів;
- виконувати функції агента щодо виконання міжнародних фінансових угод країн-членів;
- проводити дослідження в галузі валютної і грошової політики в інтересах центральних банків.

Відповідно до основних функцій БМР здійснює: купівлю-продаж і зберігання золота; депозитно-позичкові операції з центральними банками; операції з валютою і цінними паперами на міжнародних ринках.

Одна з найважливіших функцій БМР - регулювання міжнародних розрахунків і розроблення нормативних документів з банківського нагляду. З цією метою при БМР утворено три комітети: Базельський комітет з банківського нагляду, Базельський комітет із систем платежів і розрахунків, Постійний комітет із євровалют.

Завданням Базельського комітету з банківського нагляду є розроблення принципів ефективного банківського нагляду для запобігання банківським кризам. Комітет розробив документи, якими керуються практично всі країни світу. Крім того, розроблено норми й нормативи міжнародної діяльності в різних галузях.

З 90-х років у сфері уваги Комітету опинилися країни Центральної й Східної Європи. Органи нагляду великої групи країн цього регіону (серед них - Україна) утворили регіональну Групу банківського нагляду країн ЦСЄ. Комітет підтримує Групу, надає їй експертну й інформаційну допомогу, допомогу в підготовці фахівців. Служба банківського нагляду Національного банку України підтримує тісні контакти з членами Групи, бере активну участь у роботі її органів.

БМР підтримує тісні контакти з міжнародними інститутами валютно-кредитного ринку, насамперед з МВФ і Групою Всесвітнього банку. Особливі відносини БМР має з Групою Десяти (Г-10), чиїм фактичним валютно-фінансовим центром він є.

З 80-х років БМР здійснює новий вид діяльності. Він надає проміжний кредит країнам, які очікують кредит від МВФ і перебувають у складному фінансовому становищі. Робиться це для того, щоб підтримати економіку цих країн до одержання кредитів МВФ.

Література:

- 1 Лук'яненко Д.Г., Поручник А.М. та інші. Глобальна економіка ХХІ ст.: людський вимір: Монографія. – К.: КНЕУ, 2008. – 420 с.
- 2.Международные отношения. Социологические подходы / Ред. П.А. Цыганков. М.:

Гардарика, 1998. – 305с.

3.Международные отношения: теории, конфликты, организации: Учебное пособие / Под ред. проф. П.А. Цыганкова. – М.: Альфа-М, 2004. (Серия «Спецкурс»). – 288 с.

4.Міжнародні організації. Навч. посібн./ За ред. О. С. Кучика. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 749 с.

5.Міжнародні організації: Навчальний посібник / За ред. Ю.Г.Козака, В.В.Ковалевського, З. Кутайні – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 440 с.

6.Міжнародні організації: Навчальний посібник / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Гордєєва – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 340 с.

7.Міжнародні організації: Навчальний посібник/ За ред. Ю.Г.Козака, В.В.Ковалевського. – Київ: Центр учбової літератури, 2003. – 401с.

8.Пересада О. А. Кредитування міжнародними фінансово-кредитними установами українських підприємств. — К.:Лібра, 2001.

9. Руденко Л. В. Міжнародні кредитно-розрахункові і валютні операції: Підручник. — К.: ЦУЛ2003.

Інструкційна картка до проведення семінарського заняття № 7 з дисципліни Міжнародні організації

1. Тема заняття : Міжнародні валютно-кредитні організації

2. **Мета проведення заняття:** визначити головне призначення міжнародних фінансових інститутів, розглянути механізм фінансування організацій цієї групи, з'ясувати цілі, функції, завдання МВФ, проаналізувати різницю у функціях всіх організацій Світового банку, охарактеризувати діяльність регіональних міжнародних організацій.

2.1 Після виконаної роботи студент повинен

знати:

сучасну систему міжнародних валютно-кредитних організацій;
мету, структуру та фінансову базу, форми діяльності МВФ;
організаційну структуру групи Світового банку;
регіональні банки розвитку;
відносини України з міжнародними фінансовими інституціями.

вміти:

аналізувати стратегічні пріоритети міжнародних фінансових інституцій;
аналізувати систему міжнародних валютно-кредитних організацій;
аналізувати динаміку надання міжнародними фінансовими організаціями кредитних ресурсів Україні;
охарактеризувати діяльність регіональних банків розвитку.
ідентифікувати механізми зовнішнього фінансування країн міжнародними фінансовими інституціями.
визначати специфіку кредитної політики МВФ в Україні.

3.План практичного заняття:

І.Питання до обговорення

- 1.Система міжнародних валютно-кредитних організацій
2. Міжнародний валютний фонд
3. Група Всесвітнього банку
4. Регіональні банки розвитку
5. Банк міжнародних розрахунків

4.Основні поняття та терміни (тезаурус)

1.Міжнародний валютний фонд – міжнародна валютно-кредитна організація, метою якої є сприяння розвитку міжнародної торгівлі і валютного співробітництва встановленням норм регулювання валютних курсів і контролю за їх дотриманням, вдосконалення

багатосторонньої системи платежів, надання державам-членам коштів в іноземній валюті для вирівнювання платіжних балансів.

2. **Світовий банк** – багатостороння кредитна організація, яка складається з п'яти тісно пов'язаних між собою установ, що входять у систему ООН, загальною метою яких є надання фінансової допомоги країнам, що розвиваються та з перехідною економікою за рахунок розвинутих країн.

3. **Регіональні банки розвитку** – регіональні банківські установи, які через надання насамперед довгострокових кредитів на фінансування інвестиційної діяльності приватних фірм і міжнародних проектів впливають на систему міжнародних валютно-фінансових відносин і процеси міжнародної торгівлі.

4. **Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР)** – метою є співробітництво з країнами, що розвиваються, і передусім на наданні фінансової допомоги найбіднішим країнам світу.

5. **Міжнародна фінансова корпорація (МФК)** – метою є сприяння економічному зростанню країн, що розвиваються, через заохочення приватного бізнесу у виробничій сфері.

6. **Багатостороннє агентство з гарантування інвестицій (БАГІ)** – метою є сприяння надходженню інвестицій у країни, що розвиваються.

7. **Міжнародний центр з регулювання інвестиційних спорів (МЦРІС)** – метою є стимулювання приватних інвестицій через урегулювання конфліктів між іноземними інвесторами та місцевими урядами.

8. **Лондонський клуб (London Club)** – консультативний комітет найбільших приватних банків-кредиторів, що засідає в зв'язку з їхніми переговорами з урядами країн-боржників з питань реструктуризації їхньої приватної заборгованості, що звичайно ведуться одним з банків від імені і з доручення інших банків, що беруть участь у консультативній раді.

5. Теми для рефератів, співдоповідей та повідомлень

1. Економічні аспекти, механізми та стратегія подолання боргової кризи в Україні у коротко- та довгостроковій перспективі.
2. Інтереси України в нових умовах чорноморсько-середземноморського співробітництва.
3. Теоретико – методологічні засади діяльності міжнародних фінансових організацій в Україні
4. Пріоритетні завдання розбудови економіки держави в контексті співпраці з міжнародними фінансовими організаціями.
5. Співробітництво України з МВФ, МБРР та ЄБРР в контексті її національних інтересів.

6. Методичні рекомендації щодо розкриття питань плану практичного заняття

При підготовці до даного заняття необхідно звернути увагу на засвоєння наступних знань: Сучасна система міжнародних валютно-кредитних організацій. Міжнародний валютний фонд (МВФ): мета, структура та фінансова база організації, форми діяльності МВФ. Світовий банк (СБ). Організаційна структура групи Світового банку: Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР), Міжнародна асоціація розвитку (МАР), Міжнародна фінансова корпорація (МФК), Багатостороння агенція інвестиційних гарантій (БАГІ), Міжнародний центр урегулювання інвестиційних спорів (МЦРІС). Регіональні банки розвитку. Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР): Міжамериканський банк розвитку (МаБР), Африканський банк розвитку (АфБР), Азіатський банк розвитку (АзБР), Ісламський банк розвитку (ІБР), Банк міжнародних розрахунків (БМР), технічна допомога як важливий компонент взаємодії України з МФО.

7. Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу:

1. Яка роль Банку міжнародних розрахунків в міжнародному валютному співробітництві?
2. Регіональні банки розвитку в системі міжнародних валютно-кредитних відносин. Європейські фінансові інститути.
3. Організації з регулювання зовнішньої заборгованості і їх роль в регулюванні валютно-кредитних відносин.
4. Еволюція механізмів зовнішнього фінансування країн міжнародними фінансовими інституціями.
5. Чим відрізняються Міжнародний валютний фонд і Всесвітній банк, і що між ними спільного?
6. Чи можуть колишні соціалістичні країни Європи, об'єднавшись, впливати на рішення МБРР та заблокувати прийняття небажаних для них політичних чи економічних рішень?
7. Запропонуйте шляхи виправлення ситуації із співвідношенням прибутку і валових адміністративних витрат у МБРР.
8. Що спільного і яка різниця в стратегіях співробітництва Міжнародного валютного фонду, групи Всесвітнього банку, Європейського банку реконструкції та розвитку з Україною?
9. Як Ви оцінюєте ефективність та перспективи співробітництва України з міжнародними валютно-кредитними організаціями?
10. Структура, принципи організації та функції зовнішнього фінансування МФО.
11. Роль зовнішнього фінансування у трансформаційних процесах країн з перехідною економікою.
12. Поняття та розвиток інституціональної структури міжнародних валютно-кредитних відносин
13. Специфіка кредитної політики МВФ в Україні.
14. Роль кредитів МБРР та ЄБРР в інвестиційній політиці трансформаційних процесів в Україні
15. Технічна допомога як важливий компонент взаємодії України з МФО.
16. Загальні принципи боргової стратегії та особливості фінансування бюджетного дефіциту України на сучасному етапі.
17. Історичний аспект залучення Україною фінансових ресурсів з різних джерел
18. Динаміка надання міжнародними фінансовими організаціями кредитних ресурсів Україні

7. Тестові завдання щодо перевірки знань студентів:

1. Система золотомонетного стандарту була зафіксована конференцією:
 - а) Паризькою;
 - б) Генуезькою;
 - в) Бреттон-Вудською;
 - г) Ямайською.
2. Головними партнерами Банку міжнародних розрахунків є:
 - а) комерційні банки;
 - б) національні банки
 - в) приватні особи.
3. Спеціальні права запозичення (СДР) запроваджені організацією:
 - а) МВФ;
 - б) МБРР;
 - в) БМР;

г) ЄБРР.

4. Світовий банк складається з таких організацій (визначте цілком правильну добірку):

- а) МБРР, МВФ, МАР, ЄБРР, МЦУІС;
- б) МБРР, МВФ, МАР, БАГІ, МЦУІС;
- в) МБРР, ЄБРР, БАГІ, МФК, МЦУІС;
- г) МБРР, МАР, БАГІ, МФК, МЦУІС;
- д) МБРР, МВФ, БАГІ, ЄБРР, МЦУІС.

5. Чи є Україна членом МБРР?

- а) так;
- б) ні.

6. Як називається дія, коли країна бере позику в МВФ шляхом купівлі іноземної валюти за національну?

- а) операція;
- б) трансакція;
- в) кредитування.

7. До якої форми фінансування МВФ належить „стенд-бай”?

- а) регулярне;
- б) концесійне;
- в) спеціальне.

8. Що таке „транш” в функціональній структурі МВФ?

- а) квота країни;
- б) частка квоти країни;
- в) міжнародний резервний актив;
- г) запозичені МВФ кошти.

9. Кредити МБРР надаються країнам через:

- а) комерційні банки;
- б) національні центральні банки;
- в) приватні фірми.

10. Голоси в Раді керуючих МБРР розподіляються:

- а) порівно між представниками усіх країн-членів;
- б) в залежності від квоти країни.

11. Яка з організацій, вказаних нижче, не вимагає урядових гарантій при наданні позик?

- а) МБРР;
- б) МФК;
- в) МАР;
- г) БАГІ.

12. В якій організації її члени розподіляються на „донорів” і „позичальників”?

- а) МБРР;
- б) МФК;
- в) МАР;
- г) БАГІ.

13. Яка організація страхує інвесторів від некомерційних ризиків?

- а) МФК;
- б) МАР;
- в) БАГІ;
- г) МЦУІС.

14. Яка з організацій спрямовує свою діяльність переважно на допомогу країнам, що розвиваються?

- а) ЄІБ;
- б) ЄФР;
- в) ЄБРР;

г) ЄЦБ.

15. Яка з організацій спрямовує свою діяльність на підтримку економічних реформ в країнах з перехідною економікою?

а) ЄІБ;

б) ЄФР;

в) ЄБРР;

г) ЄЦБ.

16. Чи є Україна членом ЄБРР?

а) так;

б) ні.

17. В статутному капіталі ЄБРР переважаючою є частка:

а) країн ЄС;

б) інших європейських країн;

в) неєвропейських країн.

18. Який з клубів є неурядовою організацією кредиторів?

а) Паризький клуб;

б) Лондонський клуб.

19. Яка консультативна група є організацією провідних банкірів?

а) Група семи;

б) Група десяти;

в) Група двадцяти;

г) Група тридцяти.

20. Який регіональний банк не стягує процентів за наданий кредит?

а) Європейський банк реконструкції та розвитку;

б) Міжамериканський банк розвитку;

в) Африканський банк розвитку;

г) Азіатський банк розвитку;

д) Ісламський банк розвитку.

8. Рекомендована література

1. Міжнародні організації. Кредитно-модульний курс.: 3-тє вид.перероб.та доп. Навч. посіб. / За ред.. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Логвинової Н.С., - К.: Центр учбової літератури, 2011. – 344 с.

2. Кучик О. С., Суховолець І. Р., Сельмах А. Б., Литвин Г., Тюшка А. Міжнародні організації: навч. посібник / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Факультет міжнародних відносин / О.С. Кучик (ред.). — 2-е вид., переробл. і доп. — К. : Знання, 2007. — 749с

3. Сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/ru/ecosoc/imf/>

4. Сайт Групи Світового Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.worldbank.org.

5. Сайт Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР) [Електронний ресурс]. – <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/EXTIBRD/0,,menuPK:3046081~pagePK:64168427~piPK:64168435~theSitePK:3046012,00.html>

6. Сайт Міжнародної фінансової корпорації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifc.org>.

7. Сайт Багатостороннього агентства з гарантування інвестицій (БАГІ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.miga.org>.

8. Сайт Європейського банку реконструкції та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ebrd.com/pages/homepage.shtml>

9.Сайт Чорноморського банку торгівлі і розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bstdb.org>

10.Сайт Групи Світового Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.worldbank.org.

11.Сайт Північного інвестиційного банку [Електронний ресурс]. – <http://www.nib.int/>

12.Сайт Банку міжнародних розрахунків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/>.

Тема №8

Тема: Регіональні інтеграційні угруповання

Ключові поняття: Європейський Союз, СНД, ГУАМ, ОЧЕС, Азіатсько-Тихоокеанський регіон, АТЕС; АСЕАН; „План Коломбо”; РАЕС; ЛААІ; НАФТА; МЕРКОСУР; КАРИКОМ; ЕКОВАС; КОМЕСА; САДК; ЮДЕАК.

Мета та завдання: з'ясувати сутність інтеграційних процесів, розглянути етапи розвитку Європейського Союзу та його сучасний стан, проаналізувати причини виникнення та сучасний стан СНД, визначити причини виникнення локальних утворень на території СНД, визначити особливості розвитку інтеграційних угруповань Азії, Африки та Америки, розкрити етапи та перспективи розвитку кожного з об'єднань.

План лекційного заняття:

1. Сутність інтеграційних процесів
2. Регіональні інтеграційні угруповання в Європі
3. Регіональні інтеграційні угруповання в Азії, Північній та Південній Америці, Африці

1. Сутність інтеграційних процесів

Глобалізація означає тісну взаємодію і сплетіння економічних, політичних, соціальних, правових, інформаційних, культурних та інших трансакцій на світовому терені; поширення безпосередніх і опосередкованих зв'язків між суб'єктами економічної діяльності всіх країн світу; формування єдиної (глобальної) для всього світового суспільства системи світогосподарських відносин.

Поняття глобалізації тісно пов'язане з інтернаціоналізацією господарського життя. Глобалізація супроводжується утворенням міжнародних організацій, що є регуляторами цього процесу. В економічній сфері це, насамперед, економічні підрозділи ООН (ЕКОСОР, ЮНКТАД та ін.), Міжнародний валютний фонд, Всесвітній банк, Світова організація торгівлі, міжнародні організації в окремих галузях економіки (промисловості, сільське господарстві, транспорті тощо). Глобалізація надає інтеграційним процесам загальносвітового характеру; кожна країна взаємодіє з іншими країнами не тільки безпосередньо (наприклад, через зовнішню торгівлю), але й через механізм опосередкування, - включаючись до світового ринку, світової валютної системи, до системи міжнародних організацій глобального типу.

Регіоналізація - це поглиблення міжнародних зв'язків на компактному просторі, що зветься регіоном. Регіон характеризується не тільки близьким розташуванням країн одна до одної, але й спільністю природних, історичних, економічних, політичних, культурних умов. Такі умови, наприклад, наявні в Західній Європі, що значно полегшує там процес економічної інтеграції. На регіональному рівні утворюються міждержавні угруповання, які мають характер інтеграційних об'єднань.

Економічне згуртування є головною метою і чинником їх утворення, але часто цей процес підсилюється політичними, культурними й іншими умовами. Наприклад, Рада економічної взаємодопомоги (РЕВ) була насамперед, політичною організацією. Європейський Союз, навпаки, розпочався в 50-х роках як суто економічна організація, а тепер все більше набуває рис політичного союзу. Регіональні угруповання в Латинській Америці значною мірою ґрунтуються на культурній, мовній, регіональній спільності. Спонукальним чинником африканських об'єднань є спільність історичних умов розвитку.

Хоч, на перший погляд, глобалізація і регіоналізація є процесами протилежного напрямку, вони не виключають, а доповнюють одне одного. На регіональному рівні конкретизуються, організаційно упорядковуються, моделюються інтеграційні процеси, які на глобальному рівні мають узагальнений характер. Поступово розширюючись,

регіональні організації відпрацьовують механізм економічного співробітництва, який стає надбанням світової спільноти на глобальному рівні. Цей факт має відображення, до речі, в системі міжнародних організацій: Організація європейського економічного співробітництва, утворена в 1948 р. як регіональна організація, з 1961 р. перетворилася на глобальну - Організацію економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР), що об'єднує країни усіх континентів.

Найбільш чітко міжнародна інтеграція проявляється на регіональному рівні, тому доцільно розглянути докладніше механізм інтеграції на прикладі регіональних інтеграційних угруповань.

У просторовому відношенні можна виокремити такі рівні регіоналізації:

1. Макрорегіональний - об'єднання держав великого регіону. Такими регіонами є: Західна Європа, Центральна Європа, Східна Європа, Центральна Азія (азійські країни колишнього СРСР, а також Монголія), Південна Азія, Східна і Південно-Східна Азія, Азіатсько-Тихоокеанський регіон (об'єднує декілька регіонів Азії, Австралію, деякі країни Північної й Південної Америки), Північна Америка, Латинська Америка, Близький Схід, Західна і Центральна Африка, Східна Африка, Південна Африка.

2. Мезорегіональний - співробітництво між прикордонними адміністративно-територіальними утвореннями держав, наприклад, євро регіони.

3 Мікрорегіональний - спільні спеціальні економічні зони (СЕЗ).

2. Регіональні інтеграційні угруповання в Європі

Європейський Союз

Історично найбільш рельєфно інтеграційні процеси виявились в Західній Європі. Із самого початку вони були викликані необхідністю відбудовувати економіку країн цього регіону після Другої світової війни. Щоб полегшити реалізацію Плану Маршалла, 16 європейських країн у 1948 р. створили Організацію європейського економічного співробітництва: її цілями були:

- стабілізувати валюти;
- об'єднати економічний потенціал;
- поліпшити торговельні відносини.

Однак ця організація виявилася слабкою і не змогла забезпечити необхідного економічного зростання.

Пошук нових форм співробітництва відбувався в двох основних напрямках: Перший напрям передбачав:

- усунути перешкоди на шляху просування товарів, капіталу і людей;
- гармонізувати політику різних країн у галузі економіки;
- створити єдині зовнішні тарифи.

Ці ідеї, врешті-решт, втілилися в створенні Європейського Союзу. Другий напрям відкидав ідею повної інтеграції на користь створення зони вільної торгівлі. Він передбачав також:

- зняти обмеження на шляху переміщення промислових товарів між членами зони;
- зберегти структуру зовнішніх тарифів кожної країни. Іншими словами, цей напрям передбачав надати кожній країні - учасниці організації вигоди від вільної торгівлі, що залишало кожній з них можливість дотримуватися власних економічних цілей у відносинах з іншими країнами.

Ці ідеї втілилися у створення Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ).

Шлях до Європейського Союзу був досить тривалим і складним. Необхідно виділити такі основні етапи формування цього Союзу.

Перший стан пов'язаний зі створенням, за Паризьким договором (8 квітня 1951 р.), Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС), який набрав чинності в серпні 1952 р. Творцями ЄОВС стали Франція, ФРН, Бельгія, Люксембург, Італія, Нідерланди.

Мета ЄОВС - сприяти економічному зближенню між країнами, які увійшли до нього, шляхом створення єдиного ринку вугілля і сталі. В 1953 р. скасовано митні обмеження в торгівлі залізом і брухтом, а дещо пізніше - і сталлю; в 1954 р.- на спеціальні сталі. В 1980 р. введено контингентування* виробництва п цих країнах. У 1985 р. скасовано державні субсидії сталеливарній промисловості.

Другий етап пов'язаний з Римським договором (25 березня 1957 р.) про створення Європейського [Економічного] Співтовариства (ЄЕС) та Євроатом, котрий набрав чинності 1 січня 1958 р. Творцями ЄЕС і Євроатому стали ті ж самі 6 європейських країн.

Мета ЄЕС (Спільного ринку) - забезпечити постійний і збалансований розвиток економік країн-учасниць, підвищити рівень життя населення шляхом забезпечення свободи переміщення капіталів, товарів і робочої сили.

Мета Євроатому - розвивати ядерну енергетику в країнах, що підписали договір. Це співтовариство дозволило побудувати низку АЕС, проводити спільні дослідження в галузі ядерної енергетики.

Третій етап пов'язаний з об'єднанням у 1967 р. трьох співтовариств (ЄОВС, ЄВРАТОМ, ЄЕС) і створенням Європейського співтовариства (ЄС).

До складу ЄС спочатку увійшли 6 країн: Франція, Бельгія, ФРН, Люксембург, Італія, Нідерланди; в 1973 р. - Велика Британія, Данія, Ірландія; в 1981 р. - Греція; в 1986 р. - Іспанія, Португалія.

Цілі ЄС - створити єдину Європу шляхом поступового злиття національних економік і розвинути спільні інститути.

Поступове злиття національних економік відбулося за допомогою:

- формування спільного ринку на основі укладеного в 1968 р. митного союзу і спільної політики, особливо сільськогосподарської;

- створення Європейської валютної системи (березень 1979 р.) з метою сформування "зони валютної стабільності" в Європі. Механізм Європейської валютної системи (ЄВС) ґрунтувався на екю - складній валютній одиниці (корзині валют), з орієнтацією на єдину європейську валюту (євро);

- створення єдиного внутрішнього ринку (січень 1993 р.) у відповідності з єдиним європейським актом, підписаним в 1986 р.

Розвиток спільних інститутів ЄС реалізувався у створенні і функціонуванні з 1967 р. таких загальних наднаціональних і міждержавних органів:

- Рада Міністрів - законодавчий орган;

- Комісія Європейських співтовариств - виконавчий орган, що має право подавати на затвердження Раді Міністрів проекти законів;

- Європейський парламент - контролюючий орган. Він здійснює контроль за діяльністю Комісії і затверджує загальний бюджет;

- Суд Європейських співтовариств - вищий судовий орган.

Останнім часом дедалі більшого значення набувають ще два органи, не передбачені у початкових договорах. Вони створювалися поступово, у зв'язку з практичною необхідністю:

- Європейська Рада, до складу якої входять голови урядів країн-учасниць;

- Європейське політичне співробітництво - комітет, у складі якого нараховується 15 міністрів закордонних справ та один член Комісії ЄС.

У своїй роботі Європейська рада і Комісія Європейських Співтовариств знаходять підтримку ще двох організацій, що діють у рамках Спільного ринку:

- Економічної та соціальної ради;

- Консультативної комісії ЄС з вугілля і сталі.

Четвертий етап пов'язаний з Маастрихтським договором (підписаний 12 країнами ЄС 7 лютого 1992 року і набрав чинності 1 листопада 1993 року після ратифікації його всіма країнами) про утворення Європейського Союзу.

Нині до складу ЄС входять 28 країн: Ірландія, Греція, Данія, Нідерланди, Італія, Швеція, Португалія, Велика Британія, Люксембург, Франція, Бельгія, Іспанія, Австрія, Фінляндія, ФРН, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Словенія, Кіпр, Мальта, Румунія, Болгарія, Хорватія.

Поглиблення економічного і валютного союзу Європейського Союзу відповідно до Маастрихтського договору включає такі етапи. Перший етап: до 31 грудня 1993 року:

- повна лібералізація руху капіталів всередині Європейського Союзу;
- завершення формування єдиного внутрішнього ринку ЄС;
- розроблення заходів щодо зближення ("конвергенції") ряду економічних параметрів країн-учасниць з метою їх підготовки до участі в економічному та валютному союзі.

Другий етап: з 1 січня 1994 року:

- встановлення Європейського валютного інституту (ЄВІ) для розроблення правил і процедур створення Європейської системи центральних банків (ЄСЦБ) і введення єдиної валюти – Євро;
- тісна координація економічної політики країн-членів; санкції за недотримання рекомендацій ради ЄС;
- створення спеціального фонду, сприяння "конвергенції" (15 млрд єкю на 1993-1999 рр.) для фінансової підтримки найменш розвинутих країн ЄС - Греції, Ірландії, Португалії та Іспанії.

Третій етап: з 1 січня 1999 року. Автоматично, незалежно від числа країн, готових до участі в економічному і валютному союзі:

- встановлення незалежної Європейської системи центральних банків (ЄСЦБ) на чолі з Європейським центральним банком (ЄЦБ), котрим керують лише представники країн - учасниць економічного та соціального союзу (ЄВІ ліквідується);
- встановлення твердо фіксованого курсу валют країн - членів економічного і валютного союзу між собою і по відношенню до Євро;
- емісія банкнот Євро Європейським центральним банком і національними банками з дозволу Ради управляючих ЄЦБ; заміна національних валют на євро з 2003 року;
- єдина валюта політика країн - членів економічного і валютного союзу.

Договір про Європейський Союз передбачає істотні обмеження державного суверенітету в економічній галузі (питання валюти, податків, бюджету і т. ін.), у зовнішній політиці, в питаннях оборони та соціального регулювання.

Таке рішення викликало в багатьох громадян побоювання втратити національну самобутність, свої етнічні, моральні, культурні та державні корені. Відтак для того щоб сумістити подальшу інтеграцію з самостійністю і самобутністю націй з правами людини, було ухвалено рішення впровадити в законодавство ЄС принцип субсидіарності. Суть цього принципу полягає в тому, що рівень влади і управління, на котру ухвалюється рішення, залежить від характеру проблем, що вирішуються: все те можна вирішити "внизу", там і вирішується, а те, що неможливо, те передається для вирішення "вище".

Такий зважений підхід до вирішення найважливіших проблем ЄС дозволяє реалізувати програми, які націлені на відновлення економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності європейської промисловості і на боротьбу з безробіттям.

За оцінками спеціалістів, економічний ефект від реалізації наміченої програми подальшого розвитку економічної інтеграції в Західній Європі виявиться насамперед від економії на масштабах виробництва, зниження витрат виробництва, прискорення ІІІ, підвищення темпів економічного зростання, поліпшення умов торгівлі.

Становлення й розвиток західноєвропейської інтеграції відбувається в досить тривалий строк - майже півстоліття. Пояснюється така повільність тим, що, поряд із позитивними умовами інтеграції в регіоні, є й ускладнюючі моменти. До них належить досить значний перепад економічних потенціалів країн-членів, неоднаковий рівень економічного розвитку.

Перша п'ятірка держав, особливо Німеччина, практично вирішує долю економіки Союзу, маючи частку в 74% від усього економічного потенціалу об'єднання. Незважаючи на послідовну політику вирівнювання економічного розвитку, й досі зберігається розбіжність в економічних показниках у розрахунку на душу населення.

Європейський Союз є осередком, що стимулює загальноєвропейський інтеграційний процес. До нього тягнуться країни Центральної та Східної Європи. Більшість з них вже стали членами ЄС.

Європейська асоціація вільної торгівлі

Європейська асоціація вільної торгівлі є зоною вільної торгівлі, яка об'єднує митні території чотирьох європейських країн, які не вступили до Європейського Союзу, зокрема, Республіки Ісландія, Князівства Ліхтенштейн, Королівства Норвегії та Швейцарської Конфедерації. Зона вільної торгівлі забезпечує країнам-членам режим вільної торгівлі товарами та послугами, а також гарантує вільний рух капіталів та фізичних осіб.

ЄАВТ була заснована 4 січня 1960 року у м. Стокгольм, Швеція шляхом підписання Стокгольмської угоди про ЄАВТ. Основною метою діяльності ЄАВТ було створення підґрунтя для лібералізації торгівлі промисловими товарами, переробленою сільськогосподарською продукцією, рибою та морепродуктами між країнами-членами цієї міжнародної організації. З часу створення, ЄАВТ встановила тісні торговельні відносини з ЄС та іншими країнами Центральної та Східної Європи, басейну Середземного моря, Азії, Північної та Південної Америки, Близького Сходу та Африки.

Три країни-члени ЄАВТ, зокрема, Ісландія, Ліхтенштейн та Норвегія входять до Європейського економічного простору (ЄЕП), угоду про створення якого було укладено у травні 1992 року. ЄЕП об'єднує ринки 27-и країн-членів ЄС та 3-х країн-членів ЄАВТ у спільний ринок обсягом близько 470 млн. споживачів, що робить його найбільшим регіональним інтеграційним об'єднанням у світі. Згідно з результатами проведеного 1992 року референдуму, Швейцарія не вступила до ЄЕП, але розвиває торговельно-економічне співробітництво з ЄС шляхом укладення двосторонніх угод.

В даний час, ЄАВТ укладено 22 угоди про вільну торгівлю (охоплює 31 країн) з наступними партнерами: Албанія, Канада, Чилі, Колумбії, Хорватії, Єгипту, Рада співробітництва арабських держав Перської затоки, Ізраїлю, Йорданії, Кореї, Лівану, Македонії, Мексика, Марокко, Палестинська автономія, Перу, Сербія, Сінгапур, Південноафриканський митний союз, Туніс, Туреччина, Україна.

Розвиток преференційних торговельно-економічних відносин з ЄС, іншими країнами світу та їх регіональними об'єднаннями забезпечив ЄАВТ доступ до ринків країн, сукупне населення яких складає близько 850млн. споживачів.

Розвиток торговельних відносин з іншими країнами та їх регіональними об'єднаннями викликав необхідність перегляду країнами-членами ЄАВТ положень Стокгольмської угоди про ЄАВТ. Оновлену угоду було підписано 21 червня 2001 року у м. Вадуц, Ліхтенштейн і вона набула чинності 1 червня 2002 року, одночасно з набуттям чинності пакетом двосторонніх угод між Швейцарією та ЄС. Положення оновленої угоди про ЄАВТ (Вадуцька конвенція) враховують розвиток торговельних відносин країн-членів ЄАВТ з ЄС та іншими торговельними партнерами. Вадуцька конвенція регулює відносини між країнами-членами ЄАВТ у сфері торгівлі товарами та послугами, конкурентної та інвестиційної політики, економічної та грошової політики, захисту прав інтелектуальної власності тощо.

Рада ЄАВТ є основним робочим органом цієї міжнародної організації в рамках якої країни-члени ЄАВТ проводять переговори, консультації та приймають рішення щодо напрямів діяльності ЄАВТ. Як правило, засідання Ради ЄАВТ відбуваються кожного місяця на рівні Постійних представників країн-членів при ЄАВТ та двічі на рік на рівні міністрів. При прийнятті рішень Радою ЄАВТ кожна країна-член має 1 голос. Зазвичай рішення Ради приймаються консенсусом.

На засіданнях Ради обговорюються основні питання, зокрема, відносин ЄАВТ з третіми країнами та питань, пов'язаних з угодами про вільну торгівлю, а також загальний огляд політики щодо ЄС та третіх країн. Рада має широкий мандат для розробки спільної політики та сприяння розвитку зв'язків з іншими державами, союзами держав або міжнародними організаціями.

Рада також розглядає питання взаємовідносин між державами ЄАВТ в рамках Конвенції. Питання, пов'язані з Європейським економічним простором, розглядаються Постійним комітетом у Брюсселі.

Країни-члени по черзі головує в Раді ЄАВТ протягом півріччя.

Рада ЄАВТ складається з Парламентського комітету, Консультаційний комітет, Комітет з питань розвитку відносин з третіми країнами, Комітет експертів у сфері торгівлі, Бюджетний комітет, Комітет з питань технічних бар'єрів в торгівлі, Комітет експертів з митних питань та питань визначення походження товарів

Діяльність ЄАВТ забезпечують три Секретаріати. Секретаріат ЄАВТ у Женеві відповідає за виконання положень Угоди про ЄАВТ та розвиток співробітництва ЄАВТ з третіми країнами, Секретаріат ЄАВТ у Брюсселі – за співробітництво ЄАВТ з ЄС, Секретаріат ЄАВТ у Люксембурзі – за співробітництво ЄАВТ з Європейським агентством з питань статистики (ЄВРОСТАТ).

У Секретаріаті ЄАВТ працює близько 100 співробітників, з яких одна третина знаходяться у Женеві і дві третини в Брюсселі та Люксембурзі. Секретаріату Женеві забезпечує сприяння у проведенні переговорів щодо угод про вільну торгівлю з країнами, що не є членами ЄС та надає відповідну підтримку Раді ЄАВТ.

Генеральним Секретарем ЄАВТ є Крістін Ф. Арнасон, який очолює Секретаріат ЄАВТ в Женеві з 2012 року. ЄАВТ займає десяте місце у світі щодо торгівлі товарами, а також має значну частку у сфері торгівлі послугами та прямих іноземних інвестицій.

Для України це потенційний ринок з приблизно 13 млн. споживачами з високою купівельною спроможністю та сукупним ВВП, який складає близько 664 млрд. євро. ЄАВТ та Україна підписали Спільну декларацію про співпрацю у 2000 році.

Переговори щодо угоди про вільну торгівлю між чотирма державами ЄАВТ (Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія і Швейцарія) і Україною були розпочаті у Києві 21 квітня 2009 року.

Угоду про вільну торгівлю було укладено 24 червня 2010 р. під час міністерської конференції ЄАВТ у м. Рейк'явік (Ісландія). Угода набула чинності 1 червня 2012 р.

З боку України угоду про вільну торгівлю підписано Міністром закордонних справ К. Грищенко. З боку ЄАВТ угоду підписано Міністром закордонних справ і зовнішньої торгівлі Ісландії, Міністром закордонних справ Ліхтенштейну, Міністром торгівлі та промисловості Норвегії, Президентом Швейцарської Конфедерації (глава Федерального департаменту з економічних питань).

Угода про вільну торгівлю є всеохоплюючою, включаючи торгівлю товарами (промислові та сільськогосподарські товари, риба та інші морські продукти), торгівлю послугами, інвестиції, спрощення процедур торгівлі, конкуренцію, захист прав інтелектуальної власності та державні закупівлі. Двосторонні угоди з торгівлі сільськогосподарською продукцією, укладені між окремими державами ЄАВТ та Україною також є частиною створеної зони вільної торгівлі між сторонами. Створений Спільний комітет сторін контролюватиме функціонування угоди, яка набуде чинності після її ратифікації у парламентах держав-членів ЄАВТ та України.

Це перша угода про вільну торгівлю після вступу України до Світової організації торгівлі у 2008 році. Угоду було укладено у короткий період часу, порівняно з іншими подібними переговорами. Це стало можливим через якісний підхід сторін до переговорів, бажання працювати заради досягнення мети і значної підготовчої роботи, виконаної експертами до офіційного раунду переговорів.

Угода буде сприяти подальшому зміцненню економічних зв'язків і сприяння торгівлі та інвестиціям між обома сторонами.

Верховна Рада України на своєму засіданні 7 грудня 2012 ратифікувала угоду про вільну торгівлю між Україною та державами-членами Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ), а також угоди у сфері сільського господарства між Україною і Норвегією, Україною та Ісландією, а також Україною і Швейцарією.

Досягнутий у рамках Європейського Союзу та Європейської асоціації вільної торгівлі етап розвитку європейської інтеграції знаменує не лише зрілість, а й незворотність цього процесу.

Європейський Союз являє собою те інтеграційне ядро, котре притягає до себе інші європейські країни. Тим самим створюється основа для формування загальноєвропейської економічної інтеграції. Реальна загальноєвропейська економічна інтеграція відбуватиметься в міру формування політико-правових, економічних та соціальних умов і передумов включення східноєвропейських країн до Європейського Союзу.

Важливим кроком до загальноєвропейської інтеграції було утворення Європейського економічного простору (ЄЕП) між Європейським Союзом і Європейською асоціацією вільної торгівлі. Угода про простір передбачає вільний рух товарів, послуг, капіталів і робочої сили, а також узгодження політики в галузях економіки, наукових досліджень, довкілля, в соціальній сфері.

3. Регіональні інтеграційні угруповання в Азії, Північній та Південній Америці, Африці

Особливості розвитку економічних взаємозв'язків у Північній Америці

Інтенсивно інтеграційні процеси розвиваються в Північній Америці. В зовнішньоекономічному плані США також включились в інтеграційну модель міжнародної економічної взаємодії. Так, уся територія Північної Америки охоплена Північноамериканською угодою про вільну торгівлю (НАФТА), укладеною в 1992 р. (набула чинності в 1994 р.). Протягом тривалого часу (1988-1992 рр.) інтеграційні процеси відбувались тут переважно на корпоративному та галузевому рівнях і не були пов'язані з міждержавним (наддержавним) регулюванням.

Для США канадський ринок також є найбільшим серед іноземних - 70% імпорту Канади становлять американські товари. Мексика - це величезний потенційний ринок споживчих товарів, тут також найнижчий рівень зарплати. При сукупному населенні цих трьох країн понад 360 млн. чоловік торговельний обіг між ними становив близько 240 млрд. дол. Торговельний обіг лише між Канадою та США набагато перевищує обсяг будь-якої двосторонньої торгівлі в світі, а в майбутньому він зросте ще більше.

Зона вільної торгівлі за участю трьох названих країн робить їх повністю незалежними від зовнішніх поставок енергоресурсів. Виробники кожної з трьох країн отримують необмежений доступ на ринки двох інших. Сільське господарство і промисловість Канади та Мексики повинні виявитись у вииграшу, використовуючи розроблені в США технологічні процеси.

Поширення сучасної технології особливо сприятливе для Мексики, оскільки воно повинно сприяти зниженню рівня безробіття, котре в неї особливо велике. Винесення ж у Мексику американських виробництв дозволить північноамериканській продукції ефективніше конкурувати з товарами з Японії, Західної Європи та Південно-Східної Азії. Експерти пророкують, що найбільші виробництва переселяються в США, а найбільш спеціалізовані - в Канаду. Вільний приплив порівняно нескладних товарів у США з Мексики істотно зачепить матеріаломісткі і трудомісткі галузі промисловості, змушуючи або модернізувати їх, або переключити ресурси на більш складне виробництво. Угодою про вільну торгівлю передбачалося усунення всіх обмежень до 1998 р., полегшення взаємних капіталовкладень. Кожна країна - учасниця угоди встановлює свої зовнішні тарифи.

Процес лібералізації торгівлі в НАФТА відбувається поступово. З 1994 р. знижено митні податки в торгівлі промисловими і продовольчими товарами; в наступні 5 років зниження становило ще 5%. Остаточні митні податки були усунені в 2003 р.; таким чином, процес усунення всіх обмежень затягнувся на 5 років довше, ніж передбачалося угодою (до 1998 р.).

У США розраховують, що створення на континенті спільного ринку приведе до активізації американського бізнесу, значного збільшення робочих місць, підвищення темпів економічного зростання.

На переговорах про вільну торгівлю також розглядалось питання, пов'язане з нанесенням шкоди навколишньому середовищу. Особливо велика забрудненість середовища в Мехіко та в мексиканських містах, розташованих неподалік від кордону зі США.

Створення північноамериканського спільного ринку відкриває нові горизонти економічної взаємодії США і Канади з країнами Латинської Америки. Спочатку це відбуватиметься через зв'язки Мексики, котра має режим вільної торгівлі з п'ятьма державами Центральної Америки, а потім вибудується нова модель відносин інших латиноамериканських країн з могутніми північними сусідами.

Тристороння угода про вільну торгівлю передбачає також порядок врегулювання торговельних конфліктів, які виникають між його учасниками.

Економічне становище США у світі в наступному десятиріччі дуже значною мірою визначатиметься характером інтеграційних процесів, до котрих залучаються не лише США, а й усі їх провідні партнери.

Специфіка Латиноамериканських інтеграційних процесів

Дослідження Міжамериканського банку розвитку дало можливість виявити три моделі інтеграції в Латинській Америці:

- 1) спільний ринок;
- 2) зону вільної торгівлі;
- 3) модель часткових економічних преференцій (переваг, пільг, привілеїв).

Найкращими прикладами зон вільної торгівлі слугували:

- Латиноамериканська асоціація вільної торгівлі (ЛАВТ), котра була створена в 1960р. і проіснувала до 1980р.;

- Карибська асоціація вільної торгівлі (КАРАФТА), що була створена в 1968 р. і проіснувала до 1973 р.

Однак жодна з цих організацій не реалізувала поставлених цілей: поступова ліквідація торговельних бар'єрів; зниження митних стягнень. Головною причиною їх краху виявилось те, що країни - учасниці цих угруповань торгували більше зі США, ніж одна з одною. А відтак всередині цих організацій не було стимулів, котрі працювали в ЄС.

Прикладом спільного ринку служить Андська група (Андський пакт, або Картахекська угода), створена в 1969 р. деякими колишніми членами ЛАВТ (Болівія, Перу, Еквадор, Венесуела). Вони вважали, що потрібно щось більше, ніж лише вільна торгівля. А відтак Андська група передбачає:

- єдині зовнішні тарифи;
- обмеження припливу іноземних інвестицій;
- інтеграційну політику в економічній та соціальній сферах. Ці самі цілі ставлять перед собою такі угруповання:

- Центральноамериканський спільний ринок(ЦАСР), створений у 1960 р.; включив п'ять країн (Коста-Рика, Сальвадор, Гватемала, Гондурас, Нікарагуа);

- Співтовариство і спільний ринок Карибського басейну (КАРИКОМ), створений у 1973 р.; включає 14 країн (Антигуа і Барбуда, Гайана, Монтсеррат, Сент-Кристофер і Невіс, Сент-Вінсент і Гренадіни, Тринідад і Тобаго, Сент-Люсія, Суринам, Ямайка).

- Спільний ринок країн Південного Конуса (МЕРКОСУР), створений у березні 1991 р.; включає чотири країни (Аргентина, Бразилія, Парагвай, Уругвай).

Ці угруповання також не ґрунтуються на стабільних загальних стимулах, притаманних ЄС.

Андська група вирішила розвивати промисловість у своєму субрегіоні і розміщувати підприємства в країнах-учасниках, що повинно було сприяти їх подальшому розвитку, але регіональні політичні і економічні проблеми завадили групі повною мірою скористатися перевагами інтеграції, оскільки менше ніж 5% сукупного торговельного обігу країн-учасниць припадало на їх торгівлю одна з одною.

В 1987 р. група послабила обмеження на іноземні інвестиції, сподіваючись залучити додатковим капітал. Крім того, вихідна мета створення регіональної промисловості перетворилась на практику надання допомоги дрібним та середнім підприємствам регіону. До кінця 1960 р. ЦАСР вдалось усунути приблизно 80% торговельних обмежень серед країн-учасниць. Серйозною причиною труднощів є те, що вигоди від інтеграції непропорційно переходили до більш багатих і розвинутих країн-учасниць. Більше того, політичні проблеми в зоні асоціації перешкоджали подальшому прогресу.

14 членів Карибського співробітництва (КАРИКОМ) розширили співробітництво, поставивши за мету досягти повної економічної інтеграції. Планом передбачалося вільне переміщення в регіоні товарів і капіталу, вироблення єдиних зовнішніх тарифів, перегляд правил визначення походження товарів, гармонізацію інвестиційних стимулів, координацію політики розвитку торгівлі і бізнесу, а також фінансову політику, створення до 1995 р. кредитно-грошового союзу. Швидкість змін у Європі та високі темпи зростання економіки ряду країн в Азії спонукали членів КАР И КО Му усвідомити, що їм залишається або швидко просуватися, або виявитись далеко позаду.

Країни - учасниці МЕРКОСУР прагнуть підійти ближче, ніж усі країни, що розвиваються, до формування субрегіонального торговельного блоку завдяки активізації та розширенню взаємної торгівлі, зняття митних тарифів між країнами-учасниками (до 1996 р.), підвищення якості і конкурентоспроможності їх товарів, широкого залучення іноземних інвестицій, створений координуючого органа - Ради спільного ринку.

Однак у цієї субрегіональної організації виникли труднощі, пов'язані з величезними зовнішніми боргами її учасників, високим рівнем інфляції та "закритістю" економік. Аргентина і Бразилія, а також Уругвай мають більш відкриту економіку, тоді як у Парагваї ринкова економіка знаходиться на початковій стадії розвитку. Двом останнім країнам знадобиться чимало часу, щоб збалансувати господарські структури і модернізувати промисловість, котра сьогодні поки що не у змозі конкурувати з партнерами по МЕРКОСУР. Існує також небезпека, що цей розрив в економічному розвитку країн може поставити Уругвай і Парагвай у залежність від Аргентини та Бразилії.

Модель часткових економічних преференцій найкраще ілюструє Латиноамериканська асоціація інтеграції (ЛААІ), утворена в 1980 р., яка включає одинадцять країн (Аргентину, Болівію, Бразилію, Чилі, Колумбію, Еквадор, Мексику, Перу, Уругвай, Венесуелу, Парагвай).

До 1980 р. стало зрозуміло, що ЛАВТ, яка була її попередницею, не працює: лише 14% річного торговельного обігу країн-учасниць можна було приписати перевагам, забезпеченим цією організацією, але й ці переваги, використали головним чином Мексика, Бразилія та Аргентина. Основна мета ЛАІВТ полягала в знищенні всіх тарифних і нетарифних бар'єрів у торгівлі між країнами-членами і в поступовому просуванні організації до спільного ринку. Але на практиці з'ясувалось, що ця програма надто жорстка і амбіційна. На противагу їй і була створена ЛААІ як набагато менш амбіційна і більш гнучка організація, котра надає своїм членам можливість устанавлювати двосторонні угоди з включенням до них (за бажанням зацікавлених сторін) і інших країн. Це дозволяє країнам зі спеціальними інтересами розвиватися швидше, ніж у випадку, коли

роз'єднані країни-члени змушені шукати компромісів, знижуючи тим самим ефективність угод. Проте до 1998 р. лише 10,7% торговельного обігу членів ЛААІ припадало на торгівлю всередині організації. Замість скасування прикордонних тарифів ЛААІ розробила більш гнучку систему регіональних пільгових митних зборів та інші форми економічного співробітництва, але не запропонувала графіка переходу до справжнього спільного ринку.

Більш амбіційна програма регіональної економічної інтеграції - проект "Підприємництво для обох Америк", у якому планувалося створити зону вільної торгівлі для всіх держав Північної та Південної Америки. До кінця 1994 р. Бразилія, Аргентина, Парагвай та Уругвай сподівались усунути всі тарифні бар'єри і створити географічно обмежену зону вільної торгівлі. Тарифи належало знизити на 20% на рік до повної відмови від них. Чотири країни сподіваються також на скасування винятків із загального правила і більше розповсюдження у світі ідеї зниження тарифів. Є підстави сподіватися, що ці проміжні кроки полегшать шлях до ширшого співробітництва.

Проект "Підприємництво для обох Америк" - це проект створення союзу на підставі розширення зони вільної торгівлі. Можливість створення такого союзу підкріплена двома чинниками: по-перше, встановленням демократичної форми правління майже в усіх американських країнах і, по-друге, просування до заміни державного протекціонізму політикою лібералізації імпорту та приватизації ресурсів.

Особливості економічної інтеграції в Азії

Основними інтеграційними утвореннями в Азії є Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), яка створена в 1967 р. і включає десять країн (Бруней, Малайзія, М'янма, Індонезія, Таїланд, Сингапур, В'єтнам, Камбоджа, Лаос та Філіппіни) та Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС), засноване в 1989 р.

АСЕАН - це одне із субрегіональних вогнищ інтеграції, націлене на послідовне проходження п'яти етапів інтеграції:

- 1) відкрита економічна асоціація;
- 2) зона вільної торгівлі з відміною тарифів та інших обмежень;
- 3) митний союз зі встановленням єдиних тарифів у торгівлі і в просуванні капі-в талу і праці;
- 4) економічний союз без будь-якої дискримінації з погодженням економічної політики країн-учасниць;
- 5) повна інтеграція з єдиною економічною політикою, спільною валютою та органами наднаціонального регулювання.

Згідно з наведеною класифікацією, зону торгівлі в системі АСЕАН відносять до першого етапу економічної інтеграції. Країни АСЕАН ще не дійшли до створення зони вільної торгівлі, проте вони співробітничать у справі її створення, у тому числі і в галузі зниження тарифів. У 1992 р. її учасники поставили перед собою завдання протягом п'ятнадцяти років створити зону регіональної вільної торгівлі шляхом поетапного зниження тарифів усередині її. Що ж стосується господарського зближення країн АСЕАН, взаємодоповнюваності їх економік, то ці процеси ще не набули широкого розвитку.

Кожна з країн АСЕАН тісно пов'язана з економікою Японії, США та з новими індустріальними державами Азії (Гонконгом, Південною Кореєю, Тайванем). Значна частина їх зовнішньої торгівлі припадає на торгівлю між місцевими філіями японських, американських, канадських, а також тайванських і південнокорейських корпорацій.

Модель інтеграції АСЕАН відрізняється від моделі північноамериканської та західноєвропейської тим, що інтегрування там йшло від створення єдиного ПИНКУ до економічного, валютного та політичного союзу, що супроводжувалося формуванням та зміцненням наднаціональних структур. В АСЕАН же інтеграційні процеси найміцніше охоплюють мікрорівень на основі діяльності ТНК. Так, в усіх країнах АСЕАН на компанії з участю японського капіталу припадає 40-70% виробництва радіоапаратури. З 1994 р. тут

спостерігається різкий стрибок імпорту Японією напівпровідників та утворення спільних підприємств, збудованих у країнах АСЕАН. Японія, яка не є учасницею АСЕАН, досягла надто великого успіху, вкладаючи кошти в економіку країн - учасниць асоціації, використовуючи їх сировину для виробництва готових товарів, котрі реекспортуються в ці самі країни. Це стало приводом для серйозних суперечностей усередині АСЕАН.

Країни АСЕАН намагаються співробітничати в багатьох сферах, включаючи промисловість і торгівлю. У галузі промисловості робиться наголос на реалізацію спільних проектів і створення в різних країнах-учасниках середніх за розмірами галузей. В таких галузях 60% власності контролюється країною-господаркою, а 40% - рештою членів АСЕАН. Так, були реалізовані проекти будівництва заводів по виробництву добрив в Індонезії, Малайзії та ін. До 1983 р. в АСЕАН було створено 15 спільних підприємств, на котрих 40% власності належить приватним компаніям з двох і більше країн - учасниць асоціації. На експорт продукції СП в країни АСЕАН розповсюджуються пільгові митні збори. Базовий договір про торговельні преференції всередині асоціації був схвалений ГАТТ і призвів до деякої лібералізації взаємної торгівлі.

Країни АСЕАН докладають зусиль щодо залучення іноземних інвестицій до регіону. Розроблено план Асеановської інвестиційної зони, який передбачає усунення до 1910 р. внутрішніх перешкод для інвестицій. Інші країни будуть користуватися пільговим режимом з 2020 р. Головна мета - створити єдиний ринок капіталу в АСЕАН. Усі інвестори з країн організації одержують однаковий статус із національними компаніями.

За час свого існування АСЕАН успішно сприяла формуванню субрегіонаї вільної торгівлі. Однак у цілому процес оформлення економічних організацій у цьому регіоні істотно відставав від розвитку подій у Європі та Америці, хоча він і перетворюється на величезного імпортера капіталу.

Найбільшим у світі за територією й населенням інтеграційним угрупованням є Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС). До нього входять 22 держави: Австралія, Бруней, Канада, Китай, Кірибаті, Малайзія, Маршаллові Острови, Мексика, Нова Зеландія, Папуа-Нова Гвінея, Республіка Корея, Сінгапур, США, Тайланд, Тайвань, Філіппіни, В'єтнам, Індонезія, Перу, Чилі, Японія, Росія (з 1997 р.). Частка країн АТЕС у світовому ВВП становить 60%, в світовій торгівлі - 40, у золотовалютних резервах - 80%.

АТЕС являє собою міждержавний форум, що має консультативне спрямування. Головною метою організації є узгодження політики в галузі торгівлі та інвестицій, співробітництво в таких галузях як енергетика, транспорт і телекомунікації, туризм, охорона довкілля. В 1993 р. в межах АТЕС утворено Комітет з торгівлі й інвестицій. Регулюванням підприємницької діяльності відає Тихоокеанський діловий форум і робочі групи. Передбачається створення зони вільної торгівлі до 2020 р.

Серед інших інтеграційних об'єднань Азії й Азіатсько-Тихоокеанського регіону слід назвати:

- "План Коломбо" із спільного економічного й соціального розвитку в Азії й Тихому океані; утворений в 1951 р. і об'єднує 24 держави Південної, Південно-Східної, Східної Азії, а також США, Австралію;

- Асоціацію регіонального співробітництва Південної Азії (СААРК); утворена в 1985 р., об'єднує 7 країн регіону (Бангладеш, Бутан, Індія, Мальдіви, Непал, Пакистан, Шрі-Ланка).

Основні економічні угруповання в Африці

Регіональні інтеграційні процеси розвиваються і на Африканському континенті, котрий має свої географічні, демографічні, економічні, екологічні та соціальні особливості (специфіку). Справа в тому, що Африка - це регіон, який економічно швидко розвивається, де розташовано понад 50 держав з населенням більше ніж 500 млн чоловік, і

знаходиться в безпосередній близькості до Близького Сходу. Більшість молодих африканських держав володіють значним, у своїй більшості не освоєним економічним потенціалом. Це - багаті запаси сировини, сприятливі, як правило, природно кліматичні умови для ведення сільського господарства, значні трудові ресурси. Проте цей потенціал розподілений між африканськими країнами вкрай нерівномірно. Так, основні запаси нафти знаходяться на північному (Єгипет, Лівія, Туніс, Алжир) та західному (Нігерія, Камерун, Конго, Ангола) узбережжях. Густота населення на континенті - 19 чол. на 1 кв. км - одна з найнижчих у світі. Усе це зумовлює істотні відмінності між країнами Африки щодо темпів економічного зростання, рівня розвитку економіки, її структури та зовнішньої торгівлі.

Процес економічного розвитку країн Африки в цілому характеризується суперечливими тенденціями. Після здобуття незалежності в регіоні загострилася суперечність між накопиченням і споживанням: максимізація накопичення і недостатній рівень споживання. Вузкість внутрішніх ринків, зростання соціальної напруженості, дефіцит власних кваліфікованих кадрів, низькі виробнича культура та дисципліна праці - усі ці проблеми, пов'язані з незадовільним станом споживання, стали негативно позначатися на загальній динаміці капітальних вкладень, на їхній структурі. Уповільнився приплив до ключових галузей капіталів, посилилась диспропорціональність розвитку. Усе це позначалося на зниженні темпів економічного зростання.

Особлива роль у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіону належить гірничо-видобувній промисловості. Розвиток виробництва в державах регіону пов'язаний із витратами значних фінансових ресурсів, що визначає зростаючий попит цих країн на капітал. У зв'язку з цим економічний розвиток країн Африки в дедалі зростаючому ступені залежить від падання іноземних позик, а також безоплатної міжнародної допомоги.

Через орієнтованість економік країн Африки на іноземні ринки виключно важлива роль у забезпеченні їх економічного розвитку належить зовнішньоторговельним зв'язкам, а значить, вирішенню питань спільного ринку та ефективному розвитку їхньої зовнішньоекономічної діяльності.

Найбільшою з африканських інтеграційних груп країн є ЕКОВАС (Економічне співтовариство країн Західної Африки). До складу ЕКОВАС входять 16 країн Африки: Бенін, Гамбія, Гана, Гвінея, Ліберія, Малі, Мавританія, Нігерія, Буркіна-Фасо, Кот-д'Івуар, Кабо-Верде, Гвінея-Бісау, Нігер, Сенегал, Сьєрра-Леоне, Того з населенням понад 180 млн чол. і ВВП більше ніж 63 млрд дол. США при 345,4 дол. США на душу населення і 0,6% частки світового експерта.

У складі ЕКОВАС 4 комісії:

1. З торгівлі, мита, імміграції, кредитно-грошової системи та платежів.
2. З транспорту, телекомунікацій та енергетики.
3. З промисловості, сільського господарства та природних ресурсів.
4. Із соціальних та культурних проблем.

Основні зусилля співтовариства спрямовані на ліквідацію внутрішніх тарифів та встановлення єдиного зовнішнього тарифу, що повинно перетворити ЕКОВАС на митним союз на зразок ЄС. Проте надто проблематичним є вихід ЕКОВАС на подібні до ЄС форми інтеграції, оскільки в регіоні існують і інші види міждержавного співробітництва, а також у зв'язку з тим, що у країн-учасниць цієї організації немає зацікавленості в успішнім її діяльності.

В Африці існують також і інші інтеграційні угруповання:

- Митний і економічний союз центральної Африки (ЮДБАК); об'єднує 6 країн: Габон, Камерун, Конго, Центральнаафриканську Республіку, Чад, Екваторіальну Гвінею;
- Спільний ринок Східної і Південної Африки (КОМЕСА); об'єднує 20 країн регіону;
- Південноафриканське співтовариство розвитку (САДК); об'єднує 11 країн регіону.

Інтереси багатьох груп постійно стикаються один з одним. Майже всі групи прагнуть до співробітництва, створюючи ті чи інші форми інтеграції, котра, здебільшого

відбувається на низькому рівні. Африканські країни настільки бідні, а їх економічна активність настільки низька, що бази для їх співробітництва поки що практично немає. Майже всі африканські країни сподіваються насамперед на сільське господарство та природні ресурси як основні джерела доходу і прибутку від експорту. А відтак відсутні серйозні підстави для зниження бар'єрів на шляху просування первинних ресурсів. Промисловість у переважній більшості країн знаходиться на дуже низькому рівні розвитку, а тому скоріше потребує захисту, між відкриття ринків для вільної конкуренції, що суттєво утруднює створення зон вільної торгівлі. Здебільшого існуючі групи намагаються співробітничати в інших сферах, наприклад, у наданні транспортних послуг і розвитку інфраструктури, реалізації дрібних промислових проектів тощо.

Література:

1. Лук'яненко Д.Г., Поручник А.М. та інші. Глобальна економіка ХХІ ст.: людський вимір: Монографія. – К.: КНЕУ, 2008. – 420 с.
2. Международные отношения. Социологические подходы / Ред. П.А. Цыганков. М.: Гардарики, 1998. – 305с.
3. Международные отношения: теории, конфликты, организации: Учебное пособие / Под ред. проф. П.А. Цыганкова. – М.: Альфа-М, 2004. (Серия «Спецкурс»). – 288 с.
4. Міжнародні організації. Навч. посібн./ За ред. О. С. Кучика. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 749 с.
5. Міжнародні організації: Навчальний посібник / За ред. Ю.Г.Козака, В.В.Ковалевського, З. Кутайні – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 440 с.
6. Міжнародні організації: Навчальний посібник / Т. М. Циганкова, Т. Ф. Гордєєва – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2001. – 340 с.
7. Міжнародні організації: Навчальний посібник/ За ред. Ю.Г.Козака, В.В.Ковалевського. – Київ: Центр учбової літератури, 2003. – 401с.
8. www.osce.org – офіційний сайт Організації з Безпеки та Співробітництва в Європі
9. www.asean.org.id – офіційний сайт АСЕАН
10. www.oas.org – офіційний сайт Організації Американських держав
11. <http://csf.colorado.edu/isa/sections/io/> - International Organization Network (інформаційний сайт про діяльність міжнародних організацій).

Інструкційна картка до проведення семінарського заняття № 8 з дисципліни Міжнародні організації

1. Тема заняття : Регіональні інтеграційні угруповання

2. Мета проведення заняття: з'ясувати сутність інтеграційних процесів, розглянути етапи розвитку Європейського Союзу та його сучасний стан, проаналізувати причини виникнення та сучасний стан СНД., визначити причини виникнення локальних утворень на території СНД, визначити особливості розвитку інтеграційних угруповань Азії, Африки та Америки, розкрити етапи та перспективи розвитку кожного з об'єднань.

2.1 Після виконаної роботи студент повинен знати:

- діяльність економічних регіональних організацій європейського регіону;
- основні особливості розвитку організацій в рамках Європейського союзу;
- розвиток економічних регіональних організацій держав Америки ;
- особливості розвитку регіональної економічної інтеграції та її форм в країнах американського регіону.
- специфіку діяльності економічних організацій держав американського регіону;
- розвиток економічних регіональних організацій Азіатсько-Тихоокеанського регіону;

- специфіку діяльності економічних організацій арабських держав;
- розвиток економічних регіональних організацій африканського регіону;

вміти:

- визначати моделі регіональної політики Європейського Союзу в контексті зміцнення транскордонного, транснаціонального і міжрегіонального співробітництва;
- аналізувати роль організацій європейського регіону;
- визначати потенціал участі України у регіональних інтеграційних угрупованнях;
- аналізувати розвиток економічних регіональних організацій держав Америки;
- визначати специфіку діяльності економічних організацій держав американського регіону;
- аналізувати розвиток економічних регіональних організацій Азіатсько-Тихоокеанського регіону;
- визначати специфіку діяльності економічних організацій арабських держав.
- визначати специфіку діяльності економічних організацій африканських держав.

3. План практичного заняття:

І. Питання до обговорення

1. Сутність інтеграційних процесів
2. Регіональні інтеграційні угруповання в Європі
3. Регіональні інтеграційні угруповання в Азії, Північній та Південній Америці, Африці

4. Основні поняття та терміни (тезаурус)

1. Європейський Союз (Євросоюз, ЄС, англ. European Union, EU) — економічний та політичний союз 28 держав-членів, що розташовані здебільшого у Європі.

2. Співдружність незалежних держав (СНД) - міжнародна міжурядова організація субрегіонального характеру, до якої входить більшість держав колишнього СРСР. Створення Співдружності пов'язане з підписанням і ратифікацією Угоди про створення СНД і Протоколу до неї, а також прийняттям 21.12.91 Алматинської декларації. 22.01.93 було прийнято Статут СНД.

3. Організація Чорноморського економічного співробітництва — субрегіональне об'єднання 12 країн Чорноморського регіону, яка створена з метою тісного економічного співробітництва країн-учасниць, вільного пересування товарів, капіталів, послуг і робочої сили і інтеграція економік цих країн в світову економічну систему.

4. Асоціація держав Південно-Східної Азії — геополітична та економічна міжнародна організація, до якої входять 10 країн, розташованих в Південно-Східній Азії.

5. Тематики для рефератів, співдоповідей та повідомлень

1. Європейський Союз: основні цілі й історичні етапи утворення.
2. Європейський Союз: організаційна структура й головні функції.
3. Причини виникнення Європейської асоціації вільної торгівлі.
4. Організація Чорноморського економічного співробітництва: перспективи співробітництва.
5. Співдружність Незалежних Держав: основні проблеми діяльності.
6. Ефективність діяльності ЄвразЕС.
7. Ефективність діяльності СНД.
8. Ефективність діяльності СЕП.
9. Ефективність діяльності ШОС.
10. Міждержавні економічні організації Африки.
11. Північноамериканська асоціація вільної торгівлі.

12. Асоціація держав Південно-Східної Азії.
13. Міждержавні економічні організації країн Латинської Америки.

6. Методичні рекомендації щодо розкриття питань

плану практичного заняття

При підготовці до даного заняття необхідно звернути увагу на засвоєння наступних знань: *Європейський Союз (ЄС)*. Утворення, цілі, принципи та структура діяльності *ЄС. Організації у рамках ЄС*. Європейське економічне співтовариство (ЄЕС), Європейський валютний союз (ЄВС) – Єврозона, Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ), Європейський економічний простір (ЄЕП). Співдружність незалежних Держав (СНД), Організація Чорноморського Економічного Співробітництва (ОЧЕС), ГУАМ. *Економічна інтеграція в Америці*. Особливості та форми економічної інтеграції в країнах американського регіону. Регіональні економічні організації держав Америки. *Економічні організації держав американського регіону*. Організація Американських держав (ОАД), Латиноамериканська економічна система (СЕЛА), Латиноамериканська організація з енергетики (ЛАОЕ), Латиноамериканська асоціація інтеграції (ЛАІ), Карибське співтовариство і Карибський спільний ринок (КАРІКОМ), Організація східнокарибських держав (ОСКД), Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА), Південний спільний ринок (МЕРКОСУР), Андська група. *Економічна інтеграція в Азії і Тихоокеанському регіоні*. Цілі організацій, перші регіональні угруповання в регіоні, регіональні економічні організації держав Азії і Тихоокеанського регіону. *Економічне співробітництво арабських держав*. Організації, що здійснюють економічне співробітництво арабських держав. Регіональні економічні організації арабських держав. Ліга Арабських держав (ЛАД). *Організації у рамках Ліги Арабських Держав*. Рада зі співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ), Рада арабської економічної єдності (РАЕС), Угоди між країнами – членами ЛАД. *Перспективи співпраці України з Арабськими державами*. *Економічна інтеграція в країнах Африки*. Напрямки дій організацій країн Африки. Регіональні економічні організації держав Африки. *Регіональні економічні організації країн Африки*. Організація африканської єдності (АОЄ), Економічне співтовариство держав Західної Африки (ЕКОВАС), Західноафриканський економічний і валютний союз (УЕМОА), Спільний ринок Східної та Південної Африки (КОМЕСА), Південноафриканське співтовариство розвитку (САДК), Митний та економічний союз Центральної Африки (ЮДЕАК).

7. Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу:

1. Що є головною метою Європейського Союзу?
2. Назвіть головні органи ЄС.
3. Якими є основні напрями економічної політики ЄС?
4. З чого складається валютно-кредитна система ЄС?
5. В чому полягає соціальна політика ЄС?
6. За яких обставин утворилася Співдружність Незалежних Держав?
7. Які цілі декларують учасники СНД?
8. В чому полягають проблеми процесу інтеграції в межах СНД?
9. Що таке „Єдиний економічний простір”?
10. Яку позицію займає Україна щодо співпраці в СНД?
11. Що таке ГУАМ, які цілі задекларовано його членами?
12. В чому полягають основна мета і цілі ОЧЕС?
13. Під впливом яких чинників формувалися інтеграційні об’єднання в Азії?
14. Якими рисами характеризується Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС)?
15. Яку політичну й економічну роль відіграють розвинуті держави в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні?

16. Які цілі поставлено перед АСЕАН?
17. Яку еволюцію пройшов процес інтеграції в Північній та Південній Америці?
18. Яку роль відіграє НАФТА в інтеграційних процесах на Американських континентах?
19. Які перспективи має МЕРКОСУР?
20. Яке значення має ЛААІ для успішності процесу інтеграції в Латиноамериканському регіоні?
21. В яких умовах здійснюються інтеграційні процеси в африканських країнах?
22. Які проблеми стоять перед ЕКОВАС?

Тестові завдання щодо перевірки знань студентів:

1. Ідею „Сполучених Штатів Європи” висунув після закінчення Другої Світової війни:
 - а) У. Черчіль;
 - б) Р. Шуман;
 - в) Ш. Де Голль.
2. Організація європейського економічного співробітництва згодом перетворилася на :
 - а) ЄОВС;
 - б) ЄАВТ;
 - в) ОЕСР;
 - г) ЄС.
3. Європейське об'єднання вугілля та сталі заснували (вказіть на цілком вірний склад):
 - а) Франція, Велика Британія, ФРН, Бельгія, Нідерланди, Люксембург;
 - б) Франція, ФРН, Італія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург;
 - в) Франція, ФРН, Іспанія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург;
 - г) Франція, Іспанія, Італія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург.
4. Європейський Союз складається з таких блоків:
 - а) ЄОВС, ЄЕС, Євратом;
 - б) ЄОВС, ЄАВТ, ЄЕП;
 - в) ЄЕС, Євратом, ЕКОСОК.
5. Європейський Союз засновано за угодою:
 - а) Шенгенською;
 - б) Маастріхтською;
 - в) Амстердамською.
6. Серед наведених головних органів Європейського Союзу знайдіть один, який є не головним, а спеціалізованим:
 - а) Європейська рада;
 - б) Європейський парламент;
 - в) Рахункова палата;
 - г) Рада Європейського Союзу;
 - д) Європейська комісія;
 - е) Європейський суд.
7. Для підтримки аграрного сектора країн ЄС утворено фонд:
 - а) ФЕОГА;
 - б) МІНЕКС;
 - в) СТАБЕКС.
8. Сучасна валютна система ЄС ґрунтується на:
 - а) ЄВІ;
 - б) ЄВС;
 - в) ЄСЦБ;
 - г) ЄІБ.
9. Європейський фонд розвитку (ЄФР) утворено для надання до допомоги:
 - а) країнам-членам ЄС;
 - б) країнам, що розвиваються;

- в) країнам з перехідною економікою.
- 10. Європейська асоціація вільної торгівлі складається з:
 - а) Швеція, Данія, Швейцарія, Фінляндія;
 - б) Швеція, Швейцарія, Норвегія, Фінляндія;
 - в) Швейцарія, Норвегія, Ісландія, Ліхтенштейн;
 - г) Норвегія, Ірландія, Швеція, Люксембург.
- 11. СНД складається з:
 - а) 9-ти держав;
 - б) 12-ти держав;
 - в) 15-ти держав;
 - г) 16-ти держав.
- 12. Вищим органом СНД є:
 - а) Рада голів держав;
 - б) Рада голів урядів;
 - в) Координаційно-консультативний комітет;
 - г) Міжпарламентська асамблея.
- 13. Членами ЄврАзЕС є:
 - а) Росія, Україна, Білорусь, Казахстан, Киргизстан;
 - б) Росія, Україна, Білорусь, Казахстан, Таджикистан;
 - в) Росія, Білорусь, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан;
 - г) Росія, Білорусь, Казахстан, Азербайджан, Киргизстан.
- 14. Позиція України полягає в тому, щоб надати СНД статусу:
 - а) зони вільної торгівлі;
 - б) митного союзу;
 - в) спільного ринку;
 - г) економічного союзу.
- 15. До ОЧЕС входять країни, які також є членами:
 - а) СНД, ГУАМ, ЄврАзЕС;
 - б) СНД, ГУАМ, ЄС;
 - в) СНД, ЄАВТ, ЄС.

8.Рекомендована література

1. Міжнародні організації. Кредитно-модульний курс.: 3-тє вид.перероб.та доп. Навч. посіб. / За ред.. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Логвинової Н.С., - К.: Центр учбової літератури, 2011. – 344 с.
2. Кучик О. С., Суховолець І. Р., Сельмах А. Б., Литвин Г., Тюшка А. Міжнародні організації: навч. посібник / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Факультет міжнародних відносин / О.С.Кучик (ред.). — 2-е вид., переробл. і доп. — К. : Знання, 2007. — 749с.
3. Данилюк Н.І., Омельченко Р.В.Механізми економічної конвергенції України та ЄС. Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 203: В 5 т. Том III – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. – С. 777-795.
4. План дій «Україна - Європейський Союз», Європейська політика сусідства, схвалений Кабінетом Міністрів України 12.02.2005 року.
- 5.Сайт Організації американських держав [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oas.org/en/default.asp>.
- 6.Сайт Латиноамериканської асоціації інтеграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aladi.org/>
- 7.Сайт Південного спільного ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mercosur.int/>
- 8.Сайт Міжамериканського банку розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.iadb.org/

9. Сайт Карибського банку розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.caribank.org/
10. Сайт Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.europa.eu.int.
11. Сайт Європейського агентства офіційних публікацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: eur-ops.eu.int
12. Сайт Комісії Європейських Співтовариств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.eur.ru
13. Сайт Виконавчого Комітету СНД [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cis.minsk.by/>

Тема №9

Тема: Участь України в міжнародних організаціях

Ключові поняття: Організації глобального типу; співробітництво України з МВФ, Світовим банком і ЄБРР; відносини України зі СОТ; регіональні організації; діяльність України в СНД, ОЧЕС і ГУАМ; євро регіони, НАТО.

Мета та завдання: з'ясувати діяльність України в організаціях глобального типу, розглянути співробітництво України з МВФ, СБ, СОТ, визначити участь України у регіональних інтеграційних угрупованнях, проаналізувати європейський вибір України, визначити конструктивне партнерство України з НАТО

План лекційного заняття:

1. Україна в організаціях глобального та регіонального типу ООН.
2. Членство України в Раді Європи.
3. Участь України в Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ).
4. Взаємовідносини Україна – ЄС.
5. Україна - Світова Організація Торгівлі (СОТ).
6. Співробітництво в рамках Організації Економічного співробітництва та розвитку.
7. Співробітництво в рамках Організації Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС).
8. Розвиток конструктивного партнерства України з НАТО.

1. Україна в організаціях глобального та регіонального типу

ООН

З моменту проголошення Україною незалежності розпочався якісно новий період її діяльності в ООН, яку було визначено одним із пріоритетних напрямів зовнішньої політики.

Україна у 1945 р. стала однією з держав-співзасновниць ООН, що було визнанням внеску українського народу у перемогу над фашизмом та зміцнення миру в усьому світі. Делегація України взяла активну участь у конференції у Сан-Франциско, зробивши вагомий внесок у розробку Статуту ООН. Глава делегації України на конференції у Сан-Франциско, Міністр закордонних справ УРСР Д.Мануїльський головував у Першому комітеті, де були розроблені Преамбула та Глава 1 "Цілі та принципи" Статуту. Україна в числі перших підписала Статут і ввійшла в групу з 51 держави-засновниці ООН.

До 1991 р., перебуваючи у складі Радянського Союзу, Україна мала в ООН власне представництво на рівні де-юре незалежної країни. Незважаючи на проведення єдиної радянської зовнішньої політики, протягом понад чотирьох десятиліть трибуна ООН залишалась чи не єдиним вагомим міжнародним засобом, завдяки якому світова громадськість дізнавалась про Україну. Фактор багаторічного членства України в ООН позитивно вплинув на процес міжнародного визнання її незалежності в 1991 р.

Упродовж понад 60-річної історії членства в Організації Україна неухильно дотримується цілей та принципів Статуту ООН, робить суттєвий вклад у її діяльність у сферах підтримання міжнародного миру та безпеки, роззброєння, економічного та соціального розвитку, захисту прав людини, зміцнення міжнародного права тощо.

З моменту проголошення Україною незалежності розпочався якісно новий період її діяльності в ООН, яку було визначено одним із пріоритетних напрямів зовнішньої політики.

Україна бере активну участь у всіх напрямках діяльності ООН, найважливішими з яких є підтримання міжнародного миру та безпеки та зміцнення верховенства права у міжнародних відносинах, розвиток співробітництва у вирішенні проблем соціально-економічного та гуманітарного характеру, забезпечення прав людини.

Україна надає особливого значення діяльності ООН з підтримання міжнародного миру та безпеки, розглядаючи участь у ній як важливий чинник своєї зовнішньої політики. Починаючи з липня 1992 р. Україна виступає активним контрибутором військових підрозділів та персоналу до операцій ООН з підтримання миру (ОПМ). Станом на березень 2013 року 538 військовослужбовців ЗСУ та співробітників органів внутрішніх справ України беруть участь у 7-ми ОПМ ООН: у ДРК, на Кіпрі, у Косово, Кот д'Івуарі, Ліберії, Судані та Південному Судані. За цим показником Україна посідає 5-е місце серед країн Європи.

Співпраця з ООН в галузі роззброєння зосереджується на зміцненні міжнародних інструментів і режимів в сфері контролю над озброєннями, нерозповсюдження зброї масового знищення, дотриманні санкційних режимів Ради Безпеки ООН.

Виходячи з нагальної необхідності розробки світовою спільнотою ефективних заходів боротьби з тероризмом, Україна приєдналася до глобальної антитерористичної коаліції, підтвердила свою готовність докласти максимальних зусиль до спільної боротьби з міжнародним тероризмом, насамперед у рамках ООН.

Україна активно долучається до діяльності органів ООН у правозахисній сфері: двічі (2006-2008 та 2008-2011 рр.) входила до складу новоствореного правозахисного органу - Ради ООН з прав людини та бере активну участь у роботі Ради як спостерігач. У травні 2008 р. та жовтні 2012 р. у рамках Ради Україна успішно пройшла Універсальний періодичний огляд ситуації у галузі прав людини в країні, підсумки якого затверджені 14 березня 2013 р. під час 22-ї сесії Ради.

Наша держава є стороною основних міжнародних договорів у сфері захисту прав людини. Як сторона зазначених документів Україна на регулярній основі подає на розгляд відповідних конвенційних органів національні доповіді щодо виконання зобов'язань згідно з цими договорами. Рекомендації, які виносяться за результатами розгляду доповідей України, опрацьовуються відповідними національними установами з метою визначення заходів, спрямованих на їх виконання.

Україна є учасницею більшості універсальних міжнародних договорів, депозитарієм яких виступає Генеральний секретар ООН.

За роки незалежності делегації нашої держави на чолі з Президентом України брали участь у Спеціальному урочистому засіданні Генеральної Асамблеї (ГА) ООН з нагоди 50-річчя заснування Організації (1995 р.), у роботі 49-ї (1994 р.) та 52-ї (1997 р.) сесій ГА ООН, 19-й спеціальній сесії ГА ООН з питань екології, присвяченій питанням п'ятирічного огляду рішень "Саміту планети Земля" (т.зв. «Ріо+5», 1997 р.), Саміті Тисячоліття ООН (2000 р.), Всесвітньому саміті зі сталого розвитку (м. Йоганнесбург, ПАР, 2002 р.), 58-й сесії ГА ООН та засіданні високого рівня з огляду прогресу у здійсненні Декларації про відданість справі боротьби з ВІЛ/СНІД (2003 р.), Всесвітньому Саміті 2005 (2005 р.), засіданні високого рівня з огляду прогресу у здійсненні Цілей розвитку тисячоліття (2010 р.), 63-й (2008 р.) – 67-й (2012 р.) сесіях ГА ООН.

Протягом 1994-2013 рр. відбулось чотирнадцять зустрічей Президентів України з Генеральними секретарями ООН. Проведення у 2010-2012 роках семи зустрічей Президента України В.Ф.Януковича з Бан Кі-муном свідчить про безпрецедентно високу динаміку діалогу Україна-ООН на найвищому рівні, створює сприятливе політичне підґрунтя для просування інтересів України в ООН. За час членства України в ООН генеральні секретарі Організації відвідували Україну шість разів: У Тан (1962 р.), Курт Вальдхайм (1981 р.), Перес де Куельяр (1987 р.), Бутрос Бутрос-Галі (1993 р.), Кофі Аннан (2002 р.), Бан Кі-мун (2011 р.)

У 1997 р. колишнього Міністра закордонних справ України Г.Й.Удовенка було обрано на посаду Голови 52-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН - найвищу керівну посаду в ООН. Зазначена сесія ГА ООН увійшла в історію як «сесія реформ», на якій було схвалено всеохоплюючу програму широкомасштабного реформування Організації.

7 вересня 2000 р. за ініціативи України відбулося засідання Ради Безпеки ООН на рівні глав держав та урядів (Саміт РБ ООН) з питання “Забезпечення ефективної ролі Ради Безпеки у підтриманні міжнародного миру та безпеки, особливо в Африці”. Це засідання РБ надало потужного імпульсу зусиллям, спрямованим на зміцнення головних засад системи колективної безпеки та реформування політики ООН у галузі миротворчих операцій.

Наша країна була ініціатором проведення Спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН з питань ВІЛ/СНІД (червень 2001 р.), яка визначила пріоритетні напрямки активізації боротьби світової спільноти з цією епідемією.

За час свого членства в ООН Україна тричі обиралася непостійним членом Ради Безпеки (1948-1949, 1984-1985, 2000-2001 рр.), шість разів - членом Економічної і Соціальної Ради (востаннє на період 2010-2012 рр.). Наша держава прагне набути непостійного членства у складі РБ ООН на період 2016-2017 рр., висунула свою кандидатуру на обрання до ЕКОСОП на період 2019-2021 рр.

У 2013 році Україна є членом наступних керівних органів ООН та спеціалізованих установ системи ООН: Комісії ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) (2010-2014 рр.), Комісії із соціального розвитку (2012-2015 рр.), Комісії з наркотичних засобів (2012-2015 рр.), Комітету з внесків (2013-2015 рр.), Виконавчої ради Структури ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок «ООН-Жінки» (2011-2013 рр.), Комітету з інформації (2013-2014 рр.), Ради Організації ООН з промислового розвитку (ЮНІДО) (2010-2013 рр.), Адміністративної ради та Ради поштової експлуатації Всесвітнього поштового союзу (2013-2016 рр.), Програмного та бюджетного комітетів Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ). Постійний представник України при ООН обраний Головою Шостого комітету (правові питання) 67-ї сесії ГА ООН (2012-2013 рр.), Україна Віце-головує в Асамблеї Міжнародної морської організації, представник нашої держави входить до складу Міжнародного трибуналу з морського права (2011-2021 рр.).

Представники України також входили до складу керівних органів Програми розвитку ООН та Фонду ООН у галузі народонаселення (Виконавчої ради ПРООН/ЮНФПА/ЮНОПС), Дитячого фонду ООН (Виконавчої ради ЮНІСЕФ), Всесвітньої туристичної організації (Виконавчої ради ЮНВТО), Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (Виконавчої ради ЮНЕСКО), Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (Рада ФАО), Всесвітньої продовольчої програми ООН (Виконавча Рада ВПП).

Україна бере участь у діяльності Європейської економічної комісії ООН, спрямованій на зміцнення регіонального співробітництва у сфері енергетики, транспорту, екології, економічної інтеграції. ЄЕК ООН є для нашої країни одним із важливих джерел технічної допомоги у вищевказаних галузях. На періоди 2002 – 2003 та 2007 – 2008 рр. Постійний представник України у Женеві обирався заступником Голови ЄЕК ООН. Представники України працюють у складі Бюро комітетів ООН: екологічної політики (КЕП) та сталої енергетики (КСЕ).

Здійснюється ефективна взаємодія України зі спеціалізованими установами ООН з багатьох питань глобального порядку денного, включаючи боротьбу з бідністю, охорону навколишнього середовища, вдосконалення системи охорони здоров'я тощо. Важлива роль у здійсненні цієї взаємодії належить Офісу ООН в Україні (www.un.org.ua), який забезпечує реалізацію проектів Програми розвитку ООН в Україні (ПРООН), активно співпрацюючи з Міністерством економічного розвитку і торгівлі, Міністерством екології та природних ресурсів, Міністерством у справах сім'ї, молоді та спорту, іншими українськими відомствами. Крім ПРООН, Офіс координує діяльність в Україні Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), МАГАТЕ, МОП, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ), Об'єднаної програми ООН з

питань ВІЛ/СНІД (ЮНЕЙДС), Управління ООН з наркотиків і злочинності, ЮНЕСКО та ЮНІСЕФ.

Розвивається активна співпраця України з Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ). Регіональне представництво УВКБ в Білорусі, Молдові та Україні у партнерстві з Державною міграційною службою України фінансує та реалізує в нашій країні низку проектів в міграційній сфері. Україна виступає за неухильне дотримання міжнародних зобов'язань та забезпечення ефективної реалізації національного законодавства у сфері захисту прав біженців. В Україні здійснюється послідовна робота зі зміцнення законодавчої бази, вдосконалення системи державного управління міграційними процесами відповідно до міжнародних стандартів. Зміни, внесені до законодавства України протягом останніх років заклали належні умови для створення системи притулку в Україні відповідно до міжнародних стандартів.

Значна увага приділялася розвитку співпраці з Управлінням ООН з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН). У травні 2012 року за сприяння УНЗ ООН в Україні відбулася Міжнародна конференція „Українське суспільство і наркотики: вибудова нового стратегічного підходу”, в якій взяли участь Заступник Генсекретаря ООН, Виконавчого директора УНЗ ООН, а також провідні міжнародні експерти.

2. Членство України в Раді Європи

Рада Європи (РЄ) – найстаріша загальноєвропейська організація, яка була створена 5 травня 1949 року з метою «досягнення більшого єднання між її членами для збереження і втілення у життя ідеалів і принципів, які є їх спільним надбанням, сприяння їх економічному та соціальному прогресу». Основною статутною умовою для приєднання країн до РЄ є визнання державою-кандидатом принципу верховенства права, її зобов'язання забезпечити права та основоположні свободи людини всім особам, які знаходяться під її юрисдикцією. Вступ країни до РЄ свідчить про її демократичний вибір, спрямованість на захист прав людини та зміцнення демократичних інститутів.

Саме тому 14 липня 1992 р. Україна заявила про своє бажання приєднатися до РЄ. 9 листопада 1995 р. відбулася урочиста церемонія вступу України до РЄ, у Страсбурзі на площі перед Палацом Європи було піднято Державний прапор України.

Україна зацікавлена у посиленні ролі Ради Європи в процесах європейської інтеграції та підвищення її міжнародного авторитету. При цьому у рамках РЄ наша держава виходить з необхідності захисту національних інтересів та довгострокового стратегічного бачення власної європейської перспективи.

Головування України в Комітеті міністрів РЄ (11 травня – 7 листопада 2011 року). У рамках 121-го засідання Комітету міністрів Ради Європи (м. Стамбул, 11 травня 2011 р.) Україна представила Програму свого головування, спрямовану на реалізацію трьох основних пріоритетів: захист прав дітей, права людини та верховенство права в контексті демократії і стабільності в Європі, а також зміцнення та розвиток місцевої демократії.

Важливим елементом забезпечення злагодженості зусиль країн-членів та забезпечення поступальності у реалізації цілей Ради Європи стала домовленість між Україною, Великою Британією та Албанією щодо взаємодії в імплементації таких спільних пріоритетів: реформа Ради Європи, просування Інтерлакенського процесу та реформування Європейського суду з прав людини, а також розвиток місцевої і регіональної демократії.

По суті намір трьох послідовних головувань розвивати спільні пріоритети був вперше реалізований у практиці Ради Європи саме під час українського головування, ставши безпрецедентною подією в історії Організації.

Головування України у Комітеті міністрів – керівному органі Ради Європи стало дійсно історичною подією, яка відбулася вперше за 16 років членства нашої держави у цій Організації.

Воно співпало з ювілейною датою Незалежності України і в історичній перспективі зможе знову повторитися приблизно лише через 23 роки.

У сучасній історії Ради Європи Україна залишиться державою, яка зробила значний внесок в адаптацію цієї Організації до динамічного двадцятого століття.

Успішне завершення українського головування у Комітеті міністрів сприяло зміцненню позицій нашої держави в Раді Європи.

Позитивний досвід головування України у Комітеті міністрів Ради Європи підтвердив міжнародний імідж нашої держави як активного та відповідального учасника міжнародних відносин, який робить свій помітний внесок у розвиток сучасних європейських процесів. Це набуває особливого значення з огляду на майбутнє головування нашої держави в Організації з безпеки і співробітництва в Європі (2013 рік).

Відповідно до Статуту РЄ, Україна представлена у всіх головних органах РЄ. Міністр закордонних справ нашої країни К.І.Грищенко представляє нашу державу у Комітеті міністрів Ради Європи (КМ РЄ) - керівному органі цієї Організації.

Постійне представництво України при Раді Європи на чолі з Надзвичайним та Повноважним Послом України М.С.Точицьким забезпечує представництво нашої держави у повсякденній роботі КМ РЄ, його комітетів та робочих груп.

У Парламентській асамблеї Ради Європи (ПА РЄ), яка визначає основні напрямки діяльності Організації та має консультативний статус, наша держава представлена Постійною делегацією Верховної Ради України у складі 24 народних депутатів (12 основних членів та 12 їх заступників). Очолює делегацію народний депутат України І.В. Попеску.

ПА РЄ є форумом, де українські парламентарі мають можливість брати участь у розробці концептуальних основ діяльності РЄ шляхом підготовки відповідних доповідей.

Рада Європи завжди визнавала значимість демократичних засад на місцевому і регіональному рівнях. Захист та зміцнення органів місцевої і регіональної влади є одним з ключових пріоритетів діяльності Організації і, зокрема її Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи (КМРВ РЄ). Конгрес є консультативним органом. Згідно з Статутом, він представляє місцеві і регіональні органи влади країн-членів Ради Європи. 24 представники України на чолі із Дніпропетровським міським головою І.Куліченком входять до складу делегації України у КМРВ РЄ. Завдяки участі у роботі Конгресу, делегація України бере участь в обговоренні спільних проблем та обміні досвідом на рівні представників органів місцевої і регіональної влади європейських країн та своєю діяльністю забезпечує вплив України на розвиток місцевої демократії на загальноєвропейському рівні. На посаду Президента Палати регіонів Конгресу обрано депутата Чернігівської обласної ради Н.Романову.

У рамках РЄ діє одна із найефективніших міжнародних інституцій із захисту прав людини – Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ). До компетенції Суду належить розгляд справ на основі індивідуальних звернень фізичних осіб, груп осіб або недержавних організацій про порушення державою-учасницею Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ) їх прав, гарантованих цією Конвенцією.

Україна підписала ЄКПЛ 9 листопада 1995 року. Після її ратифікації Верховною Радою України 17 липня 1997 року та з набранням нею чинності для України наша держава визнала для себе обов'язковою юрисдикцію ЄСПЛ. Суддею від України у рамках квітневої сесії ПА РЄ 2010 року було обрано Г.Юдківську.

Серед основних питань, що є причиною звернень українських громадян до ЄСПЛ є такі:

- невиконання або тривале виконання рішень національних судів;
- надмірна тривалість провадження досудового слідства у кримінальних справах і судового розгляду цивільних, кримінальних, господарських та адміністративних справ;
- незабезпечення права на належний судовий захист, неефективність розслідування кримінальних справ правоохоронними органами за скаргами на неналежне поведіння з боку представників органів держави;

- порушення майнових прав;
- неналежні умови тримання та лікування осіб, які перебувають під вартою.

Іншим практичним внеском у підтримання та розвиток співпраці України і РЄ та забезпечення активної ролі нашої держави у стандартотвірчій діяльності Організації роблять українські фахівці, які представляють Україну у численних профільних міжурядових експертних комітетах РЄ.

Важливим практичним інструментом співробітництва нашої держави з Радою Європи є План дій Ради Європи для України на 2011-2014 рр., затверджений на засіданні Комітету міністрів РЄ 6 липня 2011 р. Презентація цього документу відбулася у Києві 16 вересня 2011 р. за участю Голови Комітету міністрів Ради Європи, Міністра закордонних справ України К.І.Гриценка та Генерального секретаря РЄ Т.Ягланда. План дій спрямований, насамперед, на підтримку демократичних реформ в Україні та надання сприяння нашій державі у процесі виконання своїх зобов'язань, взятих при вступі до Ради Європи.

План дій РЄ є найбільшим в Раді Європи за обсягом та змістом комплексом проектів та програм для країни-члена РЄ, його бюджет складає орієнтовно 23 млн. євро. Більшість проектів в рамках Плану дій фінансується Європейським Союзом.

10 вересня 2012 року в Україні відбулась Конференція з огляду першого року реалізації Плану дій Ради Європи для України на 2011-2014 роки, у якій взяли участь Міністр закордонних справ України К.І.Грищенко та Генеральний секретар Ради Європи Т.Ягланд. Під час виступу на Конференції Міністр підкреслив, що українська сторона налаштована максимально використовувати експертний потенціал Ради Європи для втілення в Україні як існуючих загальноєвропейських стандартів, так і тих, що розробляються Радою Європи.

Зі свого боку Генеральний секретар Ради Європи Т.Ягланд підтвердив готовність Ради Європи і надалі сприяти Україні у втіленні важливих перетворень. Сторони були одностайні у тому, що забезпечення успішної реалізації Плану дій є спільною відповідальністю України і Ради Європи.

3. Участь України в Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ)

Україна є учасницею Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) з 30 січня 1992 року. Нарада з безпеки та співробітництва в Європі (НБСЄ), що проходила з 3 липня 1973 р. по 1 серпня 1975 р. за участю 33-х європейських держав, США і Канади, завершилася підписанням главами держав і урядів у Гельсінкі Заключного акту, який став довгостроковою програмою дій із будівництва єдиної, мирної, демократичної і процвітаючої Європи.

Гельсінкський Заклучний Акт 1975 року, який визначив засади співробітництва держав в Європі, став першим міжнародним документом, який визнав захист прав людини та основних свобод предметом міжнародної уваги. ОБСЄ була заснована у розпал «холодної війни» як важливий багатосторонній форум для діалогу та співробітництва між Сходом та Заходом.

Сьогодні ОБСЄ є найбільшою регіональною організацією, яка об'єднує 56 держав Європи, Центральної Азії та Північної Америки для розвитку політичного діалогу та співробітництва у сфері безпеки в усіх її вимірах - військово-політичному, економіко-довкільному та гуманітарному.

Одностайно ухвалене Радою Міністрів ОБСЄ у листопаді 2010 р. рішення про головування України в ОБСЄ в 2013 році стало визнанням ролі нашої держави у зміцненні регіональної безпеки і стабільності, а також здатності української дипломатії очолити переговорний процес з питань удосконалення безпеки в регіоні її відповідальності від Ванкувера до Владивостока.

Україна як позаблокова держава й надалі відіграватиме конструктивну об'єднуючу роль у безпековому діалозі, що відбувається на платформі ОБСЄ, з урахуванням інтересів

усіх держав регіону відповідальності Організації, і займатиме виважену позицію при розгляді найбільш гострих питань порядку денного Організації. Українське Головування спрямовуватиме зусилля на підвищення ефективності ОБСЄ у вирішенні найнагальніших завдань, які стоять перед цією Організацією.

У контексті підготовки до Головування, українською стороною було розпочато здійснення організаційно-технічних заходів, спрямованих на забезпечення необхідних ресурсів, професійну підготовку кадрів, налагодження механізму взаємодії з іншими причетними до головування центральними органами виконавчої влади тощо.

З входженням України з 1 січня 2012 року до Трійки ОБСЄ розпочалася активна фаза підготовки нашої держави до Головування в Організації у 2013 році і в першу чергу формування пріоритетів майбутнього Українського головування.

Протягом першого кварталу 2012 року особлива увага зосереджуватиметься на завершенні здійснення організаційних заходів у зв'язку з підготовкою до Головування в ОБСЄ, зокрема, зважаючи на додаткові функції, які було покладено на Україну із входженням до Трійки ОБСЄ. Так, із входженням до Трійки на Україну покладено функції головування протягом 2012 року в Контактній групі з питань співробітництва із середземноморськими партнерами ОБСЄ, а з 1 жовтня 2012 року до 30 вересня 2013 року - Консультативного комітету з питань менеджменту та фінансів Постійної Ради ОБСЄ (ККМФ).

Серед пріоритетів діяльності України в ОБСЄ слід відзначити:

- зміцнення потенціалу ОБСЄ як платформи для політичного діалогу та інструменту раннього попередження, запобігання конфліктам, врегулювання кризових та конфліктних ситуацій та постконфліктного відновлення;
- сприяння процесу пошуку моделей мирного врегулювання Придністровського конфлікту;
- забезпечення посередницької ролі ОБСЄ у контексті зближення позицій сторін в рамках врегулювання Грузинського та Нагірно-Карабахського конфліктів;
- посилення потенціалу ОБСЄ у боротьбі з транснаціональними викликами та загрозами безпеці (боротьба з проявами тероризму, незаконним обігом наркотиків, організованою злочинністю, протидія загрозам, що надходять з кіберпростору);
- підвищення ефективності роботи ОБСЄ, удосконалення роботи польових операцій ОБСЄ, зміцнення аналітичного потенціалу Організації, забезпечення дотримання принципу географічної рівності у кадровій політиці.
- подальша розбудова та зміцнення в рамках ОБСЄ діалогу з питань енергетичної безпеки на основі завдань, визначених главами держав та урядів держав – учасниць в ході Астаниського Саміту ОБСЄ.

Україна приділяє також особливу увагу питанням розвитку співробітництва між державами – учасницями у сфері захисту навколишнього середовища, протидії торгівлі людьми, просуванню терпимості і недискримінації, утвердженню свободи слова, проблемам національних меншин у міждержавних відносинах.

Важливим прикладом практичної користі участі України в ОБСЄ є реалізація спільного проекту з утилізації 16,5 тис. тонн високотоксичного компоненту рідкого ракетного палива «меланж», які залишилися у спадок від колишнього СРСР.

З серпня 1994 р. в Україні діяла Місія ОБСЄ в Україні, яка основну увагу зосереджувала на питаннях стабілізації ситуації в Автономній Республіці Крим. У 1999 р. у зв'язку з виконанням свого мандата Місія ОБСЄ в Україні завершила свою роботу. Це стало першим в історії Організації випадком, коли польова операція ОБСЄ припинила своє існування саме завдяки успішному виконанню покладених на неї завдань.

У червні 1999 р. Координатор проектів ОБСЄ в Україні був створений як нова форма співробітництва між Організацією та Україною. Нормативна основа діяльності Координатора складається з його мандата, який був затверджений рішенням Постійної Ради ОБСЄ і продовжується кожні півроку, а також з Меморандуму про взаєморозуміння

між Урядом України та ОБСЄ від 13 липня 1999 року (ратифікований Верховною Радою України 10 лютого 2000 року). Діяльність Координатора полягає у адмініструванні проектів, які розробляються відповідно до пріоритетів, визначених українською стороною, і здійснюються спільно із зацікавленими державними установами і громадянським суспільством. На найближчу перспективу Координатором планується реалізація проектів в Україні за такими напрямками:

Демократизація та належне управління:

- захист основних свобод і прав людини;
- розвиток громадянського суспільства;
- захист свободи ЗМІ, підтримка та покращення етичних стандартів у сфері української журналістики;
- допомога у зміцненні виборчих процесів в Україні;
- проблематика саморегулювання відносин між регуляторними органами та електронними ЗМІ;
- забезпечення свободи зібрання і асоціації;
- захист права на свободу пересування.

Верховенство права та права людини:

- подальше зміцнення верховенства права в Україні;
- зміцнення потенціалу державних органів і громадських організацій у сфері боротьби з торгівлею людьми;
- допомога жертвам, постраждалим від торгівлі людьми;
- протидія насильству в сім'ї;
- захист прав людини в місцях обмеження/позбавлення волі;
- запобігання та боротьба з корупцією в Україні;
- підтримка розвитку адміністративної юстиції; удосконалення якості юридичної освіти в Україні;
- підвищення рівня правової обізнаності стосовно прав людини та механізмів її захисту;

Економіка, довкілля та військово-політична сфера:

- підвищення ефективності роботи Державної прикордонної служби України;
- утилізація боєприпасів (надання допомоги Уряду України в реабілітації територій, забруднених вибухонебезпечними залишками минулих війн біля міст Керч, Севастополь і Біла Церква; проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення з метою запобігання загибелі від впливу вибухонебезпечних предметів, що залишилися на території України з часів минулих війн) та охорона навколишнього середовища (утилізація рідкого ракетного палива типу «меланж»);
- допомога у соціальній адаптації колишніх військовослужбовців; підвищення ефективності роботи органів місцевого самоврядування України та впровадження енергозберігаючих ініціатив на регіональному рівні;
- підтримка екологічної освіти в Україні тощо.

Україна також активно співпрацює з інститутами Організації, насамперед, з Верховним комісаром ОБСЄ у справах національних меншин, Бюро демократичних інститутів і прав людини та Представником ОБСЄ з питань свободи ЗМІ.

Взаємодія з Верховним комісаром ОБСЄ у справах національних меншин здійснюється в контексті розробки законодавства України в сфері захисту прав раніше депортованих осіб та мовної політики, а також питань національних меншин у двосторонніх відносинах України з іншими державами. Українська сторона підтримує конструктивний діалог з Представником ОБСЄ з питань свободи слова в процесах подальшого зміцнення свободи слова в Україні.

Бюро демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ (БДПІЛ), яке, серед іншого, займається спостереженням за виборами в державах-учасниках ОБСЄ, здійснювало моніторинг виборчих процесів в Україні, починаючи з 1998 року.

Продовжується також активне співробітництво із Спеціальним представником ОБСЄ з питань боротьби з торгівлею людьми в контексті залучення ОБСЄ до реалізації державної програми боротьби з торгівлею людьми.

Українська сторона підтримує високий рівень співпраці з Координатором діяльності ОБСЄ сферах економіки та довкілля у напрямку розвитку цієї складової забезпечення регіональної безпеки.

4. Взаємовідносини Україна - ЄС

Угода про партнерство та співробітництво (УПС) (підписана 16.06.1994 р., набрала чинність 1 березня 1998 р., термін дії – 10 років);

5 березня 2007 року Україна та ЄС розпочали переговорний процес щодо укладення нової угоди, яка після Дванадцятого саміту Україна – ЄС (9 вересня 2008 р., м. Париж, Франція) носить назву «Угода про асоціацію» між Україною та ЄС. На період до набрання чинності Угодою про асоціацію щороку автоматично продовжується дія УПС.

Основними інститутами співробітництва є:

1. Саміт Україна - ЄС за участю Президента України та делегації ЄС у складі: Президента Європейської Ради; Голови Європейської Комісії (ЕК), та під час т.зв. перехідного періоду (зокрема, протягом 2010 року), представники країн, що головує у Раді міністрів ЄС, можуть включатися до делегації ЄС (насамперед, у випадках проведення саміту на території їхньої країни).

2. Рада з питань співробітництва за участю Прем'єр-міністра України та делегації ЄС у складі (на 14 засіданні Ради): Високого представника ЄС у закордонних справах і безпековій політиці / Віце-президента Європейської Комісії, члена ЕК з питань розширення та Європейської політики сусідства, та Державного секретаря у справах ЄС міністерства закордонних справ країни, що головує в ЄС.

3. Комітет та галузеві підкомітети з питань співробітництва; Комітет парламентського співробітництва (КПС) за участю голів Комітету ВРУ з питань європейської інтеграції та Делегації Європейського Парламенту до КПС;

Значний позитивний політичний вплив на розвиток відносин між Україною та ЄС мало розширення ЄС у 2004 році, завдяки якому до складу Євросоюзу увійшли безпосередні сусіди та традиційні партнери України, інтересам яких відповідає подальше наближення України до ЄС.

Влітку 2004 року Європейський Союз започаткував реалізацію Європейської політики сусідства, яка охопила східне та південне коло сусідніх з ЄС країн. Усвідомлення неадекватності ЄПС та жорстка позиція України щодо її неприйнятності (передусім через її позиціонування як альтернативи політиці розширення) сприяли тому, що всередині ЄС почалися пошуки шляхів визначення для України нового статусу в стосунках з ЄС, про що свідчить ініційована навесні 2008 року Польщею та Швецією зовнішньополітична ініціатива «Східне партнерство», установчий саміт якої відбувся 7 травня 2009 р. в м. Прага.

На відміну від Європейської політики сусідства, «Східне партнерство» є доповненням до двостороннього формату відносин між ЄС та державами-партнерами. У випадку України такі двосторонні відносини з ЄС є більш амбітними за «Східне партнерство» у кількох ключових сферах. Разом з цим, особливий інтерес для України становлять такі елементи «Східного партнерства» (СхП):

- програма Всеохоплюючої інституційної розбудови (в рамках двостороннього виміру СхП);
- сприяння регіональному розвитку на основі політики регіонального вирівнювання Європейського Союзу (в рамках двостороннього виміру СхП);
- створення інтегрованої системи управління кордонами згідно зі стандартами

ЄС (у контексті реалізації відповідної багатосторонньої ініціативи-флагмана в рамках тематичної платформи «Демократія, належне врядування та стабільність»);

- поглиблення інтеграції у сфері енергетичної безпеки (в рамках діяльності багатосторонньої тематичної платформи «Енергетична безпека» і реалізації енергетичних ініціатив-флагманів).

Етапною подією, що надала поштовх поглибленню відносин між Україною та ЄС, стали президентські вибори в Україні наприкінці 2004 року.

21 лютого 2005 року підписано План дій Україна - ЄС, який став інструментом реалізації Європейської політики сусідства і визначав пріоритетні сфери двосторонньої співпраці з метою наближення України до ЄС.

11 березня 2008 року за результатами спільної оцінки Плану дій було продовжено термін його чинності до весни 2009 р., затверджено 23 додаткових пріоритети співробітництва та домовлено про підготовку нового практичного інструмента на заміну Плану дій Україна - ЄС (домовленість підтверджена на Дванадцятому саміті Україна – ЄС 9 вересня 2008 р. в м. Париж).

На виконання цих домовленостей сторонами підготовлено та схвалено на засіданні Ради з питань співробітництва Україна – ЄС 16 червня 2009 р. «Порядок денний асоціації Україна – ЄС» (робоча назва документа, що використовувалася в ході консультацій – новий практичний інструмент).

Порядок денний асоціації (ПДА) розроблений з метою забезпечення підготовки до реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС ще до завершення переговорів, підписання та набрання нею чинності.

ПДА було ухвалено стороною ЄС під час засідання міністерської Ради ЄС 26 жовтня 2009 року. Остаточне затвердження цього документа відбулося 24 листопада 2009 року шляхом обміну нотами.

Для забезпечення процесу моніторингу та щорічного перегляду документа був створений механізм Спільного комітету старших посадових осіб. 25 листопада 2009 р. в м. Брюссель відбулося підготовче засідання Спільного комітету старших посадових осіб з оцінки імплементації ПДА.

26 січня 2010 р. в м. Київ проведено перше засідання Спільного комітету ПДА, в ході якого сторони розглянули хід виконання положень ПДА, затвердили пріоритети діяльності в рамках імплементації документа на 2010 рік та затвердили керівні принципи роботи Спільного комітету.

Робота Спільного комітету ПДА проходить у форматі регулярних відеоконференцій, у ході яких розглядається досягнутий прогрес у реалізації пріоритетів ПДА.

У ході 14 засідання Ради з питань співробітництва Україна – ЄС (м. Люксембург, 15 червня 2010 року) був схвалений Спільний звіт щодо прогресу в імплементації виконання ПДА.

Ключовим питанням порядку денного відносин Україна – ЄС залишається переговорний процес стосовно укладення Угоди про асоціацію на заміну чинної Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Союзом (УПС). Невід’ємною складовою майбутньої УА стануть положення про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ).

Порівняно з УПС, Угода про асоціацію є якісно новим, поглибленим форматом відносин між Україною та ЄС. Угоди такого типу були укладені свого часу з країнами Центральної та Східної Європи і є важливим та логічним кроком на шляху наближення в перспективі до наступного етапу – укладення угод про вступ до ЄС. Завдяки цьому Україна наблизилася до балканських країн, які кілька років тому уклали з ЄС угоди про стабілізацію та асоціацію.

У січні 2007 р. Радою Європейського Союзу було затверджено Мандат Європейської Комісії (ЕК) на проведення переговорів з Україною стосовно укладення т.зв. «нового базового договору», який згодом отримав робочу назву «нової посиленої угоди» (НПУ). У

свою чергу, Указом Президента України від 05.02.2007 р. (зі змінами, внесеними Указом Президента України від 30.11.2007 р.) затверджено склад Делегації України для участі у переговорах з Європейським Союзом, а також відповідні директиви зазначеній Делегації. Указом Президента України від 10 серпня 2010 року були затверджені оновлені Директиви делегації України на переговори з ЄС щодо укладення Угоди про асоціацію, а також склад цієї делегації.

Україна та ЄС ведуть переговори про укладення УА, починаючи з березня 2007 року. Наразі відбулося 17 раундів переговорів (останній з них проходив 20-24 червня 2011 р. у Києві).

За структурою майбутня УА складатиметься з таких шести розділів: «Преамбула, загальні цілі та принципи», «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, конвергенція у сфері зовнішньої і безпекової політики», «Юстиція, свобода та безпека», «Економічне та секторальне співробітництво, розвиток людського потенціалу», «Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі» та «Загальні, інституційні і прикінцеві положення».

У тексті Спільної заяви за результатами Паризького саміту лідери України та ЄС закріпили домовленість про те, що НПУ між Європейським Союзом і Україною буде Угодою про асоціацію (Association Agreement), яка «...залишає відкритим шлях для подальшого прогресивного розвитку у відносинах між Україною та ЄС...». Було визнано також, що «...Україна як європейська держава поділяє з країнами Європейського Союзу спільну історію та спільні цінності...». Лідери ЄС підтвердили визнання європейських устремлінь України і привітали її європейський вибір.

Було домовлено, що УА оновить спільні інституційні рамки, сприятиме поглибленню відносин у всіх галузях, посилить політичну асоціацію та економічну інтеграцію між Україною і Європейським Союзом на основі взаємних прав та обов'язків.

В основі політичної асоціації – зближення позицій України та ЄС з усіх питань міжнародного миру та безпеки, забезпечення безпосередньої участі України у політиках, агенціях та програмах ЄС, спільність дій з метою забезпечення інтересів національної безпеки Української держави. В основі економічної інтеграції – створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ) Україна - ЄС на основі чотирьох свобод, спрямованої на поступову інтеграцію України до внутрішнього ринку Євросоюзу.

Підбиваючи підсумки сімнадцяти раундів переговорів, можна говорити про такий ключовий прогрес на шляху до укладення Угоди про асоціацію:

- погоджено назву майбутньої угоди як Угода про асоціацію,
- підтверджено налаштованість сторін закласти нову основу для подальшого розвитку відносин на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції,
- розпочато діалог з метою запровадження безвізового режиму короткострокових поїздок громадян України до держав-членів ЄС; домовлено про відображення зазначеного питання в тексті Угоди,
- на експертному рівні погоджено тексти всіх розділів УА, за винятком розділу про ЗВТ і питань, що вимагатимуть окремих політичних домовленостей на високому рівні. Йдеться, насамперед, про такі з них:
 - положення про європейську перспективу України,
 - положення про запровадження безвізового режиму короткострокових поїздок громадян України до держав-членів ЄС та руху осіб в цілому (насамперед, у контексті обговорення ЗВТ),
 - ратифікація Римського Статуту Міжнародного кримінального суду;
 - терміни дії УА.

14 вересня 2007 р. (XI Саміт Україна – ЄС), 9 вересня 2008 р. (XII Саміт Україна – ЄС), 4 грудня 2009 р. (XIII Саміт Україна – ЄС) та 22 листопада 2010 р. (XIV Саміт Україна – ЄС) були схвалені, відповідно, I, II, III та IV звіти про прогрес у переговорах щодо укладення Угоди про асоціацію.

Переговорний процес щодо створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та ЄС

Розділ про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ) є невід'ємною складовою майбутньої Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Офіційні переговори щодо створення ЗВТ розпочалися 18 лютого 2008 р. Передумовою цього став вступ України до Світової організації торгівлі (СОТ).

Положення про ЗВТ визначатимуть правову базу для вільного переміщення товарів, послуг, капіталів, частково робочої сили між Україною та ЄС, а також для регуляторного наближення, спрямованого на поступове входження економіки України до спільного ринку ЄС.

На сьогодні можна констатувати, що положення про створення ЗВТ є найбільш складною частиною переговорного процесу з укладення майбутньої Угоди про асоціацію. Це пов'язано з тим, що всеохоплююча ЗВТ передбачатиме лібералізацію торгівлі не лише товарами (включаючи продукцію сільськогосподарського виробництва та іншу чутливу продукцію), але й лібералізацію торгівлі послугами, вільний рух капіталу, а також поступову конвергенцію з ЄС у регуляторних та інших сферах (стандарти, оцінка відповідності, санітарні та фітосанітарні правила, конкурентна політика, державні закупівлі тощо).

При цьому, наповнення майбутньої ЗВТ має спрямовуватися на досягнення максимально глибокої економічної інтеграції, до якої будуть готові сторони і яка не матиме аналогів з попередньої практики Євросоюзу.

Таким чином, йдеться про ЗВТ, яка матиме не преференційний, а інтеграційний характер. Результатом її створення має стати взаємовигідне відкриття відповідних ринків за умови відповідності національної продукції специфічним вимогам ЄС. Тому, головним завданням України у цьому контексті буде здійснення комплексу реформ, спрямованих на приведення українського законодавства у відповідних сферах та галузях економіки у відповідність до норм ЄС.

На сьогодні відбулося 13 раундів переговорів щодо ЗВТ між Україною та ЄС (13 раунд відбувся у період з 4 по 8 жовтня 2010 р. у м. Київ) за такими напрямками співпраці: торгівля товарами; тарифна пропозиція; технічні бар'єри в торгівлі; інструменти торговельного захисту; санітарні та фітосанітарні заходи; сприяння торгівлі та співробітництво в митній сфері; правила походження товарів; торговельні відносини в енергетичній сфері; послуги, заснування компаній, інвестиції, рух капіталу та поточні платежі; права інтелектуальної власності, в т. ч. захист географічних зазначень; конкурентна політика (антимонопольні заходи та державна допомога); державні закупівлі; торгівля та сталий розвиток; транспарентність; врегулювання спорів (загальні та у сфері енергетики), інституційне забезпечення.

За результатами переговорів сторони досягли прогресу в опрацюванні більшості розділів. Найбільш проблемними залишаються питання доступу до сільськогосподарського ринку ЄС, ринку послуг та питання свободи здійснення підприємницької діяльності.

З метою прискорення переговорного процесу у міжраундовий період проводяться відео-конференції, під час яких здійснюється експертне обговорення окремих проектів розділів.

Основними документами, що регламентують співробітництво між Україною та ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки, є План дій Україна – ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки, затверджений на засіданні Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС (18 червня 2007 р., м. Люксембург), та План-графік його імплементації, затверджений на засіданні Підкомітету № 6 «Юстиція, свобода та безпека» Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС (10 квітня 2008 р., м. Київ).

З метою належного правового забезпечення співробітництва у візовій сфері та з питань реадмісії 18 червня 2007 р. між Україною та ЄС підписано Угоду про спрощення оформлення віз та Угоду про реадмісію.

29 жовтня 2008 р. у м. Брюссель офіційно започатковано безвізовий діалог між Україною та ЄС, що триватиме на рівні експертів та Старших посадових осіб з метою визначення умов запровадження безвізового режиму короткострокових поїздок громадян нашої держави до ЄС.

Важливим кроком у захисті прав громадян України на свободу пересування і підтримання родинних зв'язків стала робота з укладення двосторонніх угод між Україною та Польщею, Угорщиною, Словаччиною і Румунією про правила місцевого прикордонного руху для мешканців прикордонних районів. Переговорний процес щодо укладення такої угоди з Румунією триває.

У контексті розбудови взаємодії у сфері управління кордонами 11 червня 2007 р. підписано Робочі домовленості про оперативне співробітництво між Адміністрацією Державної прикордонної служби України та Європейським агентством з менеджменту оперативного співробітництва на зовнішніх кордонах держав-членів ЄС (FRONTEX). Налагоджено роботу з Місією Європейської Комісії з надання допомоги в питаннях кордону в Україні та Республіці Молдова (EUBAM), започатковано практичну роботу між МВС України та Європейським поліцейським офісом (EUROPOL), а також між МОЗ України та Європейським моніторинговим центром з наркотиків та наркотичної залежності (EMCDDA).

У ході візиту делегації Адміністрації Державної прикордонної служби України до м. Варшава (Республіка Польща) 24-28 травня 2010 р. було підписано План співпраці між АДПСУ та FRONTEX на 2010-2012 рр.

План дій Україна - ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки та План-графік його імплементації охоплюють співробітництво по 15 ключових напрямках, зокрема таких, як: міграція, притулок, управління кордонами, візи, безпека документів, боротьба з організованою злочинністю та тероризмом, боротьба з відмиванням грошей, включаючи протидію фінансуванню тероризму, боротьба з торгівлею людьми, наркотиками, корупцією, правове співробітництво у цивільних та кримінальних справах тощо.

Аналіз виконання спільних заходів, визначених Планом-графіком, проводиться щорічно у рамках засідання Підкомітету № 6 (останнє відбулося 28 травня 2010 р. у м. Київ). Підсумки співробітництва між Україною та ЄС у сфері ЮСБ розглядалися 9 червня 2010 р. у м. Брюссель на міністерському засіданні Україна - ЄС з питань юстиції, свободи та безпеки, за результатами якого було відзначено важливість подальшого поглиблення та розширення співпраці із зазначених питань, ухвалено висновки засідання та погоджено алгоритм подальших дій щодо запровадження безвізового режиму для короткострокових поїздок громадян України до ЄС.

У ході засідання також обговорювались питання судової реформи, стан виконання угод між Україною та ЄС про спрощення оформлення віз та про реадмісію осіб, боротьби з корупцією, питання управління міграції, кордоном, боротьби з організованою злочинністю, незаконним обігом наркотиків, торгівлею людьми, відмиванням коштів, прогресу України на шляху ратифікації Конвенцій Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Додаткового протоколу до неї щодо уповноважених органів нагляду та транскордонних потоків даних, про заходи щодо протидії торгівлі людьми.

Чергове міністерське засідання Україна - ЄС з питань юстиції, свободи та безпеки планується провести у червні 2011 р. у м. Київ.

Угоду між Україною та ЄС про спрощення оформлення віз було укладено 18 червня 2007 р. (набрала чинності з 1 січня 2008 р.)

Положеннями Угоди встановлено преференції для всіх категорій громадян України в частині, що стосується візового збору (35 євро) та тривалості візових процедур (10 діб у

звичайних випадках, 2 доби – у термінових), а також спрощення візових процедур для окремих категорій громадян України. Це, зокрема, стосується уніфікації документів, що підтверджують мету поїздки, критеріїв видачі багаторазових віз. Було також скасовано візові вимоги для власників дипломатичних паспортів. Право на безоплатне отримання шенгенських віз отримали 14 категорій українських громадян.

П'ятирічні багаторазові візи вправі отримувати дружина/чоловік, батьки та діти громадян України, які мають дозвіл на перебування в державах-членах ЄС, бізнесмени, журналісти, офіційні особи центральних та місцевих органів влади, конституційного та верховного судів, постійні члени офіційних делегацій.

Однорічні багаторазові візи видаються діячам науки, культури, спортсменам, професійним перевізникам, членам екіпажів поїздів, учасникам програм обміну між містами-побратимами. У разі використання протягом останніх двох років однорічних багаторазових віз, зазначені категорії громадян матимуть право на отримання багаторазових віз терміном дії від 2 до 5 років.

Безкоштовні візи отримують дружина/чоловік, батьки та діти громадян України, які мають дозвіл на перебування в державах-членах ЄС, учні, студенти, громадяни, які подорожують з гуманітарною метою, інваліди та супроводжуючі особи, спортсмени та супроводжуючі особи, журналісти, професійні перевізники, члени екіпажів поїздів, пенсіонери, діти віком до 18 років та залежні особи віком до 21 року, члени офіційних делегацій, представники центральних та місцевих органів влади, учасники програм обміну між містами-побратимами.

Ключовим елементом Угоди є положення про перспективу запровадження безвізового режиму для громадян України. З метою моніторингу виконання положень Угоди створено Спільний комітет експертів з реалізації Угоди між Україною та ЄС про спрощення оформлення віз (СВК), засідання якого відбуваються двічі на рік у м. Київ та м. Брюссель. 9 квітня 2008 р. у м. Київ відбулося перше засідання СВК, 28 листопада 2008 р. у м. Брюссель – друге, 6 травня 2009 р. у м. Київ – третє, 25 листопада 2009 р. у м. Брюссель – четверте засідання.

29 квітня 2010 р. у м. Київ відбулось п'яте засідання СВК, в ході якого було обговорено рекомендації щодо внесення змін і доповнень до Угоди.

Під час засідання також було відзначено досягнення певних позитивних результатів з імплементації Угоди. Українською стороною було внесено обґрунтовані пропозиції щодо додаткових заходів, які має здійснити сторона ЄС для того, щоб громадяни України змогли повною мірою скористатися перевагами Угоди. Сторони домовились продовжити діалог з питання внесення змін та доповнень до Угоди.

Угода між Україною та ЄС про реадмісію осіб, ратифікована Верховною Радою України 15 січня 2008 р., регулює процедури, пов'язані з ідентифікацією та поверненням громадян третіх країн та осіб без громадянства, які незаконно в'їхали на територію України або держави-члена ЄС, до держав їхнього походження або постійного проживання. Документом передбачені звичайна і прискорена процедури реадмісії, визначаються документи, що підтверджують походження нелегального мігранта, встановлюються часові рамки виконання запитів щодо реадмісії.

Для моніторингу виконання положень Угоди створено Спільний комітет з питань реадмісії. Засідання Спільного реадмісійного комітету відбуваються двічі на рік.

У 2008 р. засідання були проведені 9 квітня у м. Київ та 28 листопада у м. Брюссель. Третє засідання проходило 6 травня 2009 р. у м. Київ, четверте – 26 листопада 2009 р. у м. Брюссель.

30 квітня 2010 р. у м. Київ відбулось п'яте засідання Спільного реадмісійного комітету, у ході якого сторонами було схвалено протоколи попередніх засідань (третього та четвертого), обговорено стан імплементації Угоди між Україною та ЄС про реадмісію осіб, питання допомоги ЄС у будівництві пунктів для утримання нелегальних мігрантів, а

також стан опрацювання імплементаційних протоколів між Україною та окремими державами-членами ЄС, що можуть укладатись на підставі п. 1 Статті 16 Угоди.

Важливість Угоди про реадмісію осіб обумовлена необхідністю спільної протидії нелегальній міграції. У цьому контексті особливого значення набуває належне управління міграційними процесами як на інституційному, так і на законодавчому рівнях. ЄС, у свою чергу, висловив готовність надати Україні фінансові ресурси з метою підтримки у виконанні Угоди. Відповідне зобов'язання ЄС зафіксоване у Спільній декларації стосовно технічного та фінансового забезпечення як додатку до Угоди.

На виконання домовленостей, досягнутих за результатами саміту Україна – ЄС 9 вересня 2008 р. (м. Париж), 29 жовтня 2008 р. (м. Брюссель) було офіційно започатковано безвізовий діалог між Україною та ЄС.

Ця подія стала важливим кроком до подальшого поглиблення відносин з Євросоюзом у міграційно-візовій сфері та у питанні забезпечення права громадян України на свободу пересування.

30 жовтня 2008 р. у м. Брюссель відбулась перша зустріч на рівні Старших посадових осіб у рамках безвізового діалогу Україна – ЄС, за підсумками якої досягнуто таких ключових результатів:

- безвізовий діалог Україна – ЄС здійснюється за чотирма основними напрямками: безпека документів, у т.ч. впровадження біометричних даних, боротьба з нелегальною міграцією, у т.ч. реадмісія, громадський порядок та безпека, зовнішні зносини;
- за вказаними напрямками створюються чотири спільні робочі групи, що узгоджуватимуть відповідні рекомендації на основі порівняльного аналізу законодавства України з нормами та стандартами ЄС, вироблятимуть методологію визначення умов запровадження безвізового режиму;
- за результатами засідань робочих груп готуються спільні доповіді Старших посадових осіб, які оцінюють прогрес у безвізовому діалозі та окреслюють плани на перспективу.

Перший етап безвізового діалогу на рівні експертів проходив у грудні 2008 р. – травні 2009 р. (8-9 грудня 2008 р., м. Київ – засідання Робочої групи № 1 «Безпека документів, у т.ч. впровадження біометричних даних»; 25-26 березня 2009 р., м. Київ – Робочої групи № 3 «Громадський порядок та безпека»; 7 травня 2009 р., м. Київ – Робочої групи № 2 «Нелегальна міграція, у т.ч. реадмісія»; 12 травня 2009 р., м. Брюссель – Робочої групи № 4 «Зовнішні зносини»).

18 травня 2009 р. у м. Брюссель відбулась друга зустріч на рівні Старших посадових осіб України та ЄС, під час якої сторони підсумували результати безвізового діалогу за останні 6 місяців, що знайшло своє відображення у першому звіті Старших посадових осіб. Зазначений звіт було презентовано ЄК на засіданні Україна-Трійка ЄС на рівні міністрів юстиції та внутрішніх справ 3 червня 2009 р. у м. Люксембург.

У рамках згаданого засідання сторона ЄС наголосила на необхідності подальшого динамічного розвитку безвізового діалогу. Також сторони домовилися про перехід до наступного «операційного» етапу безвізового діалогу шляхом проведення виїзних місій в Україну експертів ЄС.

Протягом жовтня-листопада 2009 р. у м. Київ перебували чотири місії експертів ЄС, які здійснювали детальний аналіз ситуації в Україні у сфері безпеки документів, боротьби з нелегальною міграцією, забезпечення громадського порядку тощо. Зустрічі на рівні експертів України та ЄС проходили у форматі засідань робочих груп відповідно до визначених напрямів: 12-14 жовтня 2009 р. – засідання Робочої групи № 2; 19-22 жовтня 2009 р. – Робочої групи № 3; 27-28 жовтня 2009 р. – Робочої групи № 1; 11 листопада 2009 р. – Робочої групи № 4.

Робота у рамках експертних засідань була підсумована 19 листопада 2009 р. у м. Брюссель під час третьої зустрічі на рівні Старших посадових осіб України та ЄС.

Результати безвізового діалогу були відображені у спільній доповіді, представлений на розгляд саміту Україна – ЄС 4 грудня 2009 р. у м. Київ.

19 травня 2010 р. у м. Брюссель відбулась чергова зустріч Старших посадових осіб, за результатами якої було досягнуто згоди щодо початку предметної роботи задля подальшого просування до запровадження безвізового режиму між Україною та ЄС, вироблено відповідні рекомендації.

Під час міністерського засідання Україна – ЄС з питань юстиції, свободи та безпеки (9 червня 2010 р., м. Брюссель) були схвалені рекомендації Старших посадових осіб стосовно переходу до повномасштабного операційного етапу безвізового діалогу на основі Плану дій щодо лібералізації безвізового режиму для короткострокових поїздок громадян України до ЄС.

11 жовтня 2010 р. Європейська Комісія розповсюдила проект Плану дій серед держав-членів ЄС для розгляду та погодження. 14 жовтня 2010 р. проект зазначеного документа було презентовано на засіданні COEST (Робоча група ЄС з питань Східної Європи та Центральної Азії).

25 жовтня 2010 р. в ЄС було прийнято політичне рішення стосовно того, що безвізовий діалог з Україною надалі відбуватиметься на основі Плану дій щодо лібералізації безвізового режиму.

На 14-му Саміті Україна-ЄС, що відбувся 22 листопада 2010 р. у Брюсселі, Україна першою з країн поза межами Балкан отримала від Євросоюзу План дій щодо лібералізації безвізового режиму для короткострокових поїздок українських громадян до держав Євросоюзу.

План дій розроблено за логікою та філософією «дорожніх карт», що декілька років тому були надані ЄС балканським країнам (Сербії, Македонії, Чорногорії, Албанії, Боснії та Герцеговині) і вже привели до скасування Євросоюзом візового режиму з ними. Зміст Плану дій для України є ідентичним згаданим «дорожнім картам».

Виконання Плану дій здійснюватиметься у два етапи. На першому етапі у відповідність до європейських стандартів мають бути приведені законодавство та політика України у визначених безвізовим діалогом сферах. У рамках другого – вжиті конкретні заходи з імплементації нового законодавства та адаптації національної практики у відповідних сферах до стандартів ЄС. Йдеться про такі сфери, як: підвищення безпеки документів, що посвідчують особу, у т.ч. впровадження біометричних даних; боротьба з нелегальною міграцією, у т.ч. реадмісія, забезпечення громадського порядку та безпеки, зовнішні зносини.

Двосторонні угоди з Польщею, Угорщиною, Словаччиною і Румунією про правила місцевого прикордонного руху для мешканців прикордонних районів

У 2007 р. Україною було ініційовано переговорний процес з Польщею, Словаччиною та Угорщиною, а у 2008 р. – з Румунією стосовно укладення двосторонніх угод про місцевий прикордонний рух, які передбачають спрощену (безвізову) процедуру перетину кордону мешканцями прикордонної зони (до 50 км).

На сьогодні такі угоди діють з Угорщиною (з 14.12.2007 р.), Словаччиною (з 27.09.2008 р.) та Польщею (з 01.07.2009 р.).

Переговорний процес щодо укладення відповідної угоди з румунською стороною триває.

Співробітництво з Європолем, Євроюстом та Європейським моніторинговим центром з наркотиків та наркотичної залежності

Підписана 4 грудня 2009 р. у м. Київ у рамках Саміту Україна – ЄС Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом (Європолем) про стратегічне співробітництво сприятиме координації зусиль держав-членів ЄС та України у запобіганні і протидії будь-яким формам міжнародної злочинності, проявам терористичних загроз, торгівлі людьми, наркотиками та іншими психотропними речовинами, нелегальній

міграції. Стратегічна угода передбачає обмін оперативною інформацією між відповідними службами МВС України та Європолом.

Ратифікація Україною Конвенції Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Додаткового протоколу до неї (відповідний Закон України Верховна Рада ухвалила 6 липня 2010 р.) сприятиме продовженню переговорів з укладення Угоди про співробітництво з Європейським бюро судової співпраці (Євроюстом). Останній раунд переговорів відбувся у квітні 2007 р.

28 травня 2009 р. були проведені робочі консультації з відповідальними посадовцями Євроюсту, які підтвердили, що просування у підготовці до підписання Угоди про співробітництво видається можливим лише після прийняття необхідних нормативно-правових актів в Україні у сфері захисту інформації та персональних даних.

Започатковані консультації між Україною (Мін'юст) і ЄС (Генеральний директорат Європейської Комісії «Юстиція, свобода та безпека»), у ході яких обговорюватимуться питання співробітництва у цивільних справах (у т.ч. взаємного визнання судових рішень). Перший раунд консультацій відбувся 12 листопада 2009 р. у м. Київ.

28 січня 2010 р. у м. Київ підписано Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством охорони здоров'я України та Європейським моніторинговим центром з наркотиків та наркотичної залежності (EMCDDA).

Відповідно до положень Меморандуму сторони працюватимуть над налагодженням регулярного обміну інформацією про нові типи наркотиків та психотропних речовин, що з'являються в незаконному обігу, технологій їхнього виготовлення та вживання. Окрема увага приділятиметься розробці нових методів моніторингу незаконного вживання наркотиків.

15 вересня 2010 р. у Брюсселі відбулось експертне засідання Україна - ЄС з питань наркотиків. Під час засідання обговорювались питання протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, прекурсорів в Україні та ЄС у рамках відповідних документів. Українська сторона представила на розгляд учасників засідання Концепцію реалізації державної політики України з протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011-2015 рр., схвалену розпорядженням Кабінету Міністрів від 13.09.2010 р. № 1808-р. Окрему увагу учасники засідання приділили питанню контролю за наркотиками, а також співробітництву України з EMCDDA та Європолом.

Співробітництво з Місією Європейської Комісії з надання допомоги в питаннях кордону в Україні та Республіці Молдова (EUBAM)

7 жовтня 2005 р. було підписано Меморандум про взаєморозуміння між Урядом України, Урядом Республіки Молдова та Європейською Комісією щодо Місії Європейської Комісії з надання допомоги в питаннях кордону в Україні та Республіці Молдова (EUBAM), який став правовою базою практичного співробітництва між Україною, Молдовою та ЄС у прикордонно-митній сфері.

30 листопада 2005 р. Місія EUBAM, як консультативний та технічний орган, розпочала свою діяльність. Її штаб-квартира розташована у м. Одеса. Діють польові офіси Місії (Одеса, Кишинів, Котовськ, Кучурган, Басарабська, Отач). Глава Місії EUBAM – Удо Буркхольдер.

20 травня 2009 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України № 536-р було схвалено проект Угоди (у формі обміну нотами) між Урядом України, Урядом Республіки Молдова та Європейською Комісією про продовження мандату Місії Європейської Комісії з надання допомоги в питаннях кордону в Україні та Республіці Молдова.

15 липня 2009 р. зазначена Угода набрала чинності, на підставі якої Місія EUBAM працюватиме на українсько-молдовському кордоні до 30 листопада 2011 р.

Взаємодія з Місією EUBAM покликана сприяти наближенню до європейських стандартів з охорони та управління кордоном, подальшому удосконаленню професійного потенціалу, зміцненню інституційних можливостей партнерських служб; розвитку

інфраструктури та підвищенню рівня технічного оснащення українсько-молдовської ділянки кордону; об'єднанню зусиль на міжвідомчому та міжнародному рівні у протидії прикордонним правопорушенням під час спільних заходів.

14-15 квітня 2010 р. у м. Київ Місією EUBAM спільно з Адміністрацією Державної прикордонної служби України було проведено міжнародну конференцію на тему: «Інтегроване управління кордоном: досягнення та перспективи». У ході заходу обговорювалась концепція інтегрованого управління кордонами ЄС, досвід її імплементації державами-членами, а також питання допомоги Місії EUBAM Україні та Республіці Молдова у запровадженні системи інтегрованого управління кордоном європейського зразка. У конференції взяли участь представники митних служб України та Молдови, а також 15-ти держав-членів ЄС, Агентства FRONTEX та інших організацій.

Двічі на рік під егідою Місії проводяться Консультативні ради (14-те засідання Консультативної ради відбулось 21 червня 2010 р. у м. Одеса) та щомісяця – Координаційні наради за участю представників партнерських служб України та Республіки Молдова (53-тя Координаційна нарада проведена 22 червня 2010 р. у м. Одеса). Українська сторона і надалі продовжуватиме вживати заходів для виконання згаданого Меморандуму задля забезпечення потреб у прикордонно-митних питаннях, зокрема у подальшому зміцненні інституційних можливостей служб, що співпрацюють з Місією EUBAM, залученні її допомоги для облаштування українсько-молдовської ділянки кордону та підвищення рівня технічного оснащення контрольних органів на кордоні, запровадження системи інтегрованого управління кордонами в Україні відповідно до стандартів ЄС.

Одним з пріоритетних напрямків зовнішньоекономічної діяльності України є подальший розвиток торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва з країнами ЄС.

Стратегія співпраці між Україною та ЄС у сфері енергетики визначається Меморандумом про взаєморозуміння між Україною та ЄС щодо співробітництва в енергетичній галузі (Меморандум), укладеним 1 грудня 2005 року. Положеннями Меморандуму передбачена реалізація п'яти дорожніх карт: Ядерна безпека; Інтеграція ринків електроенергії та газу; Підвищення безпеки енергопостачання та транзиту вуглеводнів; Структурна реформа, підвищення стандартів техніки безпеки та охорони довкілля у вугільній галузі; Енергоефективність.

За чотири роки виконання Меморандуму досягнуто прогресу за напрямками:

- Ядерна безпека

- 28 травня 2010 р. у Брюсселі було підписано звіт про завершення виконання проекту в рамках спільної групи Україна – ЄК – МАГАТЕ щодо оцінки стану ядерної безпеки на діючих АЕС України за напрямками: проектна безпека; експлуатаційна безпека; поводження з радіоактивними відходами та зняття з експлуатації; ядерне регулювання. При цьому зазначено, що задачі Спільного проекту виконані у запланованих обсягах. Міжнародні експерти позитивно оцінили реалізацію проекту у цілому та, зокрема, підтвердили відповідність українських АЕС чинним стандартам МАГАТЕ.

Меморандумом визначається, що однією з передумов членства України в Енергетичному Співтоваристві, є приведення стану ядерної безпеки діючих українських АЕС у відповідність до законодавства ЄС.

24 вересня 2010 року в Скоп'є Міністр палива та енергетики України Ю.Бойко та Міністр економіки Республіки Македонії, Головуючий в Енергетичному Співтоваристві Фатмір Бесімі підписали Протокол про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства. Підписанню Протоколу передувало рішення ЄК від 26 серпня 2010 року про позитивне завершення верифікації положень Закону України «Про засади функціонування ринку природного газу», чинного з липня 2010 року, щодо його відповідності положенням газової директиви 2003/55/ЄС. Вступ України був схвалений Радою міністрів Енергетичного Співтовариства у грудні 2009 року.

Україна набуде повноправного членства в Енергетичному Співтоваристві через 30 діб після офіційного повідомлення про завершення виконання внутрішніх процедур, пов'язаних з ратифікацією Верховною Радою відповідного пакету документів.

Рішенням Консорціуму системних операторів (Consortium TSOs) від 27.07.2010 про підготовку проекту Контракту на фінансування Дослідження щодо виконання проекту з приєднання ОЕС України до ENTSO-E призупинено. Це пов'язано з тим, що попередньо планувалося здійснити фінансування Контракту з Державного бюджету України, а зміна джерела фінансування, яке на сьогодні залишається невизначеним, вимагає підготовки нового проекту Контракту.

Секретаріат ENTSO-E звернувся до НЕК «Укренерго» з проханням підтвердити готовність виконувати зазначене дослідження. У разі відповідного підтвердження, Секретаріат також очікуватиме від України інформації щодо джерел фінансування Контракту для здійснення Дослідження. За умови позитивного рішення України ЄК буде готова розглянути питання фінансової підтримки виконання згаданого Контракту коштом програми Прикордонного співробітництва ЄС (Cross Border Cooperation - CBC).

Підвищення безпеки енергопостачання та транзиту вуглеводнів:

- у 2008 р. українська сторона порушила перед ЄК питання про доцільність розбудови нового маршруту постачання газу з Каспійського регіону - проекту газопроводу «Білий потік». Протягом 2009 р. за фінансової підтримки ЄК було виконано проект дослідження газопроводу «Білий потік», результати якого будуть представлені у 2010 р.

Довідково: проект «Білий потік» поряд з газопроводами «НАБУККО» та Італія - Греція внесено до пріоритетних проектів в рамках політики ЄС щодо розбудови Південного коридору. Проект «Білий потік» складатиметься з двох стадій: потужність у 8 млрд. м³/рік з родовища газу «Шах Деніз» (Азербайджан) та 32 млрд. м³/рік з орієнтацією на туркменський газ за умови прокладення Транскаспійського газопроводу. Маршрут проекту «Білий потік» може пролягати від Сунси (Грузія) через Україну до Румунії (1373 км) або прямо до Румунії (1238 км) з відгалуженням до Криму. Датою введення в дію газопроводу було визначено 2016 рік.

- пріоритетним напрямком співпраці України та ЄС є реалізація проекту Євразійського нафтотранспортного коридору (ЄАНТК) шляхом інтеграції нафтотранспортних систем України та Польщі для постачання каспійської нафти нафтопроводом Одеса – Броди - Плоцьк на ринки європейських країн. ЄК рекомендує у подальшому опрацювати питання реалізації проекту ЄАНТК в рамках ініціативи «Східне партнерство». На даний час МТП «Sarmatia Ltd» здійснює підготовку тендеру з вибору компанії, яка розроблятиме ТЕО проекту будівництва нафтопроводу «Броди - Плоцьк», деталізацію траси нафтопроводу, а також рапорт про вплив проекту на навколишнє середовище

- Загальна вартість продовження нафтопроводу оцінюється у суму в € 252 млн.

Довідково: На початку 2008 року було створено МТП «Sarmatia Ltd» за участю компаній «Укртранснафта» (Україна) і «Przyazn» (Польща), DNKAR (Азербайджан), GNGK (Грузія) та «Klaipedos Nafta» (Литва). 16 червня 2009 р. СП «Sarmatia Ltd» передало на розгляд Європейської Комісії ТЕО проекту ЄАНТК. 14 жовтня 2009 р. у Брюсселі на експертному рівні відбулася презентація ТЕО проекту ЄАНТК на базі проектного використання нафтопроводу Одеса-Броди. Водночас, рівень подальшої політичної підтримки цього проекту з боку ЄС залежатиме від: наявності необхідних обсягів нафти; підтримки проекту іншими компаніями, наприклад «Shell», «Econ», які працюють у Каспійському регіоні; необхідності проведення консультації з ЄБРР та іншими Міжнародними фінансовими інституціями щодо можливості надання фінансової підтримки даному проекту.

- Україна підтвердила свої зобов'язання щодо реформи газового ринку під час Спільної Міжнародної інвестиційної конференції Україна – ЄС (23.03.2009, м. Брюссель). На Конференції українська сторона представила «Мастер-план» з модернізації транзитної

ланки ГТС України, який базується на першочергових проектах, включаючи інфраструктуру підземних газосховищ (ПГС), з подальшою їх поетапною реалізацією. У Спільній заяві щодо модернізації ГТС Україна висловила свій намір щодо поступової інтеграції до єдиного енергетичного ринку Європейського Союзу, зокрема, через набуття членства в Енергетичному співтоваристві. Реалізація досягнутих домовленостей базується на відборі конкретних проектів мастер-плану модернізації ГТС України з гарантованим фінансуванням.

Протягом 2010 р., під егідою Світового банку за участю ЄБРР та Європейського інвестиційного банку проходить процес погодження ТЕО для підготовки 7 проектів, представлених українською стороною, з можливим фінансуванням до \$1.7 млрд. Відповідно, сума фінансової підтримки трьох банків буде розділена за проектами, відібраними кожним з банків. Завершити підготовку ТЕО всіх проектів з пропозиціями щодо їх фінансування МФО планують до кінця 2010 року.

- В контексті посилення енергетичної безпеки в Європі, зокрема з питання надійного транзиту природного газу до ЄС Україна підтримує пропозицію єдиного європейського регулятора ENTSO-G (Європейська мережа системних операторів по газу) встановити технічний інтерфейс по з'єднанню ГТС України з Газотранспортною мережею ЄС.

Довідково: У лютому 2010 р. представник єдиного європейського регулятора ENTSO-G повідомив, що Правилами технічних процедур (Operational Procedures), розробка яких має бути завершена у 2010 р., буде передбачено можливість запрошення операторів третіх країн у якості спостерігачів до роботи в мережі ENTSO-G. Зокрема, було наголошено, що ENTSO-G планує розгляд питання про встановлення технічного інтерфейсу по з'єднанню ГТС України з Газотранспортною мережею ЄС.

Під час П'ятого засідання Підкомітету № 4 «Енергетика, транспорт, ядерна безпека та екологія» Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС (Київ, 22-23.03.2010) українською стороною було порушено перед ЄК питання щодо підтримки встановлення технічного інтерфейсу по з'єднанню ГТС України з Газотранспортною мережею ЄС згідно з Правилами технічних процедур ENTSO-G. При цьому представники ДК «Укртрансгаз» та регулюючого органу НКРЕ повідомили про готовність взяти участь в якості спостерігачів в мережі ENTSO-G після завершення відповідних формальностей.

· Структурні реформи, підвищення стандартів із техніки безпеки та охорони довкілля у вугільній галузі

У 2008 р. розпочато виконання проекту TACIS щодо розробки політики та реформування вугільного сектору України. Проект має на меті розробити комплексну програму реформування вугільного сектору України до 2016 р. та підвищити шахтну безпеку. Проблема різкого підвищення безпеки є актуальним питанням порядку денного у відносинах Україна - ЄС після низки аварій в шахтах України протягом 2007-08 рр. Проблема вилучення та утилізації шахтного метану невід'ємно поєднується із зобов'язаннями України щодо Кіотського протоколу, а відтак захистом навколишнього середовища. У 2008 р. обидві сторони погодили розробку ЄК спільно з Міністерством вугільної промисловості України, проекту на суму до 10 млн. євро, який буде профінансовано в рамках програми Співтовариства «Навколишнє середовище та раціональне використання природних ресурсів». Також ЄК готова надати експертну допомогу Україні щодо залучення зовнішнього інвестування для розв'язання цієї проблеми. Інвестиції, перш за все, спрямовуватимуться на впровадження в Україні технологій чистого вугілля на ТЕС.

Енергоефективність та використання відновлюваних джерел енергії:

- Підготовлена та поступово впроваджується програма інвестиційної підтримки впровадження енергоефективних технологій та використання альтернативних джерел енергії в Україні. Досягнуто домовленості про залучення європейських експертів до розробки українських стандартів енергомаркування побутового та промислового

обладнання, що мають відповідати директивам ЄС та загальноєвропейській практиці впровадження рівнів енергоефективності обладнання.

- У липні 2009 р. головуєча в ЄС Швеція започаткувала «Ініціативу щодо енергоефективності та захисту навколишнього середовища у Східній Європі/Україні» в рамках Програми ЄС «Східне партнерство». ЄК висловила принципову готовність виділити 50 мільйонів євро протягом 5 років з бюджету Європейського інструменту сусідства та партнерства (ЄІСП) для України з метою створення Фонду підтримки Ініціативи за умови отримання згоди на це з боку України. Зокрема, йдеться про передбачення в Державному бюджеті на 2010 рік коштів на співфінансування процесу створення Фонду підтримки та реалізації конкретних проектів. Зазначене, за інформацією шведської сторони, є також передумовою залучення до реалізації проектів інших донорів, які підтвердили свій принциповий інтерес, а саме: США, ФРН, Данії, Франції, Великої Британії, Швейцарії, Болгарії, Фінляндії, Норвегії та Канади. У цьому контексті шведська сторона звернула увагу на необхідність врахування а проекту закону України «Про здійснення державних закупівель» окремого спеціального механізму надання товарів і послуг в рамках реалізації цієї програми.

- Водночас, Рада Директорів Фінансового інструменту політики сусідства (ФІПС) шляхом письмової згоди від 8 червня 2009 р. схвалила рішення про реалізацію проекту Регіональної програми розвитку енергоефективності в корпоративному секторі, в якій Україна разом з Вірменією, Азербайджаном, Грузією та Молдовою є бенефіціаром. ФІПС надасть технічну допомогу ЄБРР у розмірі 2 млн. євро для сприяння розвитку енергоефективності корпоративних клієнтів банку у зазначених країнах. головним чинником впливу на політику України стали проблеми необхідності скорочення споживання імпортованих вуглеводнів, рішуче впровадження заходів енергозбереження та відновлювальних джерел енергії.

Центральноєвропейська ініціатива (ЦЄІ)

Центральноєвропейська ініціатива (ЦЄІ) є регіональним угрупованням країн Центральної та Східної Європи, діяльність якої має на меті налагодження багатостороннього співробітництва у політичній, соціально-економічній, науковій та культурній сферах та сприяння на цій основі зміцненню стабільності і безпеки в регіоні. До її складу входить 18 країн – Албанія, Австрія, Білорусь, Боснія і Герцеговина, Болгарія, Хорватія, Чеська Республіка, Угорщина, Італія, Македонія, Молдова, Польща, Румунія, Сербія, Словаччина, Словенія, Чорногорія та Україна.

У листопаді 1989 р. у м. Будапешт групою країн (Італія, Австрія, Угорщина, Югославія) було створено угруповання під назвою „Квадрогонале” з метою, зокрема, забезпечення підготовки Угорщини та Югославії до їхнього майбутнього членства у Європейському Союзі.

Із своїм поступовим розширенням, в 1992 році угруповання змінило назву на Центральноєвропейська ініціатива. Виконавчий секретаріат ЦЄІ розташований у м.Трієст (Італія).

Структурно діяльність ЦЄІ здійснюється на трьох рівнях: глав урядів, міністрів закордонних справ, а також національних координаторів країн-членів Ініціативи.

ЦЄІ активно співпрацює з іншими європейськими регіональними організаціями, такими як Адріатично-Іонічна Ініціатива, Рада регіонального співробітництва, ОЧЕС, Рада держав Балтійського моря тощо.

У реалізації своїх цілей ЦЄІ спирається на підтримку парламентарів та бізнесових кіл її країн-членів через їхні спеціально утворені структури. Це, відповідно, Парламентський вимір ЦЄІ та Ініціатива Центральноєвропейських торгівельних палат. Зазначені структури не входять безпосередньо до ЦЄІ і діють незалежно, здійснюючи загальну координацію через Секретаріат ЦЄІ.

Україна почала розвивати контакти з ЦЄІ у 1992 р. шляхом участі в діяльності кількох робочих груп Ініціативи. У березні 1994 р. наша держава отримала статус члена Асоційованої Ради ЦЄІ, а 31 травня 1996 р. набула статус повноправного члена.

Україна розглядає ЦЄІ як важливий механізм інтеграції до європейського економічного та політичного простору, а також зміцнення стабільності в регіоні та подальшого розвитку всебічних відносин між країнами-членами Ініціативи. Фахівці України беруть участь у діяльності діючих у рамках ЦЄІ експертних мереж за такими напрямками як транскордонне співробітництво, транспорт, енергетика, наука і технології. На постійній основі здійснюється робота, спрямована на активізацію участі підприємств та організацій України у реалізації проектів співробітництва в рамках Ініціативи.

На зустрічі глав урядів країн-членів ЦЄІ (13 листопада 2009 р. у м. Бухарест, Румунія) було обговорено шляхи активізації регіонального співробітництва через реалізацію багатосторонніх проектів і програм технічної допомоги для сприяння вступу або наближенню до ЄС країн-членів Ініціативи.

5. Україна - Світова Організація Торгівлі (СОТ)

Україна розглядає членство у Світовій Організації Торгівлі (СОТ) як системний фактор подальшого розвитку національної економіки, лібералізації зовнішньої торгівлі і створення передбачуваного прозорого середовища для залучення іноземних інвестицій.

Процес вступу України до СОТ розпочався 30 листопада 1993 року, коли до Секретаріату ГАТТ (Генеральна угода з тарифів і торгівлі) було подано офіційну заявку Уряду України про намір приєднатися до ГАТТ.

В ході переговорного процесу з приєднання України до СОТ було проведено 17 офіційних та низку неофіційних засідань Робочої групи з розгляду заявки України про вступ до цієї організації.

Загалом переговорний процес щодо вступу України до СОТ передбачав дві головні складові: завершення двосторонніх переговорів з доступу до ринків товарів та послуг з країнами-членами Робочої групи з розгляду заявки України про вступ до СОТ (РГ) та гармонізацію законодавства України відповідно до вимог угод СОТ.

25 січня 2008 року у ході останнього засідання країн-членів РГ було схвалено проект Звіту Робочої групи разом з консолідованим розкладом по тарифах та специфічними зобов'язаннями України у сфері послуг.

5 лютого 2008 року у Женеві відбулося засідання Генеральної Ради СОТ, на якому було підписано Протокол про вступ України до СОТ.

10 квітня 2008 року Верховна Рада України прийняла законопроект «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі».

16 квітня 2008 року Закон про ратифікацію був підписаний Президентом України. Згідно з процедурами СОТ, з 16 травня 2008 року Україна набула повноправного членства у цій Організації.

Набуття членства у СОТ забезпечило міжнародно-правову основу торговельних стосунків між Україною та країнами-членами Організації, створило позитивні передумови для соціально-економічного розвитку держави.

Вступ до СОТ означає для України:

- інтеграцію до міжнародної ринкової економіки, створення правових засад для стабільного і передбачуваного ведення бізнесу і міжнародної торгівлі;
- доступ до міжнародного механізму врегулювання торговельних суперечок;
- створення сприятливого клімату для іноземних інвестицій;
- більш широкий вибір товарів і послуг;
- отримання Україною статусу повноправного учасника міжнародної торгівлі, що збільшить її можливості брати участь у регіональних союзах і об'єднаннях.

Основні напрямки подальшої роботи в умовах членства України в СОТ

У рамках реформування торговельного режиму з метою подальшого приведення його у відповідність до норм та принципів СОТ держава спрямовуватиме свої зусилля на:

- запровадження чіткої, взаємної й ефективної співпраці між урядом України та СОТ;
- забезпечення співробітництва з відповідними комітетами СОТ, участь в двосторонніх та багатосторонніх переговорах у рамках СОТ;
- забезпечення виконання зобов'язань України, взятих в рамках вступу до СОТ;
- ефективне застосовування системи моніторингу для забезпечення відповідності правилам СОТ з метою запобігання можливим суперечкам з країнами – членами СОТ;
- реалізацію заходів, спрямованих на інформування громадськості та підтримку бізнесу у використанні системи переваг від членства в СОТ;
- сприяння українським експортерам у покращенні інформованості щодо доступу на ринки країн – членів СОТ.

З метою забезпечення виконання зобов'язань України, взятих у рамках вступу до СОТ, та запровадження чіткого, взаємного та ефективного співробітництва між урядом України та СОТ було створено делегацію України для участі в переговорах у рамках Світової організації торгівлі (Указ Президента України від 26.08.2008 р. № 767/2008).

9.6 Співробітництво в рамках Організації Економічного співробітництва та розвитку

Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) була створена у 1961 році на базі Європейської організації економічного співробітництва, заснованої для управління допомогою з боку США та Канади у рамках Плану Маршала по реконструкції Європи після Другої Світової війни.

Ядром цієї організації спочатку були країни Європи та Північної Америки. Сьогодні ОЕСР об'єднує 33 країни: Австралія, Австрія, Бельгія, Великобританія, Греція, Данія, Ізраїль, Іспанія, Ісландія, Ірландія, Італія, Канада, Корея, Люксембург, Мексика, Німеччина, Норвегія, Нова Зеландія, Нідерланди, Польща, Португалія, Словаччина, Словенія, США, Туреччина, Угорщина, Фінляндія, Франція, Чехія, Швейцарія, Швеція, Японія, Чилі.

Від самого початку існування цієї організації її діяльність спрямовується на зміцнення й підвищення ефективності економік держав-членів, покращення соціально-економічних умов та ситуації з зайнятістю, забезпечення економічного зростання як індустріально розвинутих країн, так і тих, що розвиваються.

ОЕСР - це «клуб багатих країн», які поділяють ідеї демократії та принципи ринкової економіки. Країни-члени організації виробляють 2/3 світових матеріальних цінностей та послуг.

У рамках організації керівництво та представники урядів проводять неформальні дискусії зі своїми колегами з інших держав-членів щодо спільних економічних проблем та шляхів їхнього вирішення. В ОЕСР не видаються зобов'язуючі резолюції, натомість розробляються рекомендації для урядів держав світу щодо удосконалення соціально-економічної політики. Ці рекомендації поєднують у собі позитивний досвід, допомагають знайти шляхи вирішення спільних проблем, скоординувати внутрішню та зовнішню політику.

Дискусії у рамках ОЕСР спонукують уряди держав-членів до укладення угод щодо застосування єдиних «правил гри» у питаннях міжнародного співробітництва, наприклад, щодо боротьби з корупцією, експортних кредитів, руху капіталів, прямих іноземних інвестицій. На підставі проведених ОЕСР досліджень і аналізів розробляються норми та моделі міжнародної фінансової політики чи рекомендації і директиви щодо захисту навколишнього середовища.

ОЕСР також активно співпрацює з державами світу, які не є членами організації, у рамках спеціалізованих програм, міжнародних заходів тощо.

Офіційними мовами ОЕСР є англійська і французька.

ОЕСР має свою сторінку в Інтернеті: www.oecd.org.

Структура ОЕСР

Вищим органом ОЕСР є Рада, до складу якої входять по одному представнику від кожної країни-члена ОЕСР та представник Європейської Комісії. Щороку Рада збирає міністрів країн-членів ОЕСР для обговорення поточних проблем, чутливих з точки зору громадськості, та визначають пріоритети діяльності організації на наступний рік.

Секретаріат ОЕСР розміщується у Парижі. Керує Секретаріатом Генеральний секретар, якому допомагають 4 його заступники. Генеральний секретар головує в Раді ОЕСР, забезпечуючи таким чином зв'язок між національними делегаціями та секретаріатом.

Генеральний секретар ОЕСР - Ангель Гурріа (з 1 червня 2006 року).

Робота Секретаріату організовується у директоратах за напрямками, аналогічними напрямкам роботи міністерств в урядах (директорати з питань фінансів, сільського господарства та рибальства, захисту навколишнього середовища, освіти, зайнятості тощо), та у тісному контакті з офіційними чинниками країн, які потім використовують у своїй роботі результати проведених аналізів.

Функціональними структурними підрозділами ОЕСР є комітети, до складу яких у якості експертів входять представники галузевих міністерств та відомств держав-членів, а також не членів ОЕСР. У рамках комітетів створюються робочі групи зі спеціалізованих питань, наприклад, Робоча група з суднобудування, Робоча група з питань розвитку малого і середнього бізнесу та підприємництва.

Організаційно до ОЕСР входять також напіваавтономні структури, зокрема, Міжнародне енергетичне агентство, Агентство ОЕСР з ядерної енергетики, Європейська конференція міністрів транспорту, Центр розвитку, Центр з питань досліджень та інновацій в галузі освіти, Клуб Саеля.

Фінансування ОЕСР забезпечується країнами-членами організації. Розмір внеску кожної з країн до бюджету визначається за формулою, яка враховує «вагу економіки» цієї країни. Найбільшим контрибутором ОЕСР є США, які формують 25% бюджету цієї організації, на другому місці за розміром членського внеску – Японія (16%).

За погодженням з Радою, країни можуть також фінансувати окремі програми та проекти. Необхідний обсяг річного бюджету організації та програма її роботи визначаються країнами-членами ОЕСР на засіданні Ради.

Співробітництво з країнами, які не є членами ОЕСР

ОЕСР постійно розширює географічне поле своєї діяльності, встановлюючи прямі контакти з країнами, які не є членами організації. Ці контакти направлені на сприяння економічній інтеграції шляхом передачі цим країнам досвіду ОЕСР, а також знань та позицій держав-членів з найважливіших питань міжнародного співробітництва.

Після розпаду радянського блоку у 1989 році ОЕСР започаткувала програму допомоги країнам Центральної та Східної Європи. Приблизно в цей же час була започаткована структурована програма взаємодії з неєвропейськими країнами, економіка яких почала динамічно розвиватися. В Азії це - Гонконг, Китай, Малайзія, Сінгапур, Таїланд; у Латинській Америці - Аргентина, Бразилія, Чилі.

У 1998 році у рамках ОЕСР був створений Центр зі співробітництва з державами, що не є членами організації.

Співробітництво між Україною та ОЕСР

Співробітництво між Україною та ОЕСР започатковано у 1997 році шляхом підписання КМУ та ОЕСР Угоди щодо привілеїв, імунітетів та пільг, які надаються ОЕСР на території України. Угоду було ратифіковано Верховною Радою України у липні 1999 року (Закон України від 07.07.99 № 850-XIV).

З того часу представницькі делегації України на постійній основі беруть участь у заходах, що проводяться ОЕСР для країн, що не є членами цієї організації.

Співробітництво між Україною та ОЕСР здійснюється відповідно до Плану дій, який переглядається та затверджується щороку Координаційною радою у зв'язках з ОЕСР. Відповідальним за співробітництво України з ОЕСР центральним органом виконавчої влади визначене Міністерство економіки України.

Співробітництво України з ОЕСР на сьогодні здійснюється у рамках наступних підрозділів:

— Комітет зі сталі Директорату науки, технологій та промисловості ОЕСР. 14 грудня 2006 року ОЕСР прийнято рішення про надання Україні статусу повноправного члена Комітету зі сталі. Наразі в Україні тривають внутрішньодержавні процедури з набуття чинності Угодою між Урядом України та ОЕСР щодо участі в роботі Комітету зі сталі. Однак, враховуючи позицію Мінфіну щодо необхідності визначення реальних джерел подальшої сплати щорічних внесків, відповідні внутрішньодержавні процедури не завершені. Тим часом, Україна бере участь у засіданнях Комітету зі сталі у якості спостерігача.

— Комітет з державного управління ОЕСР. Україна має статус спостерігача у цьому комітеті з квітня 2008 року.

— Робоча група з питань розвитку малого і середнього бізнесу та підприємництва Комітету з питань економічного та соціального розвитку на місцевому рівні ОЕСР. Україна має статус спостерігача у цій Робочій групі з жовтня 2008 року.

Рішенням Ради ОЕСР від 16 листопада 2009 року Україну прийнято до складу членів Схем ОЕСР з сортової сертифікації та контролю за рухом насіння у міжнародній торгівлі, зокрема, до Схеми по насінню зернових (пшениці та ячменю) і Схеми по насінню кукурудзи та сорго в рамках Директорату у справах торгівлі та сільського господарства ОЕСР. Україна стала 58 країною-членом Схем сортової сертифікації. 23 грудня 2009 року рішенням секретаріату Міжнародної організації з контролю якості насіння (далі - ІСТА) лабораторії Української державної насіннєвої інспекції присвоєно статус «Акредитованої лабораторії ІСТА».

Завдяки цим рішенням Україна отримала можливість повноцінної участі у міжнародній торгівлі насінням. Впровадження в Україні сортової сертифікації насіння за Схемами ОЕСР, можливість оформлення єдиних сортових документів на насіння та акредитація лабораторії в ІСТА мають велике значення для збільшення урожайності основних сільськогосподарських культур, відкривають шлях українським селекційним сортам на світовий ринок насіння.

У листопаді 2009 року експертами ОЕСР у рамках Євразійської програми конкурентоспроможності було започатковано проект «Стратегія секторної конкурентоспроможності для України», покликаний забезпечити розвиток конкурентноздатності низки секторів української економіки, а також підготовку в рамках цього проекту документа «Огляд інвестиційної політики України», який має на меті покращити інвестиційну привабливість України для іноземних інвесторів. Презентація цього проекту ОЕСР для України відбулася 24 листопада 2009 року у Києві.

7. Співробітництво в рамках Організації Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС)

25 червня 1992 р. в м. Стамбул 11 країн Причорномор'я підписали Стамбульську декларацію про Чорноморське економічне співробітництво (ЧЕС), що визначала загальні рамки діяльності цього міждержавного об'єднання.

Статут Організації Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС) був підписаний 5 червня 1998 р. під час Ялтинського Саміту Глав держав та Урядів країн-членів ЧЕС, а 1 травня 1999 р. він набув чинності. Тим самим ОЧЕС трансформувалася з

міжурядового механізму співробітництва у повноцінну міжурядову регіональну організацію.

Членами Організації є 12 країн: Азербайджан, Албанія, Болгарія, Вірменія, Греція, Грузія, Молдова, Росія, Румунія, Сербія, Туреччина та Україна.

Створені та активно діють інституції ОЧЕС: Парламентська Асамблея (ПАЧЕС), Чорноморський банк торгівлі та розвитку (ЧБТР), Ділова рада (ДР ЧЕС) та Міжнародний центр чорноморських досліджень (МЦЧД). Ці органи діють згідно з принципами, викладеними у Стамбульській Декларації та Статуті ОЧЕС, і виконують свої функції відповідно до власних статутних документів. З метою налагодження більш тісної співпраці в рамках системи органів ОЧЕС проводяться періодичні координаційні наради за участю головної в Організації країни та керівників секретаріатів згаданих структур.

Відповідно до Статуту країни-члени співпрацюють за такими напрямками: торгівля та економічний розвиток, фінанси та банківська діяльність, зв'язок, енергетика, транспорт, сільське господарство, охорона здоров'я і фармацевтика, охорона навколишнього середовища, туризм, наука і технології, співробітництво у сфері культури, обмін статистичними даними та економічною інформацією, співробітництво між митними органами, гуманітарні контакти, боротьба з організованою злочинністю тощо.

Згідно Статуту ОЧЕС, період головування країни в Організації складає 6 місяців, ротація головування відбувається відповідно до латинського алфавіту. На період головування міністр закордонних справ країни є головою ОЧЕС та має координувати усю діяльність в рамках Організації, гарантувати належне керування справами так само як і виконання прийнятих резолюцій та рішень. Якщо країна відмовляється від головування, воно автоматично переходить до наступної за списком країни.

У 2001 р. в рамках ОЧЕС був прийнятий документ «Економічний порядок денний для ОЧЕС», який фактично є колективною стратегією, що спрямована на досягнення конкретних результатів та цілей ОЧЕС.

Головним постійним органом ОЧЕС, що приймає рішення, є Рада міністрів закордонних справ (РМЗС). Засідання Ради проводяться, як правило, двічі на рік, по закінченню головування країни. Рада вирішує всі питання щодо функціонування ОЧЕС, розглядає результати діяльності допоміжних органів і приймає відповідні резолюції, рішення та рекомендації. Рішення РМЗС приймаються консенсусом. У період між засіданнями Ради координацію діяльності в рамках ОЧЕС здійснює Діючий голова – міністр закордонних справ головної в ОЧЕС країни.

Комітет старших посадових осіб (КСПО) ОЧЕС репрезентує міністрів закордонних справ країн-членів між засіданнями РМЗС і діє від їх імені. Зокрема, КСПО розглядає діяльність допоміжних органів, виконання рішень і рекомендацій Ради, готує пропозиції щодо прийняття Радою нових рішень та вносить для затвердження Радою проект бюджету ОЧЕС.

Допоміжними органами ОЧЕС є робочі групи, які проводять регулярні засідання для обговорення конкретних напрямків галузевого співробітництва. В рамках Організації функціонують робочі групи з таких питань: сільського господарства, фінансів та банківської діяльності, боротьби зі злочинністю, інформаційних та телекомунікаційних технологій, співробітництва у надзвичайних ситуаціях, енергетики, захисту навколишнього середовища, обміну статистичними даними, охорони здоров'я і фармацевтики, науки і технологій, малого та середнього бізнесу, туризму, торгівлі та економічного розвитку, транспорту, культури, освіти, організаційних. Крім того, в разі необхідності можуть створюватися тимчасові робочі групи експертів з конкретних питань.

Виконавчим органом Організації є Постійний Міжнародний Секретаріат ОЧЕС, що розташований у м. Стамбул. Секретаріат функціонує під загальним керівництвом Діючого голови ОЧЕС. Безпосереднє керівництво здійснюється Генеральним секретарем ПМС ОЧЕС (з 1 травня 2006 р. цю посаду обіймає представник Греції Посол Л.Хризантопулос).

В ОЧЕС діє механізм "Трійки", який скликається за пропозицією Діючого голови з метою обміну думками щодо поточної роботи, напрямків майбутньої діяльності ОЧЕС та її відносин з іншими міжнародними організаціями та установами.

З метою надання фінансової підтримки розробці та реалізації міжнародних галузевих проектів, що сприятимуть розвитку регіонального співробітництва, у 2004 р. розпочав своє функціонування Фонд розвитку проектів ОЧЕС. З цією ж метою у 2007 році за ініціативою Греції розпочав діяльність Грецький фонд розвитку ОЧЕС на основі початкового внеску цієї країни у розмірі 2 млн. євро.

У ході вірменського головування (01 листопада 2008 - 31 квітня 2009 років) уперше в історії ОЧЕС було затверджено програмно-орієнтований бюджет Організації, що має забезпечити реалізацію проектів і програм співробітництва за галузевими напрямками.

У рамках ОЧЕС підписана низка документів про регіональне співробітництво, серед яких: Угода між урядами держав-учасниць про співробітництво у наданні надзвичайної допомоги і ліквідації надзвичайних ситуацій, що виникли внаслідок лих природного і техногенного характеру; Угода про співробітництво у боротьбі зі злочинністю, зокрема організованою; Меморандуми про взаєморозуміння у сприянні вантажним автоперевезенням у регіоні, з розвитку морських магістралей регіону ОЧЕС, про скоординований розвиток Чорноморського транспортного кільця швидкісних автомагістралей, про взаєморозуміння у співробітництві між дипломатичними академіями та інститутами при міністерствах закордонних справ країн-членів ОЧЕС. Підписані також Угода про спрощення візових процедур для підприємців та Угода про спрощення візового режиму для водіїв вантажного автотранспорту країн-членів ОЧЕС.

ОЧЕС налагодила співробітництво з іншими міжнародними регіональними організаціями та ініціативами. З жовтня 1999 р. ОЧЕС має статус спостерігача в Генеральній Асамблеї ООН.

Свідченням інтересу до ОЧЕС є кількість країн та інституцій, що співпрацюють з Організацією у рамках відповідних угод або мають статус спостерігача. Серед них - Секретаріат Енергетичної Хартії, Європейська Комісія, Комісія з захисту Чорного моря від забруднення, а також такі країни як США, Австрія, Німеччина, Франція, Польща, Словаччина, Хорватія, Чехія, Італія, Білорусь, Єгипет, Ізраїль, Туніс та інші. Низка міжнародних неурядових організацій та країн отримали в ОЧЕС статус секторального діалогового партнера, зокрема, Угорщина та Чорногорія.

8. Розвиток конструктивного партнерства України з НАТО

Одним із пріоритетних напрямів безпекової політики України є розвиток конструктивного партнерства з НАТО. В його основі лежить протидія сучасним безпековим викликам і загрозам, а також досягнення Україною провідних стандартів розвитку та обороноздатності. Основоположними документами, що визначають характер відносин України з НАТО, є Хартія про особливе партнерство між Україною та НАТО від 9 липня 1997 р. і Декларація про її доповнення від 21 серпня 2009 р.

Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 р. зафіксував намір України як європейської позаблокової держави продовжувати конструктивне партнерство з НАТО. Незмінність цього курсу було підтверджено у Стратегії національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється», затвердженій Указом Президента України №389/2012 від 8 червня 2012 року. У свою чергу, Альянс підтвердив готовність і надалі розвивати партнерство з Україною у новій Стратегічній концепції, ухваленій на Лісабонському саміті НАТО (19-20 листопада 2010 року), та у Декларації Чиказького саміту НАТО (20-21 травня 2012 року).

Література:

1. Міжнародні організації: Навчальний посібник/ За ред. Ю.Г.Козака, В.В.Ковалевського. – Київ: ЦУЛ, 2003.- 342 с.

2. Міжнародні організації: Навч. посібн./За ред. О. С. Кучика. – К.: Знання, 2005.- 219 с.
3. Основи політичної науки. Ч.4. Міжнародна політика. - Львів, 1999.-320 с.
4. Світова та європейська інтеграція: організаційні засади: Навч. посібник/ За ред. Я.Й. Малика, М.З. Мальського. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2000. – 342 с.
5. Світова історія XX століття. Енциклопедичний словник. – Львів, Літопис, 2008.- 412 с.
6. Світова економіка: Навчальний посібник/За ред. Ю.Г.Козака, В.В.Ковалевського.- К.: ЦУЛ, 2003.- 348 с.
7. Стройко Т.В. Міжнародні організації: Навч. посібник/Т.В. Стройко. – Київ.: Кондор, 2014.- 250с.
8. <http://www.worldbank.org> - офіційний сайт Всесвітнього банку
9. <http://www.wto.org/> - офіційний сайт Світової організації торгівлі
10. <http://www.nato.int/> – офіційний сайт НАТО
11. <http://www.nato.int/docu/home.htm> - On-line Library
12. <http://portal.un.kiev.ua/> - Представництво ООН в Україні
13. <http://www.coe.int> /- офіційний сайт Ради Європи

Інструкційна картка до проведення семінарського заняття № 9 з дисципліни Міжнародні організації

1. **Тема заняття : Участь України в міжнародних організаціях**
2. **Мета проведення заняття:** з'ясувати діяльність України в організаціях глобального типу, розглянути співробітництво України з МВФ, СБ, СОТ, визначити участь України у регіональних інтеграційних угрупованнях, проаналізувати європейський вибір України, визначити конструктивне партнерство України з НАТО.

2.1 Після виконаної роботи студент повинен

знати:

діяльність України в організаціях глобального типу ;
основні особливості співробітництва з МВФ, СБ, СОТ;
участь України у регіональних інтеграційних угрупованнях ;
діяльність України в ОЧЕС і ГУАМ;
прагнення України до європейської інтеграції;;
конструктивне партнерство України з НАТО.

вміти:

визначати діяльність України в організаціях глобального типу;
аналізувати європейський вибір України;
визначати діяльність України в ОЧЕС і ГУАМ;
аналізувати розвиток економічних регіональних організацій держав Америки;
визначати основні особливості співробітництва з МВФ, СБ, СОТ.

3.План практичного заняття:

І.Питання до обговорення

1. Україна в організаціях глобального та регіонального типу ООН.
2. Членство України в Раді Європи.
3. Участь України в Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ).
4. Взаємовідносини Україна – ЄС.
5. Україна - Світова Організація Торгівлі (СОТ).
6. Співробітництво в рамках Організації Економічного співробітництва та розвитку.
7. Співробітництво в рамках Організації Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС).
8. Розвиток конструктивного партнерства України з НАТО.

4. Основні поняття та терміни (тезаурус)

1. **Участь України в діяльності міжнародних організацій глобального типу** - метою є створення сприятливих умов для розвитку національної економіки, набуття досвіду міжнародного співробітництва та прискорення процесу інтеграції України у світогосподарський комплекс.
2. **ООН** – це, скорочено, Організація Об'єднаних Націй, або міжнародна організація держав- створена з метою підтримки й зміцнення миру, безпеки й розвитку міжнародного співробітництва.
3. **ОБСЄ** — об'єднання європейських держав, метою якого є забезпечення стабільного миру і безпеки на континенті, погоджене вирішення проблем роззброєння та співробітництва між державами. Членами ОБСЄ є США та Канада.
4. **НАТО** – міжнародна Організація Північноатлантичного договору – це «трансатлантичний форум» для проведення країнами-союзниками консультацій з будь-яких питань, що зачіпають життєво важливі інтереси його членів, включаючи події, здатні поставити під загрозу їх безпеку, і забезпечує стримування будь-якої форми агресії відносно території будь-якої держави-члена НАТО або захист від неї.

5. Теми для рефератів, співдоповідей та повідомлень

1. Наслідки та перспективи вступу України у СОТ.
2. Нові форми інтеграції України.
3. Проблеми європейського вибору України.

6. Методичні рекомендації щодо розкриття питань

плану практичного заняття

При підготовці до даного заняття необхідно звернути увагу на засвоєння наступних знань: участь України в ООН, діяльність організацій та установ ООН в Україні, Україна в міждержавних організаціях (ОЧЕС, ГУАМ, ЦЄІ, СНД). ГУАМ як головний регіональний проект України. Інтереси України у розвитку Чорноморського співробітництва. Європейський вибір України. Співробітництво з ЄС. Адаптація законодавства України до законодавства ЄС, забезпечення прав людини. Економічна інтеграція та розвиток торговельних відносин між Україною та ЄС. Політична консолідація та зміцнення демократії. Адаптація соціальної політики України до стандартів ЄС. Проблеми та перспективи на шляху євроінтеграції України. Співробітництво України та НАТО.

Україна та міжнародні валютно-кредитні організації (МВФ, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Чорноморський банк торгівлі і розвитку (ЧБТР). Україна і міжнародні організації з регулювання світової торгівлі. Процес та наслідки приєднання України до СОТ. Міжнародні неурядові організації в Україні.

7. Питання та завдання для закріплення навчального матеріалу:

1. У яких важливих економічних організаціях глобального типу Україна бере участь?
2. Яке значення для України має співробітництво з Міжнародним валютним фондом?
3. На які проекти, що реалізуються в Україні, ідуть кредити Світового банку?
4. Яку роль відіграє ЄБРР серед міжнародних кредиторів України?
5. Які позитивні наслідки очікує Україна від вступу до Світової організації торгівлі?
6. В яких регіональних інтеграційних угрупованнях Україна бере участь?
7. Яку позицію займає Україна щодо розвитку інтеграційних процесів в межах СНД?
8. Які цілі вважає Україна для себе пріоритетними в межах ОЧЕС?
9. Які міжнародні транспортні коридори проходять територією України?
10. Яку роль відіграє Україна в організації ГУАМ?
11. Які етапи реформування пройшла Україна в напрямку руху до ЄС?

Тестові завдання щодо перевірки знань студентів:

1. Україна стала членом ООН в:
 - а) 1945 р.;
 - б) 1960 р.;
 - в) 1991 р.;
 - г) 1994 р.
2. Квота України в МВФ становить:
 - а) 0,2%;
 - б) 0,5%;
 - в) 0,7%;
 - г) 1,2%.
3. Кредити МВФ призначені для:
 - а) інвестиції у виробництво;
 - б) регулювання платіжного балансу країни.
4. Україна стала членом Світового банку в:
 - а) 1945 р.;
 - б) 1991 р.;
 - в) 1992 р.;
 - г) 1994 р.
5. Кредити Світового банку призначені переважно для:
 - а) інвестиції у виробництво;
 - б) регулювання платіжного балансу країни.
6. Україна подала заявку про вступ до СОТ в:
 - а) 1991 р.;
 - б) 1993 р.;
 - в) 1994 р.;
 - г) 2001 р.
7. Україна приєдналася до СНД в:
 - а) 1991 р.;
 - б) 1994 р.;
 - в) 2001 р.;
 - г) 2003 р.
8. Договір про утворення Єдиного економічного простору підписали країни:
 - а) Росія, Казахстан, Узбекистан, Киргизстан;
 - б) Росія, Білорусь, Казахстан, Узбекистан;
 - в) Росія, Білорусь, Україна, Казахстан;
 - г) Росія, Україна, Білорусь, Молдова.
9. Членами ГУАМ є:
 - а) Грузія, Узбекистан, Азербайджан, Молдова;
 - б) Грузія, Україна, Азербайджан, Молдова;
 - в) Греція, Україна, Албанія, Македонія.
10. Організація Чорноморського економічного співробітництва складається з:
 - а) 4-х держав;
 - б) 8-ми держав;
 - в) 11-ти держав;
 - г) 12-ти держав.
11. Квота України в ЧБТР становить:
 - а) 2,0%;
 - б) 13,5%;
 - в) 16,5%.
12. Документ, на основі якого почалося співробітництво України та ЄС, має назву:
 - а) Угода про партнерство та співробітництво між ЄС та Україною;

- б) Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України;
- в) Стратегія інтеграції України в ЄС;
- г) План дій Україна - ЄС.

8.Рекомендована література

- 1.Козак Ю. Г., Ковалевський В.В. Кутайні З. та ін. Міжнародні організації: Навч. посіб. – К.: ЦУЛ, 2007.
- 2.Кістерський Л., Бурляй А. Україна і міжнародні валютно-фінансові організації // Міжнародні фінанси: Підручник / О.І. Рогач, А.С. Філіпенко, Т.С. Шемет та ін.; за ред. О.І. Рогача. – К.: Либідь, 2003. – 784 с. – С. 712 – 727.
- 3.Кучик О. С., Суховолець І. Р., Сельмах А. Б., Литвин Г., Тюшка А. Міжнародні організації: навч. посібник / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Факультет міжнародних відносин / О.С. Кучик (ред.). — 2-е вид., переробл. і доп. — К. : Знання, 2007. — 749с.
- 4.Лук'яненко Д.Г., Поручник А.М., Антонюк Л.Л. (співавтори - Губський Б.В., Панченко Є.Г., Петрашко П.Г., Сіденко С.В., Татаренко Н.О., Аністратенко Н.В., Білошапка В.А., Кальченко Т.В., Мартинюк О.В., Олійник В.В., Павловська О.Д., Пахомов С.Ю., Петрашко Л.П., Омельченко Р.В., Фурсова О.В., Данилюк Н.І.) Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: Монографія: У 2 т. – Т.І / За заг. Ред. Лук'яненко Д.Г., Поручника А.М.. – К.: КНЕУ, 2006. – 816 с.
- 5.Циганкова Т. М., Гордєєва Т. Ф. Міжнародні організації: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / Київський національний економічний ун-т. — К. : КНЕУ, 2003. — 183

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Международная экономическая интеграция: учебное пособие / Под ред. Н.Н.Ливенцева. - М.: Экономистъ, 2006. – 218 с.
2. Международные отношения. Социологические подходы/Ред. П.А. Цыганков. М.: Гардарики, 1998. – 350 с.
3. Международные отношения: теории, конфликты, организации: Учебное пособие / Под ред. проф. П.А. Цыганкова. - М.: Альфа-М, 2004. (Серия «Спецкурс»). - 288 с.
4. Міжнародні організації: Навчальний посібник/ За ред. Ю.Г.Козака, В.В.Ковалевського. – Київ: ЦУЛ, 2003.- 342 с.
5. Міжнародні організації: Навч. посібн./За ред. О. С. Кучика. – К.: Знання, 2005.- 219 с.
6. Основи політичної науки. Ч.4. Міжнародна політика. - Львів, 1999.- 320 с.
7. Світова та європейська інтеграція: організаційні засади: Навч. посібник/ За ред. Я.Й. Малика, М.З. Мальського. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2000. – 342 с.
8. Світова історія ХХ століття. Енциклопедичний словник. – Львів, Літопис, 2008.- 412 с.
9. Світова економіка: Навчальний посібник/За ред. Ю.Г.Козака, В.В.Ковалевського.- К.: ЦУЛ, 2003.- 348 с.
- 10.Современные международные отношения. Учебник/ Под ред. Торкунова А.В. – М.: Российская политическая энциклопедия, 1999.– С. 220-259.
- 11.Стройко Т.В. Міжнародні організації: Навч. посібник/Т.В. Стройко. – Київ.: Кондор, 2014.- 250с.
- 12.Теория международных отношений: Хрестоматия/ Сост. науч. ред. и коммент. П.А. Цыганкова. – М.: Гардарики, 2003.- 289 с.
- 13.Тускоз Ж. Міжнародне право: навч. посібник/Ж.Тускоз. – К.,1998. – Розд. 2. -189 с
- 14.Цыганков П.А. Международные отношения: Учебное пособие/П.А. Цыганков.– М., 1996.- 351 с.
- 15.Цыганкова Т.М., Гордеева Т.Ф. Міжнародні організації: Навч. посібник/Т.М. Цыганкова., Т.Ф. Гордеева. – К.: ЦУЛ, 2001.-340 с.
- 16.Актуальные проблемы глобального управления: «Группа восьми» и международные многосторонние институты / Под ред. Ларионовой М.В. - М.: Университетская книга; Логос, 2007// Режим доступа: http://www.iori.hse.ru/publications/material_s/abstract.htm
- 17.Арон Р. Мир і війна між націями: Пер. з фр.- К.: МП: “Юніверс”, 2000.- 294 с.
- 18.Балуев Д.Г. Взаимодействие международных институтов и элементов глобального гражданского общества и обеспечение личностной безопасности/ Современные проблемы мировой политики: Безопасность,

конфликты и их анализ/Д.Г. Балуев, О.Н. Барабанов, А.И. Кольба и др.; Под ред. М.М. Лебедевой.— М., 2002.- 294 с.

19.Бек У. Что такое глобализация?: Ошибки глобализма - ответы на глобализацию / Пер. с нем. А. Григорьева, В. Седельника; Общ. ред. и послесл. А. Филиппова. - М.: Прогресс-Традиция, 2001.- Р.І.- 423 с.

20.Бруз В.С. ООН і врегулювання міжнародних конфліктів/ В.С. Бруз. – К.: Либідь, 1995.- 213 с.

21.Дікон Боб, Халс Мішель, Стабс Пол. Глобальна соціальна політика. Міжнародні організації та майбутнє соціального добробуту/ Боб Дікон, Мішель Халс, Пол Стабс. - К., 1999.- 358 с.

22.Донеллі Дж. Права людини у міжнародній політиці/ Пер. з англ.- Львів: Кальварія, 2004.- 268 с.

23.Глобальна торгова система і розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ/ Кер. авт. кол. і наук. ред. Т.М. Циганкова. – К.:КНЕУ, 2003.-380

24.Івченко О.Г. Україна в системі міжнародних відносин: історична ретроспектива та сучасний стан/О.Г. Івченко. - К., 1997.- 214 с.

25.Мартен Д. Метаморфози світу. Соціологія глобалізації/ Пер. з фр. Є.Марічева/Д. Мартен. - К.: Вид. дім «КМ Академія», 2005.-Р.15.- 211 с.

26.Неліп М.І., Мережко О.О. Силовий захист прав людини. Питання легітимності в сучасному міжнародному праві. Навч. посібник/М.І. Неліп., О.О. Мережко. - К.: Наукова думка, 1999.- 254 с.

27.Нешатаева Т.Н. Международные организации и право. Новые тенденции в международно-правовом регулировании/Т.Н. Нешатаева.- М., 1998.- 342 с.

28.Партнерство заради безпеки: досвід країн НАТО та українська перспектива/За загальною ред. О. І. Соскіна. – К.: Вид-во «Інститут трансформації суспільства», 2007.- 119 с.

29.Політична трансформація НАТО та стратегія подальшого розширення. Виклики та перспективи для України / Упорядники: Коломієць О.В, Мартинюк В.Л. – К.: ФО-П Т.А. Кінько, 2008.- 218 с.

30.Хайнал Питер И. Группа восьми и Группа двадцати: эволюция, роль и документация/ И. Питер Хайнал; пер. с англ. О.А. Якименко; под науч. ред. Е.М. Горбуновой. — М.: Логос, 2008.-268 с.

31.Шепелєв М. Глобалізація управління як мегатенденція сучасного світового розвитку/ М. Шепелєв.— К.: Генеза, 2004.- 311 с.

32.Шлях до НАТО: вимір безпеки. Лідери думок про євроатлантичну інтеграцію України /В.В. Бадрак, С.Г. Згурець, М.М. Самусь, О.О. Набоченко. – К., 2006. – 222 с.

33.Leech D., Leech R. Voting Power in the Bretton Woods Institutions// CSGR Working Paper No. 154/04/- November 2004. - URL:

34.Bayne Nicholas. GLOBAL GOVERNANCE:BRINGING THE SOUTH IN. The Contribution of the G8 Summit// School of Policy Studies. – Working Paper. 2001.- 18.

35.Rourke J.T. International politics on the World Stage. 5th edition. – Dushkin Publishing Group, 1995. – Chapter 12.

36.Wendt A. Social Theory of International Politics. — Cambridge: Cambridge University Press, 1999.



Видавець «ФОП Середняк Т.К.», 49000, Дніпро, 18, а/с 1212
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 4379
від 02.08.2012.

Ідентифікатор видавця в системі ISBN 8111
49000, Дніпро, 18, а/с 1212
тел. (096)-308-00-38, (056)-798-04-00
E-mail: 7980400@gmail.com